

حل - کتب متداوله ده ايسه اخبار بنيو يه مقبولاندن عد او نمشدر . نديمه
برهان کلنيو يده .

تحليل - برهان کلنيوی محشی يی قورتار مق ایچون برهان او له من .

رد - برهان کلنيوی المؤثوق ومعتمد بر کتابدر . مؤلفي دخی
خاتمه علمای متأخرین دينکه لايق بر ذات جلیل القدر در . و بو کلام
انك مختر عاتندن دکلدر او دخی سید کي اسلافدن نقل ايديور .
وايکيسنك کلام مری بيلنده مباینت يو قدر . فقط کورمك ایچون
بصر لازم او لدینغي کي اکلامق ایچون دخی بصیرت لازمدر .

تحليل - واقعا حلاک تاباشلنخنده دينک مد نيته عدم مناسبتی کي بر مناسبت سرز لکه
تصديسنده طولاني

رد - بوده شارح مختر عاتندن او لدینギ بالاده اشعار او نشيدی .

تحليل - بوده « حاسه » کلمه سفي مؤنث سماعي عد ايتدیککر ایچون

رد - بونک جوابني ويرمشيدك بو ايکنچي او له يور ارتق بزده
حرف دو کونديسي ديو ب پکمکه مجبور او له جغز .

تحليل - هله بالطبع اخصن او ضع او لان اعمى اخ .

رد - بونکده جوابي ويرمش ايدي . لكن شارح ايشه کليان
شيلري هيج کورماز لکدن کلديکي کي کنديسی يازو بده صمکره مفتون
اولدینجي مقاولاتي تکرار ايتمکدن پك خوشلنه يور !

(۳۱)

تحليل - خلاصه بعد الاستدلال قضایانک تقسیماتنده فنا بر فاونده مشهود اولیوب هر هانکی قضیه اولو رسه ارسون حاده استد لالدن پکیرلد کدن صکره یاعینی و یاخود مفهوم مخالف یقینی اولور .

رد - سبحان الله ! دلیل اکر ظنی ایسه تتجه ینه یقینی اوله حق .

حل - بونی اعتبار ایدن انجق شارح مارحدر .

تحليل - مارحیت صفتی کیه عائد اولدینی لغته عند المراجعه ا کلاشیلور .

رد - شبہه یوق ! ۰۰۰۰

تحليل - هله بزم بواعتبار من نظم طبیعی به موافقی ایله برابر اخبار امت دخی بواعتباری مناسب کورمشلر . بونلرک اک او فاجقلرندن بری موافق و دیگری شرح موافق صاحبلر یدر .

رد - شارح بونلرک مرادینی اکلامدینی ایچون بویله کریوه له کیرمشدر .

حل - مقبولاتک بعضی مناقب اولیا کی قضاایی ظنیه دن ایسه ده چوغنی یقینیا تندر .

تحليل - قبل الاستدلال هیچ بریسی یقینیا تدن دکادر . یقینیا تدن اولسنه بدیریبات قسمنده داخل اولمی لازم کلور .

رد - نیچون ! ۰۰۰۶

حل - وجود صانعی انکار ایدن دهریلر وارایسده

تحلیل - دیمک وجود صانعی انکار ایدنلرده وارایش . بوقدیرجه وجود
صانعی بله اثبات ایتمک ایمان ادله و برایهینه محتاجدر . وحدت ایسه ذات
صانعک صفاتندر . ذات قبل الاستدلال بدیهی او لمزایسه صفت بطریق الاولی
بدیهی اوله من .

رد - بدیهی دینلر وارایسده بز بدیهیدر دیو دعوی ایمک
یقینی دیدک و یقینی او لدیغی در کاردر . زیرا ادله یقینیه ایله اثبات
اولنه یور . بزده طریق اطنابدن چیدق تطویل یولنه کیردک
اما نه چاره شارحک علم منطق دن خارج بحشری بزیده صدد دن
چیقاره یور .

حل - واقعاً صابین و انلرک اثرینه اقتدا ایدن مشرکین تعدد الله یه قائل
او مشرک ایسده انلردنخی بر الله الالله یه ایمان ایدر لردی .

تحلیل - مشرکره وارنجه یه قدر کافه عالمی تزکیه ایدوب فقط باعن جد
بیت العلم او لان بر مؤمن موحدی تضليل دن قطعاً تجانب کو ستر میور .

رد - ..... بزم سوزیم زه دقت او لنیور ! هر آن او لنیسی لازم
او لان تو به واستغفار او لنیون دیورز . دکله میانلره نه دنیلور ؟ .....
مشرکره وارنجه یه قدر ذات اجل اعلانک موجود و صانع حقیق
او لدیغنك اقرار و اعتراف او لندیغنه ﴿ ولئن سئالتهم من خلق
السموات والارض ليقولن الله ﴾ آیت کریمه سی دلالت و شهادت
ایمکده در .

(۲۹)

حل - { لَوْكَانْ فِيهَا الْهُمَّةُ إِلَّا اللَّهُ لَفْسُدُهَا } آیت کریمه سنه برهان تمانع ایله اثبات او نشدر .

تحلیل - اکرچه ذات واجب وحدانیتی من حیث هی هی یقیناتدن محدود او لمش اولسیدی .

رد - من حیث هی هی یقینیات تعبیری دخی شارحک مختراعات ببتدعه سندندر .

تحلیل - جناب رب متعال بر لکنی برهان تمانع ایله اثبات ایچون آیت از الی حاشاعبت صایلز می ایدی ؟

رد - حاشاعبت صایلز . چونکه بعض قالین قفاله بدیهی او لیان او قضیه یقینیه بی ادلہ یقینیه ایله اثبات ایتمک لازم کلور .

تحلیل - مادامکه یقینیدر اثبات ایچون بوقدر تکلفه نه حاجت ؟

رد - تثیث ایله مثلثی فرق ایده مدیکی حالده کندیسنسی ادباصره سنه قویق ایستیان بعض اجزاءی متممه نک عالمده اکسل او لمدقیری ایچون حاجت وار !

اثباته محتاج او لیان قضیه لره بدیهی دنیلور یقینی اثباته محتاج او لاز دین یوقدر . ادلہ یقینیه ایله اثبات او لسان قضایای نظریه هپ یقینیاتدندر .

رد - واه واه ! . . . .

حل - ایشته شارحک شمدى قزیلی میدانه چقدی .

تحلیل - عجبنا نیجون ؟

رد - علمای اسلامیه جه معلوم اولوب بودفعه اتمام تمییز واکاں
تمییز نامر ساله لرده بعض مرتبه تفصیل و بیان اولنان اسبابدن . . . .
ایچون ! قرآن کریمde ﴿ ان الظن لا یغنى من الحق شيئا ﴾
بیورلدیغی ایچون !

حل - الله بر در قضیه سنی قضایای ظنیه دن اعتبار ایلديکی مشهور را هه مثال
اولق او زره ایراد ایدیور .

رد - صکره ده بو خطادن استغفار ایده جک یرده غزنه لره ورقه لر
ویره رک بونده ثبات ایتك ایستدیکی حالده بر چوق خطالره دها
دوشه یور . شمدى تحلیلنده دخی بو بخنی اچق ایستیور . لکن
بو بخنی اکلامق ایستیانلر بو خصوصده شمدى یه قدر یاز یلان رسائل
ومقالاتی تمامیله او قوملیدر .

حل - کله توحید ایسه یقینیاندندز .

تحلیل - اوت : آیان ادله و براهیندن صکره .

رد - بیوك چسارت انجق [تفاخر هواسیله نشو و نما بولان
قفالره] نصیب اوله بیلور .

تحليل - في الحقيقة شارح تركدکلدر . فقط Nationalité . . . . .

رد - ترجمه‌ی شاشردی ! ارتق صولدن یاز معه باشدید ! . . . . .

حل - مسلمات ایچنده ظنیات بولنو رسه ده پک چوچ یقینیات دخی بولنو ر .

تحليل - مسلمات ارده‌سنده بعد النظر یقینیات بولنو ر حالبو که بزم تقسیم ز قبل النظر اعتبار یاه

رد - بر قضیه نک ظنی یاخود یقینی اولمی دلیلی اعتبار یاه در اکر دلیلی ظنی اولور ایسه ظنیه و یقینی اولور سه یقینیه دنلور . قبل النظر بر قضیه یه نظری دنلور . عبد الرحمن ثریا افندی نظری مقامنده ظنی تعبیر یعنی قوللا نیور . بوده کندی مختصر عاتندن بر اصطلاح جدیددر .

حل - مشهوراتک دخی چوغی یقینیات‌دندر . بناء علیه قضایای ظنیه نک اقسام‌دن عداییک جائز اولم .

تحليل - مشهوراتک کافه‌سی قبل النظر ظنیات‌دن معدود در .

رد - بوراده ظنیات‌دن مرادی نظریات دیعک او له‌جقدر امانظریات یرنده ظنیات قوللا نیلورمی . بوایکی تعبیری بر برندن فرق و تمیز ایتلیدر .

تعليقات - مثلاً عدالت کو زلدر . ظلم چرکیندر . الله بدر . تسلسل مطلقاً محالدر قضیه‌لری قضایای مشهوره‌دن اولوب زیراً اکثر خلق اره‌سنده او یاه شهرت بولمش و بو یاه جه اینانشیدر .

عباره ايله بيان اولنور ايسيه تقرير و كتابت ايله بيان اولنور ايسيه تحرير دنيلور . و بerde كتابي تحرير ايتك اني تقويم ايتك معناسنده استعمال اولنور » دبور . نته كيم (تحرير طوسى) دنيلور مراد طوسينك تحرير و تقويم ايشش اولديغى كتاب اقليدىسدر .

تعليقـات - بـرـدـه بـلـاغـتـ عـمـانـيـهـنـكـ «ـ ٣ـ٥ـ »ـ صـحـيفـهـ سـنـدـهـ بـدـيـهـيـاتـ عـقـلـيهـ دـهـ مـحـمـولـكـ مـوـضـوـعـ اـيـلـهـ اـتـحـادـيـ اـخـ .

حل - ارتق بو رالرينى اربابندن صور و ب اكلامق لازم كلور .

تحليل - پى صورم ! انحق زيد كاتب و يالا كاتب ديدىكىز حالده اخ .

رد - بو بحثك ابتدائي بديهيات عقليـهـ دـهـ حـكـمـ دـيـوـ باـشـلـارـ .
حكم ايسيه يا ايحـابـ وـ يـاـنـتـرـ اـعـدـرـ كـهـ وـقـوـعـ وـلـاـ وـقـوـعـ دـخـيـ دـنـيـلـورـ .
التـ طـرـفـنـدـهـ كـيـ اـتـحـادـ وـعـدـمـ اـتـحـادـ تـعـبـيرـنـدـنـ دـخـيـ بـوـمـعـنـيـ مـتـبـادرـ .
اـولـورـ . صـدـقـ وـكـذـبـ دـائـرـ سـوـزـ يـوـقـدـرـ اـنـكـ اـيـچـوـنـ بـوـمـعـنـيـ خـاطـرـهـ .
كـلـزـ . اـتـحـادـ وـعـدـمـ اـتـحـادـ دـنـيـلـىـ قـضـاـيـاـيـ عـقـلـيهـ دـهـ مـوـضـوـعـ اـيـلـهـ .
مـحـمـولـكـ ذـهـنـاـوـعـقـلـاـ يـكـدـيـكـرـدـنـ منـفـكـ اوـلـمـدـقـلـرـ اـيـچـوـنـدـرـ . بـنـاءـعـلـيـهـ .
بـدـيـهـيـاتـ خـارـجـيـهـ دـهـ مـحـمـولـكـ مـوـضـوـعـهـ ثـبـوـتـيـ تـعـبـيرـيـ قولـلـانـلـشـدـرـ .
بـوـدـقـيقـهـ لـهـ دـقـتـ اـولـنـهـ جـقـ يـرـدـهـ صـدـقـ وـكـذـبـدـنـ بـحـثـ اـيـتكـ عـبـثـ .
دـكـلـىـ ؟

حل - فقط معلوم آشار حـكـمـ تـرـكـجـهـسـىـ اـكـسـكـدـرـ . . . . .

ایتدر دیکمز مقاله‌لر یمذه بر مقابله فنیه ده بولنه مدیندن انلری خاطرینه
کتورمک ایسته من :

تحليل - فن رياضي ينبع من موضوع جسم تعليمي أولدي في جمهورته

رد - ماشاءالله ماشاءالله . بزم تعليقاتي افتدى علوم رياضيه ده
ايلرويلور . همدها ز وقت ايچنده . دهادون هندسه دن [تخميس [
و [تسدیس] بحثريني او قو يوردي نه بیوك غیرت . شمدى
جسم تعليمي ديوب علوم رياضيه يي بتدى ! لكن (فن رياضي)
جسم تعليميدن بحث ايديورايشه او عددلر فلانلر نقطه لر خطره هپ
جسم تعليمي ميدر ؟ ديمك بزم شارح افتدى هنوز اکمال ايلد يكى
فنك موضوعي او كره نه هدى . چونكه رياضيه نك موضوعي
كيندر .

تحليل - ندهن ونه خارجً ماده يه محتاج اوليان فلسفة عاليه در . رياضيات دكدر .

رد - ریاضیات دخی ذهنا ماده‌یه محتاج دکلدر . صاحب تحلیل ریاضیاتک موضوعی ظن ایلدیکی جسم تعلیمی بروکره اوکرنسه بورالره ذاھب اولمزایدی . لکن او مبارکده همان اختراع وضع اصطلاحه چیشمه‌دن بردورلو کندیسنه‌ی الهمزکه ! ذیل مخصوص‌ایله « تحریر فنون ریاضیه‌ده دستور معناسنه در « دیور . بوده غریب برنشیر دکلیدر ؟ کلبات ابوالبقاء « معنی

رد - اوت بو عباره قصر بحشده در لکن ما هو الا زید عباره سندہ کی مقصور علیه بر ذاتدن عبارت او لمغله انى و صفتیله تأویل ایدیور عینیله بومقامده دخی او تأویل جاری او لمغله جواب شافیدر .

تعليقات - مؤلف برسطر اولیسی . ظن نسبت خبر یه نک الخ .

حل - بوراده تعریف اولنان ظندر . اشاغیده دخی قضیه ظنیه تعریف اولنه یور .

تحلیل - عجبًا غالیته تو صیف اولنان ظنیدر ؟ یوقسه قضیه ظنیه میدر ؟

رد - عقل انى ظن غالبه مبنی حکم ایلو عباره سندہ کی ظن معنای لغو یسنه محکول اوله رق غالب ایله تو صیف اولنمش بودخی مجرد ایضاً حرام ایچوندر .

تحلیل - حملک صاحب متفنی اکر خلقه کونج او لمامق ایستش اولسیدی . او لافن بلاغتدہ ایرادی هیچ مناسب اولمیان قواعد منطقیه نک بلاغت عثمانیه ده صورت ترتیب و افاده سی نظم طبیعی یه عدم مغایرتنی اثبات ایتلی ایدی .

رد - مکابرہ یی کندیلر ینه سلاح اتخاذ ایدنلره برمسئله یی اثبات ایتك ممکن اولسیدی کراراً و مراراً اثبات ایلدیکمز موادی صاحب تعلیق تسلیم ایدر ایدی . منطقک بلاغت عثمانیه ده یازلیسی مناسبته کلنجه جریده حوالث ۴۸۶۸ نومرسی نسخه سندہ ایندہ اثبات ایلش ایدک . لکن صاحب تحلیل بزم شمدی یه قدر غزته لردہ درج

یحیلیل - بز حضرت مؤلف کلامی فناً و بالاستدلال « چوک کاسه لیسلر
..... » جمله سنه الحق ایدک !

رد - بوراده فناً دیکدن مراد ندر ؟ عجبا هرزه کولکدن بشقه
برشیم !!!

تحلیل - ادبای عثمانیه که

رد - ینه ادبای جعلیه و تقليدیه مرادر .

تحلیل - بز دخی انلر ک اجزای متممه سندن بولنیو رز .

رد - یعنی « بز که کندیمزی ادیب غدایدیورز و هر کسده او یله
دیسون ایستیورز » دیک مراد ایدر لکن نه چاره که بر کسنه
کندیسنه ادیبم دیگله ادیب اوله میوب بلکه بزم پیل دیکمز ادب ادیسین
دنیلد کده استغفار الله دیو محو یت ایله مقابله ایدر و کندیسنه اولدجنه
بر تر بیه اثربیه کورینور کسنه لردر . او یله [بوزق دوزن]
لافرله کندیسنسی مطلقا ادیب صره سنه قویق ایستیانلر عالمی
کندیلر ینه کولدر مکدن بشقه برشی یا پمش او لمزر .

حل - مطولدہ اما قولک ما هو الا زید الخ .

تحلیل - بزم بخشنز نه قصر و نه ده حصر مسائله رینه متعلق او لو ب حل صاحبینک
مطولدن استنساخ ایلدیکی عباره عرب یه ایسه حصر و قصر با بنه مخصوص بر مسائله
او لدیغنى اخطار ایدر ز .

(۲۲)

بر درجه يه قدر ميدانه قو يديغندن ارتق انلری ردايله اوغر اشمقدن ايسمه
ار باينه مطالعه سني توصيه ايلك كافيدير .

تحليل - اوراسني بزم تعليقاً هزى مطالعه ايدن ادبای عثمانیه بيلور .

رد - شارح بوراده ادبای عثمانیه دن مرادي حقیقة او مبارک
اسمه شرف ويرن ادبا اولمیوب کندیسی کبی ادبای جعلیه و تقليیدیه
اولمک کرکدر .

حل - شارح کتب ادبیه يه هیچ مراجعت ایتماش هیچ اولمزره خواجه جهانگ
منظار انسانی مطالعه ایتسیدی بومثلاو اعتراضله قیام ایتزدی و سلاست کلامک
صفتی اولدیغنى او کرمنش اولوردى .

تحليل - بونك جوابنی ويردك . بز يالکن تقليیدايله پکینانلر دن دکان .

رد - های الله ايولك ويرسون ! شوراسني رئيس عنوانى
ويرديکنر ! ادبده اکلاده بيلورسه کز واريا ! . . . .

تحليل - دعوا مری دليل ايله اثبات ايدیور ز الخ .

رد - اما اصطلاحات فنیه اصحاب فنک وضع ايندکلری معنالرده
استعمال اولنور عندي معنالر ويريله من . قیاس ايله لغت ثابت
اولمک اصطلاح ييلنر بونلرهپ سماعيدير .

حل - ايشته بو بيت کرده يه براز اکدير .

تحليل - محشینک و یردیک معنی ..... حالبو که برنجیسی اضافت لامیه ایسه ده ایکنجیسی موصوفک صفتہ اضافه سی قبیلندندر الخ .

رد - سندن بشفه اصحاب فندن بوسوزی سو یلیان یوق .

تحليل - مطلقاً سؤ تفهم و یاخود سؤ تفهمه او غرامش او لمليدر چونکه الخ .

رد - ایشته علم ادب امکابره بومثالو مدافعه لره دیرلر . مع مافیه بوراسی دخی تمیز کورمشدر اعاده اولنه ما ز .

حل - زیرا حاسه مؤنث سماعیدر ترا کییده تأییث و تذکیری جائز در .

تحليل - دها بو ذات تأییث سماعی نه دیمک او لذیغی بطیور . استغراب الخ .

رد - مؤنث لفظی دنبله جک یرده مؤنث سماعی یازلش . عبدالرحمن افندینک مسلکنجه جوابی پک قولایدر . حرف دو کامسندن نشئت ایتشدر یاخود حصول انصباط ایچون مؤنث لفظی یی مؤنث سماعی تختنه درج ایدک دیه بیلورز . لکن بزنه مرتبه افترا ایدرز نده اصطلاحات فیه یی دکشدرمک کبی برره نارفته یه کیدرز . طوغریسی سو یلیوب سهو قلدردیرز . دهاطوغریسی قلک نه صوجی وار بزمهواً غلط یازمشزدیرز .

تحلیلک ۳۰ و ۳۱ صحیفه لری صاحبنک افکار یی و مقصودینی

(۲۰)

حل - شفیق نامه عباره سنده دخی تابع اضافات یوقدر .

تحلیل - اضافه نه دیمک او لدیغنى بیلیانلره او یاه دیمک دوشر .

رد - صاحب تحلیلک اختراع ایلدیکی [اضافه] بی سیلیورز هوسه او لمدیغمزدن او کرنگه دخی مجبور دکلز !

تحلیل - بز علی الاطلاق مضاف اليه مضافدن بر جزو در دیده من حیث الارجع
جزو در دیده یعنی اراری لفظ اجنبي ایله فصل ایدلز .

رد - بوارتق لافده دکل !

تحلیل - غریب من حیث اللفظ مضاف اليه ومن حیث المعنی صفتدر .

رد - بوده پک معناسز ! برسوز . مکرکه صاحب تحلیلک نا
و بلا موجب اختراع ایلدیکی اصطلاحه محول اوله .

تحلیل - اسکر محسینک تو همنه کوره صنع غریب ترکیبی تركیب اضافه
او لاماش او لسیدی

رد - بونی سندن بشه تركیب اضافی دیمش یوق .

تحلیل - او وقت بزه بو اعتراض وارد اوله بیلو ردی .

رد - اصطلاحات فنیه یه عندی معنی ویرمکله اعتراضن قوره
قابل او لسه سنده تخلیص کریبان ایده بیلوردک .

(۱۹)

نده جع ایتك قابل اوله ماز والامضبو طیت حاصل اولق ایچون
عنی ایله مضارعه دخی بر اسم ویرمک لازم کلور . شارح
یا کلاش تأویل ایچون یکیدن تقسیم یا پیور یکی اصطلاحز وضع
بور . برا سلافک وضع ایتش اولدیغی اصطلاحاتدن بشقه سنی
یز . . . . .

یل - مشبه ایله مشبه به اره سنده من حيث اللفظ حاصل او لان ارتباطه دخی
ماقه نامنی ویرمیوب دوزجه بینه مشبه و دیگرینه مشبه به دیگلی ایدی .
بله اضافه نامنی طافق کی بیروهه تکلفه نه حاجت !!!

- اسلاف ادبابو بله دیعش بزده او بله دیورز بونی کندول کم زدن
ناد ایتیورز که !!!

یل - فارسی شیوه سی او زره ترتیب اولنان بومثلو کلام مردہ صفت هب
ماقه طریق ایله موصوفته ارتباط ایده بور .

- هرقنگی لسانده اولور ایسه اولسون اضافته تو صیفک
میتلری بشقه در .

- ایکیسی مضاف الیک الخ .

یل - بوده یا کلشد . . . . .

- نیچون ؟

(۱۸)

تحليل - بوزات تراکیب بلیغه دن :

رد - کندینه ادیب سوسی ویرن بعض سیوری عقللولرک یازوب
ینه کندیلری بکندکلری تراکیب بلیغه ی مرادایدر .

تحليل - استخراج معنا شاندن او لمدیغی جهته بویاه تو همراه یخنده بو غلوب
کیده یور .

رد - ظن دکل ! ... وهم !

تحليل - عجبا «باده آتش رنک» رنکی آتش کبی باده ..... بوحالده
باده مشبه بهنه مضاف او لمزمی ?

رد - آتش رنک و صف ترکیبیدر و باده نک صفتیدر . آتش رنکلی
باده دیگدر . سائری دخی بو کاقياس او لنوور . وصف ترکیبی
و ترکیب وصف نه دیگر او لمدیغی قواعد فارسیه او قویانلرک
معلومیدر !

تحليل - او يولده او لان ترکیلر هب ترکیب اضافیدر من حيث اللفظ والتراكیب
هپسنه حکمی بردر . قاعده نقدر ساده او لورسه او قدر مضبوط
او لور . بتایرین او لا ضابطه ی ساده جد وضع ایتلی بعده الخ .

رد - ترکیب اضافی ایله ترکیب و صفينک ماهیتلری متبایندر .
بونلری بر لشدرمک قابل اوله ماز . کلامک فصاحتی ترکیب
اضافیدر . فصیح کلام ایسه ترکیب و صفتیدر . بونلری بر قاعده

(۱۷)

زروه لره تر بجه کله تو حیده نظیره یا پمچ ایستیور . الاههن قورقیور !
باری قولدن او طانسون !

هیهات ! او ادبای عثمانیه نک اجزاسی متممه سندن عد او لمنق
ایستیان شخصه ! . . . . بزه غرضًا بزم اثربزک چور یدلسی
ایچون عموم عندنده مقدس اولان بر کله شریفه یی بر کله سخیفة
هزلیه یه بکر تکمی لازمر ؟ تعلیقه اتندن باشلیه رق شمدی یه قدر
اتخاذ ایلدیکی مسلک ارتق بسبیتون ظاهر اوله بور . لکن
نه چاره ! . . . .

تحليل - اصطلاحات فنیه یه آشنا او لمیه یدق کلام قدیمde موردلری برا اولان
ایکی لفظی ایرو ایرو معنالاره حل ایتك کبی بخطایی ارتکابه جرأت
ایدردک .

رد - نه دیدیکنی بیلیور یاخود بور ادهده حرف دو کوندیسی وار !

حل - بش اضافتک وجودی انجق الی کله نک یکدیکره مضاف قلنصلیه
اولور .

تحليل - یکدیکری دیدیکن حالده هب بری بر لرینه هم مضاف هم مضاف الیه
اولسی لازم کلور .

رد - نیچون لازم کلسون ؟ بو هب سزک اختراعکز دکلیدر ؟

حل - باده آتش رنکه مضاف دکلدر . بلکه آتش رنک باده نک صفتیدر .

تحليل - روش افاده يه نظرآ حalk صاحبى لغتلى تبع ايدوB ايستديكى معنى بوله مىنجه ينه اسى صاپدىغى كريوه يه صاپه رق معنداانه بىر طورايىه زو زنى يى بىلەم سىلوكوتىي او كە قاتىور . بىركە غدارە متشر زات ..... .

رد - سعدالدين كى مقتدامىز وارايىكن تبع لغاته احتياجىز اولدىغى كى بى بحث بىر دە محکمە تېيزىن پىچىش او لدىغى جهتىلە اعادە محاكەسى جائز اولماز . . . . . وارسون تصحیح قرار استدعا يىلسون !

تحليل - فقط نه فاندە كە بوراسنى اهل زوق و معنى يىليور يوقسە تفاحر هو اسىلە نشو و نما بولان قفالاره بى معنالىرى صوقق « اصعب من خرط القتاد » در .

رد - نقدر قبا ! . . . . .

تعليقات - چونكە بويىلە نفى و ابات ارمىستىدە داڭۇ عبارەلر تر كىچە اسلوبىنە كليما مغايير اولوب لسان عثمانى شىوه سنه كورە بىكىي مقاملىرە « چالابدىن بشقە طاپە جق يوقدر » اسلوبى او زره افادە مرام ايدىلە يىلور .

حل - بوعبارە اهل لساندىن بويىلە بىچە مرويدىر سىكىرە دن يايپە دكادر شارح اسالىب لسان ترکىي عجبانىزە دن او كىندى و هرنوعنى نه زمان احاطە ايتدى .

تحليل - بوقدير جە حل تعليقات صاحبىنك شىوه لسان ترکى يە آشنا لىغى حسبىلە « يوقدر يە جىڭ زىروه در المحقق » فقرە سىندىن طوته رق بوكامائىل هرھانكى جىلەي بولسىه من حيث الفصاحە طبقة علیاى اعتبارە چىقارمىسى لازم كە جىك وا كر بونى يايپزىسە شىوه لسان ترکى يە آشنا او لمدىغى ابات ايش او له جقدر .

رد - شارح ارتق زروعلى ۰۰۰۰۰ مناظرە يى صددىن چىقارە يور ! اى قارئين لطفاً دقت بىوريكز ! صاحب تحليل

(۱۵)

طالمش او لسیدی ۰۰۰۰۰ » دیو مباحثت علیه یه طالمش او لدیغنى سویله یور ! واقعاً مباحثت علیه یه طالمش ! او قدر طالمش که !!! بو طالغینقله بديهياندن اولان شيلرى انكار ايديور ! ۰۰۰۰

حل - بـ رـ وجـهـ بـالـاـ اوـشـىـ اـيـهـ بـوشـىـ بـيـلـنـوـ رـىـ دـنـيـلـهـ جـكـ يـرـدـهـ اوـشـىـ بـوشـىـ بـيـلـدـرـ دـنـيـلـوـ رـسـهـ دـهـاـطـاـتـلـوـ اوـلـوـرـ .

تحليل - طاتليدر اما مقامه موافق دکل . چونکه بـيـلـكـ بـيـلـدـيرـمـكـ معـنـاسـهـ کـلـمـىـ لـازـمـ کـلـوـرـ .

رد - بـولـزـومـ يـالـكـزـ صـاحـبـ تـحـلـيـلـ خـيـالـنـهـ کـلـيـورـ . بشـقـهـ کـيـسـهـنـكـ خـاطـرـيـنـهـ کـلـدـيـكـيـ يـوقـ !

حل - تلفظ او لنو رکن معناسي ذهنه متبارد اولق معانى الفاظه مسابقت ایتك دیکدر .

تحليل - پـکـ کـوـزـلـ لـكـ بـونـكـ معـنـاسـىـ اـنجـقـ خـواـصـ نـاسـ اـکـلـاـيـهـ بـيلـوـرـ . بلاغت عـمـانـيـهـ چـواـصـ اـيـچـونـ يـاـپـلـدـيـسـدـ خـواـصـ بـوـکـاـ هـيـجـ اـحـتـيـاجـيـ يـوـقـدرـ . عـوـامـ اـيـچـونـ تـرـيـبـ اوـلـنـدـيـسـهـ عـوـامـ بـونـدـنـ نـهـ اـکـلـارـ ? اـکـرـچـهـ معـنـانـكـ اـچـيـلـغـنـىـ « سـوـزـ سـوـيـلـنـوـ رـکـنـ اوـرـتـهـ سـنـدـنـ معـنـانـكـ ذـهـنـهـ کـلـيـوـرـ مـسـىـ وـيـاخـودـ ذـهـنـهـ وـارـمـقـ اـيـچـونـ معـنـانـكـ الفـاظـلـهـ يـارـيـشـهـ چـيـقـمىـ » اـيـهـ تـفـسـيـرـاـيـشـ اوـلـسـيدـيـ بـلـكـهـ بـرـفـانـدـهـ يـيـ مـفـيدـ اوـلـوـرـدـىـ .

رد - بـونـلـرـ هـېـلـافـ اوـلـوـبـ بـودـورـلـوـ لـافـلـرـ جـوابـ بـيـلـهـ يـازـمـقـ پـکـ عـبـثـدـرـ .

تحليل - تعـبـيرـ اـخـصـ اـيـهـ تعـبـيرـ اـعـمـيـ اـيـضاـحـ اـيـتكـ نـصـلـمـكـ اـولـهـ بـيلـوـرـ يـوـقـسـهـ قضـيـهـ يـيـ بـزـمـىـ تـرـسـ اـکـلـيـوـرـزـ ? !!!

رد - منطقـيـونـدـنـ بـعـضـ مـحـقـقـيـنـ تـعـرـيـفـ بـالـاـخـصـيـ رـسـمـ نـاقـصـ قـبـيلـنـدـنـ عـدـايـلـدـكـارـىـ كـتـبـ مـعـتـبـرـهـ دـهـ مـقـيـدـدـرـ .

رد - مزایای کلام و خواص کلام عباره‌لری علم بلاغت اصطلاحاتندن اولمغله فنی بینلر بومعنانک استخراجنده زخت چکمزل .

تعليقات - « بلاغت کلامک مزایاسنی بیلدیرن بر فدر » بیوریلیور . بو تعریفه کوره « علم » کسر همزه ایله اعلام مقامنده کلسی اقتضا ایدر .

حل - بو کتاب مسائل بلاغتی بیلدیر ر دیدیکمزدہ مسائل بلاغت بو کتابه بینور دیک اولو ر بوندن کتابک بیلدیرمک معناسنہ اولسی لازم کلز .

تحلیل - کیم دیور که بیلدیرمک معناسنہ اولمک لازم کلور . هیچ ذات مع الحدث صرف حدث معناسنہ کاپرمی ؟ فقط کتابک بیلدیر بیجی معناسنہ کله جکنده شبهه یو قدر .

رد - بوندن کتاب بیلدیر بیجی اولمک لازم کلور اما بیلدیر بیجی معناسنہ کلک لازم کلمیه جکنده اصلاً شبهه او نماز . بوسوزک بر [استاد کل] دن صدور ینه معنی ویره میورز مکر که حروفات دو کوندیسی اوله ! . . . . برشی برو صف ایله مو صوف اولمغله اول معنا یه اولمک لازم کلورمی قلمه یازو یاز بیلور دنیلد کده قلک یازو یاز مک معناسنہ اولسی ندن لازم کلسون ؟ علم بلاغت یامسائلدن و یاخود ملکه دن عبارت اولدینگی حالده مزایای کلامی بیلدیر دیدیکمزدہ دخی بوقواعد یاخود ملکه بیلدیر بیجی اولمک لازم کلور اما بیلدیر بیجی معناسنہ اولمک لازم کلز . ماده پک واضح اولدینگدن بومرتبه تفصیلاته کیرشمک اطنا بدل تطویله واره یور . لکن نه چاره معترضن « صاحب حل اکرچه بزم کبی مباحثت علیه یه

بلاغت عثمانیه ده علی العموم یعنی هر لسانه شامل اوله حق صور تده توکیب کلامه دائر اولان قواعد مراد اوله رق بحث اولنه یور .

تحلیل - اهلندن بلافرق او چ درت لسانک تقریر و تحریر نده اقتدار منکر دکلدر .

رد - یعنی صاحب تعلیقات عربجه . فارسیجه . کردجه . ترکجه پیلوارلر ! ماشاالله ! ماشاالله !!! بو بشیی ؟ دهانلرنلر ! ..... لکن او ظالم مرتبه بورادن نقدر شیلد و کشلر . از جله فرانس زجه بی بسبیتون دوشورمشلر . یازق دکلی او قوجه مدعی ادبه ؟ .....

تحلیل - صاحب حل بنم لسان عثمانیه اولان خدمتی تحقیر ایچون بوقدر انصاف سرزلغی اختیاره کند و سخن نه دن مجبور ریت التنده بولیور .

رد - حل سنك خدمتکی تحقیر دکل جدا او لسانه خدمت ایدنلری تحقیر ایتك کبی بر انصاف سرزلغه قارشو مدافعه یه بیله تنزل ایتیور . شو قدر که بلاغت عثمانیه و سیله سیله بعض حقایق لسانه خدمت ایلک بهانه سی ایله ستر ایتك انصاف سرزلغه مقابله ایده یور ..... عجا او خدمت تعلیقات ایله می اوله حق ..... هیهات .....

تحلیل - هله مؤلفک کلامنده تابع اضافاتک فقدانی کبی بر ادعاهه بولننق غریب دکلیدر ؟ ایشه باقکر مؤلفک کلامنده « بوایکی فن ایله کلامت اصل معنایی افاده سی کیفیتی بیلنور » .

رد - کیفیت افاده یه و افاده اصل معنایه مضاف اولوب بوراده اضافت ایکیدر زیاده دکلدر .

حل - بر کلامک مزیتی دیکر کلامه فضل و رجحانی دیکدر .

تحلیل - پک کو زل اما ! مؤلفک کلامندن بومعنى هیچ اکلاشیبور .

(۱۲)

رد - اسم منسو بک معنای ملاحظه اولنورسه چیقار ۰ ۰ ۰ ۰

حل - اعراب الجمل عرب لساننده اولوب بو راده ایسه الجمل علی وجه العبروم
بحث اولنه یور ۰

تحلیل - واقعاً بلاغت عثمانیه نک مؤلف طرفندن لسان عثمانیه برده فن
نمجموعاً وهمی محض توهمن اولوب تعلیق‌تمده بونی ایما‌یتمک ایسته دمسمده او وقت
تادب مانع اولمشدی ۰ مادامکه حل بلاغتك (۰) صاحبی بونی اعتراض
ایده یور ۰ ارتق عالم نحو همان لسان عرب ایچون وضع اولمش برفن مخصوص
اولدیغنى :

رد - اومانع وحال اولان تأدبه زائل اولمش اولدیغندن دیمک
ایستیور ۰

تحلیل - دیمکدن اجتناب ایخیر ۰

رد - یعنی اردهه برتأدب وار ایکن حلق تأثیر یله حاصل اولان
حدت وشته مقاومت ایده مدیکندن اوده زائل اوللغه ارتق اجتنابه
 محل قالمیور !

تحلیل - شوقدر وار که صاحب حلق « بوراده ایسه علی وجه العبروم بحث
اولنیور » فقره سندن نه دیمک ایستدیکنی اکلا یه میورم ۰

رد - بونده اکلا یه میه جق نه وار ؟ :

اعراب عرب لسانه مخصوص صدر اما هر لساننده قواعد نحویه
واردر ۰ فقط صرف و نحو قاعده‌لری بر لکده بیان اولنور ۰

(.) حل بلاغت اسمنده هنوز بر رساله کو رمدک !

تواریخی مطالعه ایدنلر ک معلومیدر . ایشته بونی بلاغت عثمانیه خلاصه و جمله افاده ایتشدر . بونده ایجاز و اختصار وار دنیله بیلور . فقط معنای مرادی آکلامینلر زائد صانور .

تحلیل - ایشته بوایکی فقره لر ..... ظن اولنور که قیمچه بلاغت عثمانیه نک هیئت مجموعه سیله طارتیله بیلور .

رد - خطاسی ظاهر اولان ظنه اعتبار یوقدر .

تحلیل - بردہ بلاغت عثمانیه نک اشبوفقره استدلالیه سندہ « انک قواعدینی خلدن و قایه » دیور عجبا ! نه نک قواعدی ؟ .. بوضمیرک مرجعی یاقرآن کریم و یالساند هر ھانگیسی مراد بیو رلی ایسه خلدن وارسته دکلدر . چونکه ذاتاً قواعد یوغیدی که علمی عرب ای خلدن و قایه ایتسونلر . بلکه عثمای عرب قرآن کریمی و یاخود لسانلر یعنی خلدن و قایه ایچون قواعدی وضع ایلدیلر .

رد - هر لسانک قواعد مخصوصه سی وارد . او لمسه او کریلو بده تکلم اولنے ما ز . فقط برچوق لسانلر ک قواعدی تدوین او نماشدر ! ..... وقت سعادتمند صکره بعض ناس اعرابده خطایدر اولدقلرندن قواعد نحوک تدوینه لزوم کورنديکی و رفته رفته علم نحوک میدانه چیقیدیغی کتب معتبره ده مضبوطدر .

حل - عربیه بو راده بر وجهه عرب به منسوب دیکدر .

تحلیل - عجبار و جمله عرب به منسوب دیک نه دیکدر ؟ غالباً من وجه دیک ایستیو رکه شویله جه قوم عرب به منسو بیتی اولان علماً مراد بیو رلیور . فقط بو عباره دن شیوه لسان عثمانی او زره بر وجهه من وجه معنایی چیقه من .

اولنورسه تأکردايله بازيلور واضافه‌سي دينلور ايسه علاوه‌سي
ديمک اوله يور . چونکه عربيدن لسانزده استعمال اولنان کله‌لرک
بعضيسى تاء طويل و بعضيسى تاء کرد ايله يازيلور فقط بودخى
سماعيدير . ادبای اسلاف نصل قوللانمشلر ايسه اویله قوللانيلور .
نه کيم رحـت يازيلور رـجـه يازـلـاز . و عـبـارـه يازـيلـوب عـبـارت
يازيلور ايسه معنى دـكـيشـور .

حل - ديانـتـلـفـظـي زـبـانـزـدـدرـ تـلـفـظـنـدـنـ اـحـتـراـزـ اـيـقـيرـ بلـكـهـ مـفـخـرـ وـمـتـلـذـذـزـ .
تحـليلـ - بـلـاغـتـ عـمـانـيـهـ تـأـلـيفـ اـولـنـورـ اـيـكـنـ . . . . . مـدـافـعـ اـفـنـنـىـ
«ـمـتـلـذـذـزـ»ـ جـمـلـهـ سـنـىـ اـخـطـارـ بـيـوـ رـمـشـ اوـلـسـيـدـىـ بلـكـهـ دـهـ مـكـافـاتـ جـزـ يـلـهـ يـهـ مـظـهـرـ
اـولـورـدىـ .

رد - شـبـهـ يـوقـ !ـ لـكـنـ بـزـمـ تـعـلـيـقـاتـجـيـ اـفـنـدـىـ دـخـىـ شـوـتـنـافـرـىـ لـسانـ
ترـكـيـدـهـ اـثـبـانـدـنـ عـاجـزـ قـالـدـقـدـنـ صـكـرـهـ اـرـتقـ تـكـرـارـ اـيـتـسـيـدـىـ رـئـيـسـ
ادـبـاـ عنـوانـىـ وـيـرـدـيـكـىـ ذـائـكـ كـنـدـىـ حـقـنـدـهـ كـىـ تـوـجـهـنـىـ اـرـتـيـرـهـ رـقـ بلـكـهـ
غـزـتـهـدـهـ بـرـ (ـ اـسـتـادـكـلـ)ـ مـدـحـيـهـ سـىـ دـهـ يـازـارـلـوـ اـيـدـىـ .

تعلـيـقـاتـ - دـلـيـلـكـ صـوـكـ فـقـرـهـ سـنـدـهـ «ـ عـلـمـاـيـ عـرـبـ يـهـ بـوـكاـ فـوـقـ العـادـهـ اـعـتـنـاـ
اـيـشـلـرـ اـيـدـىـ»ـ جـمـلـهـ سـنـىـ دـخـىـ حـشـوـ مـطـلـقـدـرـ .

حل - عـلـمـاـيـ عـرـبـ يـهـ تـرـكـيـنـهـ يـاـ كـلـشـ معـناـ وـيـرـدـيـكـنـدـنـ جـمـلـهـ اـخـيـرـهـ زـمـدـ
ظـنـ اـولـنـشـ .

رد - خـلـفـاـيـ اـمـوـيـهـ وـعـبـاسـيـهـ عـصـرـلـنـدـهـ اـكـثـ اـمـرـاـ وـمـأـمـورـنـ
عـربـ اـولـوبـ لـسانـ عـرـبـهـ فـوـقـ العـادـهـ اـعـتـنـاـ اـيـدـرـلـدـىـ .ـ بـنـاءـعـيـهـ
اـولـعـصـرـدـهـ يـتـيـشـنـ عـلـاـ دـخـىـ بـوـكاـ فـوـقـ العـادـهـ اـعـتـنـاـ اـيـلـدـكـلـرـىـ كـتـبـ

دیکر لفظه مضاف قیقله حاصل اولور . مژه چشم کبی که کوزلک کیرپکی دیمک اولور . صاحب تحلیل « بواضافه لر قاعده فارسیه اوزره اضافه لر اولوب » دیور قاعده فارسیه اوزره بشقه دورلو اضافه ایشتمدک کندو اختراع ایمک ایستیور ! واقعاً لکل قوم ان بصطلاح دیرل لکن بلاسبب اصطلاح وضعنک جائز اولمديغنى دخی بیان ایدرلر . بویله بر اصطلاح جدید وضعندن ایسه چونکه حرفلر دو کیلوب مو صوف صفت اولمش دیه جکنه اضافت یا کاش یازلمش دیسه دها سهل واولی اولور دی .

حل - اضافت لفظی دخی لسان عربیدن مأخوذه ایسه ده لسانزده بویله تاء طویل ایله استعمال اولنور . (مطابقه سی) دخی بو قبیلدندر که ترکجه بی هنوز تمامیله بلیه میانلرک تلفظنه نهونه در .

تحلیل - دیمک اولور که اوراقک اعادتی . او ساختمق و ریانک ازالتی . افشارک اجالتی . تلغراف مخابرتی . نفس مجاهدتی . خارجیه دادرتی . آتن شراتتی . جامع منارتی او قویوب یاز مق لازم کلور بواisse خطای مصدر .

رد - ایشه یکی ترکجه او کرنک ایستیانلر بولفظلری دخی بویله تلفظ ایدرلر . ادبیا و علمیا اضافت لفظی علم نخوده تعریف اولندینگی اویره استعمال ایدرلر . فقط عربجه ده اضافه یاز یلوب اهل فرس ایسه تاءنویل ایله اضافت دیورلر . برهان قاطعده بوجمهله بیان ایدیور . لستزده دخی عینیله بویله جه قوللانيلور . و اضافت یاز یلور . فقد بوعنای اصطلاحی مراد اولمیو بده علاوه معناسنه استعمال

**تحليل - اولاً بزم عباره من ده صفتک موصوفه اضافه سی سه مرتب اولوب
رد - اوت افندم ۰۰۰۰۰**

**تحليل - صحیحی موصوفک صفتک اضافه سی اولق لازم کلور ۰ فقط
محشینک نقطه لره وارنجیه به قدر اعتراضن چکنکدیکی حالده
رد - بالعكس ۰**

**تحليل - بوندن ذهولی دقیقیز لکنه قرینه علینه در ۰ بردہ بواسطه هر
قاعدہ فارسیه او زره اضافه هر اولوب موصوفک صفتک اضافه سی دیندیکی
حالده نه دن محشی یه غریب کو رینور ۰**

**رد - ترکیب اضافی ایله ترکیب و صفتینک ماهیتلری بر تعییر التنده
متخد اوله میه جق مرتبه ی ~~کدیکرہ~~ مباین اولدیغندن بزه غریب
کورنمشدرا ۰**

**تحليل - بکا قالو رسه بتعییر حل تعلیقات تعییر ندن مقامه دها ملاییدر ۰
رد - سکا قالورسہ او یله اما !**

**اضافت و صفت ~~کبی~~ اصطلاحات نحو یه علمای عربیه نک
موضوعاتندندر اهل فرس دخی بومثلاو اصطلاحاتی الوب علم نحوه
تعریف اولند قلری وجهله قول لانمشلر فقط بردہ و صفت ترکیبی تعییر ینی
وضع ایتشلر و صفت موصوفی او زرینه تقديم اولنور ایسه و صفت
ترکیبی اولور دیمشلر در ۰ مثلا چشم سیه ترکیب و صفت اوله رق قره کوز
معناسته اولوب سیه چشم دینلورسہ و صفت ترکیبی اوله رق قره کوز لی
معناسته اوله یور ۰ ترکیب و صفت ایسه اضافت ایله یعنی بر لفظی**

رد - اینانورز ۰۰۰۰

تحليل - بزم اعتقادمراه کوره دین دامنا مدنیتک لازم لاینفسک اولان حسن
معاشرتی تروج ایده یور . و عرف حکمیاده قواعد دینیه او زرینه تأسیس ایدن
مدنیته مدنیت فاضله اطلاق اولنور .

رد - حکما بیننده بویله بر عرف و اصطلاح ایشیدلما مشدر کتب
حکمیه ده بر مدینه فاضله تعبیری وارد راوده افلاطونک تخیل
ایتدیکی بر مدینه در که هنوز عالمده فعله کلام مشدر

حل - عربیجه دن النوبده لسان عثمانیه استعمال اولنان کله لره قاموسه
مرا جعلمه معنا ویریاه جلک اولنور ایسه غریب خطمال و قوعه کلور .
از جمله لسان نزدہ کثیر الاستعمال اولان مخابرہ یه مزارعه معنایی ویرملک
لازم کلور .

تحليل - اوده یرینه کوره در : اکر «فتح خاء ایله» خبر دن مأخوذا یسه
او وقت او ر تاقلیشه تارلا سو رمک معنایسته کلور . یوقسه محشینک تو همی کبی
مطلق از ارعه معنایی ویرمک لازم کلز .

رد - لسان عربده فتح خاء ایله خبر دن مخابرہ اخذ ایله استعمال
اولنممشدر . هر ثلثی مجردی مذیدات دن ایستدیکمز با به نقل
ایده میر بوراسی ساعه مو قوفدر مثلا صرف دن تصریف و سرف دن
اسراف مشتق اولور اما اصراف و تسریف مشتق اولماز .
مخابرہ دخی قاعده عربیه یه کوره مزارعه معنایسته اولور خبر لشمک
معنایسته کلز . فقط ب لسان نزدہ این ب معنایه استعمال ایده کلشندز در .

حل - طوائف متعدده ترکیب و صفتیدر ترکیب اضافه دکلدر بناء عليه
طوائف اضافتی تعبیری پک غریبدر .

رد - حل تعلیقاتك عباره سندن بو يله بمعنى اکلاشماز عبدالرحمن
 افندى بونى كندى خيالندن قاتيور حل تعلیقاتده ملل كلمه سندن
 استعمالى ياقيشق الماز دنيلوب سبى ظاهر اولديغى سندن ييانه حاجت
 كورلماشدى شمدى ارتق اطناب كلامه مجبور يت حاصل اولدى .
 شو يله كه : فرانسز جنه نك ناسـيون لفظى قوم وناسـيوناليـه قـومـيت
 ديمـكـ اوـلدـيـغـىـ حـالـدـهـ بـعـضـيـلـ بـونـىـ مـلـتـ وـمـلـيـتـ اـيـلـهـ تـرـجـهـ اـيـتـشـلـ اـيـسـهـ دـهـ
 بـوـتـرـجـهـ هـنـوـ زـعـومـ اـهـلـ لـسانـ طـرـفـدـنـ قـبـولـ اوـلـنـامـشـدـرـ .ـ حتـىـ
 حقوق ملل تعـبـيرـ يـنـيـ ياـكـلـاشـ عـدـايـلـهـ بـعـضـيـلـ رـانـىـ حقوق دـولـ دـيـوـ
 تـصـحـيـحـ اـيـلـشـدـرـ .ـ اـمـاطـوـائـفـ يـرـنـدـهـ مـلـلـ دـنـيـلـسـهـ مـقـصـودـهـ موـافـقـ
 كـلـزـدـىـ .ـ چـونـكـهـ عـلـمـ حـالـدـهـ يـاـلـمـشـ اوـلدـيـغـىـ اوـزـرـهـ دـينـ وـمـلـتـ بـرـدـرـ
 فقط بـرـدـينـ اوـزـرـيـنـهـ بـجـمـعـ اوـلـانـ جـمـاعـتـهـ دـخـىـ مـلـتـ اـطـلـاـقـ اوـلـنـوـرـ
 اـمـاـ المـانـ وـاـنـكـلـيـزـ وـفـرـانـسـزـ كـبـيـ طـوـائـفـ مـتـدـنـهـ يـهـ اـقـوـامـ دـنـيـلـوـدـ بـورـادـهـ
 مـقـصـدـدـخـىـ بـوـدـرـ حـالـبـوكـهـ عـيـسـوـيـ اوـلـدـقـلـرـىـ اـعـتـبـارـ يـلـهـ جـلـهـ سـىـ بـرـمـلـتـ
 اوـلـورـ .ـ اـيـشـتـهـ بـوـكـاـ بـنـاءـ بـوـمـقـامـدـهـ مـلـلـ مـتـدـنـهـ تـعـبـيرـىـ يـاقـيشـماـزـ يـاـ طـوـائـفـ
 وـ يـاـ اـقـوـامـ دـنـيـلـكـ لـازـمـ كـلـوـرـ وـطـوـائـفـ يـرـيـنـهـ اـقـوـامـ دـنـيـلـهـ بـيلـورـ اـيـسـهـ دـهـ
 بـوـلـفـظـكـ طـوـائـفـ اوـزـرـيـنـهـ وـجـهـ رـجـانـىـ مـسـلـدـكـلـدـرـ چـونـكـهـ طـوـائـفـكـ
 معـنـىـ لـغـوـيـسـىـ تـصـوـرـ اوـلـنـهـ جـقـ اوـلـورـ اـيـسـهـ تمـدنـ اـيـتـشـ بـدـوـ يـلـرـ
 دـيمـكـ اوـلـورـ بـوـدـخـىـ اـنـسـبـدـرـ زـيـرـاـ تـارـيـخـهـ توـافـقـ اـيـدـرـ .ـ چـونـكـهـ
 هـپـ مـدـنـيـلـكـ مـبـادـيـسـىـ بـداـوتـ اوـلدـيـغـىـ عـلـمـ تـارـ يـخـدـهـ مـثـبـتـدـرـ

تحليل - فقط بـزـهـيجـ بـرـ مـكـتـبـدـهـ نـهـ بـوـ يـلـهـ بـرـ عـلـمـ حالـ كـوـ رـمـشـنـ وـنـدـهـ بـوـ يـلـهـ
 بـرـفـكـ وـ يـرـهـجـكـ نـصـيـخـتـلـ اـيـشـتـشـ .ـ

(۵)

ایسنه ده نفعی کبی بعضیلری بویوله کیتمشلدر . اما نثرده فخریه منشیانه ایشید لاما شلدر . بونی عبدالرحمن افندی ایجاد ایلدی لکن انک اثرینه اقتفا ایدنلری کورمیورز . کوره جک او لسق دخی بز بویولی تقدیر ایتیز .

تحلیل - چونکه بز حلاک صاحبی کبی دعوا مزی ادعای مجرد او زره ابنا ایلیوب هر بحث ایچون ادله مفیده و مقتنه نک ایرادیله تأیید مدعایه یورز . رد - دعوا می ادعای مجرد بنا ایتنک معنای ندر لا یقیله اکلاشیور هله تأییدک مدعایه اضافتنه بر معنای صحیح بولنه میور . دعوا ادله ایله تأیید او لخاز بلکه اثبات او لنور بز عباره بحشته کیر شمک ایستیورز لکن معنایه طوقوندیغی جهتله طیانه میوب استقہامه مجبور او له یورز .

حل - صکره بونیده تخشیه ایله :

تحلیل - محشی لسان عثمانیه مهارتی کو سترمک او زره تخشیه لری نقطه میز پکمیور .

رد - انلر فورمه لردن دو کولدیکی تزکیه نفس ورقه سنده اقرار او لنان نقطه لر او ملیلدر .

تعليقات - بنابرین طوائف یرینه ملل و یاقوام لفظلری استعمال بیورلیسیدی « متمدنه » لفظنه دهاز یاده یاقیشق آلور آیدی .

حل - ملل کلده سنک استعمالی بو راده یاقیشق المزیرا ملت بر دین او زرینه مجتمع او لان جماعت دیگدر مکاتب صبیانه او قوانان علم حالده دین و ملت بر در دینلئسنک حکمی بودر . علم حالمی اونو تبیدم .

تحلیل - دینک محشینک اعتقادنه کوره دین مدنیته مناقض و یاخود مبايندر . دین ایله مدنیت اجتماع ایتیز .

الله الحمد

عبدالرحمن ثريا افتدي تحليلنك ديساجه سنه

(تعلیقاتمی تنقید ایچون حل تعلیقات نامیله برآثر میدانه چیقدی . بوائز
مکتب حقوق طلبه سندن برینک اثر قلی اولدیغی ظهر رساله ده کوستلیهور !
و من در جاتی دخی سراپا تزییفاتدن عبارت او لووب مع ماقیه بزینه دائرة ادب
و حقایقی التزام ایله حلق تحملیله کیر شمک ایستیورز)

دیور . حالبوکه بزحل تعلیقاتک تحریرنده صاحب تعلیقاته
پیرو اولدق انک اچدیغی چغر کیدرک برایشلک يول اولدی شمده
بزه تحملیل قصور ایتمامیدر .

عبدالرحمن ثريا افتدي تحملیلده دخی

(اوبلو رکه عندالاد با تعلیقاتم نصل رهین تقدیر او لدیسه ده تحملیلمز دخی
خرده بین اولنلر نظرنده مظہر ستایش و تحسین اولسون)

یولنده سوزه کیریشه رکه دها ایلووده دخی کندوسنی ایچمه مدح
ایتشدر . بعض شعر اقصیده لرنده فخر یه شاعرانه دبو تمدح
ایتشدر . عموم شعر اجه قبول و اتخاذ او لنش برمسالک دکل

(۳)

او تر جان حقیقت غزنیه سنه ۱۰۹۴ و ۹۷ و ۱۰۰ و ۱۰۲ و ۱۰۵ نوم روی نسخه لرینی مطالعه ایدنلر کندی طرفندن
نصب ایتدیکی حکم لرک حضور نده بیله مباحثه دن اجتناب ایدن
استادک آثارینی اکلایه بیلورلو .

هرنه حال ایسه بزینه مسئله نک تقدیرینی ارباب وقوفه براغه رق
شور ساله جکی یازه یورز . و بونده دخی کافی سابق اویله
« اینجه الیوب صیق طوقومق » تکلفه حاجت کورمیه رک
اک باشیجه جهتلرینی هسلک متخدم اولان مدافعته دن ایرلاماق
اوزره رد ایده یورز .

محمد فائق محمود اسعد على سداد

﴿ رد تحلیل ﴾

بلاغت عثمانیه یه تعلیقات یازان عبدالرحمن ثریا افندی بوکره حل
تعلیقاتیزی تحلیله چیقیشه رق برساله نشر ایتش و بور ساله سنه
برده لزوم مالایلزم عنوانیله بمقاله علاوه ایش اولدینی
کورلدی .

اشبو مقاله ثانیه تمیز تعلیقاتی رد ایچون یاپیش و حالبوکه تمیز
تعلیقات ابراهیم افندی حضرتلری کبی هم ادیب و همده علمادن
اولان برفضل بینظیرک قلندن چیقمش براثر اولدینگدن انک
مدافعه سی حدیزک خارجنده اولوب ابراهیم افندی حضرتلری
ایسه انى جوابسز برآقیه جقلری دخی مأمول اولدینگدن بزلزوم
مالایزمه جواب ویرمکی التزام ایتمیرک حل تعلیقاته اعتراض
یازدینی مقالاتنه جواب ویره جکز .

هر نقدر مكتب شاکردی ایسه کده بلاغت عثمانیه حقنده اورته ده
دوران ایدن مسائلی حل ایتدرمک اوزره بحثی هیئت ادب احضورنده
در میان ایلک تکلیفنه اولک ایاق اولقدن صکره نکول ورجوع ایدن
(استاد) لردن اولدینگم زدن اميد ایدرز که بزم مبتدا کمز شایان
استخفاف کورلز .

Sedād, گلی، Caudat-paginate

Reddi تعلیل

— رد تحلیل —

— زیر حمایہ حضرت پادشاهیده بولنار —

مکتب حقوق طلبہ سندن

علی سدادیک و محمود اسعد و محمد فائق افندیلر
اثر خامہ لریدر

معارف نظارت جلیلہ سنت رخصتیله

مطبوعہ عثمانیہ دہ طبع ابوالنشدر

فی ۲۲ ربیع الآخر سنہ ۱۲۹۹

یقینیاتک تقسیمی انجعی یکدیگرینه نظرآ درجده و ضمومحلیاًه در
یعنی یقینیاتک بعضاً یعنی جزء ایتک ایچون استدلاله لزوم اولمیوب حقل
انلری بداهه قبول ایدر . دیگرلری ایسه جزم او انلری ایچون
استدلاله توقف ایدر . یوقسنه یقینیات اره سنده صحنه فرق ارافق
محضول دکادر .

مثلاً هر جسمک امتدادی وارد ر دنیلد کده بونده کیمسه شبجه
ایتز . دلائل فنیه و اصول قواعد منطقیه ایله احتمالدن تخلیص
و تحرید اولنو بده یقینیات مرتبه سنه قوئیلان قضیه لری ظنیاتدن عد
ایتک هیچ بر کیمسه نک حدی دکادر ۰۰۰۰ وحدانیت فلسفه ده بالنظر
ایبات اولنه رق یقینیات صردسننه پخورلش اولدیغدن انک ظنی
اولدیغی ادعا ایتک فلسفه و حقوق و سائر علوم و فنونی اساسنندن
هدم ایتکه یوریک دیگدر .

حالبوکه علم منطق اور طهده طور یوایکن بومثابو افکار و اهیه یه
میدان اولمیوب عقول سلیمه حقایق علیه ایله افکار عمومیه نک
سلامتی تأمین وایکی دنیادده باعث سعادت اولان اعتقاداتی
محاذنه ایدرلو .

منطقی او یله توجیان حقیقتک ۱۱۰ نومروی نسبته سنده

(صرف و نحو طوغریدن طوغری یه دنیا یه یل بحث قدر قریب اوله رق هب الفاظ
ینه طوغریدن طوغری یه دنیا یه یل بحث افتخار افندینه)

اوزرینه بحث ایدرلو) دیو علوم لسانیه دن عدایدند محرر افندینه
سوزی نظر مطالعه یه یله المتق لازم که ایسه ده کند یل بحث فصل اولان
اور و پا علومه هر اجتنبه تصحیح افکار ایتزی یولنده بر نسبت
ایتکه مناسبت وارد ر .

و فنونی اساسندن هدم ایتك ایچون اول امر ده بدیهیاتی انکارده اصرار
اید نلر حاصل اولوب بونله منضم او لان اسافل و حقادخی انلر غیرتی
کودرلر . یو خسنه عقل سلیمی بوور طهیه دوشورمک علی العاده
اوله حق شیلدن دکلدر . عقل سلیم نقدر متلون و نقدر ملوث
اولمیدر که او فرقی انکار ایده بیلسون .

بریره الی عددالتون والی عدددختی مجیدیه چار یکی وضع اولنسه
کوز ینی یومه رق الی او زادان کیسه نک الاجنی سکه نک التون
و یا کوش اولمی احتماللری مساو یدر . اما التون یکرمی و چار یک
سکسان اولسه برالتون الا بیلک ایچون سکسان احتماله قارشو یکرمی
وجبر و مقابله قاعده سیله بالاختصار درت احتماله قارشو بر احتمال
واردر . یعنی احتمالک بشده بری التوندر . ایشته بورنجی
صورت و قوع و یالاو قوعی مساوی بر شک و تردد اولوب ایکنچیسی
التون الم احتمالی دهاب عیدا ولد یغندن طرفینی غیر مساوی بر ظندر .
شومثالره کوره التون الم احتمالنک غالیتی بونجی صورتهد در .
لکن سکه لرک جله سی التون اولسه اولوقت مجیدیه چار یکی الا بیلک
احتماله اصلا و قطع ا محل یو قدر . فی الواقع طقسان طقوز التون
ایچنده بر مجیدی چار یکی بولنسنده کوره یقینه یقین بر ظن اولوب
امور عادیه ده بعضاً یقین دیو قبول اولنه بیله جل درجه ده غالب
ایسنه ده هر حالده عقل سلیمه کوره یقین دها بشقه در .

ایشته بورالرینی مطالعه ایله بعض علماظن ایله یقین اره سنده کی
فرق کسر ایله عدد صحیح اره سنده کی فرق کبیدر دیشلدر .
یقین و ظن عفلک ایکی حالیدر . حقیقتک ایکی صورتی دکلدر . یقین عقلک
بر حالیدر که عقل انده شبھه ایتزر . ظن بر حالدر که عقل انی از چوچ شبھه ایله
بر لکده قبول ایدر . یقینک درجه سی یو قدر ظنک ایسنه در جاتی متفاوتدر .

قىمنىدىن معدود اولان نېھىيىستلر ايله قومونلار كوزمىزك اوكتىندە طورمۇرمى؟ بىناه عليه زمانىز خلقنىڭ تربىيە و فضائىلنىڭ مايە ئاصلىيىسى و علم حقوقك اساس مبنىسى اولان بىراعتقادى ظنه تحو يىل ايتىكە و سىلە اوله جق موادىئىرد وابطالنە مسارتىدە حقلى كورىلە جىكمەدە شېھەم يوقدر . ايواه ايواه . اكىر او يقين ظن درجه سىنە ايندىرىلىش ايسە محكىمە لىرde ئاڭ مقبول واحكام قطعىيەتى موجب اولان دلائىلدىن بولنان يىين حكىمسىز و يىين اوزر يىنە و يىر يىلان قرارلىر حقسىز اولىور . اكىر بويىلە ايسە تصرف حقوقىدە كىيمى اقناع ايتىك ممكىن اولىور او لوقت بېرىمك حر كاتىندىن دها خونخوار معاملەلر و وحشىلەر بىلە دائىرە ئىپلىرىنىدىن خارج رزائل و فضايىخ اوكتىنە پەكلەمە جىك صورتىدە ئايلىرىلىزمى؟

ایشته بورالرینی در پیش ایلد بکه ظن ایله یقین اره سنده کی فرقی تعیین و تقوییدن دها مهم بر امر کوره میورم . چونکه سلامت بشر یه نک تأمینه او فرق ک تعیینندن بشقه یوں یوقدر اعتقادنده بولنیورم . او فرق ایسه منطق میز لدن یه پک از کیسه لر ک تمیز ایده میه جکاری بر شیدر ظن ایدرم اورو پانک جهات مختلفه سنده اره صره سرزده ظهور او مقدمه بولنابونو ع افکار سقیه اصحابی شو فکری اکلا یه میانلردن ز یاده ممالک شرقیه و هله اقوام اسلامیه اره سنده مر جت و معاونت خصوصنده ضعفایه اخلاق ملیه و علی الخصوص شریعت غرای محمدیه نک در جهه لا یقه ده اولان تو صیه وا امری الحمد لله او یله سوروم سوروم اچلق دن اوله جک در جهه ابنای نوع ک سفالتنی سیر ایتمکه میدان ویر مدیکی حالده اورو یاده بالعکس و قوعی نادر اولیان بو کبی حالت قومون و نهیلیستلک الفباسی اولان افکار ده یعنی علوم

بوحقیقتی داشت تبهره لندیر مک ایستاد که ندان متأخرین حلمها او خسته لذک تداوی سنه لزوم کرده رکه آن بات واجب خصم و صند اعنتا ایدر اولدیلر . اوروپا حکم‌سندن بویولده الک زیاده چالیشانلردن سن‌انسلم . دقارت . نوتون . لیان . قلارق . بوسوئه . ماله برانش . فنلون . سن اوکوستن . قانت . و دها تیجه فیلسوفن وارد .

جمعیت هدینه و افکار علیه نک خبر بری اولان برط‌المق کیسدر لر وارد رکه وقت وقت چون الدقیقه جمعیت بشریه بی لرزه ناله ایدر لر ! ایشته ظن و کانی القا ایله فوق العاده برمهارت علیه و جر بزه لسانیه استعمال ایدرک اولدیلر قوتی قلب‌لرده بیله قسوت و کدورت عضیه حاصل ایتکه موفق اولان بو نوع انسانلر صانکه ترقیاتک تجاوز درجه‌سنه و صولنده تحدید و تأخیره کوندرلمش و افکار بشریه بی داردی داخلنده ضبط مأمور ایدلیش اسباب مانعه کیلدر لر . بونلر یونانستانده سو فیضایه ناعیله ظهور و غور کیاس و پروتوغوراس کی مقدر بیشدارله جمعیت هدینه علیه‌نه شجعوم ایلدکاری وقت افکار بشریه نک موازنه عمومیه سنه عدم اخلال ایچون قارشو لرنده اساطین حکمای الهیه نک سرافرازی و منطقه عالم عاملی سقراطی بولمشلر ایدی .

ایشته ظن و کان توصیه ایدن ارباب شکوک بونلر در . بومسلکلر نزهله قدر واره بیله جنکی ایمه معلومدر ! بونلر ن حقایق علیه بی تخریب ایتلری مائل اهوای نفسانیه اولان انسای بشر ایچون انواع ارتکابات غیر لایقه بیول اچقدکلیدر ؟ اوروپایی هرج و مرح ایتک ایچون فرصت کوزه دان سو فیضایه نک عنادیه

افکاری دخی بو یوله یقین اولوب انلدخی منکر حقیقت ایسه لود
او انکارده او لسون ظن ایتلزلو .

هر قنگی قومک اعتقادی تحقیق وحده فکرده تدقیق اولنور
ایسه اولنسون هر برنده بو یله برجهمت بولنور و هیچ برینک ظن ایله
ایقانی برلشیدیردیکی کورلمز . ارغونوتلرک یاخود توروایی خراب
ایدن قهرمانلرک حکایه لری قوچه قاری مصالاری کی دکله نیلورسه
دیه جک یوق ! لکن انله بر نظر فلسفانه ایلورسه اول وقت پاک
بشقه نتیجه لره واصل اولنور .

شاعر مشهور عمرلک [*] الف الیله یاخود عنتر حکایه سندن پاک
فرقلی اولیان روایاتندن بو نتیجه لره واصل اولمک ممکن دکدر .
روایات تاریخیه بی نظر حکمتله محاکمه ایتلیدر .

الحاصل (الله واحد) قضیه سی نقیضی محال عقلی اولمک او زره
قطعیاً و یقیناً جاز مدر و حکمادن بو قضیه بیه ظنی دیان اولیوب
بالعکس قطعی اولدیغنى بیان ایدن چو قدر حتی حکمانک بر طلاقی
وجود بارینک اثباتی بحثنه کیرمکی بیله تحویز ایتیه رک قضیه
مذکوره نک یقینیه بذیهیه و ضروریه دن اولدیغنى ادعا ایله درجه
وضوحی اثباتدن مستغنى بولنديغنى سویلرلر . ایشته حکیم ذوفنون
افلاطون الهی دخی عقل سلیک او درجه ده واضح بر قضیه بی انکار
ایده بیلسنی انصافنه صیدعديره میوب ایراد دلیل ایله اثبات ایتک جهتنه
التفات ایتماشیدی و بونی انکار ایتک عقللک برخطه اسی دکل بلکه
روحک بر خسته لکی اولدیغنى بیان ایلشیدی .

لکن حقایق هر برینه ال او زادان سو فسطائیه طائقه لری

وجوده قائل اولدقلری و داکتابلرینک میدانه قویدیغی برامر
اشکاردر . ذاتاً هندلیلر الکیوک عدایلدکلری الهمه ثالثه نک دخنی
مخلوق اولدقلرینی بوالهملک یمور طه دن چیقمسی یولنده کی حکایه لریله
اکلادرلر . کدیلره وارنجه یه قدر عرض عبادت ایدن مصر یللر
وحدت وجودک بر تیجه سی اولان حلوله . قائل ایدلر .

هر نه حال ایسه انلرک اعتقادلری جهل مرکب قبیلندن اولدیغی

اقوام قدیمه ده بربینه ضدایکی اصل اعتبار ایدنلرده
وارایدی . زند اوستانک بومبایه التجا ایدن کبر و مغان النده
قلان بر قاج پارچه سـنـک حاوی اولدیغی روایاتدن معلوم اولان
خزافات زرد شتیه يه دقت بیورلسـون بـوـکـی شیلدـه ظلتـه
وـکـشـافـتـکـ موـجـدـی آـهـرـمـنـ قـدـیـمـیـ حـادـثـیـ کـبـیـ بـحـثـلـوـ کـوـرـهـ
پـیـلوـرـسـکـرـ فـقـطـ نـورـکـ صـاحـبـیـ اـولـانـ یـزـدانـکـ یـاخـودـ دـیـکـرـ اـعـقـادـهـ
کـوـرـهـ کـرـکـ اـهـرـمـنـکـ وـکـرـکـ یـزـدانـکـ مـافـوـقـنـدـهـ بـولـنـانـ جـنـابـ اـیـزـدـکـ
قدـمـ وـوـحـدـانـیـتـنـدـهـ شـکـ اـیـدـنـلـ بـوـلـهـ مـازـسـکـزـ . اـصـحـابـ اـتـیـنـدـنـ هـمـ یـزـدانـکـ
وـهـمـدـهـ اـهـرـمـنـکـ اـیـکـ ضدـ وـقـدـیـمـ اـصـلـلـرـ اـولـدـیـغـنـهـ قـائلـ اـولـنـلـرـدـهـ وـارـدرـ
فـقـطـ بـوـنـلـ بـیـلهـ کـنـدـیـ اـعـقـادـلـ بـینـ شـکـ وـکـانـهـ قـایـدـیرـهـ جـقـ اـولـانـ ظـنـدـنـ
تـبـاعـدـ اـیـدـرـلـ .

بونان بشهه بو اعتمادی عالمده کی حوادث واقعه نک اصلی قوت
ایله ماده دیکدر دیو تفسیر ایدنلرده وارد . ایشته دهر یونک

اشارت او لسه کرکدرکه بونی جیع الهرلک مافوقنده عد ایله تعریف
دخی ایده مامشلدر . بر قای شاعرک افاده لرندن عبارت او لار
خرافت یونانیه بی بو قدر حق اکلاهه بیلديکمزمزه کوره یونان قدیمه
قومی او ایله بیکارله معبدول اتخاذ ایدرک قدرت از لیله سی غیر
متناهی او لان جناب کبریا بی در خاطر ایده میمه جک قدر احق عد
ایتمک انصافه صیغار می ؟ فی الواقع بونلک مشرک او لدیغنى انکار
ایتمک قابل اوله ماز لکن کندول رنجه بو تهمت شرکی و جدانلرینه
صیغدیرمک ایچون بشقہ بر طاقم افکارلری دخی بولنه بیله جکی وارد
خاطر اولور .

ایشته بورالرینی یونان قدیم شعر اسنک روایاتنک خلاصه سندن
و دیکر بعض امارات ایله حاصل ایدیلان معلوماتدن عبارت او لان
میتو لوزی (اساطیر او لین) ایضا هه کفایت ایتیوب اول زمانلک
حکمت و علومی مطالعه ایتمک لازم در .

حکمای یونانیه نک اکثریسی عقول مجردهه قائل اولوب انجق
جمله سنک واجب الوجود دن متغیر اول دقلرینی اعتقاد و واجب
الوجود دک وحدانیتنده ظن و شبھه ایدنلری رد و انکار ایدرلر ایدی
ایشته اساطیر یونانیه ایله بومسلک قابل توفیقدر . الهر یعنی معبدول
کالدھ بربینک مافوقنده بولندقلری کبی الله الا لھه ياخود حکمها
تعبیر بتجه واجب الوجود دخی واحد حقیقیدر که اندن بالذات
انجق عقل اول صادر او لم شدر . چونکه الواحد لا یصدر عنه
الا الواحد دیرلر ایدی .

یونانیلردن دھا اسکی او لان هندلیلک اکثریسی بر اهماس اکنه
سالکدر انلرده الھه متعدده یه اعتقاد ایلدکلری حالدھ بر نوع وحدت

ایلدیکنندن کندولر بوندن بروزن حاصل اولمازی ؟ بلکه !
 فقط اوطن انلرک الهمه رینک حکایات و روایاتی حقنده اولوب
 الهمه رینک برینک وجودنده ظن ایتزلر بلکه جزماً اعتقاد ایدرلر
 حتی یارم الهمه حقنده بیله بویله ظن یولنه کتزلر ! بنی بشرک
 معبوده قارشو جبلی حسیات و تأثراتی ظن ایله حاصل اوله میه جغی
 براز ملاحظه ایدنلرک معلومیدر . بوقدر دکل دهاوار :

برقوم کلامش درکه اویله برچوق الهمه پرستش ایدرک انلردن
 بیوک براله الهمه یه قائل اولمسون و هیچ کیسه یوقدر که بواله الاله نک
 وحدا نیتنده شک ایلسون .

پک اسکی اقوامی بر طرفه برآقه رق الیقین اولان یونانیلری نظر دقته الهم
 الک غالب و متخبر عدایلد کاری زفسک (زو پیتر) قدر الهنک تقدیر ندن
 خارجه چیقه مامسی اعیقادینه نه دیرسکز ؟ یا الهمه که هیچ بریسیده
 یوق ایکن ظلت نام الهمه دن فاخوس و اندن دخی سائر کائناتک
 حصول وتولدی نه دیمکدر ؟ واقعاً ظلتندن صرف مجھولیت کبی

برشی خاطره کلیور سده ظن آکلاشیلور .

بوکبی خرافات قدیمه یه معنی ویره رک تاؤیل صورتیله بشـقه
 بر حکایه یه حجل ایتك مورخینک جواز ویرد کاری برشی اولدیغندن
 هرنه قدر بریرده کور مامش ایسه مده یونانیلرک ظلت الهمه سی حقنده
 خاطره کلان مجھولیت بنده کزجه غیر متناهیلک ایله تفسیر اولنسه
 مناسب اولور ظن ایدرم زیرابنی بشر ایچون غیر متناهینک صرف
 مجھول قالدیغنده نظراً و بعض حکمایه کوره غیر متناهی ایله
 متناهینک نسبتی خالق ایله مخلوقک نسبتی کبی اولدیغندن یونانیلرک
 ظلمت دن مرادی بنی بشره مجھول اولان برقوه غیر متناهی یه .

ورقه لرنده بیان ایلدیگی شوادعاًسی فرضاً تسلیم اولنسه پله خطاسی
ینه مندفع اولماز .

بر کلام کتابنده بر حقیقتک اثبات و اظهاری ایچون اول امر ده
نظری اولدیغی فرض اولنه رق بعد الا ثبات قطعیتی بیان اولنه بیلور
ایسنه ده بر تعایقات بلاغت عثمانیه رساله سنده ظنیدر دیمه جسارت
اصلاً و قطعاً مناسبت الماز . مع مافیه سید شریف حضرتلى
دھی بومقامده الله لفظنی ذکر ایله بوندن صاقنمش اولدفلری کبی جمیع
کلام کتابنده دھی بونقطه یه رعایته بومثابو مقاملدہ الله تعبیر ینی
ایراد ایشلدر .

بونجھ خلقك صورت جدیه ده برشـوق درونه وحال بجزده
بولنانلرک کوز یاشریله استداد ایدرك ذکر ایلدکلری کله تو حیدی
محضًا بلاغت عثمانیه یه اعتراض مقصدیله ترتیب اولنمش برساله ده
ظنیاته مثال کتورمک بر پره ایچون بر یورغان یاقق دکلیدر .
اما دلیلدن قطع النظر ظنی ایمش یوق بیلم ظنی دیانلر وارایمش
کبی لا فلرک دھی نه دکری نه ده مناسبتی وارد .

بز دنیاده اعتقادات مذهبیه نک ظنی اولمنک بر مثالنی
کوره میورز ! شهر ستائینک کتاب الملل والخلنی بر فهرست
مقامنده طو تقدن صکره کتب مفصله اورته یه قونلسون هیچ
بر قوم و هیچ بر ملت بولنه ما زکه معبدولر ینی ظن ایله تلقی ایلسـونلر
اعتقادلری یقین اولسون جهم مرکب اولسون هپ جازمدر !
تعهددالله یه قائل او لان مشرکین الھلری حقنده مختلف روایتلر توارد

علوم طبیعیه دن معدهود اولان ماکنه فنیله علم هیئتک مثلا
طبقات الارض علمه نسبتله قواعدهینک مضبوطیتی و متنلرینک
مرتبه سی دها زیاده اولمی اتلرک ریاضیه اوزرینه تأسیس
اولنلندر .

شو افاداتم زدن بو علم دن بعضیلری صحیح و دیگرلری یالان دیمک
استیورز کبی برمعنا چیقارمک استیانلر اولور ایسه علوم عقلیه یه
وقوفسر لقلرینی اثباتدن بشقه برشی یا پمش اولمازلر . بزم مرامز
محال عادی ایله محال عقلی اره سنده برفرق اولدیغنى و بدیهیات عقلیه یه
مسنند اولان نظریات ایله حسیات اوزرینه مبنی اولان مسئله لرک
برمتنانده بولنه میه جقولرینی افاده دن عبارتدرکه علوم صحیحه نامیله
قبول اولنان ریاضیاتدن تباعد ایلدجکه اختلاف ارانک تکثری
بو افاداتم زی تأیید ایلر .

علوم ریاضیه یی یقمق ایچون بدیهیات عقلیه یی مادیات اره سنده
قارشدیرمک و صکرده ظنیاته مثال اوله رق (. الله بدر) قضیه سنی
کتورمک نه مقصدہ خدمت ایچون اختیار اولنلنیغنى شرح ایده من
ایسه مده افکار عمومیه نک سلامتی نامنه شوت شبتابی رد ایلوم .
صاحب تعلیقاتک ۱۰۷۴ نومروی ترجان حقیقدہ مندرج بر مقاله سنده
سید شریفک الاه واحد قضیه سنی مشهور اته مثال کتور دیکی بیان
اولنیور ایسه ده الاه ایله لفظه جلاله اره سنده کی فرقه دقت او لئیور .
بو ایسه رفیقز محمود اسعد افندینک رساله سنده بیان و اثبات او لئشدر .
مع مافیه برجهت دها وارد رکه صاحب تعلیقاتک متعدد

قبول ایلديکي بالتجربه ظاهر اولدى . نيجه مدلر بونجه علماء يعات
تضيق اولنه ماز فكرنده ايديلر . مع ما فيه الت مذكوره ده
جامك جدارلى ينك كينشلنمسندين طولاني تجربه نك اجراسنده کي
صعوبت دخى از برشى دكملدر .

بو کې شىيلر علوم حكمت طبىعىيە ده درجهء ابتدائىيە ده
اولوب مسائل ئالىدە چىقدىقە دها زىادە احتياطلى لازم
اولور . هله حكمت طبىعىيە عمومىيە نك مختلف شعبە لرنده
احتىالاتك او كىنى كسىدىرىمك كوشچە كورىنور . بزم
مقصدىمىز شو يولده کى خصوصاتە براشاشرىدىن عبارت اولدىغىندىن دها
زىادە تفصىيلە لزوم كور ميورز .

شو قدر دىھەلمكە نتائج تجربىيە علوم رياضىيە يە تطبق
اولنه بىلور ايسيە اولوقت درجهء سختلى تزايد ايدر . مثلا
بر جسمى بر كره صودە و بر كره دخى هوادە وزن ايدرك ارشيمد
(ارجىدiss) لۇقانۇ بولنور و بونك دىكىر جىسلەر حقىنە دخى
سختنى اثبات اىچون بىچوغۇنى موقع تجربىيە سكتورمك
لازم اولدىغى حالىدە پاسقالڭ موازىنت مىاه حقىدە قويىدىغى
قواعدى مطالعە ايلە قانون مذكورك اثباتى صورتىنە عمومىتى دخى
واضح اولور .

ايشه هرزمان بويەجە علوم طبىعىيە علوم تعلیمە يە تطبق
اولنه بىلور ايسيەڭ دقىق برالتىك و يەمەجىنى تائىج مەممە قواعد
حسابىيە ايلە سختىه استحصال و قوانىن طبىعىيە نك عمومىتى اظهار اولنور .

هور برينه ديكير درلو تأثير ايلديكى خاطره كلور كبي اولديغى حالده
هوادن خالى اولان نوتون بور يسندە تجربه او لندقدە كيفيتىك برعكس
اولديغى يعنى هرنوع جىملەر مساوى زمانلرده سقوط ايدرك جاذبه
ارضيهنىڭ جىله سنه بر تأثير ايلدىكى و ديكير تجربه لر ايله دخى شدت
تائىئير جوهر ايله متناسب بولندىغى ظاهر اولور .

كونش مستوى افقى بى تجاوز ايتىدن اول طلوع ايتدى حس
اولندىغى حالدە هنوز تحت الافق بولندىغى انعطاف شعاع قاعده سنى
بعد المطالعه اكلاشىلە بيلور . ديمك اولوركە معلومات طبىعىه
حقايق رياضىه كې واضح وجلی او لميوب متعدد تجربه لرە و تجربه
ايله استحصال او لنان نتايىجى محاكمە يە موقوفدر . تجربه دە ايسە
نقدر خطا ملحوظ ايدوکى ارباب فن حكىمتىك معلومىدر .

معلم اول ارستطاليس طلوملىرى بر كرە على العاده بر كرە دە او فليوب
شىشدە كىن سىكىرە وزن ايشتىشىدى بوزنلرده فرق بولە مدېغىزدىن
ھوانك جمم غير موزون او لدىغىنە حكىم ايشتىشىدى . حالبو كە تجربه طلوم
كې ججمى متحول او لمىيە جق برقاب ايله اجرالۇنق لازم كلور اىكىن بر
چوق وقتلىر بونك فرقىنە وارىلە مدى . بالاخرە محلية الھوا التي
كىشىف او لندەرق دقىق تجربه لرلە ھوانك ثقلت اضافىه (نوعىيە) سى
كىشىف او لندى .

مايىاتك قابل تضييق او لمىيە معدنى بر قاب درونىدە محفوظ
مايىع تضييق او لندقدە قاب منشق او لەرق مايىك صيردىغى تجربه سىلە
حكىم او لەمشىدى . شەمىدى ايسە الت مخصوصە ايله مايىك تضييق

اولان او یغونسز لقلر معنایی ویرمی کندوسنی بو یله مغالطاته
دوشور مشدر .

بلاغت عثمانیه ده کوستریلان انکسار شعاع مثالنه نظر ا غلط
حسک اعراض واسقامدن سالم اولان عمومیت حسه عائد اولدیغی

میدانده ایکن (محسوساتک معرض غلط اولدیغندن بحثله نظر

اعتباردن اسقاطی) دیه رئکو یا بدیهیات حسیه نک انکار اولندیغی
ادعا ایلدیکی حالده دیکر طرفدن علوم صحیحه یی علوم تحریبه
درجه سنه ایندیرمک بدیهیات عقلیه یی انکار ایله امپریزم (یعنی
تحریب دن بشقه اسباب علمی انکار ایدنلرک) مسلکنه کتمکدن
بشقه برشی دکلدر . حالبوکه بوراده حقایق او لیه یی بولده بولنانلرک
دخی قولایچه رد ایده میه جکلری صورتده تعریف ایتلش اولدیغمزدن
ترقیات علیه یه پکده مناسب اولیان شو مسلک اتاج ایده یله جکی
مضمرتلرک او کی اکسیدیرلش عداونه بیلور .

بدیهیات حسیه نک نقیضلری محال عادی اولدیغندن بدیهیات عقلیه
قوتده دکلدرلو . هتللا حس تکرر مشاهده ایله قارک پیاض
اولدیغی فهم ایتشیکن بر سیاح قطبیلرک هر قنگی برنده قرمزی قار
مشاهده ایلدیکنی یان ایلسه ایکی کره ایکی درت ایدر دیه جکیرده
اوچ ایدر دیک کبی بخطاده بولندیغنه حکم ایدیله میوب بلکه حقیقت
حالک کشفی ملاحظه و تحقیقه محتاج اولور .

هوای نسیمی دروننده سقوط ایدن اجسامک بادی امرده
مختلف زمانلرده سقوط ایلدکلری مشاهده اولنه رق جاذبه ارضیه نک

اما تو ملی (یعنی ذی قراطی سک اجزاء صلبیه صغيره سفی) کو ستره رک
اجزای مذکوره نک دخی انلردن منزع اولدیغی اکلاتق استرن
ایسه دها او مثللو ذرات صغيره بی شبکیه عینده ترسیم ایده جک خرده
بینلرک ایجاد اولنه مدیغی بیان ایله برابر هنوز ارباب کیما انلرک تحلیل
و تمیزینه موفق اوله مدققرینی در میان ایلر ز . بویله تقدیری ممکن
اولمیان کوچکلکاردن حساب تقاضلینک اصغر غیر متناهی لری
بولنه میه جغی و بونلر انجق عقلات ایشی اولدیغی هر حالده اشکاردر .
خلاصه کلام مسائل علوم ریاضیه صرف علوم عقلیه دن
اولوب درجه ، صحنه ایسه علوم تجربیه نک ما فوقنده در .

(« تجربه واسطه سیله مشاهدات دن مأخذ و منزع اولان

قضایای کایه بی کافه ، احتمالات عقلیه دن قور تارمک مشکلدر » دیو

ضمنا بدیهیات محسوسه بی انکار ایده جک و ایده سوق کلامه حاجت

یو غیدی چونکه غلط حس محسوساتی بدیهیات صره سنند چیقار میوب

واقع اولان غلط نکه عدم الفتدن و یاخود دیکر بر علت دن ایلو و کلکدہ

اولدیغی بدیهیدر) یولنده سوق کلام ایدن صاحب تعلیقات بلاغت

عثایه عباره سنند بدیهیات محسوسه بی انکار ایمک معناسی نصل

چیقار مش اولدیغی بیله هم .

شوقدر که غلط حس اشخاص او زرنده جله عصیه ده واقع

بعبای صاحب تعلیقات مادیات ارهدسندن بزه تام بر شکل هندس
ایله مشکل بر شکل بولوب چیقاره بیلورمی ؟ یوقسه خط
یرینه بر ایلک و مخروط یرینه بر شکر جی کلاهیمی کوستر . اما طبیعده
اشکال منتظمه یوقیدر ؟ بلکه ! فقط ذهنده تصویر اولنان اشکال
ایله طبیعتده بولنان اشکال ارهدسنده تطبیقاتده صرف نظر اولنسه
حس اولنه میه جق درجه ده بر اختلاف اولسون بو لنامق
پک کو چدر .

جسم تعلیمی ایله جسم طبیعینک فرقی بورادن کلور . واقعاعد
جهتیله اشیای معدوده کیته توافق وتطابق ایلر لکن او عددلرک
نسبتلری مجرد قیاس ایله اکلاشمیشد . . یو خسنه اول اشیایی اورته یه
کتورو بده صایلش دکلدر . یا جذر اصمه نه دیهلم بونلرک قیمت
حقیقیسی بولق مهمکنیدر ؟ نسبتلر صرف کیت اوزرینه دوشنه رک
بولنور صـکره تطبیق اولنور . یعنی چاقل طاشـلرینی بورادن
شورایه نقل یاخود پرمقلری تعداد ایله بعض شیلری حساب ایتك
قوـجه قاریلرک ایشی ایسـهـدـهـ قـوـاعـدـ حـسـابـیـهـ اـیـلـهـ اوـغـراـشـانـلـرـ مجرـدـ
ملـاحـظـاتـ عـقـلـیـهـ اـیـلـهـ تـعـلـیـمـ نـظـرـیـاتـ اـیـدـلـرـ .

بعینا حساب تفاضلی و تمامیده کی اصطلاح قبچه اصغر غیر متناهی تعبیر اولنام اجزای صد-غیره بی دخی حس ایدرک (عقلمند) معاونتی و واهمه نک واسطه سیله) بوله بیلور لرمی ؟ اصول تحلیل هندسه بی پرکار ایله او لچه رکی افاده بیور بیور لرمی ؟ بر طاق منحیات منتظمه و همه محسوساتدن منزه نمی او لیور .

خلاصه و کرک اشارات مخصوصه ایله افاده او لنان دستورلره
حصر ایله بونریده کو یا پرکار ایله او لچه رک حصه وله کتورلش
بر طاقم شیلر ظن ایده جک درجه ده بر غفلت ایله بлагفت عثمانیه یه تعلیق
اعتراض ایسلک طوغریسی پکده مناسبت آلور برشی دکلدر .

انجق قیمتیه تحول ایلیوب اساساً د کشمیان بر طاقم مسئله لوك
حلنه خدمت ایدن بر تعیر جبری یه علوم ریاضیه ده دستور دینلور .
کیمیا و معدنیات ده ایسه اجسام بسیطه یی و ترکیب ایلدکلری جسمی دن
افاده ایچون موضوع او لان اشارات و علامات مخصوصه دن
تشکیل او لنان هیئت مجموعه یه کذلک دستور دینلور . حکمت
طبیعیه ده تحریبی دستورلر وارد ر . لکن بونر ریاضیه ده کی
کبی بر دعوا نک تیجه سندن استحصلال او لنش او لمیوب تحریب
ورصداتک خلاصه سنی حاوی و انجق احوال مخصوصه ده قابل تطبیق
او لان دستور لودر که حوادثی یکدیگرینه ربط ایدن علوم طبیعیه
نظر یاتنی حاصل ایدر اک حوادث صورت عمومیه سنی تطبیق او لنه بیلان
قوانین طبیعیه نک استنتاجه خدمت ایدرلر .

حالبوکه بورالرینی فرق ایمکسزین علوم ریاضیه یی حسیات
اره سنی قویق کبی بر یا کاشلغی دها برنجی دفعه او له رق ایشیدیورم
و اقا تطبیقات هندسیه ده مادیاتی الات مخصوصه سیله واشکالی پرکار
ایله او لچمک وارد ر . فقط بر مثیلک اوچ زاویه سی ایکی قائمه یه
مساویدر دستورینی زاویه لری منقله ایله او لچه رک بولدم دیان
بر مهندس یوقدر .

احتمالدن بری اولورلر . او علوم متعارفه که عقلاً نقیضلری
محالدر انلر ایله برشوب قواعد منطقیه اراسنده دائر و بنی بشره
بر لطف مخصوص اولمک او زره حضرت صانعک احسان بیوردیغی
اقتدار قیاس حده سندن کذار ایلدیگه کیمسه نک انکار ایده میه جکی
نتایج صحیحه حاصل اولور .

ایشته بورالری بویله جه ظاهر اولوب طوررکن (فرضیات
هنديسنه وهم و خیالک یاردمی بحثه کیر شمل استمزایسه مده)

تعلیقات بلاغت عثمانیه رساله سنده (علوم ریاضیه نک کافه)

مسائلی امور محسوسه دن منترن اولوب دستورلری دخی کاملاً قوه

واهمه نک معاونتی ایله عقلک مصدق بولندیغی جهته له علوم

مذکوره نک هیچ بر مسائله سنده اختلاف و قوع بولیور) وینه

براھین مذکوره هپ قوه واهمه واسطه سیله مادیاتدن منترن

دستورلردن عبارتدر) دیو اکلاشم لاز عبارات ایله علوم
صحیحه نک علوم تحریه منزله سننه تنزیلنہ چالشم سننه معنا ویرمک

کوچ برشی ایسنه (همان هیچ بر مسائله سنده) دیو شبھه و تردد
اکلاتدیران برسوز دن حقیقت حاله عدم وقوف اکلاشم لغله بیلز لک ایله
یازلش اوله جفلری چیقه یور ایسنه دلائل عقليه یی و مناقشات

وابثات و نتایجی انکار ایله (دستورلردن عبارتدر) دیو بعض
نتایجک خلاصه سی و یاخود تطبیقاتده قولای لغله استعمال ایچون کرک

حواسک اصلیدر . بونکله برابر جمیع حواسدن عاری بر جسم ایسه
 خارج ایله کسب مناسبات ایده میه جکنندن بزه اجساد غیر عضویه کبی
 حیاتسز برشی عداولنه جغندن انده ادرا کدن بحث ایتک همکن او لمز .
 بوقضیه تقرر ایتدیکی کبی ارتق برشی کندو سندن بشقه برشی
 دکادر . برشی هم وارهم یوق اوله ماز . واقع واقعدر . غیر
 واقع واقع دکادر کبی قضیه لر حقنده دخی تردد او لنه ماز استر بونلر
 عقلده ذاتاً موجود او لنسون استرسه تأثیرات خارجیه ایله ایقاظ
 او لنان استعداداتک نتیجه سی بولنسون هر حالده عقل بشرده حقایق
 سائمه دن دها قولای ودها اول بر صورته یر لشکش او لدقلنندن
 بونلره معلومات او لیه و بدیهیه و یاضروریه دیمک پک طوغزی او لمش
 او لور .

بوقبیلدن او له رق کل اجزاسی مجوعه مساوی در بر شیه
 مساوی او لان شیلر مساوی او لورلر کل جزوئندن یو کدر قضیه لری
 دخی اثباته محتاج او لمقسزین عقل سلیمک قبول ایلدیکی حقیقتلر دندر
 بونلر و بومثلاو بتون قضایای او لیه هپ بر برندن مشتق کبی او لوب
 برینک قبولی جله سنک قبولی دیمک او له رق برشی کندیدن بشقه برشی
 دکادر قضیه سنه طیانمشدرلر .

ایشته علوم متعارفه دیو بوقضیه لره دنیلو ب بونلر حدود یعنی
 تعریفات ایله بر لشدر لک نتایج صحیحه ریاضیه بی میدانه کتور رلر .
 بو تعریفلر بر منسو بیت علویه کو سترن عقلک ایشی او لدقلنندن
 یعنی خارجدن قطع نظر له مجرد ذهنده تصور او لندقلرنندن خطما

زمان لازم در . چو جق مشاهداتنى ادراكه باشلار . مثلا
برايشيق كوررسه صالحديرر اما انك بعد وقربني تميز ايده مديكى
ايكى صورتى دخى انى طو تغه چبالامسىلە ظاهر اولور . ديمك
اولور كه ادراكك حصولي ايچون اول امرده الات حسييەنك
رموزاتنه كسب ملكه ايتك لازم در .

ايشه بورالرى بو يله اولدىغى حالده نظر دقتىزى جلب ايده جك
بر بشقه جهت وارددر : چو جق مهدىندە قاتىجە برشىئە تصادف ايدرك
متاثر اولوب اغلار . واول شىئك كندوسىندن بشقه برشى اولدىغى
ادراك ايلر اول وقت دقارتك كوج بلا كشف ايده بيلدىكى
« بن بنم » فكرى يىدينوب كندوسىندن بشقه برعالم اولدىغى دخى
ادراك ايلر .

بو صورتله خارجدن وقوع بولان براي قاظا يله اولمش اولدىغى
حالده يىله بن بنم شو حس ايلدىكىم اشيماده موجودر
قضيهسى عقل انسانىدە اوقدر تقرر ايلر كه بونى انكار ايتك هېچ
بر عقل سليمك كارى دكلدر . اما الات حسييەسى ناقص اولان
وجودلرده ملكه مذكوره دخى ناقص او له جىغىندان بوقضىيە دخى
كندوسىنە تمايمىلە ظاهر اولماز ديانلى بولنه يلىور . لكن بوقضىيەنك
عقلده تقررى ايچون يالكز قوه لامسە كفايت ايدر . بوندى دخى
محروم اولمىسى ايسە تصور او لنه من . چونكە بو برسىر كه بعض نوع
حيوانىرده يالكز باشنه بولنوب بر حياتى باشه چىقاردىغى كې انسانىدە دخى
وظائف حياتىيەتك اڭ يۈلۈر قىمنە خدمت ايدر . دها طوغىر يىسى جىع

اثبات مدعایه بویولدن کیرشمک ایچون لازم اولان ییاقتی کوره
مدیکمزدندر .

فی الواقع مسئله ماوراء طبیعتدن آچیله حق اولور ایسه ارای
کشیره مختلفه نک مجتمع اولدیغی او یله بر موقعدن پک کوچ
پکیله بیلور .

قنقی مسلکه کیدیلور ایسه کیدیلسون استرسه طبیب قبانینک
مواد غذائیه نک معده ده هضم اولنده رق دوران دمی حاصل ایلدکلری
کبی تأثیرات خارجیه دخی یینده افکاری وجوده کتو رملری
یولنده کی مادیون مسلکی طوتلسون ! معلومات او لیه بی بوحالرہ
کوره دخی اکلاشیله بیله جک بر صورتده تعریف ایتكه لزوم
کورلمشد .

هنوز قدمنهاده عرصه فنا اولان طفل بالجمله و قواعتدن بیخبر
اولدیغی حالده عجبًا کندی وجودنده کی حرکات مادیه بی ادراک
ایله احوال وجدا نیه بیه واقف اولورمی ؟ اغلادیغی کوریلور .
لکن او بر تأثیر ک نتیجه سیمیدر ؟ تبسم ایدر بوتبسم برهظ درونه
علامت او له بیلورمی ؟ یوخسنه بتون بوحالر فسیولوزی
(منافع الاعضا) تحریبه لرنده روحسر جسمیله منبهاتک اعصابه
تأثیر یله و قوعی مشاهد اولان فعل منعکس قبیلندن معناسی
حرکتدن عبارتیمیدر ؟ چو جفك کوزلری کورر وجودی حرکته
باشلار لکن او کورمک و یادیکر نوع حسیات شوغر بی اولدیغی
عالمه الشمامش اولان چو جقده ادراک صورتنه کیرمک ایچون برخیلی

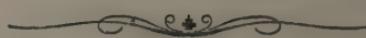
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

انسانده خارجدن قطع نظرله بعض معلومات اوليه وارميدر
يوخسه معلومات كليا حوادث جسمانيه نك ايقاظيله می حاصل
اوليور ؟ بو برمئله در :

فرانسه حکما سنك سرفرازى دقارت يكيدن كشف وابات
ايچون هرشيده شبهه وتردد ايلديكى حتى كندى جسمى يله او نوتديغى
وقت « بن » تعبيير ينك مدلولى اولان ذاتنده شبهه ايده ميوب
او « بن » جسمىدن وجسمانيتدن بشقه برشى اولدېغى يقينى
جزم ايلشدر . دقارتىك بوجزم منه نظراً انسانده خارجدن نظرى
قطع ايله بعض معلومات اوليه بولنه جغى ادعا اولنه يلور ايستده
بزدها ايلرو واره جغز ! شوقدر كه بو تجاوز دقارتىك ما فوقنده
براقتدار على يي حائز اولمق ادعاسيله دكل بلكه كنديمزده دقارت كبي

ایتم چونکه محاکمه و جدانه عرض ایلديکم شورساله جكث مواد
مندرجه سندن تغافل و تعامى ايله تعرضات غرضكارانه ده بولنش
اوله جقلرندن بندن دها عاجز اولدقرىنى اورتە يە قويىقىن بشقه
بىشى ياماش اوله جقلدر . بىان ايده حكم مسائلى لا يقىلە
تقدير ايدنلر حقايق عليه نك كشف و اظهار ينه چاشمىقىن بشقه
بر طرفدار لقده بولندىغىمى اكلايە جقلدر .
ارباب معارفدن خطا و نو اقصىك مؤاخذەسى دكىل بلکە
اصلاح و اكالىنى بىكلرم .

علي سداد

— اکمال تمیز —

ساحه مطبوعاتی تعلیقات اعتراضیه ایله تخریب ایدلک استینلان حقایق علیه نک مدافعه سی امر نده استمری جریده افخاره پکن حقوق مکتبی افندیلری اره سنده ال لیاقتسری اولدیغمی اعترافله برابرا و شرفک طرف اجزانه مده ایتدیتیله دخی مفترخ اولدیغمی سویلکدن چکننم . معترف اولدیغم عجزمله برابر شومهم بحثله کیر شمکلکم برجرأت ایسه ده مسائل علیه دن بحثه اولان مجبولیتک مافوقه ده او لمدیغدن ینه حق عا جزانه مده سزاوار تحسین اولور تسلياتی در پیش مطالعه ایدرک مستريح اولورم .

شو بحثک صاحبلری اره سنده موقع و مناسبت ذاتیه می و عجز و قصور می مدار استخفاف عد ایتك استینانلر بولنور ایسه تأسف

اکمال تمیز

{ اثر خامہ }

علی سداد

معارف ناظارت جلیله سنك رخصتیله
(مطبعه عثمانیه ده) طبع او لنشدر .

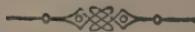
استانبول

في ١٥ جادی الاول ١٢٩٩

انپیانک بعث وارساننده وجود و وحدانیتی بیلدير مکدن بشقه بر فائده او لمدینی سیاقنده او لان ادعاسی ایسه کلیامنقوضدر ° انپیانک ارسالنده او لان فوائد بی نهایه دن بر مقدارین عقائد نسفیه و شرحنده شو يله بیان ایدیور (ثم اشار الى وقوع الرسالة و فائده فقال وقد ارسل الله تعالى رسل من البشر الى البشر مبشرین لاهل الایمان والطاعة بالجنة والثواب ومنذرین لاهل الكفر بالعصيان والعقاب) بو بیانیله صاحب تعليقاتك نه حاجت دیونق ایلدیکی بر طاقم فوائدی تعداد ایله برابر ارسال رسل عقل ایله بیلنہ میان احکام ایچون ایدو کنه ایما ایله (فان ذلك مما لا طريق للعقل اليه) بیوریور °

خلاصه کلام صاحب تعليقاتك وجود و وحدانیت واجبک بیلنسی انپیای عظامه متوقف ایدوکی و انپیایه بوندن بشقه بر حاجت کوریله مدیکی یولنده کی نشرياتی کتب اصول و کلامه مغایر کورنکاه و بو بابده او لان خطاسی تصحیح ایدملکله بو صورته او چنجی مسئله دخی فيصل پذیر اولمش اولدی °

بیله وجود و وحدانیتی بیلک ایله مکلفدر لر نته کیم مرأت و تلویحه
مصر خدر .

صاحب امالی دخنی دیمشدر که (وما عذر لذی عقل بجهل خلاق
الاسافل والاعالی) سر لوحه نعمانیان امام ابی حنیفه رحمة الله عليه
بیور مشلدر که (لا عذر لاحد فی الجهل بحالقه لما يرى من الافق
والنفس) . و عقائد عضدیه متن و شرحه (واجع اهل الحق
على ان النظر في معرفة الله تعالى واجب شرعاً و بالنظر الصحيح تحصل
المعرفة) دیو معرفت وجود و وحدانیتک نظر و فکر صحیح ایله
بینه جکنی بساندن صکره (فلا حاجة الى المعلم) دیه رک تصریح
ایدیور و مقام استدلالده دیور که (لانا نعلم ضرورة ان من علم ان العالم
محمد و کل محدث فله مؤثر علم ان للعالم مؤثراً سواء كان هناك
علم اولا) .

وجود و وحدانیت بارینک انبیای عظامک نقلیله اثباتی یولنه
کیدیلورایسه دور کبی برو طه هولنا که دوشیش او لور .
شرح موافقده دیور که (الثاني من المطالب ما يتوقف عليه النقل
مثل وجود الصانع وكونه عالما قادر اختارا فهذا المطلوب لا يثبت
الا بالعقل اذلو اثبت بالنقل لزم الدور لأن كل واحد منها يتوقف
على الآخر) .

ایشته بو تفصیلات صاحب تعليقاتک ادعاسنی نقض وجراح
اینکه کافیدر .

طرفی مرجوح دکلدر بلکه کرک حکما و کرک متکلمینک سرد
ایلد ~~کل~~ ری دلائل ایله محال اولدیغی آشکاردر و محال اولان
بر قضیه نک نقیضی ایسه ضروریه و هیچ اولمازسه فطعیه نظریه
اوله بیلوریو قسه ظنیه اوله ما ز . بو وجهمه ایکنجه مسئله دخی حل
او لنش اولور .

صاحب تعلیقات بو قضیه نک ظنیه اولدیغی اثبات مقامنده ۱۰۸۴
نو مر ولی تر جان حقیقتده مندرج اولان برو رقه سنده دیور که (اکرچه
وحدت ربو بیت بدیهی او لسه ایدی من قبل الحق خلق تو حیده دعوت
ایچون انبیای عظامک بعث و ارسالنه نه حاجت) اولا وحدانیست باری
بدیهیدر دنیلدی یقینی و قطعیدر دنیاشدی . بوندن بداهت لازم کلز
یقینی نظری یه محمول اوله بیلوز مع ما فيه بدیهی دیمش او لسه ایدلنه
لازمکلور دی بعض ائمه نک مذهبی اختیار ایتمش اولور دق .
ثانیا بو قولی الله واحد قضیه سنک ظنیه او لمسنی اثبات ایتر .
یو عباره تک استلزم ایتدیکی مفاسدہ کانجھه تعلیقاتده ایکی
دعوی در میان ایدیلیور . برنجیسی وجود و وحدانیت باری یی سیلک تعلیم
انبیا و معلینه محتاج او لمیسی ایکنجه سیی بعثت انبیایه وجود و وحدانیت
باری یی خلقه پلیدیر مکدن بشقہ حاجت او لماسیدر که (نه حاجت)
دیو استقمام انکاری صیغه سیله بیان ایدیلشدر . حال بلوکه بوایکی دعوانک
دخی خطا اولدیغی علم کلام و اصول فقه دن اکلاشیلور چونکه
انبیای عظام او لسه ایدی بزینه وجود و وحدانیت اثبات ایدرایدک .
زیرا شاهق جبلده اولان کیسه لر انبیادن خبر لری او لمدیغی حالده

خبر لر قطعیدر دیکر طرفدن ظنیدر قطعی دکلدر دنیلسی توفیق قابل او لمیان بر تناقض دکلیدر ۹ ثالثاً صاحب تعلیقات برو رقه سنده بوقضیه دلیلدن قطع النظر ظنیه اولدین گنی ادعا ایدیور بو ادعا دخواهیدر زیرا دلیلدن قطع نظر اولنسه بونک قطعیه اولدین گنی محقق اولمک ایچون قضیه نک طرفینه عطف نظر اینقلیدر . اولاً لفظة الله لفظ مفرد لجزئی قسمیدن اولوب واجب تعالییک علیدر جزوی حقیق ایسه يالکز مفهومی تصور ایتمک شرکت و تعدددن منع ایدر بناء عليه خارجدن قطع النظر لفظة الله ملاحظه ایتدیکمزده بو تصور انک عدد جهتیله براو لمیسنه حکم ایندیر صکره خبر طرفده بردر دیدیکمزده شرکتیدن بری اول مغلله حکم ایدلش اولور که قضیه نک طرفینی تصور حکمی تصدیقه کافیدر . مع ماقبه دلیلدن قطع نظر اولندفده علیتیدن چیقار والله دنیلز زیرا جمله نک معلومی اولدین گنی او زره الله علم لذات الواجب الوجود المستجمع بجمع الصفات الکمالیه ایله تعریف او لمنقده در .

رابعاً کتب فقهیه يه مراجعت اولنسه یه بوقضیه نک ظنیه اولدین گنی تحقق ایدر زیرا بحث مخصوصنده ظن ایدرمکه الله بردر کی ظنی مفید اولان عباره لرله برادرمک موحد اوله میه جغی تصريح اولنسدر . خامساً الله بردر قضیه سی دلیلدن قطع النظر ظنبه اوله بیلور زیرا الهک بر اولسی راجح و دیکر طرفی مر جو حدر وجه رجحان ایسه جم غیرکه اتفاقیدر دنیله بیلور .

لکن الله بردر قضیه سی اصلاح ظنیه اوله ماز زیرا بونک دیکر

الا الله كله سی شرکتی قطع ابته جکنند لا اله الا الرحيم کبی کله
توحید او له ماز .

ثانياً الله ایله الله متحد او لسه لو کله توحیده مستشنا ایله مستشنا
منهک شی واحد او لمی و برشیک کندی نفسیند استشنا ایدلمی
لاز مکلور (هف) استه بینلرنده بوقدر فرق او لان ایکی لفظی
الفاظ متراوده کبی یکدیری مقامنده استعمال ایلک الفاظ ما وضع
لهمه بینی بیلامکدن بشقه برشی ایله تفسیر او لنه ماز . شو تفصیلاتدن
صاحب تعلیقاتک شرح موافق ایله استدلای خلاف واقع او لدیغی
اکلا شیغله بوندن صکره دخی موضوع بحث او لان قضیه نک قطعیه
او لدیغی حقنده کی دلائلی سرد ایده جکم .

ولا الله بر در قضیه سنک قطعیه او لمی علماںک اقوالیله مثبتدر
از جمله سیالکوتی رجھ الله موافق حاشیه سنده (قوله فالمشهورات ای
المعدودة من غير اليقينية فخر ج الاوليات المشهورة مثل الواحد نصف
الاثنين والنظریات القطعیة المشهورة مثل الله واحد) دیہ رک الله واحد
قضیه سنک مشهوراتک نظریات قطعیه قسمیندن او لدیغی بیان ایله برابر
مشهورات ظنیه نک تعریفندن خارج او لدیغی تنصیص بیور مشدرا .

ثانياً بو قضیه نک قطعیه او لمی صاحب تعلیقاتک قولیله ده
مثبتدر . زیرا بزم کبی او ده انبیای عظامدن مرwoی او لان خبر لو ک
قضایای قطعیه دن او لدیغی تسليم ایدیبور . الله بر در قضیه سی
دخی انبیای عظامدن متواترا مرwoی او لان بر قضیه او لدیغندن بونک
دخی قطعیه او لمی سنده اشتباہ بوقدر . بر طرف دن انبیادن مرwoی او لان

اولا الله اسم جنس در جمعی الهه کلور الله علدر
 جملعنز . ثانيا الله کلیدر الله جزو یدر همده جزوی حقیقیدر
 کلیاتنده دیورکه « الله اسم لمفهوم کلی هو المعبود بحق والله عالم الذات
 معین هو المعبود بالحق واتفقوا على ان لفظ الله مختص بالله » .
 ثالثا الله اعدر الله اخصدر رابعا الله معنای معبود و ترکه طاپه جق
 دیمکدر الله ایسه علدر هر لسانده تبدل ایتکسزین بویله جه
 قوللا نیلور . وچلاب و تکری کبی لفظلایله ترجمه او لنه بیلور .
 خامسا الله نکره در لام تعریف ایله تعرف ایتشدر والله علیت ایله
 معرفدر و حتی امام سیبویه کبی علیای عظامدن پک چوق ذواتک
 پیانه کوره اعرف المعارف لفظة الشهدر صکره ضمیر متکلم صکره
 ضمیر مخاطب صکره ضمیر غائب صکره تریپیله سائر معارفتر . الله ایله
 اللهم الفاظ مترا دفه دن عد ایدرسه ک بوندن ترتب ایده جک مفاسد ک
 تعدادی قابل اوله ماز .

اولا بونلوك الفاظه مترا دفه دن اولمی یا ایکیسنک بردن علم
 و یا ایکیسنکده اسم جنس اولمیله اولور . علم دیمش اولسمهق الله کله سنده
 صاحب تعليقاتن بشقه علم دیان یوقدر . اکر لفظة الله اسم جنس
 دینورسده معبود معنا سنده صفت اولمی لازمکلور بوصور تده صفت
 اولدیغنده اختلاف اولمیان سائر اسماء الله اجر ایدلسی ایچون
 بر موصوف بولماز بوندنه بلا موصوف صفتک وجودینه قائل
 اولمی لازمکلور (هف) بردہ اسم جنس اولدیغی تقدیر ده لا الله

صاحب تعليقاتك اكلامیق استدیکی کبی دکلدر سید شریف موافقک بو بحثی شرح ایدر کن مشهوراتک امثله سی صره سنده (الله واحد) قضیه سنی ایراد ایتكله محشی حسن چلبی « قوله (کقولنا الله واحد) فان قلت سیاق کلامه یدل علی ظنیه هذه القضية مع انها قطعیة یقینیة قلت ظنیتها انماهی اذا اعتقد بها بسبب اجتماع الجم الغیر علیها واما اذال وحظت بدلیلها القطعی یقینی فهی قطعیة یقینیة فala خلاف بالقطعیة والظنیة باختلاف العنوان » دید کدن صکره سید شریفک « فالمشهورات مایحکم بهما تطابق الاراء علیها اما لمصلحة عامه اورقة او وجیه او تأدبیات شرعیة او افعالات خلقیة او مناجیة سواء كانت صادقة او کاذبة » قوله تحشیه سنده دخی « قوله لمصلحة عامه الظاهر خروج تطابق الاراء علی الوحدانیة کافی المثال المذکور اعنی لا الله الا الله عن تفصیل السبب الذی ذکره ومحشی عبد الحکیم سیالکوتی دخی « قوله (کقولنا الله واحد) فانه من حيث نظر ای اراء علیها مشهورة وان کان من حيث ثبوته بالبرهان قطعیا » دید کد نصکره « قوله فالمشهورات ای المعدودة من غير یقینیة فخرج الاولیات المشهورة مثل الواحد نصف الائین والنظیریات القطعیة المشهورة مثل الله واحد » دیمشدر ۰ وبو صورته الله واحد قضیه سنک من جمهة قطعیه ومن جمهة مشهوره اولدیغنى بیاندن صکره (الله واحد) قضیه سنک قطعیه اولدیغنى تنصیص ایتمشدرا ۰ صاحب تعليقات ایسه بروجه مشروع اله ایله لفظه جلال اره سنده کی فرقی بیله ما مشدر ۰ بزبوراده بوفرقی تعین ایده جکز ۰

نصف الاثنين کبی و بعضیسی ظنیه اولور العدل حسن کبی .
 مقبولاتک دخی بعضیسی یقینیاتندرا انبیای اعظم امدن مروی او لان قضیه لر
 کبی و بعضیسی ظنیاتندرا علماً دن و حسن ظن او لنان کیم سه لر دن مروی
 او لان قضیه لر کبی موافقده ایسه مقدمات قطعیه و ظنیه دیوایکی قسمه
 تقسیم او لنه رق قطعیه یقینیه معنا سنه او لدیغی حالده قطعیه نک اقسامی
 اولمک او زره یالکز بدیهیات ذکر او لنوب نظری قسمه تعریض
 او لندیغندن شارح بوراده انجق قطعیه نک ضروریه قسمی مراد
 او لنیور دیو تأو یله مجبور او لمشدر . لکن شو حاله نظر ا ظنیه یرنده
 نظریه دینلک لازم کاور ایسه ده صاحب موافق یقینیات نظریه
 بحث دن سکوت ایله یالکز قضایای ظنیه نک اقسامی بیانه حصر
 نظر ایسلش و بویله جه مشهورات و مسلمات و مقبولاتک یالکز ظنیه
 قسملینی بیان ایتمش او لدیغنه مبنی سید شریف مقبولاتک یقینیات
 قسمدن او لان اخبار انبیایی اخراجه مجبور او لمشدر . بناء علیه
 صاحب تعليقاتک اخبار انبیانک مقبولاتدن او لوب او لمدیغی حقنده کی
 تردینه محل قالماز و بو صورتله مسائل ثلثه منازع فیهادن بریسی
 حل او لنش او لور .

صاحب تعليقاتک الله بر در قضیه سی ظنیه در دیمسنک وجهمی
 یلنہ میور . اکر سید شریف ک قولیله اثبات ایتمک ایسٹرسه شرح
 موافقده الله بر در قضیه سنک عربیجه سی اولمک او زره بر (الله واحد)
 قضیه سی ظنیات صرہ مسندہ کوریله میور . فی الواقع (کقولنا
 الله واحد) دیه رک بر مثال کور یلیور ایسه ده بونک معنای

برنجیسی مسلماندر که موضع اخربه مبرهن اولمک او زره قبول
اولنان قضیه لردر . هر بر ققیه که موضع نده مبرهن اولمی سبیله
اصول فقه مسائلی لدی التسلیم احکام فقهیه بی اکا بنا اینسی کبی .
ایکنچیسی مشهور اندز که ناسدن برجم غیرک اتفاق ایتدیکی
قضیه لردر بوده یاهر کس عندنده مشهور اولور . عدالت کوزلدر
ظلم چر کیندر کبی . یا بر چوق کیسه لر عندنده مشهور اولور .
اله بر در کبی و یاخود بر طائمه عندنده مشهور اولور مطلقات مسلمان
محال اولمی کبی .

خلاصه کلام مشهورات ارانک تطابق و یا مصلحت عامه
و یارقت و یاجیت و یا تأدبیات شرعیه و یا انفعالات خلقيه و یا
مزاجیه دن طولایی صادرق و یا کاذب حکم اولنان قضیه لردر .
او چنچیسی مقبولاتدر که یلان سو یلیه جکنه حسن ظن اولان
کیسه لردن اخذ اولنان قضایادر .

علماء ابرار و حکماء اخیار دن مأخوذا اولان قضیه لر کبی .
لکن یلان سو یلیه جکلری معلوم اولان انبیادن مأخوذ قضیه لر بویله
دکلدر زیرا بوقضیه لر ک انبیایه استنادی معلوم اولقدن صکره
ادله نقلیه ده مستعملدر .

در دنچیسی بر طاقم قرینه لر مقرنون قضایادر . بلو طک وجود دن
مطرک نزولنے حکم ایتك کبی . اتهی
کلبوینک تقسیمات دن اکلاشیله جغی وجهمه یکدیکرہ متداخل بر طاقم
اقسام دن عبارت اولمغله مشهور اندن بعضی یقینیه اولور الواحد

بوکا مقارن او لان قیاس (اکبر بر علته مستند او لمیبدی دائم او یا
اکثر یا بویله او لازایدی) کبی بر قیاس در اما حدسیات ته او لان سبیک
سبیکی و ماهیتی معلوم در بناء علیه علترین ک ما هیت ته اختلاف ایله
بونله اقیسنه مختلفه مقارن او لور التخیسی متواتر اندر که کذب
اوزرینه اجتماعی ممنوع او لان برجاعتک مجرد اخبار لویله حکم
او لان قضیه لودر . تو اترده و قایعک اختلاف ایله مختلف او لدیغدن
بر عدد معین یو قدر همان لازم او لان یقین کتوره جک بر مبلغ او لمیدر .
یقین حاصل او لنجه عدد تمام او لور .

متواتر اند تکرر و قیاس خفی و مشاهده به مستند او لمق لازم در .
متواتر اند احساس ایله حاصل او له بیلان علم جزوی حاصل
او لور . بناء علیه محسوسات کبی متواترات بالذات علومده واقع
او له ماز . یدنخیسی امور محسوسه ده و همیاندر زیرا و همک امور
محسوسه ده حکمی صادقدر هرجسم بر جهت ده در کبی . زیرا
عقل محسوسات او زرینه او لان حکم لرنده و همی تصدیق ایدر عقل
ایله و همک تطابقندن هندسیات مجراسنه جاری او لان علوم شدیده
الوضوح او لوب علوم سائره ده او لدیغی کبی بونله اختلف
اراء واقع او له ماز . اما و همک مجردات ایله معقولات صرفه ده
او لان حکمی بویله دکلدر زیرا بونله محسوساتک احکام ایله حکم
ایتدیکی وقت بو حکمی کاذب او لور هر موجود بر جهت و بر مکانه در
دیه حکم اینسی کبی .
یالکز امار اند مستعمل او لان مقدمات ظنیه در تدر .

یاقیجی اولسی دلیلنہ وقوفہ برابر جزئیات کثیرہ بی احساندن مستفاد اولور . احسانات جزویہ نفسی مبدأ فیاضدن عقد کلی بی قبولہ حاضر لیه پیلور .

و با احساناتک یقینی مؤدی اولسی صائبہ اولسیله مشروطہ اولدیغی بی شک و کاندر . اکر عقل حق اولان احساناتی باطنندن تفریق ایتسیدی صواب ایله خطاطیز ایتزر ایدی .

در دنجیسی مجر باتدر که عقلک تکرر حس واسطہ سیلہ حکم ایلدیکی قضیہ لدر تکرر حس ایله برابر شویلہ بر قیاس خفیده لا زمدرس که « نج و احدا وزره دائمًا یاخودا کثر یا وقوع متکرر اتفاقی وتصادف اولیوب هر نقدر ماهیتی یلتفیور ایسده ده البته بوراده بر سبب وارد ر » ایشته بوسبیک حصولی معلوم او نجھه مسیکدہ وجودی قطع اعلام اولور . دوکمک مؤلمدر معنی یامسهملدر کبی . او چنجیسی حدسیاتدر که شکی ازاله ایدن بر حدس قوی واسطہ سیلہ حکم ایدیلان قضیہ لدر . صانع تعالینک عالم اولسنه حکم کبی . زیرا افعال الہیه نک محکمه و متنیقنه اولدیغی مشاهده ایتدیکمز ده واجب تعالینک عالم اولسنه حدس اوله رق حکم ایدک . كذلك قرک شمسدن اولان اوضاعنک اختلافی ایله تشکلات نورانیه سندہ حال قرک اختلافی مشاهده ایتدیکمز ده نور قرک نور شمسدن مستفاد اولدیغی حکم ایدک . حدسیاتدہ مجر بات کبی تکرر مشاهده و قیاس خفییه مقارت لازم در بونلک فرقی شود رکه مجر باتدہ اولان سبیک سبیتی معلوم ایسده ماهیتی مجھولدر بناء علیه

« لکن بوراده مصنفک بیانه نظرا » قطعیه دن مراد قطعیه نک
مبادی او لدن عبارت اولان ضروریه فسی اولوب بوده یدی
قىمەدر .

برنجىسى اولیاتدرکه طرفین و نسبتی ملاحظه و تصور دن صکره
نفسک خالی او لمدیغى قضايادر بونلرک بعضى اطرافنک تصورى
واضح او لغله هر کس عندنده جىلیدر . وبعضى دخى اطرافنک
تصورنده جزوی بىخفا او لغله خفيدير مع ما فيه بوقسم دخى
تصوراتنده اذهان مشتعله اصحابنے خۇ او لماز . ايکنجىسى قضايا
قياساتها معهادرکه اطرافنى تصور حكمى موجب برقياسك ملزومى
اولان قضيه لدر . بوقضيەلر اولیاته پك يقينىدر .

ايکى مساوى قىمه بولندىكىندن درت چفتىر ديدىكىمىزدە درت چفتىر
قولىز قضيه و بونى تصورە لازم او لان قياس « درت ايکى مساوى يە
منقىمەر ايکى مساوى يە منقىم او لان شى چفتىر » قولىزدر . او چنجىسى
مشاهداتدرکه عقلنک مجرد حس واسطە سىلە حكم ايتدىكى قضيه لدر .
اكر حس ظاهرى ايسمه قضايای محسوسە تسمىه او لنور كونش حاردar .
كونش پارلاقدر . آتش ياقىچىدر كې . اكر حس باطنى ايسمه
قضايای وجدانىيە و اعتقادىيە دىنلور . آج و يا غضبلى او لدېغىزه
حكم ايتك كې . الاتك مداخله سى او لمدیغى حالىدە صرف
نقىمىزدە موجود او لان حكمى دخى قضايای وجدانىيە قېيلندىر .
ذا تمزه و افعال ذاتىزه او لان شعورىمىز كې . حس حكم جزو يىن
بشقه بىحکم افاده ايتس شو آتش ياقىچىدر كې . اما هر بر آتشك

بشنجیسی منظوناتدر . تفصیل مرور ایلدی .
 التنجیسی مخیلاتدر که کاذب او لدیغنى بیله رک محضا سامعک منقبض
 و یامنسط اولسی ایچون تخیل اولنان قضیه لدر خر یاقوت سیالدر
 بال قو صموقدر کبی .
 یدنچیسی موهو ما تدر که و همک غیر محسوسانده محسوسانه
 قیاسا قطعا حکم ایلدیکی قضیه لدر .

بعض کیسه لرک مشاهدا و لان اجسماده نظرا هر بر موجودک
 بر مکانده او لدیغنه حکمری کبی . محسوسه قیاس بالذات و یا بالواسطه
 قیاسدن اعذر بناء علیه موهو مات قضایای جهله دن عبارتدر .
 اشبو اقسام سبعة متصادقه در زیرا بر حکم متین و یامقلد
 و یامظنون و یامجهول مشهور و یامسل و یامقبول اولور . بعض
 بر طائفه عنندنده موهم بلکه متین اولان بر قضیه دیکری عنندنده
 مخیل اولور شوقدر که مقدمه نک دلیلده اخذ او لنیی یعنیه
 یاخود مشهوره و یامسله و یامقوله و یاسأره اولسی اعتبار یله
 اولور . انتہی کلتبوری .

شرح موافقده دخی و جه آتی او زرجه تقسیمه شروع ایله
 دیورکه : قضایا یا یکی قسمدر بر نجیسی ادلله قطعیه ده مستعمل
 قضایای قطعیه . وا یکنچیسی اماراتده مستعمل قضایای ظنیه در .
 قطعیه « بدیهیه و نظریه دن اعم اولان » یقینیه معناسنه
 اولوب یقین ایسه واقعه مطابقیله برابر بوایش شویله در و یاخود
 شویله اولماق ممکن دکلدر دیوا اعتقاد ایتمکدر .

قضیه در . کیچه کزن کیسه یه سارقدر دیه رک حکم ایلک کی .
ظنیه نک کافه سی نظر یه در .

اما قضیه جهله اه مر کبه عقلات و هم ایله مخلوط او لدینغی حالده بداهت
زعیله و یاخود ماده و یا صوره فاسد او لان دلیلی بر هان زعیله قطعا
حکم ایلدیکی قضیه لدر . حکمانک قدم عالمه حکمری کی . بونرک
بعضیسی زعمای بدهی و بعضیسی نظریدر . قضایای بدهیه دائمآ
صادق او لدینغی کی قضایای جهله دخی دائمآ کاذبر .اما قضایای
تقلیدیه و ظنیه نک بعضیسی صادق و بعضیسی کاذبر . بوندن صکره
علی العموم قضیه لرادله نک انلدن تر کی اعتبار یله یدی قسمدر .
برنجیسی یقینیاتدر بدهیه اولسون نظر یه اولسون .

ایکنچیسی مشهور اندر بوده یاجیمع ناس عندنده مشهور
اولور ظلم قبیحدر کی و یا بر طائفه زندنده اولور . متکلمینه کوره
غیر مرتبه الاجزا و یا وجودده غیر مجتمع اولسنه پیله مطلقا تسلسلک
بطلانی کی . اما حکما تسلسلک بطلاننده ترتیب و اجتماعی شرط
ایتشلدر .

او چنجیسی مسلماندر متخاصین بیننده و یا اهل فن اره سنده
تسلیم ایدیلان قضیه لدر فقهانک علم اصول مسائلی تسلیم
ائلری کی .

در دنجیسی . مقبولا تدرکه کندیسنہ حسن ظن اولنان
کیسه لردن مأخوذه قضیه لدر . انبیا علیهم السلام و علمادن مأخوذه
قضیه لر کی .

مبادیدن مقاصده دفعه انتقال ایلک ملکه سیدر . نفسم
بو ملکه سی یافطرت اصلیه ایله اولور . جمیع مطالبه نسبتله قوه
قدسیه صاحبینه اولدینگی کبی و یامبادی الحکمه ممارسه ایله اولور
بعض مطالبه نسبتله قوه قدسیه صاحبک غیر یستنده اولدینگی
کبی .

قرک شمسه قرب و بعدی هنکامننده تشکلات نوارینه سنک
اختلافی تکرر مشاهده ایله حاصل اولان قیاس خفو و اسطه سیله
نور قرک شمسدن مستفاد اولدینگنه حکم ایلک کبی .
حدسیات دخی مخدسک غیر یستنده یقین افاده ایتزر مکرکه قیاس
خفو و یاسائر صورتله استدلال ایده . بو صورتله ایسه مخدسه
نسبتله هر نقدر بدیهی ایسه ده مستدلله کوره نظری اولور .

اما قضیه نظریه عقلک تدریجیا مقد ماتنی ترتیب ایلديکی بر هانلو
واسطه سیله قطعا حکم ایتدیکی قضیه در .اما قضیه تقليدیه عقلک
تو اتر درجه سنه وار میان سماع ایله مجرد غیره تقليد احکم ایلديکی قضیه در .
شاهق جبله اولان کیسه نک مصنوعات ایله استدلال ایتكسرین
مجرد برایکی شخصدن ایشیده رک واجب تعالیینک وجودینه حکم
ایلیسی کبی . بو قضیه مقلدک زعنده بدیهیه در . یو خسه آخر
کیسه دن ایشتديکنندن طولایی استدلا لا نظریه دکلدر . زیرا تقليد
ایله استدلال بیننده منافاهه اولدینگی کبی خبر الاحد ایله استدلال اصلایقین
افاده ایتزر .اما قضیه ظنیه عقلک قرائن و اماراتن اخذ ایدرک
نقیضنی مر جوا تجویز ایتدیکی حالده راجحا حکم ایلديکی

قوای باطنیه ایله مشاهده واسطه سیله قطعیا حکم ایدرسه وجودانیات دینلور . آچ و یاصوسز و یاخود غضبلی اولدیغمزه حکم کبی . وجودانیات کندو وجوداننده حس ایتیانلره یقین افاده ایتز . او چنجیسی قضایا قیاساتها معها و یاقضا یای فطریه درکه عقلک اطراف قضیه بی تصوره لازمکلان قیاس خفی واسطه سیله قطعیا حکم ایتدیکی قضیه لدر .

ایکی مساوی قسمه تقسیم اولنديغندن درده چفت اولمق ایله حکم کبی . دردنجیسی متواتر اندرکه عقلک کذب اوزرینه اجتماعیه بینی متنع عدایتدیکی مشاهدینک توارد اخباراتی آننده دفعه حاصل اولان بر قیاس خفی واسطه سیله قطعا حکم ایتدیکی قضیه لدر . بغدادی کورمیان کیمسه نک بعداک متواتر اولان وجودینه حکم ایلسی کبی .

تواترده راویلرک حکمی مشاهده ایتلری شرط اتخاذ ایدلدیکندن حواسک برویله حس اولنده میان معقولاتده تواتر صحیح دکلدر . بشنجیسی مجربا تدرکه عقلک ترتیب حکمی تکرر مشاهده سی آننده حاصل اولان قیاس خفی واسطه سیله قطعا حکم ایلدیکی قضیه لدر مفزیا مسههدر کبی . مجربات . مجربک غیریسنه یقین افاده ایتز مکر تواتر درجه سی بوله .

التبجیسی حدسیاتدرکه حدس ایله دفعه حاصل اولنان قیاس خفی واسطه سیله عقلک قطعا حکم ایلدیکی قضیه لدر . « حدس »

(۳)
 (مواد ادله)

نسبت خبریه نک و قوع ولا و قو عدن عبارت او لان طرفینی بلار جحان
 مساوی او لور سه بوندن حاصل او لان علمه شک و بر طرفی بر نوع اذعان
 و قبول ايله ترجح ايدرسه تصدق و اعتقاد تسمیه او لنور .
 بو اعتقاده ا كر طرف آخرك احتمالي بالكليه منقطع او لور صورته
 جازم و بمشكلات تشكيكي ايله زائل او لمز درجه ده ثابت و واقعه دخی
 مطابق او لور سه يقين و غير مطابق او لور سه جهل مرکب دينلور و اكر
 بود درجه ده ثابت او لمز سه تقلييد دينلور . و طرف اخر احتمالي
 بالكليه منقطع او لور صورته جازم او لمز سه ظن و نقیضی مظنون او لان
 علمه و هم و مظنون دن ماعدا مجزو ملوك نقیضه ايله زائل تخييل
 تسمیه او لنور .

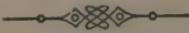
بو بيان مزدن شک و وهم و تخيلات تصورات قبيله دن او لوب
 تصدیقات او لمدیغی ظاهر او لدی بناء عليه قضیه يقینیه . تقليیدیه .
 ظنیه . وجھلیه مرکبیه منحصر در یقینیه ایسه بدیهیه و نظریه قسمیه
 منقسدر . بدیهیات التیدر برنجیسی او لیات در که هر بر عقل سليمک
 مجرد اطراف و نسبتی تصورا ايله قطعا و جز ما حکم ایتدیکی قضیه لدر .
 اجتماع و ارتفاع نقیضین ممتنع در . برایکینک یار یسیدر . کل
 جزو ندن بیو کدر کبی . ایکننجیسی مشاهده اند رکه عقلات
 مشاهده واسطه سیله قطعیا حکم ایلدیکی قضیه لدر اکر قوای
 ظاهره ايله مشاهده واسطه سیله قطعیا حکم ايدرسه (حسیات)
 تسمیه او لنور . اتش یاقجیدر کونش پار لاقدر کبی . واکر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

بلاغت عثمانیه حقدنده موضوع بحث او لان مسائلك قسم ادیلسنی
لاحقه يه قدر تمیز تعلیقات رساله سی فصل ایتش ایسه ده مسائل
کلامیه يه تعرض ایتدیکندن بحسب الطريق فقیر دخی مسئله نك
اوجهتني تفصیل و تعلیقات بلاغت عثمانیه رساله سنده و انک خارجند
اوله رق ساحه مطبو عاتده دوران ایدن مباحثه و قوعه کتور یلان
سهو یاتک ردودفعنه بر تصحیح قرار صور تنده تشییع ایلدم اشبوسه ویات
اوچ مسئله دن عبارت اوله رق برنجیسی اخبار انبیانک مقبولاتدن
اولوب اولما مسی ایکننجیسی الله واحد قضیه سنک ظنیه اولوب
اولما مسی اوچنجیسی وحدت الوهیت بدیهی اولیدی بعثت انبیایه
 حاجت اولوب اولمديغی مسئله لریدز .

مسئله نك تدقیق ایچون اول امر ده قضیه يه دائر بعض تفصیلاتك
بیانه لزوم کورملکاه قضیه نك تقسیماتك بیانه شروع اولندی .
بو خصوصده اذ زیاده الده تداول ایدن والک معتبر بولنان کتاب
برهان کانبونیک مواد ادله بحیله بحثک اکثر جهت لری تعلق
ایتدیکندن طولایی شرح موافقک ایحاب ایدن بعض فقره لری عینا
ترجمه و بعض ملاحظات علاوه اولنور .

اتمام تمیز — Escad, Mar-mud

اٹمام اے زمیک — اٹ خامہ

محمود اسعد

— ٥٠٠ —

معارف نظارت جلیله سنک

رخصتیله (مطبعة عثمانیه ده)

طبع او نمشدر

استانبول

في ١٠ جمادی الاول ١٢٩٩

زیرا معاظله بر مجانسه لفظیه خاطری ایچون محل معنا
 فضلہ سوزلری یان یانه کتیرمکدن عبارت او لوپ یوقسہ
 بری ذکر او لندقجه من حیث المعنی دیکری تخترا او لنان
 الفاظی بر لشیدیرمک هر بر ادیب نظرنده مستحسن صایلور.
 هله میز افندینک «کلبه» یه دائر ویرمش او لدیغی
 تفصیلاته اجیرز. زیرا معامله عاشقانه یه قطعاً تعظم
 وجبروت صیغمیوب هر حالده معشوقه مواجهه سندہ
 عرض تذلل و افتقار مدارادب و اعتبار صایلور. بونگچون
 عاشق ولو که او ج احتشامده او لسه ینه سوکلیسنہ کال
 تذلل و افتقار ایله بو کیجه بزم کاشانه یی و یاخودبنده خانه یی
 تشریفه رغبت بیورلمزی؟ کبی نیاز عاشقانه ده بولنه جق
 و فقط تمیز تعلیقاتک و هم و ذهابی کبی بو معامله متواضعانه دن
 نه او عاشقک پنجکلی کوله یه و نه ده ترتیب ایلدیکی سرای
 خسر وانی قلبیه منقلب او له جق.

بیلت

میان عاشق و معشوق رعنیست

چه داند ..... .

اشته صوک سوزمن بودر ..

نۇمى وعيش ونشاطى موجب بىشقا دىلە شى مجالس
 عالىيە ومكلىفەدە بولنوب او مىثلاو مىلدە انجق بىرىدىتى صو
 بولنە يىلور اشتە سلاستى ادعا اولنان يىت مذكۈرە قولە
 كېچى بىرىت سىفىلى اولدىغى اشكار اولدى ادوات شوق
 ونشاط اولان عيش وطرب او يە بىر مىلدەن نېرت ايتدىكى
 ارباب طبع سليم دىخى بويە بىرىتى سلاستە مثال اولىق
 اوزىزه ايراددىن مجانىت ايدىر. »

مېز افندى طرفىدىن نى. مى كى شىلارا اسىنە معااظله اولدىغى
 ادعا ايدىلەيمۇر. ها! بىرىشى خاطرىمە كىلدى مېز افندىنىڭ بىزە
 ايتدىكى اعتراضلىدن بىرىدە حوشىيە كې بىر كەلە وحشىيەنى
 استعمالىزدىن عبارت ايدى. عجىبا معااظله تعبىرى بوندىن
 اشەرمىدر؟ خىر! معااظله اىلە حوشىيە اىكىسى ھەعناندر.
 چونكە بوايىكى تعبىركى اىكىسى بىر عبارەدىن مأخوذ درجناب
 عمر رضى الله عنە حضرتلىرى زەھىرىن اپى سلانك فصاحتىنى
 تقدیر مقامىنده «كان لا يعاظل بين الكلام ولا يتبع حوشىيە
 ولا يدح رجلا الابعافىيە» بىورمىشلەر وادبا دىخى بوكلام درى
 النظامدىن يېك چوق احکام ادبىيە چىقارمىشلەردر.

خلاصە دېرىز كە اكىر معااظله نە دىمك اولدىغى بىلەش
 اولسىدى يىت مذكۈرە معااظلهنىڭ وجودىنىه ذاھب
 او لمزدى.

چونکه عربجهده عندالوقف کتیریلان تالهه تای تائیث
 اطلاق او لئیوب انلهه تای اطلاق نامی ویریلور بونک
 ایچون میز افندی بلاد ثللهه وقطعات خسنه کبی اسماء
 عددده بولنان تالهه تای تائیت دیه جکنه های اطلاق دیمش
 اولسیدی مقصدہ بر از تقرب ایتش اولوردی مع ما فيه
 هر نه نام ایله یاد ایده جک اولسقه ینه معارضه یمنک
 مدعاسنی تائیده کافی دکلدر. زیرا بو یا کلسلق یا لکنحال و قفده
 اختیار او لئیوب حال وصلده دخی اختیار ایدلش وایدیله کلشد
 مناظر انسانک تعقید معنوی یه کتیردیکی مثالک مؤلف
 طرفدن ترجمه ایدی ویرلیدیکنه داؤ اولان اعتراضی
 دفع ایچون حلق (۳۰) نجی صحیفه سنه عمر ارجعت !

الخامس عشر میز افندی دیور که «(مرادک میمی
 نیمی یوقسه سویله غیری بر شی می. نه ایستسه کلئنک ایچون
 کلبه عاشقده حاضردر) یلتنک مصراع اولنده «میمی نیمی
 شیمی» کلمه ری بربینی تعاقب ایتدیکنند لفظاً مع اظل
 اولدقدن بشقه «نه ایستسه کل سنکچون کلبه عاشقده
 حاضردر» مصراعنک معنای دخی مناسبتر لکن غیر
 خالیده. چونکه «کلبه» قولیه نک فارسیسی اولوب قوله
 دخی مسکن مسکیناندر که چرکه نک غیر متحرک نوعیدر.

برشیدر. برده تعلیقاتمرزه قضايای سبعه دیدیکمربنی اخطار
ایدرک بویا کلشلغی پرده الته اتمق استیور.

بز موصومیت داعیه سنه فالقیشانلردن دکلز بزده انسانز.
البته يالکن بو دکل دهاپک چوق یا کاشلرمن وارد. بزده
بوراده قاعده نخویه یه مغایربر یا کاشن اولدیغی اعتراض
ایدرز. شو قدر وار که فهیم افندینک حواس خسی یانی
باشنده اولدیغی ایچون پک او قدر عیبلنله جق بشی دکلدر.
اکرمیز افندی اینامعن لق ایترسه بز بونی پیله رک
یازدق. چونکه مؤلفک اثرینه اقتداء رساله منه تعلیقات
بلاغت عثمانیه نامی ویرلاش و معاینونه کوره قضیه یه کلام
اطلاقی متعارف بولنش اولدیغنه بناء کلام اعتبار یله قضیه
دنی مذکر اولوب بو اعتباره نظرآینه قاعده نخویه
مخالف بر خطاده بولنماس اولورز.

برده بلاد ثلاث و جزائر سبع قطعات خس کبی تاسن
اولان اسماء عدده عند الوقف ایکی ساکن اجتماعنند
طولا یی تلفظه ثقلت کله رک اهل لسان بو ثقلتند اجتنابی
بر قاعده نخویه یی رعایته ترجیح ایتشلردر» دیور. اکرمیز
افندی قواعد نخویه یه واقف اولسیدی بو تاویلنده قاعده
نخویه یه قطعا رعایتسنلک چیقدیغی تفرس ایده بیلوردى

اراستنده واقع اولان حواس خسنه سوزينه دخى اعتراض
ایدوب قاعدهٔ نحوه موافق دكادر دیش کرچه حواس
حاسه‌نک جمعی اولق حسبيله بوراده اسم عدد تاسز اولق
لازم كلور ايسه‌ده ترکجه‌ده اسماء عدد بو صورته مستعملدر
اشته بلاد ثلثه وجزا يربعه وقطعات خسه ارض ديرل.
بلاد ثلاش وجزار سبع قطعات خس ديمزل حاليو که
بلاد وجزار وقطعات لفظلري نک مفردلي بلده وجزيه
وقطعه در حتى صاحب تعليقات دخى بو بابده معترض
اولديغى حالده تعليقاتنک اللى در دنجى صحيفه سنده قضايای
سبعه ديمشدركه قضيه‌نک جعيدير»

بوکا جوابن پك ساده درز يرا سليقه فطر يه سندن بشقه مدار
استادى اوليان فهيم افندى کي بذات نحو قاعده سنه رعاية
حساس خس ديو بده عصر من ده بين العلما بحق تفرد ايدن ذات
انک يانى باشنده قاعدهٔ نحوه يه عدم رعايتى كوره رک پك اهميتسز
بر صورتى ده يعني نوطه ايله تعليقات حاشيه سنه بو يله برا شارتى ده
بولنمشدق بونك لسان محاوره ده مستعمل اولوب اولديغى
دار برسوز جريان ايتامشىكىن مميز افندى قاعدهٔ نحوه يه
مغايرتى بعد الا عتراف لسان عوامده اولوجمه له مستعمل
اولديغى در ميان ايديور كه او ده بزم نوطه منك خارجى ده

فصاحت بو شیء اولمديغنى كوستريور حالبو كه بزم سوزمن
خامه جامه موزون ترانه دلکش اوازدهدر . سوزى ياري
بلندن كسب اكا فصيح ديمك مشاغبهدن بشقه برشينه
حمل اولنه من .

الثالث عشر: بزم فهيم افتدينك كلامنه ويرديكنز
معناي جرحله مؤلفك معناسي تأيد ايچون ميز افتدى
ديور كه: «ابونواسك بوزمينده اولان» «الافاسقني خرا وقللى
هي الخمر» شعرى معناجه فهيم افتدينك بيته قربىدر
بونك معناسي اي ساقى سن بكا شراب وير وبو شرابىدر
ده ديمكدر» .

عجبها كلام يعني ايله باشلاندېغى حالده خاتمه
كلامده «ديكدر» لقردىسى فضله دكىيدر؟ عجبها «اي
ساقى سن بكا شراب وير وبو شرابىدر» فقره سيله
«شرابىدر! ديهرك صوندى باكه ساقى جام» مصراعى
اراسنده اولان حكم وقوت برميدر؟ معنا اشنا اولان اهل
ذوقه كوره «شرابىدر! ديهرك صوندى باكه ساقى جام
مصراعنده برحال تخيل اولنور كه انكله حواس خمس
دكل شريانلىرىلە فورانە كلور .

الرابع عشر: ميز افتدىبيور يور كه: «مؤلفك تركيب

بزم توصیف اضافی نامنی ویردیکمن بر ترکیب تعقیدی یه
عمارضلریز ترکیب توصیف نامنی ویریورلر . بوایسه
لامناقشة فی الاصطلاح قاعده سنه کوره طرفینجہ جای
اعتراض دکلدر .

هایدی بوکا اضافت نامنی ویرمیهم فقط من حیث
اللطف بو ترکیلرده اضافه دن قطعاً فرق بوله بیلورمیز . مثلاً
« خامه جامه » ترکینه مؤلف و آکا تبعیت ایدنلر ترکیب
اضافی دیورلر فقط جامه موزون ترانه ترکینه ترکیب
توصیف نامنی ویریورلر . عجباً من حیث التلفظ یعنی دله
ثقلت و رکاکت کتورمک خصوصنده ذره جه فرق
وارمی در ؟ بو تقديرجه شیوه فارسی اوزره تعدد صفات
مستلزم منافرت اولزمی ؟ میز افندي اسلوب و انسجام
کلام خصوصنده لسان عثمانی یه قطعاً مناسبتی اولیان
ایات ییناتدن تعدد صفاتک محل فصاحت اولمدیغنه دلیل
کتیرمکه قالقیشیور . انسجام کلامده ترکجه عربجه دن او
قدر بعیددرکه بو ایکی لساندن بر جله هی یکدیگره حقیله
ترجمه ایده جک اولسنه قطداً و عکساً بر شیوه افاده هی التزانم
اینک لازم کلور .

برده نر کیسنک موزون ترانه دلکش او از سوزنده محل

سوزلری کوزلجه سوزلسه بو بر قاچ جله ایچنده بر چوق
 تناقضلر بولنور چونکه بزم اعتراضنرک واهیلکنه دلیل
 کتوردکن اعتراضنرک تقویت ویریور. مادامکه کلمه‌لره
 عندالترکیب عارض اولان اعرابدر. بزم تعلیقاتنده اولدیغی
 کبی طوعزیدن طوعزیه بوکا کوره بر تعریف یاپمیو بده
 بر طاقم فضلہ سوزلری فاتحه نیچون مجبوریت حاصل
 اولسون. همده اکر بزم تعریفمنه کوره اعرابک نه دیمک
 اولدیغی اکلامق لازم کاسه مؤلفک تعریفنه کوره اولا
 « حین توکیب » ثانیا « عارض » ثالثا « احوال » نه دیمک
 اولدیغی اکلامتلی ورابعا احوال دخی اعراب دیمک اولدیغی
 جهته‌له میرنک زعمجھه انى دخی تعریف ایتھیدر. بنابرین
 ایحاز مراد بیورلدیغی حالدھ هم وضوح و همده جامعیت
 حسبیله مؤلفک تعریفنه درجات عدیده ایله فائقیتی درکار
 اولان تعلیقاتنرک تعریفی ترجیح ایتمک اقتضا ایدر.

هله عندالترکیب قیدیله کلمه‌لر اکثریا کلام هیئتنی
 المش اوله جفندن علم معانی یه عدم شمولی ادعاسنده بولنق
 محض مکابره در.

سابعا. بلاغت عثمانیه رساله‌سنده « علم بلاغت
 کلامک هزايسنی بیلدیرن بر فندر » تعریف اوزیریه

(مؤلفک علم صرف « ذات کلمه‌نک احوال‌الدن بحث ایدن بر فندر» دیو یازدیغی تعریف اغیارینی مانع دکلدر و ذات لفظی دخی زائد در) دیمش حابلو که ذات او را ده کلمه‌نک بناسی یعنی حروف و حرکات و سکنات‌دن عبارت اولان هیئتی دیمکدر».

اشته بزده بونک ایچون زائد دیدک. چونکه ذات بشقه هیئت بشقه‌در. ذات جوهر. هیئت عرضدر. ارتق جوهر و عرضی فرق و تمیزه مقتصد اوله میانله نه دیملی و نصل سوز اکلاملی.

سادساً میز افندی اعتراضاً دیر که: «علم نحوک تعریفنه اولان اعتراضی دخی واهیدر. زیرا علم نحوده دخی مؤلفک تعریف وجهله کلمه‌لک‌هین ترکینده عارض اولان احوال‌الدن بحث اولنور. چونکه عند الترکیب کلمه‌له عارض اولان احوال اعراب اولوب نحوده دخی مبحوث عنه بودر. اکر مؤلف صاحب تعلیقاتک دیدیکی کبی علم نحومن حیث الاعراب کلمه‌دن بحث ایدر بر فندر دیمش اولسیدی اعرابک نه دیمک اولدیغی اکلامق ایچون اعرابی دخی بشقه‌جه تعریف ایتك لازم کلوردی».

شمدی میز افندیتك بوسوزلرینی محاکمه ایده‌لم بوزاتک

اطلاقنه کسب استحقاق ایتلری من و وجه عربجه ی بیا دکارندن
 او لمیوب بلکه عرب بشد کارندن ایلرو کلش و هر هانکی قوم
 و صنفدن اولورسه اولسون عرب مشمش اولان علمای علای
 عرب نامی و یرلشد. فقط خارجدن علمای عرب یه سلکنه
 کیرمک ایچون یوللر مسدود اولدیغی جهتله بو بایده
 يالکن بر افتخار ادعائی ایله افتخار اولنیور حتی علامه
 زمخشریدن ممیز افندینک اثبات هدی ایچون کتیردیکی
 مثال بر افتخار ادعائیدن عبارت اولوب علامه مشزارالیهک
 عربیتی ظاهر اولان علمای سلکنه داخل اولمق ادعاسنده
 بولندیغی مثال مذکورهالت طرفندن اکلاشیلور.

اشته علامه زمخشرینک فخریه سی : الله احمد على ان
 جعلنى من علماء العربية * و جبلنى على الغضب للعرب
 و العصبيه * و ابى بى ان انفرد عن صميم انصار هم و امتاز
 * و انضوى الى لفيف الشعوبية و انحاز * خلاصه بو
 فخریه کوزجله نظر امعانه النه حق اولسه و فخریه لرد
 حقیقت حال ارانمیوب يالکن ایغال طرف کوزه دلديکی
 خاطره کتورلسه ممیز افندینک عکس مدعاسنی اثباتند
 بشقه بر نتیجه ویرمیه جکی اکلاشیلور.

خامسا ممیز افندی بیوریور که : « صاحب تعليقات

ادبای عثمانیه نک کالا تیله مقتخر اولدیغی کمال بک افندی ایله
شناسی مر حومک اکثر مقالات ادبیه لرنده مستعملدر . ولوکه
مستعمل اولمسون ! بو برتعیر فنیدرکه فن بلاغت عثمانیه
ایلرولد کجه انک استعمالنه البته مجبوریت حاصل او له جفندن
شمیدن قولاقلری انکله الشدیرمق لسان ادب شبهه سر
برنوع خدمت دیمکدر .

رابعاً میز افندی دیورکه :

علوم اولدیغی اوزه علمای عرب بر ترکیب اضافه اولوب
معناسی عرب علمای دیمکدر . عبدالقادر جرجانی وابوعلی
فارسی یه وسائل فحول اعجمامه علوم عربیه یی بیلدکلرندن
ناشی علمای عرب دیمک لازم کله جک ایسه بزم دیار منزه کی
علمیه و تدریس فنون عربیه ایدن فضلاهه دخی علمای ترک
دیمیوب علمای عرب دیمک لازم کلور . حالبوکه شمیدی یه قدر
هیچ بر کیمیه ترک علماسنه عرب علمای دیمامشدرا . اشته بزم
بو سوز منزه ک صدقنه امام زمخشرینک مفصلک ابتدائسته کی
(الله احمد على ان جعلني من علماء العربية) کلامی بر شاهددر که
واحد کالف قیلندر .»

میز افندی ! سره عاجزانه سویلر زکه عبدالقاهر
جرجانی وابوعلی فارس کبی فحول علمانک علمای عرب

عجباً بوعباره يي ميمز افندى كورمامن لكتن كلسى نه
حکمته مبنيدر؟

برده ميمز افندى «قصوى» كله سنك مذكرى اولان
اقصى لسانىزدە مستعمل اولديغىدن بختله قصوانك لزوم
استعمالىندن دم اوپىور. بو سوز من وجه قصوانك لسان
عمانىنده غير مستعمل اولديغى اعتراف دىيك اولوب فقط
مذكرى مستعمل اولان بركله نىچون مؤنى مستعمل اوپىسون
واديلرىنى اكدىريور : حاليوكه لسان عربىن المان بركله نك
كافه مواديني استعماله مجبوريت حاصل اوله حق اولسە لساندە
غريب برانقلاب ظھورە كلور . باقىرن! مؤلف بلاغت عثمانىيە.
رساله لرتك سكرنجى صحيفە سندە غرابىتاي اياضاح ايدركن نه
پورپورلە : «كذلك لسان عربىدە اجتناب و تجنب برمعنایه
كلور سەدە لسانىزدە اجتناب لفظى مائوس الاستعمال اولوب
تجنب لفظى زيانزد دكدر» لله دره !!

غالباً ميمز افندى بلاغت عثمانىيەي بىلە او قومە دن
على العبيا اعتراضه قالقىمش او ملىيدر . يوقسە بو يلە بر كريوه
خطايه صاپىزدى .

ميمز افندى بىرده «حوشىيە كله سنى بىزدى بشقە كيسە
استعمال ايتدىيلى برا دعاى مجرددە بولنىور . حاليوكه بو كله

اسناد ایدیور . اشته بوراسنی تدقیق ایدهلم: ممیز افندی «دیانت» بر کلمه عربیه اولدیغی ادعا ایدیور . حالبوا که بر کلمه عربیه اولورسه طبیعی امهات لغات عربیهده بولنق اقتضا ایدر . شبهه یوق که ممیز افندی لغتی بعد الاستقرا بولاه مدیغی بر کلمه حقنده بویله بر ادعاده بولنیور . و فصحای عربک اثارنده هیچ یری اولیمان بر کلمه نک لسان ترکیده شیوعنی او کلمه نک عربیته دلیل اتخاذ ایدیور . اکر ممیز افندی ترکجه ایله عربجه نک بر اولدیغی !!! اثبات ایدرسه او وقت بندگزه اسناد ایلدیکی حقسزلغی قبول ایدرم . یوقسه بونی اثبات ایتدکجه قیامته قدر کندي حقسزدر . فقط بوقدر بداهتلره قارشو سوز سویلیانلردن ینه قورقلیدز چونکه بریسی عربجه ایله ترکجه اراسنده هیچ فرق بوقدر ادعاسنه فالقیشورسه نه جواب و بر ملیدر !! اشته باقکن ممیز افندی طی عبارات ترکیده هجنت و رکا کتنی سویلیدیکمن «قصوی» کلمه سنک لسان ترکیده افحیتني اثبات ایچون لسان فصیح البیان عرب او زره نازل اولان حضرت قرآندن آیت کریمه ایرادینه قدر چیقشیور . «طی عبارات ترکیده» قیدینک علاوه می نه نکته یه مبنی اولدیغی اکلاشلیه جق قدر مهمی در ؟

قوم و جماعت معنای استعمال اولنده‌ی کی اهل قانون
اصطلاح خجھ دخی بر دولتك تحت چایه و رعایتندہ بولنان
هیئت مجموعه‌یه اطلاق اولنه‌هرق بنا برین حقوق بین الملل
تعییری جاریدر که فرانسزجه‌ده بوكا Droit national ديرل.
بوراسیده مکتب حقوق کانه شاکردینه پیرو اولانله مجهول
اولماهیلیدی .

ثالثاً میر افندی دیورکه: «صاحب تعلیقات
مؤلفک استعمال ایتدیکی کله‌لرینه اعتراض ایدوب («دیانت
استعمال‌الدن تجاذب و تحاشی اولنه‌جق برکلهٔ حوشیهٔ ترکیه‌در.)
دیمش و قصوی کله‌سنک هجنتور کالتني بالادعا انک بونه
(غايت نازک و سمعه خفیف بشقه لغت استعمال ایتلی ایدی)
دیکله بر حقسز لقده بولنشدرا .

«دیانت لفظی لسانمرزه شابع اویش برکلهٔ عربیه اویلغه
شايان تعییب و تقویح دکلدر. لکن حوشیه کله‌سنی ترکجه‌ده
صاحب تعلیقات‌دن بشقه استعمال ایدن ایشیدلماشدر دیه
پیلورم لفظ دیاته حرفا اندازلق ایتکدن ایسه حوشیه کی
برکلهٔ وحشیه‌یی استعمال‌الدن اجتناب ایتک دها اوی ایدی «
بارک الله! نه بیطرف میرزا! عجباً بز هرنه سویلیدیسنه
حقه غیر مقارنیدر که هر بر سطر اراسنده بزه حقسز لق

محمدک تراسی کبی مضاف مضافق الیهک ملکی اولدیغنى
کوستریور.

اوچنجیسى اضافه تخصیصیه درکه: اتک چولى
چاملیجەتك صویی اماسیهتك الماسی کبی مضاف مضافق الیهنه
اولان اختصاصنى تعین ایدر.

دردنجیسى ادنی ملابسه ایچوندر که: ات چولى. چاملیجە
صویی اماسیه الماسی کبی يالكز مضاف ایله مضافق الیه ارالنده
جرئى بر مناسبتك اولدیغنى اشعار ایدر.

ممیز افتدى بعده «ملت دین و شریعت معناسىنه
اولوب مجاز حذف طریقىلە قوم معناسىنه مستعمل اولدیغىندن
بىشىھە ملل متىنه ترکىبنىك پکدە مستقىم اولماق جەتنى
التزام بیور بیور.

حالبو كەملتك دین و شریعت معناسىنه مجاز اجوزاستعمالە
جوزا ويرمى ممیز افتدىنك ادعاسى دکل بزم مدعامى
تائید ایديور. چونكە افادە ئەمده بىر كەھىي معنای مجاز يدە
استعمال ايتک البته معنای حقىقىدين افصح وابلغ اولوب
بزمده ارادىغىز بودر. بشقە برشى دکلدر.

اشتە بو دقىقە يە مبني مکاتبات رسميە وقوانين
ەدىنە ئەرەد دائىما ملت بىر دين واساس اوزر يە اجتماع ايدن

وسیاق عباره سه و مرتبک وجودینی بداهه کوستردیکی
حالده کمال استغرا بهه بزی بر غلط فاحش و خطای عظیم
اسنادیته قالقشمشد.

میر افندیده اکر ذره قدر عین انصاف اول مش اولسیدی
«صفتک موصوفه اضافه سی قیلندندر» عباره سی التنه
«صفت مفرد و موصوف جمع اولق» فقره سی کوردیکی
انده بویله اچیقدن اچیغه سه و مرتبی تصحیحه همت بیوره رق
اوقدر تعجیلله بزی غفلت در یارینه طالدیر من دی. هله بومقامده
اولدیغی کبی فارسی شیوه سی او زره صفتک ایله موصوفه
دائماً ترکیب اضافی ایله یکدیگرینه مر بوط اولوب بنابرین
اضافه مطلقه بی لفظی و معنوی اعتبار ایله ایکی بی تقسیم
ایلدکدن صکره اضافه لفظیه بی دخی درده تقسیم ایدرک
بونلردن بزی بومثالده اولدیغی کبی موصوفه صفتکه
ودیکری صفتک موصوفه واو چنجیسی مشبهک مشبه بنه
ودردنجیسی مشبه بنه مشبه اضافی قیلندن اولیور.
اضافه معنویه دخی درت قسمدر برنجیسی اضافه
بیانیه در که کومش کوپهالتون بیله زک کبی مضاف مضافک
ایلهک جنسندهن اولدیغی اچیغه چیقاریور.
ایکنچیسی اضافه تمیلیکیه در که : احمدک کوله سی

بزم حسن عدایل دیکمن بر ترکیبی بسبتون خطایه جل ایله انك
 جواز ینه بـ رـ طـ اـ قـ تـ وجـ هـ اـتـ بـ عـیدـهـ اـ رـ اـیـانـ مـ دـ اـ فـ عـ لـ رـ کـ مـ دـ اـ فـ عـ اـتـ اـنـ
 مؤـ لـ فـ حـ ضـ رـ تـ لـ رـ ینـهـ بـ اـ دـیـ بـ مـ نـوـ نـیـتـ اوـ لـ وـ رـ سـهـ جـ اـیـ تـ اـسـ فـ دـرـ .
 هـمـدـهـ مـیـرـ زـ اـفـنـدـیـ مـ دـ اـ فـعـهـ نـامـهـ عـالـیـلـرـیـ دـیـاـجـهـ سـنـدـهـ سـرـ اـپـاـ
 اعتـراـضـدـنـ عـدـایـلـدـیـکـیـ تـعـلـیـقـاتـ بـلاـغـتـ عـثـانـیـهـنـکـ باـشـلوـجـهـ
 اعتـراـضـاتـنـیـ مـحـکـمـهـ تـمـیـزـ فـکـرـنـدـهـ مـحـاـکـهـ اـیدـهـ جـکـنـیـ وـعـدـ
 بـیـورـمـشـلـرـدـیـ .ـ حـالـبـوـکـهـ اـعـتـراـضـ نـامـیـ وـیرـیـلانـ بـزمـ بـوـقـرـهـ مـنـ
 اوـقـدـرـ اـهـمـیـتـسـزـ صـایـلـشـدـرـکـهـ تـعـلـیـقـاتـنـکـ مـتـنـهـ بـیـلـهـ درـجـ اوـلـنـیـوبـ
 حـاشـیـهـدـهـ اـشـارـتـ اوـلـنـشـ اوـلـدـیـغـیـ تـعـلـیـقـاتـمـزـیـ مـطـالـعـهـ اـیدـنـلـرـجـهـ
 خـفـیـ دـکـلـدـرـ .

بـوـجـلـهـ اـیـلـهـ بـرـاـرـ اـکـرـ مـیـرـ زـ اـفـنـدـیـ بـیـتـ شـرـیـفـ «ـ طـوـافـ»ـ
 اـیـلـدـیـکـنـیـ تـخـطـرـ بـیـورـسـیـدـیـ وـطـافـهـ دـخـیـ اوـطـوـافـدـنـ
 اـسـمـ فـاعـلـکـ مـؤـنـثـ صـیـغـهـسـیـ اوـلـدـیـغـیـ نـظـرـ مـلـاحـظـهـیـهـ المـشـ
 اوـلـسـیـدـیـ نـهـ اوـلـ وـجـهـلـهـ بـزمـ مـقـالـهـمـزـیـ تـحـرـیـفـهـ وـنـهـدـهـ هـرـ بـرـ
 حـرـفـدـهـ بـیـکـ دـرـلـوـ مـماـشـاتـ غـیرـ مـعـقـولـهـ مـنـدـیـجـ اوـلـانـ بـوـیـلـهـ بـرـ
 رسـالـهـیـ تـأـلـیـفـهـ تـصـدـیـ اـیدـرـدـیـ .

ثـانـیـاـ مـیـرـ زـ اـفـنـدـیـ طـوـائـفـ مـدـنـیـهـ تـرـکـیـنـهـ تـوـصـیـفـ
 اـضـافـیـ يـعـنـیـ اـضـافـهـ مـوـصـوـفـ الـىـ الـصـفـةـ قـبـیـلـنـدـنـ اوـلـدـیـغـنـهـ
 دـائـرـ اوـلـانـ ذـهـابـرـیـ تـزـیـفـ اـیدـرـکـ بوـ مـقـامـدـهـ سـیـاقـ

«اشته عباره»

«طوائف طائفه‌نک جعیدرکه بر نسنه‌نک بر بلوک
و يا بر پارچه‌نسنه دينورسه‌ده اصل معنای موضوعی
اعتبار يله طولاشقله مألف ناسدن برجاءه اطلاق اولنور.
بنابرین طوائف يرينه ملل واقوام لفظلری استعمال يورلسیدی
متمدنه لفظنه دها زياده ياقيشق الوردي».

شمدى انصاف يورلسون ميرزا فندينك بزه عزنو ايلديكى مقاوه
ايله بزم مقاوه‌نک مألى برميدر؟ بزم مقاوه‌ده مدニتله طوائف اراسنده
بالفعل تضاد اولديغنه داڭ برسوز وارميدر؟ براصل معنای
موضوعی حسيبله طائفه‌ده حال بداوته دها يقين اولان سير
ودوران شائبه‌سى بولنديغى جهته طوائف برينه ملل
واقوام كې لفظلر استعمال يورلسیدی دها زياده ياقيشق
الوردى . ديدك يعني كلامده اولويت واحسنيت ارادق .
كرك ابراهيم افendi وكرك حل تعليقات صاحبى جوازارايور
جواز ايله اولويت واحسنيت اراسنده ئطن ايدرم كه مر حلھلر
وار . بونلر نافلە يره يورليورل بزنطوائف مدنىيە توصيف
اضافيسنده حسن اولديغنى اعتراف ايتش و فقط مۇلغىڭ قدر
عال العالنه انى از كوره رك اولويت واحسنيت كوزتىش اىكىن
بونلر هنوز جواز داڭە سىنده طولاشوب طور يور . اكچە

اولا میز افندي دیورکه : صاحب تعلیقات (طوائف طائفة نك جعیدر بر نسنه نك بر بلوك ويا بر پارچه سنه ده طائفة دینور سده اصل معنای موضوعی اعتبار يله طولاشمه مألف ناسدن بر جماعتہ اطلاق اول سور متذنه ايسه اقامت و توطن مهناسه اولان مدون لفظندن مأخذ اولوب بو ايکي لفظك ييننده معناجه تضاد اولديغندن طوائف متذنه و يا اقوام متذنه دنيسه ايدي ياقيشق الور ايدي) مألنده بر مقاله اعتراضيه يازمشدر ..

میز افندي کندی مال حلالي اولان بالاده کي فقره ذيلنده بر طاقم تاو يللره توجيه هره اعتراض هره تصدی ايديورکه بونلرک کافه سی کندوسنک اختراع کرده سی اولان عباره يه معطوف اولديغى ادنی بر ملاحظه ايله اکلاشیاور.

بر کرده تعلیقات بلاغت عثمانیه نك عباره سئی کوز اوکنه الهم :

کر زدیر لسه مندرجاتی دنخی انسلکه متناسب اولدیغى بالبىداھە
 اكلاشيلورسەدە بو بابىدە مىيز افندى طرفىدن ھرنە امنىيە يە
 بىنى ايسە التزام اولىنان حقسزلىغى بالفعل مىدانە قويىق
 اچسون تهزىز خامە يە لزوم كور يورىز كە بودە لزوم مالايلزم
 قېيلىندن اولدیغى جھتەلە بومقالە من لزوم مالايلزم نامى ويردى.

ع : ثريا

﴿ ایکنخجی مقاله ﴾

بو دفعه بر ذات طرفدن مدت مدیده وقف وجود
ایدیله رک « تمیز تعلیقات » نامیله چیقارمش اولدیغی رساله‌ی
کوزدن کپیردک .

قبل المحاکه بر اثری تحسین و یا تقمیح و ادیلرنده طولاً شق
اداب مناظره خارجنده چرکین بر حرکتی ارتکاب ایمک دیمک
اولوب بتابرین شمدیلک بز بوکا بر شی دیمهیر .

انجق دیباچه و خاتمه رساله‌ده بлагعت عثمانیه مؤلفته
ایدیلان آلقشلر تعداده کلز و بو قدر طرفکیرانه معامله‌ده
بولنانلر میرلک درجه‌رینه چیقمق دکل اهل تدقیق نقطه
نظرندن سوزلرینه پیله اعتماد اولنزا ایکن صاحب رساله
اثرلرینه تمیز تعلیقات سوسنی ویرمش و بو جهتله اثر
عالیلرینه یوک بر افتراوه بولنش اولدیغی سویلسه‌ک
مامولدرکه بو سوزمن بر مناسبتسز لکه حمل اولنزا .

خلاصه « تمیز تعلیقات » لک دیباچه‌سنے بر کوز

بالطبع اخشدن اوصح اولان اعمى اخصله ايضاحه
قالقشمدن ناشى ايساغوجى منلارى دنى اثر مذكورى
غريب كوري سورلى .

هذا اخر ما اوردنا في هذه المقالة خذها وكن من الشاكرين

حل - شارح بر وجه بالا کندي زعمجه يامش
اولديغى بر تقسيم فاسده بناء هب مقبولاتي ظنياتدن عدد
ابلديكى جهته بو خبط و خطاده واقع اولىشدر.

جواب - محشى اكركتب معتبره اسلاميه يى تتبع ايتش
اولسيدى بزى خبط و خطايىه اسناد ايتن ايدى .

خلاصه صاحب حلك بوندن سكره كى سوزلى هب
غرضدن عبارت اولوب ذاتاً يوقار يدنبى ويريلان جوابلر
بونلره دخى جواب شافى اولمق حسبيله ارتق نافله يره
تكثير سواددن اجتناب اولىندى .

حل - ناقد اولمق لازم دكل بو مقالاتك ابتداسىندە
علم حال اوقييان شاكردانك و آخرنده ايساغوجى ملازىنك
حصه لرى وار . قورقه انلدە محروم قالدى .

جواب - واقعاً حلك تا باشلنگىنده دينك مدنىتە عدم
مناسبىتى كېيى بى مناسبىتىسىز لىكە تصدىسىندە طولابى هر كس
لسان حلالله انى تزيف ايديورلار .

برده «حاسـه» كلمه سنى مؤنث سماعى عدد ايتىدىكىز
ايچون محله مكتىبلرنىدە كى چوجقلر بو مؤنث سماعى ايسە
عجباً مؤنث قىـلس نصل اولىبور؟ ديو صوربورلار . هله

قبل الاستدلال یقینی اوله عن . درجهٔ یقینه وارمک ایچون مطلقاً برهان و دلیل لازعدر . حالبوکه نبینک نبوتی تابت اولدقدن صکره فم مبارکندن صدور ایدن کلام بالبداهه یقینی اولوب ادلہ نقليه‌ده استعمال اولنور . یعنی انبیای عظام حضراتنه استنادی معلوم اولان قضیه‌لر قضایای فطریه القیاس قیاندن اولوب . بو حضرت پیغمبرک سوزیدر دیدیکمزدہ هر بر پیغمبرک سوزی صادق اولدیغی درحال خاطره کله جکنندن شکل اولدن بر قیاس ذهنده کندی کندیته دوزلش اولور .

حل - بر وجه بالا مقبولاتی ظنیاتک بر قسمی اعتبار ایلدیکنندن اخبار نبویه‌ی مقبولاتدن دکلدر دیمه‌که محبور اولشدتر .

جواب - مقبولاتی من حیث هی ظنیاتدن عد ایتك اقتضا ایدر .

حل - کتب متداوله‌ده ایسه اخبار نبویه مقبولاتدن عد اولنشدر . نته کیم برهان کلنبویده .

جواب - برهان کلنبوی محسنی یی قورتارمک ایچون برهان اوله عن . فقط سیدسنند امام فی الدین اولدیغی جهته‌له انک کلامی بزم ایچون حجت یوینه کجر .

خلاصه بعد الاستدلال قضایاتك تقسیماتنده فناً برفائده مشهود اولیوب هر هانکی قضیه اولورسه اولسون حاده استدلالدن کچیرلدکدن صکره یا عینی و یاخود مفهوم مختلف یقینی اولور .

حل - بونی اعتبار ایدن النجق شارح مارحدر .
 جواب - مارحیت صفتی کیه عائد اولدیغی لغته عند المراجعه آکلاشیلور . هله بزم بو اعتبار من نظم طبیعی یه موافقی ایله برابر احبار امت دنخی بو اعتباری مناسب کورمشلر . بونلرک الاو فاچقلرندن بری موافق و دیکری شرح موافق صاحب لریدر . عجبًا انله ده بوصفت اسناد اولنه جقی؟
 حل - مقبولاتك بعضیسی مناقب اولیا کی قضایای ظنیه دن ایسه ده چوغی یقینیاتندندر .

جواب - قبل الاستدلال هیچ بربیسی یقینیاتدن دکلدر . یقینیاتدن اولسه بدیهیات قسمته داخل اولسی لازم کلور .

حل - نته کیم انبیای عظام حضراتندن مأخذ اولان خبرلر مقبولاتدن اولدیغی حالده یقینیاتدن اولوب .
 جواب - مقبولاتدن عدد اولندیغی تقدیرده

جواب - حقیقت حالده مقبولات قضایای ظنیه‌دن
 بر قسم اعتبار اولنق لازم‌در. زیرا نظم طبیعی بونی
 اقضا ایدیور چونکه علی سبیل الانفراد و من حیث هی‌هی
 قضیه‌لر کافه‌سنہ حواله نکاه انتباھ ایلسنه کیا دفعه هر
 برینک بر جهتی جزماً و یاخود ظناً تصدیق ایدر. و یا
 هیچ بر جهتی تصدیق ایقیوب تردده قالورز. ایشته بونک
 برنجیسی بد یهیاتدرکه تعليقات‌زده یدی یه تقسیم ایدوب هر
 برینی ایری ایری شرح و ایضاح ایلدک. ایکنجیسی دخی
 ظنیاتدرکه انى ده درت قسمه ایردق. او چنجیسی ایسه بو
 ایکی طبقه‌نک مادوننده اولوب اوده مجھولاتدن معدوددر.
 برنجی طبقه‌ده بولنان قضیه‌زی اثبات ایچون اتیان ادله‌یه
 قطعاً حاجت یوغیسه‌ده ایکنجی طبقه‌ده بولنانلری ظنندن
 قورتارمق ایچون بهمه حال اتیان ادله و براهینه محتاجدر
 طبقه‌ثالثه‌ده بولنان قضیه‌لر ایسه ادله و براهین ایله
 مجھولیتدن قورتیلوب معلوم درجه‌سنہ واره بیلورل. مثلاً
 «زید عادلدر» دیدیکمز حالده بو قضیه زیدک حالنه کوره
 قبل الاستدلال یا مشهوداتدن و یاخود مجھولاتدن اولوب
 توواتر و یاخود اقامه ینه ایله اثبات ایدلديکی تقدیرده
 یقینیات صره‌سنہ کچمش اولور.

حل - الله تعالى حضرتlerينك وجوديني اقرار ايدنلدن
صكره وحدانيته شبهه ايدنلري وقدر .

جواب - عجباً ممحشى بونلىرى جىدىمى سوپىلىور يوقسە
قوءَ واهمەنك سوقىلە حكم ايلدىكى شىلىرى مى ميدانە دو كىور؟
حسبنا الله ونعم الوكل .

حل - واقعاً صائين و آنلرڭ اثرىينه اقتدا ايدن
مشركىن تعدد الھەھە قائل اولىشلر ايىسىدە انلر دىنى بر
الله الا لله يه ايمان ايدىزدى .

جواب - مشركلرە وارنجىھە قدر كافە عالمى تزكىھ
ايدوب فقط ابا عن جد ييت العلم اولان برمۇمن موحدى
تضليلدن قطعاً تجانب كوستلىبور . نە غريب شى !

حل - كندولىنه حكم اولنان تركىبى الله اعلم
رباطىزىدر . فقط اوست طرفى پك خام تركىجه در لكن
سبك و رابط عبارە بخشنە كىرو بىدە بېھودە تكشىر سواد
ايىھەلم .

جواب - تكشىر سواد مراقليلرندن اولىيادىكى صرف
تعريضاً منحصر بر قاج يابراق قارەملۇغە قاتلانمىزدىكىز .

حل - مسلات و مشهورات كى مقبولات دىنى قضايى
ظئينەنك بىر قىسى اعتىبار او ئىمامشىدر .

جواب - اکرچه ذات واجبک وحدائیتی من حیث
ھی هی یقینیاتدن معدود اویش اویسیدی جناب رب
متعال برلکنی برھان التنانع ایله اثبات ایچون ایت ارزالی
حاشا عیث صایلرمی ایدی؟

حل - نصارا و یہود ملتی دخی اللھک وحدائیتنه
یقیناً ایمانورل .

جواب - اوراسنه قاریشم فقط بو سوزده دخی براز
تملق شابھسی اویلی .

حل - حکما ایسه توحید باری یی براھین عقلیه ایله
اثبات ایدرل .

جواب - مادامکه یقینیدر اثبات ایچون بوقدر تکلفره
نه حاجت؟

حل - وجود صانعی انکار ایدن دھریلر وار
ایسده .

جواب - دیمک وجود صانعی انکار ایدنلرده وار
ایمش . بو تقدیرده وجود صانعی پیله اثبات ایتلک ایمان
ادله و براھینه محتاجدر . و حدت ایسه ذات صانعک
صفاتندندر . ذات قبل الاستدلال بدیھی اویز ایسه صفت
بطریق الاولی بدیھی اویه من .

بردر . تسلسل مطلقاً محالدر قضیه‌لری قضایای مشهوره‌دن اولوب زیرا اکثر خلق ارمسنده اویله شهرت بولمش و بویله‌جه اینانلشدر .

حل - اشته شارحک شمدى قىزلى ميدانه چيقدى .

جواب - عجبماً نىچون ؟ غالباً بلاغت عثمانىه اوزره شرع ادباده معاف اولان بعض تقىداته كىرىشكىن طولايى اوللىدير . زيرا ردائى تملق وريايه بورىنوب بلاغت عثمانىه‌نىڭ هر بىر كلهسى حكىمت بالغهُ الهىه‌دن معدوددر . دىمىش اولسىدىق . بزم اىچجون اوچ اعلائى بلاغتىدە بر موقع احترام حاضرلىنىرىدى .

حل - الله بىردر قضىيەسنى قضایای ئىنئەدن اعتبار ايلدىكى مشهوراتە مثال اولمق اوزره ايراد ايدىور .

جواب - اوت : اتىان دله و براھينىدن اول . يعنى قضىيەيى من حيث هى هى نظر مطالعە‌دن كېرىدىكىز حالدە .

حل - كلهُ توحيد ايسه يقىنياتىندىر .

جواب - اوت : اتىان دله و براھينىدن صىكرە .

حل - « لوكان فيهمَا الْهَمَةُ إِلَّا اللَّهُ لِفَسْدِهَا » آيت كىيەسندە برهان تمانع ايله اثبات اولنىشدر .

حل - مثالاًكَ ممثِلُ لَهُ مطابقَتِي بحثَتْهُ كِيرشِيكَ استَميرَ.
زِيرَا امثِلهُ اوزرِينَهُ بحثَ ايتِكَ دَابَ ادبَى عَلَمَادَنَ دَكَلَدَرَ .
وَأَكْرَچَهُ بَزَ عَلَمَادَنَ دَكَلَ ايسَهُ كَدَهُ اثرَ عَلَمَاهَ اقْتَفَا إِيلَرَزَ .

جواب - مثالَدَهُ دَائِمًا ممثِلُ لَهُ مطابقَتِي شَرَطَدَرَ .

مطابقَ اولَزَ ايسَهُ مطلوبَ حاصلَ اولَزَ بوَ يوَلدَهَاوَليَانَ
مثالَلَ حَقْنَدَهُ بحثَ ايتِكَ هَمَ عَلَمَا وَهُمَ ادبَانَكَ حَقِيدَرَ .
لامَشَاحَةُ فِي الامَالَ فَقَرَهَسِي ياكَلَشَ تَلَقَ اولَنَشَ ! بونَدَنَ
مرَادَ مثالَ ممثِلُ لَهُ مطابقَتِنَ صَكَرَهُ «شوَ مثالَى كَتِيرَماَمِلِيَّ
ايدِي بوَ مثالَ دَهَا كَوَزَلَدَرَ» كَبِي مناقشَهَلَ دَابَ ادبَى
عَلَمَاهَ مَغَايِرَدَرَ . بنَابِينَ مثالَ ممثِلُ لَهُنَهَ عدمَ مطابقَتِنَ
ادَعَادَنَ صَكَرَهُ مَدَعَاهَيِّ اثَباتَ ايتِيَوبَ كَچِيوَيرَمَكَ اثرَ عَلَمَاهَ
اقْتَفَا دَكَلَ عَادَتَا جَادَهُ حَقَ وَصَوَابِدَنَ عَدَولَدَرَ .

تعليقَات - ايكِنجِيسيَّ مشهورَاتَدرَ .

حل - مشهورَاتَكَ دَخْنِي چوغَنِي يقينياتَدنَدرَ بنَاءُ عَلَيَهِ
قضَايَاهُ ظَنِيهَنَكَ اقسَامَندَنَ عَدَ ايلَكَ جَائزَ اولَزَ .

جواب - مشهورَاتَكَ كَافَهَسِي قَبْلَ النَّظَرِ ظَنِياتَدنَ
معدُودَدَرَ . قَبْلَ النَّظَرِ يقينياتَدنَ اوَلنَلَرَ بَلِيهَياتَ اقسَامَندَنَدرَ
مشهورَاتَدنَ دَكَلَدَرَ .

تعليقَات - مثلاً عَدَالَتَ كَوَزَلَدَرَ . ظَلَمَ چِركِينَدَرَ . اللَّهُ

حل - مسلطاتك ایچنده ظنیات بولنور سنه ده پک چوق
یقینیات دخی بولنور .

جواب - مسلطات ارم سنه بعد النظر یقینیات بولنور
حالبو که بزم تقسیم ز قبل النظر اعتبار یله در . بتا برین حلك
اعتراضی قلت تدبر کبی مبتلا اولدیغی علتند منبع شدر .

تعليقات - مثلا بر حاکم یاخود بر آووقات دفع دعوى
و یا اثبات مدعى صحتنده .....

حل - اووقاتلر یا اثبات مدعى یاخود مدافعه ایله
مشغول اولورلر اما حاکلر ییطرف اولوب اثبات و مدافعه
انلرک ایشی دکلدر . بوندن آکلاشیلور که احوال محاکم و
اصول محاکمه یه اصلا وقوفی یوقدر .

جواب - دفع دعوى و اثبات مدعى آووقاتلره راجع
اولدیغی کبی حکم دخی حاکمه محول اولوب زنده انى
«احکام قانونیه یی آکا ابتنا ایدرلر» قیدیله ایضاح ایلدک .
عجب ادعوى استماع اولنردن اول حکم ویر فکمی احوال
محاکم و اصول محاکمه یه عدم وقوفی استلزم ایدیور؟ یو قسه
«حاکم اصول قوانین اوزره حکمنی ابنا ایدر» مسلطکنه
ذاهب اولمکمی؟

پك ايو اما قضايىي ئطئىيەنك بويىلە درت قىسىمە تىقسىمى كتب
متداوا له دە كورىماشىدر .

جواب - ۱۲۹۲ سنه سنك ربيع الآخر غرەمى تارىخىلە
مطبعە ئامىرىدە طبع اولنان شرح موافقك ۱۵۰
صحىفە سنه معارضىز تىزلا حوالە نكاھ انتباھ ايدە جىڭ اولسە
طاالمىش اولدىيغى خواب غفلتىدىن او يانەرق ارتق بزە لسان
تعرضى او زاتىمىزدى .

{ مختصره }

معلوم دركە بلاغت عثمانىيەنك تقسىمياتى نظم طبىعى يە
عدم مطابقتىدىن طولايى ذهنە اقرب برترىتىب او زرە
ادله و اماراتىدە استعمال اولنان قضايىي بىلەيە و ئطئىيەنك
تعرىفات و تقسىمياتى اىچون تعليقاتىرنك ۴۸ صحىفە سىنده
«فائىدە» عنوانى التىندە برباب مخصوص اچەرق قبل النظر
قضايانك حائز اولدقلرى احوالى يكان يikan اىضاح ايليش
اولدىيغىز نظر ملاحظىيە النسە صاحب حلىق مقدمات
طئىيە تقسىمياتى او زرىنە اولان اعتراضاتى كاملا يولىسىز
اولدىيغى ميدانە چىيار .

تعليقات - بىنخىسى مىلىاتىدر .

تعلیمات - قرائی و اهاراتدہ استعمال اولنан قضایای ظنیہ دخی درتدر .

حل - بو عبارہنک ربطی خیلی مشکلدر . واقعاً بز عبارہ جه کوریلان خطالرہ تعرض ایتیورز .

جواب - عمر یکرہ برکات ! نقطہ لرہ وارنجھیہ قدر قلم تعریضی طولاً یوب کندی زعننہ کورہ اضافہ سیله مطابقہ سندن بشقہ محل فصاحت برسوز بولہ مدینی حالدہ عجباً « عبارہ جه کوریلان خطالرہ تعرض ایتیورز » ادعاسی خلاف واقع دکلیدر؟

حل - فقط بو عبارہنک معنایی اکلامق ایسترز قرائی و اهاراتدہ استعمال اولنق نہ دیکدر . اکلاشلیور فقط معلوم آشارحک ترکجھسی اکسکدر چارہ سر ز انک کلاملرینه قرآن ایله بزر معنا ویرملی یز .

جواب - فی الحقيقة شارح ترك! دکلدر . فقط - Natio nalité اعتباریله عثمانلیدر . و عثمانلیقله مفتخردر . هایدی تکرما ویر دیکرزا معنایی دیکلیلہ لم :

حل - اللہ اعلم بوندن مرادی قرائی و امارات ایله حاصل اولان ظنی افادہ ایلیان قضایای ظنیہ درتدر دیمک اولمیدر .

چونکه اصل سووفسطائیلر مشهود است شبهه قاتانلاردر. حالبوکه بز بونلره هیچ شبهه قاتمدق .

تعليقات - بىدە بلاغت عثمانىيەنك « ۳۵ » صحيفەسىنده بىليهيات عقلىيەدە مەحمولك موضوع ايلە اتحادى ياخود عدم اتحادى ضرورىدە دىنىسى بالضرورە باطلدرچونكە جەلك صحنتىدە موضوع ايلە مەحمولك اتحادى مشروط اىكىن مەمول ايلە موضوعك عدم اتحادى نصل ضرورى اوله بىلور . واقعا مؤلف رسالە مەحمولك اتحاد و عدم اتحادى ايلە قضييە رسالە و موجبەيى ايمام ايتىك استدىكلىرى خاطرە كلىورسەدە فقط مەمول ايلە موضوعك عدم اتحادى سلب قضييەيى مستلزم اولىيوب كىب قضييەيى ايجاب ايدر .

حل - ارتق بورالىينى اربابىندن صوروب اكلامق لازم كلۇر .

جواب - پىمى صورەم ! انجق زىدكتاب و يالا كاتىدر دىدىكىمن حالتىدە بىحسب اخارج كاتب و يالا كاتب زىدكت عىنى اولىز ايسە بو قضىيەلرك كىدبى لازم كلىزمى ؟ آرتق بويىلە آپ آچىق خطالىيدە تأويلىه قالقىشىق تعصب صايابىزىمى ؟

انکار ایتدی : بز «علوم ریاضیه‌نک همان هیچ بر مسأله سنده اختلاف و قو عبولیور» دیو علوم ریاضیه ده - ائنه‌نک متناننی تصدیق ایتش اولدیغز حالده بوجله‌یی اس - قاطله من یفانه اعتراضه کیرشمک بادی مجموعیت دکلیدر؟

حل - شارح عجبا بر نوع سو فسطائیه مسلکنه شالک اولوبده انک ایچونمی بورازدن تغافل ایدیور . یوقسه بیلیوبده می سویلیور؟

جواب - بیلدیکمری یوقاریکی برهانلر ایله اثبات ایتدک و سو فسطائیه مسلکنه ذاہب او لمدیغزی دخی حل صاحبینک قلی یازمغه واره میوب اس قاط ایلدیکی عباره‌نک نصی ایله کوستردک . انجق تعلیقا تمرنک ۳۵ صحیفه سنده «بنابرین بلاغت عثمانیه‌نک ۳۵ نجی صحیفه ۱۷ س ظرنده» تحریره واسطه سیله مشاهداتن مأخوذه و منتزع اولان قضایای کلیه‌یی کافه احتمالات عقليه‌دن قور تارمك مشکلدر » دیو «ضمناً بلهیات محسوسه‌یی انکار ایده جک و ایده سوق کلامه حاجت یوغیدی» عباره سنه غالباً حل صاحبی نظیره پامق ایستدیسه‌ده بونظیره صاحب حلی منون ایده میه جک دیکر برجهته معطوف اولدیغی کندی کندینی کوستردی .

تعليقات - دستورلری دخى كاملاً قوهً واهمه نك معاونتى
 ايله عقلك مصدقى بولندى يغى جهته (*) «علوم مذكوره نك
 همان هىچ برمأساله سنه اختلاف وقوع بوليمور !
 حل - بوعباره سى دخى هم معناسز وهمده اضحوكة
 انام اوله جق برسوزدر .

جواب - صاحب حل اكرى جه قوهً واهمه نك محسوساتى دن
 منتزع امور معنوييده اصابت قطعىيە سنى بىلىسىدى وياخود
 (*) تحرير مجسطى مقدمه سنه فلسفة نظرىيە نك تقسيئىه
 كوز كزديرىمش اولىسىدى بزم سوزعزه بو تعبيرى مناسب
 كورمزدى . هله شرح موافقتك «السابعة الوهميات
 في المحسوسات نحو كل جسم في جهة فان العقل يصدقه
 في الحكمه على المحسوسات ولتطابقهما كانت العلوم الجارية
 مجرى الهندسة شديدة الوضوح لا يكاد فيها اختلاف الآراء»
 عباره سى بزم دعوا مارمى اوقدر مؤيد دركه ارتق انى كيسه
 انكار ايده عن .

حل - علوم رياضيه اوقدر متيندركه ....

جواب - علوم رياضيه مسائلنك متانتى عجب اكيم

(*) بر طاقم اعترافات واهيه يه ميدان بولمق ايچون معترضه التنه
 الفش اولان عباره حلن اسقاط او لمشدرو .

(*) تحرير . فنون رياضيه ده دستور معنا شىهدرو .

مناسب آلمیان قواعد منطقیه نک بلاغت عثمانیه ده صورت ترتیب و افاده سی نظم طبیعی يه عدم مغایرتنی اثبات ایتلی ایدی . غالبا حل صاحبی کندی دخی بلاغت عثمانیه نک صورت افاده سندن برشی ؟ اکلایه مدینی جهته « لاحقہ مؤلفک » مندرجاتی اکلامق کوزجله علم منطق او قومفه توقف ایدر معدرتیله عرض جیله اعتذارده بولنیور . حقیقت ! کوزجله منطق او قومش و ذهنی انتظامه الشمش اولنلر بوکی عبارات مشوشی استماعدن نه لدت الور ؟ ! و نظم طبیعی خارجنه سویلان لفردیلردن مبتدیلر نه اکلایه بیلور ؟ !

تعليقات - علوم ریاضیه نک ڪاڻه مسائلی امور محسوسه دن منتزع اولوب .

حل - مسائل ریاضیه هیچ بروقت امور محسوسه دن منتزع دکلدر .

جواب - دلیل اسز دعوی مخصوص ادعادن عبارت اولوب هیچ بر عکمه ده مسموع دکلدر .

فن ریاضینک موضوعی جسم تعلیمی اولدینی جهته البتہ امور محسوسه دن منتزع اولیسی لازم کلور . نه ذهناً و نه خارجاً ماده یه محتاج اولیان فلسفه عالیه در . ریاضیات دکلدر .

خبر يه نك ايکي جھتندن بريني ترجيحاً تصديقدن عبارت
اولديغنى سو يلش و بنابرین ظنده غالبيت معناسي ملحوظ
ايدوکي كوسترلش ايکن برسطردن صكره ظن كله سنك
غالبيته تو صيف عجبا حشو مطلق صاييلزمى ؟

حل - بوراده تعريف اولنان ظندر . اشاغيده دخى
قضيه ظنيه تعريف اولنه يور .

جواب - عجبا غالبيته تو صيف اولنان ظنيدر ؟ يوقسه
قضيه ظنيه ميدر ؟ بوقدر مشاغبه عالمنه قويلىق مناسبىسىزلك
دكليدر ؟

تعليقات - هتن رسالهده قضايى بد يهينك تعريفات
و تقسيماتنده نظم طبىعى يه مغاير برقوق تكررل اختيار
يورلش اولديغنه بناء بعض فوائد جليله نك علاوه سيله
مطلوب مسروده نك تلخيصى مناسب كورلدى .

حل - اشبو لاحقه برعماجمالى ويرمك او زره مقدمه يه
علاوه اولنشندر . مندرجاتى اكلامق كوزجله علم منطق
او قومفه توقف ايدر . سطحچىھ معلومات ايله تلخيصه
كيريشنلر خلقه كولنج اولور .

جواب - حلاك صاحب متقنى اكرا خلقه كولنج
اولامق ايسمش اولسىدى . اولافن بلاغتىدە ايرادى هىچ

جواب - بزم بحمر نه قصر ونه ده حصر مسائله رينه
متعلق او لوب حل صاحبینک مطولدن استنساخ ايلديکي عباره
عربيه ايشه حصر و قصر باينه مخصوص بر مسأله اولديغنى
اخطار ايدر .

تعليقات - بنابرین بزديزكه : بمقادمه نسبت به متکلمك
سکونی جائز اوله حق وجهله اجزای کلامك کرکسلبا و کرك
ايچاباً يکديکرينه تعلق وارتباطندن عبارتدر . بو تعلق وارتباط
ايشه متکلمك دو شغش اولديغى برا مر معنوی اولوب اکرچه
بو امر معنوی ايچون ذهن خارجنده . کندو سنه مطابق و ياغير
مطابق دیکر بر ارتباط وار ايشه بو کا شعوی اولانه خبر
وجهله خبريه دينور . يوغىسيه اکاشمولي اولانه انشا وجهله
انشائيه اطلاق اولنور .

حل - بو عباره لشيوه لسان عثمانيدن اوقدراوزا قادر که
ترکجه دکل كپيدر .

جواب - بزم مؤلفك هر بکنمديکمن عباره سی فارشو سنه
بر عباره دیکه رک بلاغت عثمانیه نك مر دميدانی او لمديغنى
کوسته دیکمن حالده حمله صاحبی بزم عباره عزك شيوه لسان
عثمانيدن او زاقلغنى ادعاده بولنمسی شایان استغرايدر .

تعليقات - مؤلف برسطر اوليسی . ظن نسبت

کوره «رقت» دخی غلطت و تقلیل مقابلي اولوب بر کلامده
نه قدر قبالق موجود ايسه اوقدر فصاحتک وجودی لازم
کلور فقط الا لطیف عد اولنان لسان عثمانیده ناز کلکله
قبالغک اجتماعی بروقت وزمانده تخیل اولنور حالاتدن دکلدر
حل - کلامک اجزاسندن اولدیغی ایچون کلام اکا
بالتضمن دلالت ایدر . دلالتك اوچ قسمه منقسم اولدیغی
خاطره کتور ملیدر .

جواب - بزم مقصد من دخی نسبت . کلامک معنای
تضمنیسندن اولدیغی اخطار ایله برابر معنای تضمنی ایله بر
مسئله فینه نک ایضا حی جائز اولدیغی ضمناً اشرابدن عبارتدر .
تعليقات - قالدیکه حال و صفت انجق معنایه شمولي
اولوب اعيان ايسه معنایه مباین اولدیغی جمهله «بو طاشدر»
«بو کتابدر» دیدیکمن حالده طاش و کتاب «بو» کلمه سیله
اشاره اولنان شیئه نسبت اولنور . و فلؤه تامه دخی حاصل
اولورسه ده طاش و کتابک ما صدقلىرى نه حال و نه ده صفتدر .
حل - مطولده (اما قولك ما هو الا زيد وما زيد الا خوك
وما الباب الاساج فن قصر الموصوف على الصفة اذا المعنى
انه مقصور على الكون زيداً او اخلاً او ساجاً) ديو محردر .
بورالى كورلش اولسیدى بو يله شبهه يه دوشولزدى .

یورسونلر یوقسه متهكمانه تزیفاتله ذاتیاته کیرشیدکدن
نهچیقار؟

حل - ایشه بویت گردجه یه براز اکدیر.

جواب - بـحضرت مؤلفک کلامنی فناً وبالاستدلال
«چوق کاسه لیسلر....» جمله سنه الحاق ایلدک! ادبای عثمانیه که
بزدخي انلرک اجزای متممه سندن بولنیوز اکر بزم ایراد
ایلدیکمز مثال ایله مؤلفک بوزوق دوزن مثالانی لدی المقايسه
حق رحجانیت بولورلرسه او وقت اجنبي بـلسانک لسان
عثمانیدن بـرجزو اولان کردجه یه تفوقی تسلیم و بـده تشکر
تقدیم ایدرم .

تعليقـات - واقعا «جزل» قورو او دون و حام کوتوكـنه
اطلاق اولنـیغـی حـالـدـه قـالـینـق وـاـغـلـقـ معـنـالـیـنـیـ مـتـضـمـنـ
ایـسـهـدـهـ الفـاظـ وـکـلـهـ یـهـ وـصـفـ اـولـنـیـغـیـ تـقـدـیرـدـهـ اوـیـلـهـ مـؤـلـفـکـ
دـیدـیـکـیـ کـبـیـ غـلـظـتـ وـثـقـلتـ منـفـهـمـ اوـلـیـوـبـ يـلـکـهـ سـلاـسـتـ
وـمـتـانـتـ مـلـحـوظـدـرـ . بـنـابـرـینـ بـرـلـفـظـکـ جـزاـتـیـ رـکـاـكـتـدـنـ
سـالـمـ اوـلـسـیدـرـ .

حل - جـزاـتـ کـلـاتـ اوـصـافـنـدـرـ . مـقـابـلـیـ رـقـتـدـرـ .
وـایـکـیـسـیدـهـ اـصـطـلـاحـاتـ پـیـانـیـهـ دـنـرـ .

جـوابـ - بـوـتـقـدـیرـجـهـ مـؤـلـفـکـ مـدـافـعـ مـجـھـوـلـیـ اـعـقـادـیـنـهـ

جواب - پك صفوقي !

حل - تعلیقات صاحبی « صباحه قالمه شمعز » شعر ینه
ویرديکمن معنای در میان ايلدگدن صکره دیورکه « بو
تفصیلاتدن شارحک نه ديمک استدیکی اکلاشامبور » .

جواب - اوراسنی بزم تعلیق امری مطالعه ايدن
ادبای عثمانیه بیلور .

تعليقات - سلاست سرکشلک ضدیدير . بونده
سلاست واردىلورسه يومشاقلق و انتقاد وار ديمک او لمبور .
بو تقديرجه کلامک سلاستی لسانه يومشاقد و ملامیم کلسیدر
يعنى اثنای تلفظده داه طیانوب قولايقله چيقمسيدر فقط
بوحال کلهيه دخی شمولی اولديغندن مؤلف تعریفني کلامه
حصر بیورمسيدي مقتضای حالي دها مطابق کلوردي .

حل - شارح کتب ادبیه هیچ مراجعت ایتماش
هیچ اولز ايسه خواجه جهانگ مناظر انسانی مطالعه
ایتسیدی بو مثلاو اعتراض لره قیام ایقرزدی و سلاست
کلامک صفتی اولديغنى او كرنش اولوردي .

جواب - بونک جوابني ويردك . بز يالگز تقلييد
ايله چييانلردن دكلز . دعوا منزى دليل ايله اثبات ايدبورز
اوصاف مذکوره کلهيه شمولی يوغىسىه انى اثبات

قطعه‌سی او قویوب اصمعی دخی بو کیمکدر دیه ابراهیمن
صورر . او دخی اعرابدن برینکدر جوانبی ویرنجه اصمعی
طوغريسى اشته شاهانه برقاش ! دیه رک قطعه مذکوره‌نک
مدح وستایشه کیرنجه ابراهیمک قولتلقلری قباروب بن
اشته بو کیچه بونی نظم ایدیوردم دیر . اصمعی دخی اوت : او زرنده
اثر تصنع وتکلف اچیقدن اچیغه کورینور » مقاپلله‌ا ابراهیمی
محبوب ایدر .

اصمعینک اول امرده قطعه مذکوره‌ی استحسان
ومتعاقباً استهجان وادیلرنده کورنیسی حقسزلق اولیوب
زیرا طبع وسلیقه‌دن بشقه نقطه استنادی اولیان بز
اعرابیدن او مثلو کلاملرک صدوری استظراف واستحسان
اولنورسه‌ده ابراهیم موصلی کبی اشعار واثار بلغایی کثرت
تبعله اشتهر ایدنله کوره مدار افتخار صایله‌عن . بونک
کبی اکرچه بز دخی شعر مذکورک فارسی بر بیت یعنیاند
مأخذ اولدیغی اکلاسیدق معقدیتنه دکل و هله معنا سرزلغنه
حکم ایدر ایدردک .

حل - بوراسنک کشفی ددهله حواله ایتلی . تصوفک
قارنی کنیشدرا چوق سوز صیغار لکن شارحک بوتاویلی
صیغماز ظن ایدیورم .

اورايه هر اجعut تکلني اختيار بیور لدیغی حالده نه قدر یا کش
اول دیغکری اکلار سکن؟

حل - ایشهه الا غریبی بود رکه مناظر انشاده تعقید

معنوی یه :

من نمی ایم ازان در کوی تو * تاوانم دید دام روی تو
بیتی مثال کتور ملشدرا . مؤلف دخی اشعار ترکیه
ایچنده مثال ارایوب بولق تکلفندن وارسته اولق او زره
اول بیتک ترجمه سی سیاقنده موضوع بحث اولان بیتی نظم
ایدیور ملشدرا .

جواب - مادامکه بویله در مؤلف بزه بر تشکر
بور جلیدر . چونکه نظم ایدی ویردکلری بیتی حسن
تاویل ایله معناسن لقدن چیقاروب اولد قجه بر شعر قلیغنه
صوقدق .

« فقره »

ابراهیم موصلى امام اصمی حضور نده
هل الى نظره اليك سبیل
فیهوى الصدی و یشفی الغلیل
ان ما قل منك يکثر عندي
وکثیر من تحب القلیل

حل - شو قاعده‌یه نظراً حواس خس دينلک لازم
كلور زيرا حواس حاسه‌نک جعيديـر . حـالـبـوكـهـ بـيـنـ العـلـاـحـوـاسـ
خـسـهـ ظـاهـرـهـ وـ حـوـاسـ خـسـهـ باـطـنـهـ كـثـيرـ الاستـعـمـالـدرـ.

جواب - اوت: تذکیر و تأثیث فرقه مقتدر او مليانلر
اراسنـهـ ...!!!

حل - عجـباـ غـلطـ مشـهـورـ مـيـدـرـ ؟ خـيرـ ! بو عـبـارـهـ زـرـ
قاعـدهـ نـحـوهـ موـافـقـدـرـ زـيرـاـ حـاسـهـ مـؤـنـثـ سـمـاعـيـدـرـ تـرـاـ كـيـدـهـ
تأـثـيـثـ وـ تـذـكـيرـ جـائزـدرـ .

جواب - دها بو ذات تأثیث سـمـاعـيـ نـهـ دـيـعـكـ اوـلـديـغـنـيـ
بيـليـورـ . استـغـرابـ عـلـىـ الاـسـتـغـرابـ ! بو كـبـيـ طـلـبـهـ زـرـهـ خـواـجهـ
حقـ اوـلـامـقـ لـازـمـ كـلـورـ كـنـ بوـذـاتـكـ خـواـجهـ سـنـهـ بوـقـدـرـ طـرـفـكـيـلـكـيـ
نهـ دـنـ اـيجـابـ ايـديـورـ . برـ درـلوـ اـكـلـاـيـهـ مـيـسـورـمـ ! بوـذـاتـ
خـواـجهـ جـهـانـيـ بـزـهـ توـصـيـهـ ايـدـهـ جـكـنـهـ اـمـثـلهـ يـيـ بـرـ يـيـلاـنـدنـ
اوـقـوـيـوـ بـدـهـ تـذـكـيرـ وـ تـأـثـيـثـ فـرـقـ ايـدـهـ بـيـلـهـ جـلـ برـ حـالـهـ كـلـسـهـ
دـهـ خـيرـلـيـ دـكـلـيـدـرـ ؟ چـونـكـهـ سـمـاعـاـ دـكـلـ بـحـسـبـ الـقـيـاسـ
كـاتـبـهـ . كـاتـبـهـ . جـاهـلـهـ . جـاهـلـكـ مـؤـنـثـ اوـلـديـغـنـيـ كـبـيـ «ـدـاـبـهـ»ـ
وزـنـتـهـ حـاسـهـ دـخـيـ مضـاعـفـ ثـلـاثـيـدـهـ اـسـمـ فـاعـلـكـ مـؤـنـثـ
صـيـغـهـ سـيـدـرـ . هـانـيـ ! محلـهـ مـكـتـبـلـرـنـدـهـ چـوـجـقـلـرـ اوـزـوـمـ صـالـقـمـىـ
رسـمـنـدـهـ يـاـيـلـانـ عـبـارـهـ زـرـدـنـ صـيـغـهـلـرـ اـزـ بـرـلـيـ وـرـلـمـيـ ؟ اـشـتـهـ

اوزره ياز يلان معنا مقاييسه اولنسه بالبداهه ارالزنه اولان
فرق کوريلىور . ارتق استماع شهدا و اقامه يينيه يه
حاجت يوق .

حل - شارح ديدىكى معنایه کوره (شراپدر ديرك)
جلهسى زائى قالور .

جواب - اهل عرفان مشربنجه اصل ذوق شراب
ديوبده باده يى صونقده در ايچمكده دكlder . بنابرین شراپدر
ديه رك جلهسى بزم معنامزى تاييد ايديبور .

حل - بوجله ايله برابر امثله دن مقصود انجق بر
قاعده يى ايضاحدر امثله اوزرىنه اوزون اوزادى يه بحث
ايمك داب ادبادن دكlder . انك ايچون لامشاحة في الامثله
ديرلر .

جواب - واقعا نি�چون بو مثالى كتيردىكىز ديومى باحثه يه
كيرشمك داب ادباهه مغايير اولدىغنى بزده بيلورز . فقط
بوراده بزم بحتمز مثالك ايرادىنده دكل مثاله ويريان
معنال اوزرىنه در برمعذابي تصحیح ايسه بروظيفه ادبيه در .

حل - شارح بو فقره سنى تخشيه ايله .

جواب - تخشيه لر چوغالدى رىم ! حل خيشومدن
اسيركىه !!!

ترکیب اضافی او لمامش اولسیدی او وقت بزه بو اعتراض
وارد اوله بیلوردى .

حل - زرین دیھیم هفت اقلیم او زرینه معطوفدر
دیور بو حالده ایسه هفت اقلیمک وزرین دیھیمک سلطانی
دیمک اولور . شدت ارتباط حسبیله وصل لازم کله رک
و او عاطفه حذف او لئىشىدر دیور بو سوز ایسه بتون
معناسىزدر .

جواب - محسینک ویردیکی معنی او وقت لازم
کلوردى که . سلطانک هفت اقلیم وزرین دیھیم اضافه سی
اضافت لامیه اولسیدی حالبوکه برنجیسی اضافت لامیه
ایسه ده ایکنجیسی موصوفک صقته اضافه سی قبیلندىندر .
بونك ایچون اصل معنا «سلطان زرین دیھیم و سلطان
هفت اقلیم اولان افتتاب» در بزم سوزمنه معناسىزلىق اسنادى
ایسه محضا اثر تهوردر .

حل - بو معنا فهیم افندینک اسانىدن سکز او نقدر
ذات حاضر اولدیغى حالده مسموع اوله رق يازلىشىدر او
ذاتىردن بعضىلىرى حياتىدەدر .

جواب - مطلقاً يا سؤتفھيم و ياخود سؤ تنهمه
او غرامش اولمليدر چونكه بزم ويرديكمز معنا ايله مسموعات

حل - اولاً مضاد اليه مضافون جزو دیور بونه دیمکدر
اکلاشلز . بر اسم بعضاً کله مضاد اولور . وبعضاً مضاد
اليهند اعم اولور . لكن مضاد اليهک مضادون جزو
اولمی نه دیمکدر . و بوندن نه چیقار .

جواب - بز على الاطلاق مضاد اليه مضادون بر
جزء در دیمک من حيث الارتباط جزو در دیمک يعني ارالوی
لفظ اجنبي اليه فصل ایدلز . وبوني عوامل ملاري دخنی
پک اعلى بیلدکلری حالده جانب محشی کل . جزو . عموم
وخصوص کبی تعبيرات غريبه بی قارشديره رق اظهار حیرت
ایتمی غريب دکلی ؟

حل - مضاد اليهک صفتة تقديمی لازم کلور دیور .
حالبوکه صنع غريب خدا دنیلور صنع خدای غريب
دنیلز .

جواب - غريب من حيث اللفظ مضاد اليه ومن
حيث المعنى صفتدر . صنع غريب ترکيبي اضافةً موصوف
الى الصفة قبيلندندر . بنا برین غربک صنعته
ایکي جھته يعني هم صفتیت و همده اضافت حسبيله
مرتبط اولديغندن صنع غريب خدا دینک
اقضا يدر . اکر محشينيك توهمنه کوره صنع غريب ترکيبي

اللفظ حاصل اولان ارتباطه دخی اضافه نامنی ويرميوب
دوزجه برينه مشبه و ديكرينه مشبه به ديملى ايلى . او يله
اضافه نامنی طافق کي بيهوده تكفلره نه حاجت !!!
حل - بوراده تابع اضافات اولميوب يالكز خامه حامه يه
 مضاف قلندر الت طرفه اوچ صفت وارد .

جواب - فارسي شيوهسي او زره ترتيب اولنان بومثلاو
كلاملرده صفتلر هپ اضافه طريقه ايله موصوفه ارتباط
ايديور بنا برین تابع اضافات وارد .
حل - ايکيي مضاف اليك واوچنجيسي مضافك
ملاميدير .

جواب - بوده ياكاش در . . . . .
حل - شقيق نامه عباره سنه دخی تابع اضافات
يوقدر .

جواب - اضافه نه ديمك اولديغى بليانلره او يله ديمك
دوشىر .

حل - فقط سبك وربطي سراپا بوز قدر . بونى
تحجيم ايچون شارحڭ ايراد ايلدىكى سوزله معنائى صحىح
بولق ايسه قابل دكىدر .

جواب - قابل اولوب اولديغى تعليقاتىزى مطالعه
ايىنلرە معلومدر .

من حيث اللفظ والتركيب هيستك حكمي بدر. قاعده نقدر
 ساده اولورسه او قدر مضبوطا ولور . بنابرين او لاصابطه يبي
 سادجه وضع ايتلى بعده ذهنی درجه درجه اچق اچون
 تقسيمات و تمثيلاته كيرشميدير . حيفا كه بواسوله رعايت
 قلنديني جهته له لسان عثمانى الا ساده والا مضبوط بر لسان
 ابکن شمدى يه قدر تدوين قلنان قواعدی او قدر فاريشقدر كه
 اينچندن چيقيله ميوب چو جقلرك استفاده سی شويه طور سون
 عربی و فارسی يه اشنا اولان بیوكلريله پك کوچ استنباط
 معنی ايده يلورل . لهذا كرك يازلش و كرك او قونشده
 بر حكم و ضابطه تحتنده اولان ترا كېي بر عنوان التنده
 بر لشدير وب بعده من حيث المعنی بری بر زندين تفریق ايتلىدير .
 از جمله اضافه يي کافه افرادينه شمولي اولاه جق بر ضابطه يه
 با غلادقدن صکره ذهنی الشدير مدق اچون تقسيماته كيرشىسى
 بر قسمى ده موصوفك صفتة اضافه سندن عبارت بوليمور .
 اکرچه اقسام اضافه اراسنده اولان فرق معنوي يي بيلاماش
 او لسىدق طوانق مدنیته اضافه سی اضافه موصوف
 الى الصفة قبيلندن اولديغى تصریح ايذوب شروط مطابقه نك
 تحرىسنه كيرشىزدك . برده مادا كه محشى بوقبيل اضافه لارضافه
 نامنى ويرمك استيمور . مشبه ايله مشبه به اراسنده من حيث

جواب - بو ذات تراکیب بليغه دن استخراج معنا
 شاتدن اولمديغى جهتله بو يله تو هملر ايچنده بو غيلوب
 كيدiyor . عجبا «باده اتش رنك» «رنكى اتش كبي باده»
 و « خامه اشەپ تك» «تك و تازى قيرات كبي قلم» ديمك
 دكلىدر؟ بو حالدە باده مشبې بهنه مضاف اولمىزى؟
 فقط تشبيه دائما شائبه وصفىتى مستلزم اولوب محسى ايسە
 تركىب وصفىيە او قدر هفتوندركە بر شائبه كورر كورمن
 ارتق بونىدە تركىب وصف نامنى ويردىكى تراکىب سره سنه
 ادخال ايلدى .

خامه حامه موزون ترانىدە يىلە شائبه وصفىت واردە
 چونكە بونىدە عندى التخليل حامه موزون ترانە كبي اولان
 خامه معناسى وير يله ييلور . بو تقدير جە بونكىدە صفت
 و موصوف اولسى لازم كلور حالبىكە نە مؤلف و نە دە
 صاحب حل بوكا قائل اولماشىدر .

حل - فقط شارح تركىب اضافى ايلە تركىب وصفىيى
 فرق ايتىور بناء عليه بالاده طوائف مەتدىنەيى دىخى تركىب
 اضافى اولەرق شرح ايتىشى اضافت ايلە توصيفك يىنى
 فرق ايتىنلە كورە هىچ دىه جىكىز يوق .

جواب - او يولدە اولان تركىبلىرىھپ تركىب اضافىدر

جواب - قرآن کریمده ایکیسی بر معنایه وارد
اولدیغندن ارتق بجهه بو بایده شبهه یوقدر .
حل - یالکز لغت کتابلرینه باقق کافی اولن فقهه لغته
اشنا اولمیق لازمدر .

جواب - اصطلاحات فقهیه یه اشنا اولیه یدق کلام
قدیمده موردلری بر اولان ایکی لفظی ایرو ایرو معناره
حمل ایتك کبی برخطایی ارتکابه جرأت ایدردك .
حل - ایتك افعال عامه دندر .

جواب - بو صرهده تغییط اذهان ایچون بزم
تعلیقاً تمنک عباره سی کاملاً دکیشدیرلش اولدیغندن
تصحیح فکر ایچون تعلیقاً تمنک یکرمی التنجی صحیفه سنه
مراجعت بیورلمی مسترحدر .

حل - بش اضافتک وجودی انجق الی کله نک
یکدیکرینه مضاف قلنسلیه اولور .

جواب - یکدیکری دیدیکمز حالده هب بوی برلرینه
هم مضاف هم مضاف الیه اولمی لازم کلور تعداد اولنان
کله رک برجیسی مضاف ایسه ده مضاف الیه دکلدر .
بنابرین تتابع اضافاتله تعداد کلمات اقتضا ایدر .

حل - باده اتش رنکه مضاف دکلدر . بلکه اتش
رنک باده نک صفتیدر .

عباره‌ل ترکجه اسلوبنے کلیاً مغایر اولوب لسان عثمانی
شیوه‌سنہ کوره بو کبی مقاملره «چالابدن بشقہ طاپه جق
یوقدر» اسلوبی اوزره افاده هرام ایدیله بیلور .

حل - بو عباره اهل لساندن بویله‌جه مر ویدر
سکره‌دن پاشه بر شی دکلدر شارح اسالیب لسان
ترکی یی عجبا نزه‌دن اوکرندی و هر نوعی نه زمان احاطه
ایتدی .

جواب - بو تقدیرجه حل تعلیقات صاحبینک شیوه
لسان ترکی یه اشنالغی حسیله «یوقدر یه جک زروه در
انجق» فقره‌سندن طوته‌رق بو کامائل هر هانکی جمله‌یی بولسه
من حیث الف صاحه طبیعه علیای اعتباره چیقارمی لازم کله‌جک
واکر بونی پامرسه شیوه لسان ترکی یه آشنا اول مدیغنى
اثبات ایتش اوله‌جقدر زیرا بزم شیوه لسان ترکی یه عدم
احاطه همزی او فقره‌یی بکندیکرنه کوست‌لیور .

تعلیقات - وقت و توقيت بر معنایه کلديکي حالده عجبا
مطبوعات موقنه‌نک استعمالی نه دن جائز دکلدر .

حل - وقت لفظنک استعمالی جمله‌نک معلومیدر .
کتب فقهیه‌ده دخی مستعملدر .

بوکم و صاغدن صوله یوقارى طوغرى بوکلش معناسيله کيسورك
 یوقارى طوغرى یوكسلش معناني مقاييسه ايدمل . عجبابوایكى
 معنالردن هانكىسى ذوقه يقيندر . یوقمه اشاغى طوغرى
 دخى بر یوكسليش وارميدركه امرء القيس « الى العلى » قيدينك
 علاوه منه مجبور اولىور . فقط چه فائده كه بوراسنى اهل
 ذوق و معنى يليلور یوقسه تفاخر هواسيله نشو و نما بولان
 قفالره بو کېي فکرلرى صوقق « اصعب من خرت القتاد »
 در . هرنهايسه مباحث عليه محاكم جزايه دكىدركه نفي
 اوزر ينه استشهاد جائز اولسون . بر لغت كه امهات كتب
 لغوييده بولنر . وسياق و سباق عباره يه دخى مناسبت المز .
 انك مدخولينته حكم ايتك اقتضا ايدر .

حل - طوزسز لفظندە خفيفجه ير تنافر وار ايسىدە
 تنافرك بو درجهسى معادر ايشسز كوجسز مرتبه سىنده
 دكىدر . بناء عليه تنافره مثال او له عنز .

جواب - مادامكە او قدر تنزل ايدلش هايدي بزده
 تفضلابونى قبول ايدمل . فقط بشقهلى قبول ايتن ايسه
 اكا قارشمام .

تعليقات - چونكە بو يله نفي و اثبات اره سىنده دائر

تعليقات — متن رساله ده «مستشرز» کلمه سی مرتفع ايله
تفسیر ايدياوب حاليوکه کله مذکوره نك بويله برمعنایه کلديکي
امهات لغات عريييه عند المراجعه اکلاشيلور .

حل — عدم وجود لازم کلن و نفيه
شهادت استقىاع او لمماز مع هذا امام زوزنى معلقات
شرحنه ديرکه استشرزار رفع وارتفاع ديمکدرکه بعضًا متعدى
وبعضًا لازم او له رق استعمال اولنور . وفتح زا ايله مستشرز
ديو روایت ايدنلر اني متعديدن وكسروا ايله روایت ايدنلر
لazمدن قيلديلر . ابروي متاخرین اولان سعدالدين دخى
بو وجهه شرح ايتش وسيلکوتى انك اثر ينه كيتشدر .
بزم قوجه شارح دخى خاطر ينه کلانى تقوه ايديو ير يور .

جواب — روش افاده يه نظرا حلك صاحبي لغتلرى
تبغ ايديوب ايستديکي معنایي بوله مينجه ينه اسکى صاپدېيغى
كريوه يه صاپه رق معنداهه بر طور ايله زوزنى يي بىلەم
سيلىکوتى يي او كەقا تيور . بر كره «عذاؤه مستشرز رات
الى العلى» کلامنى نظر مطالعه يه الهم و بونى تفسيرده
«مر تفعت الى العلى» يوقسە «متفلات الى العلى» مى
ز ياده مناسبت الیور؟ دوشونهم؟ يعني محبو بهمك كيسورى بوكم

تفسیری اخص ایله تفسیر و ایضاً حدر ابهام دکلدر . کتب معانی و بیانی مطالعه ایدنلرک رعنای معلومیدر .

جواب - تعبیر اخص ایله تعبیر اعمی ایضاً حدر ایتك نصل ممکن او له بیلور . اعم اخضدن او پسح دکلیدر ؟
یوقسه قضیه یی بر می ترس اکلایورز ؟ !!!

حل - الفاظک ذاتاً حسن و قبھی وارمیدر ؟ یو خسنه الفاظه کثرت استعمال و اعتیاد ایله می حسن کلیور ؟ بوراسی اصحاب فن بلاغت ییتنده بر بحث دقیقدر . مثل سائر صاحبی کی بعض فضلانک تحقیقنه کوره ذاتاً الفاظک بعضی حسن و بعضی کریهدر . و بوده ار باینک کثرت استعمال ایله معلوم او لور . زیرا انلر الفاظ حسنی انتخاب ایده کلشلدر دیرلر . بو بحثلری مطالعه ایدنلر بویله وجدانیاته طالمن . و در که وهم و خیالده قالمز .

جواب - حلك صاحبی یوقارودن اشاغی سرد ایلدیکی فقره ملک کافھسی فصاحتک و جدانیاتدن اول دیغنه یعنی وجدانله ییلن دیکنہ شاهد ایکن کندو سوزینک فرقنه بیله واره میورده ینه لسان تعرضی او زامقدن کیرو طور میور .

قولانيرسه کز اووقت اوطناتيلانغى التزامدە بأس يوقدر .
حل - تلفظ اولنوركى معناسى ذهنە متبادر او لمق معانى
الفاظه مسابقت ايتىك دىمكدر .

جواب - پىك كوزل لكن بونك معناني انجق خواص
ناس اكلایيەيلور . بلاغت عثمانىيە خواص ايچون يايلىسىه
خواصك بوكا هىچ احتياجي يوقدر . عوام ايچون ترتيب
اولنديسىه عوام بوندن نه اكلار ؟ اكرچە معنانڭ اچىقلەنى
«سوز سو يلنوركى تاوارته سىندن معنانڭ ذهنە كليويرمىسى
و ياخود ذهنە وارمۇق ايچون معنانڭ الفاظله يارىشە چىقىسى»
ايلە تفسير اىتش اولىسىدى بىلكە برفالدىي مفید او لوردى .
حل - وبعضايلرک تعبيرىنىھ كورە حاق لفظىدىن يعنى
سوزك او رتە سىندن منفهم او لمقدار .
الحاصل سوز تمام او لور او لماز معنا ذهنە تبادر ايتىك
ديمك او لور .

جواب - معنا لفظك تاوارتە سىندن منفهم او لمق دىد كىن
صىركە الحاصل سوز تمام او لور . او لماز معنا ذهنە
تبادر ايتىك تعبيرى ايلە كلام اولى تلىخىصە قالقىشىق
صرابحة نقىضىنى بىرىشىرىمك دىكىيدر ؟
حل - ظەھور ايسە بر تعبير عمومىدر بناء عليه يعنى ايلە

اًغْرِبُ غَرَبِ الدِّنْ صَالِيْلِزَمِيْ كَاه بِيلدِيرِمَك بِيلنُور مَعْنَاسَتَه در
ديور . وَكَاه بِيلدِيرِمَك نَه دَن بِيلدِيرِمَك مَعْنَاسَتَه اوْلَسِي
لاَزَمْ كَلُور . وَادِيلَرَدَه شِيلَر صَور يُور . حَالِبُوكَه هَانِسِي
چوْجَفَه صُور سَه لَر بِيلَك بَشَقَه بِيلنَك بَشَقَه «كَولَدِيرِمَك» وزَنَدَه
بيلدِيرِمَك بَشَقَه اوْلَدِيْغَنِي بلاَتَأْمَل تَصْدِيق اِيدَر . صَاحِب
حل اَكْرَچَه بِزَمْ كَبِي مِبَاحَث عَلِيَّه يَه طَالِمَش اوْلَسِيْدِي شَبَه
يُوقَه بُويَّله يَكْدِيْكَرِينَه مَنَاقِض شِيلِرَي اُورَتَه يَه اَتمَزِدي
تَعْلِيَّقات - اِيمَدِي تَعْرِيَّفات هَسْرَوَدَه يَه كُورَه عَلِي
«هَمَزَه نَكْ كَسْرَيَّله» اَعْلَام يَرَنَدَه قَوْلَلَانَق هَمْ لَغَت وَهَمَدَه
عَرْف عَلِيَّه مَخَالِفَدَر .

حل - عَلِي اَعْلَام يَرَنَدَه قَوْلَلَانَان يُوقَدَر فَقَط شَارِح
اوْيَلَه تَوْهِم اِيتَش .

جَواب - بُوتَوْهِم دَكَل حَلَك يُوقَارَوَدَه كَيْ فَقَرَه سَيِّدَه
بُوكَا شَهَادَت اِيدَر .

حل - بِروْجَه بَلَا اوْشِي اِيلَه بُوشِي بِيلنُور دِنِيلَه جَك
يَرَدَه اوْشِي بُوشِي بِيلَر دِنِيلُورَسَه دَهَا طَاتَلَو اوْلُور .
جَواب - طَاتِيلِدَر اَمامَقَامَه موَافِق دَكَل . چُونَكَه بِيلَك
بيلدِيرِمَك مَعْنَاسَتَه كَلَسِي لاَزَمْ كَلُور . نَه زَمَان عَلَمْ بَلَاغَت
يَرَنَدَه «بَلَاغَت بِيلدِيرِمَسِي» عَلَمْ كَلام يَرَنَدَه «كَلام بِيلدِيرِمَسِي»

علی العینا بزی تزیف ایتکدر . بزا سبایله اسالیجی ایله بعض هفوانتی میدانه قوید یغمز حالده بنم بر عباره مده محل فصاحت یوزیمه او ریله جق بر اضافه سیله بزده مطابقه سندن بشقه براعتراض بوله میور .

تعليقات - «بلاغت کلامک من ایاسنی بیلدیرن بر فندر» بیور یلیور . بو تعریفه کوره «علم» کسر همزه ایله اعلام معناسه کلیسی اقتضا ایدر .

حل - بو کتاب مسائل بلاغتی بیلدیر دیدیکم زده مسائل بلاغت بو کتابله بیلنور دیمک اولور بوندن کتابک بیلدیرمک معناسه اولمی لازم کلز .

جواب - کیم دیور که بیلدیرمک معناسه اولمی لازم کلور . هیچ ذات مع الحدث صرف حدث معناسه کلیرمی ؟ فقط کتابک بیلدیر بیجی معناسه کله جکنده شمعه یوقدر .

حل - علم بلاغت بیلدیر جله سی دخی بوفن ایله من ایا بیلنور دیمک در بوندن علمک اعلام معناسه اولمی نه دن لازم کلیور . شارح شیوه لسان عثمانی یه واقف اولم دیغندن علم بحثنه طالمش و بیهوده یوریلوپ حیرتده قالمش .

جواب - ای ادبای عثمانیه ! حلق بالاده کی فقره سی

عجبیا . نابی حلبی حامد امدى ایله حسن قلعه‌لی نفعی
 کیلمدرکه ادبای عثمانیه اراسنده مثل سائر حکمنه کیرمشلر؟
 هله بلاغت عثمانیه مؤلف لسان عربه ادنی انسانی
 اولنلرک بیله او یولدہ سبق ایدن خدمتلرینی تقدیر ایچون
 خلاف قاعده برتعییری قوللانغه کندوسنی مجبور کورمشیکن
 عجبیا . صاحب حل بنم لسان عثمانیه اولان خدمتی
 تحقیر ایچون بوقدر انصاف سرزلغی اختیاره کندوسنی نه دن
 مجبوریت التنده بولیور .

هله مؤلفک کلامنده تابع اضافاتک فقدانی کبی برادعاوه
 بولنق غریب دکلیدر؟ اشته باقکرزمؤلفک کلامنده . «بوایکی
 فن ایله کلامک اصل معنایی افاده‌سی کیفیتی بیلنور»
 نصل ! بوعباره‌ی بکنديکرمی؟ بونده تابع اضافات یوقيدر؟
 عجبیا تعليقاتزده اولدیغی کبی «بوایکی فن ایله کله نک صورت
 ترکیبی بیلنور» دیوبده مؤلفک تابع اضافاتندن قورتاسه‌ق
 کناهمی ایشلش اولوروز؟

حل - بر کلامک مریتی دیکر کلامه فضل و رحجانی
 دیمکدر .

جواب - یک کوزل اما ! مؤلفک کلامنده بومعنی هیچ
 ا کلاشلیور . تأسف اولنور که خصم زنگی برنجی الت مدافعه‌سی

بحث اولنیور» فقره سندن نه دیمک ایستدیکنی اکلایه میورم
ظن ایدرم که کیسه ده بوندن برشی اکلایه من . زیرا علی وجه
العموم کله زدن بحث ایتکله کافه علوم ادبیه یه شکوی اولنیور
اقضا ایدر .

حل - تنافر کلاتی اهل لسان اولنلر بیلور . دخیل
اولنلر بیله من تتابع اضافات دخی یوقدر .

جواب - بزاعصار مدیده دنبی قومیترینی محافظه
ایتش و عالم اسلامیتی دفعاتله و رطه اضمحلالدن قورتارمش بر قوم
نجیبک سلاله سندن بولندیغز جهته استنی میدانه قوی مقدن
اجتناب ایدن ذات بزه دخیل دیکه نصل حق قزانه بیلور .

بز هرنزده بولنسه ق قومیترنی محافظه ایتکله برابر
مالک شاهه نک هر نقطه سنی وطن و اهالی سنی قرد اشمند
ایلو وطنداش بیلیز . جناب حقک لطف و عنایتنه جد
اولسون : بزه احسان بیور دیغی سایقه واستعداد سایه سندن
اهلندن بلا فرق اوچ درت اسنانک تقریر و تحریر نده اقتدار من
منکر دکلدر .

جواب - بى كره ملاحظه يورلسون بى بى سها مصابع
 كلە سنك انصراف و عدم انصراف دن بحث او لندىغى
 صرده دىك، انصراف و عدم انصراف دىك دىك حل
 تعليقات صاحبتك سوزيله اعتراض مندفع اولسون
 بوده كلەر دخى من حيث التركيب أكثر يا كلام هيئتنە
 كىرىك بو تقديرجه «علم بلاغتك موضوعى كلامدر»
 قىدىلە دفع دعوى نصل ممکن اولە بىلور.

تعليقات - بنا بىن علم نحو من حيث الاعراب كلە دن
 بحث ايدن بر فندر دنيلش اولسە تعرىفده اسلم واقصر
 طريق التزام ايدلش اولور.

حل - اعراب الحق عرب لسانىدە اولوب بورادە
 ايسە على وجه العموم بحث او لنه يور.

جواب - واقعا بلاغت عثمانىيتك مؤلفى طرفدن
 لسان عثمانىي به بوده فن نحو علاوهسى محض توهם اولوب
 تعليقاتىدە بونى ايماتك اىستە دمسەدە او وقت تأدب مانع
 او لىشىدى . مادامكە حل بلاغتك صاحبى بونى اعتراض
 اپدىور . ارتق علم نحو همان لسان عرب اىچون وضع
 او لىش برفن مخصوص او لدىغى دىكىدىن اجتناب ايتىز
 شوقدر واركە صاحب حلك «بورادە ايسە على وجه العموم

حل - ذات بوراده احوال ترکيبيه يه مقابل اوله رق ذكر اولن شدر . زائد دنيله من .

جواب - كله اييه احوال ترکيبيه خارج قاله جفندن بويله بر قيدك علاوه سنه اصلا حاجت يوقدر .

حل - نحوك ايكي قسمه تقسيمي حالتده فن اشتقاء دخني قسم اواده داخل اولور . بوني دخني مستقل برفن اعتبار ايملک مذهب ثالثدر . اكا کوره ابنية كله دن بحث ايذر دنيله رك فن اشتقاء اخراج ايملک لازم کلور .

جواب - بلاغت عثمانیه مؤلف رساله لرینك التجھی صحيفه سنده علوم ادیبه یی تعداد ايذر ايکن فن اشتقاء ایوجه بر علم اعتبار ایتش اولديغى جھتلە بويله بر اخطارده بولندق .

تعليقات - برأ سها مصايمع كله سنك اسباب انصراف در ميان ايبدليكي تقديرده شبهه يوق كه برسئله نحو يه دن بحث اولنور ايشه ده مؤلفك تعریفته کوره بوکي مسائل خارجده قاليلور .

حل - علم بلاغتك موضوعي کلامدر بو تعريف اكا شامل اوله من انصراف و عدم انصراف ايشه حين ترکيبيه ميدانه چيقان احوال اولمغله غير منصرف بحثي دخني من حيث التركيب اولور .

چونکه ذاتاً قواعد یوغیدی که علمای عرب انی خلدن وقایه ایتسونلر. بلکه علمای عرب قرآن کریمی ویاخد لسانلرینی خلدن وقایه ایچون قواعدي وضع ایلدیلر. فقط ترکجه بیلک بشقه شیدر. بونک ایچون بو بابده بزم اعتراضه حدمز یوغیسه‌ده عجبا صدر دعوی‌ده «بوکا الک زیاده اعتنا ایدن عرب‌لردر» جله‌سیله خاتمه دعوی‌ده «بوکا فوق العاده اعتنا ایتشلر ایدی» فقره‌سی یکدیگرینه قیاساً شیوه لسان عثمانی‌یه مطابق‌میدر دیو صورسنه نه جواب الورز؟ مطلقاً اتکی پیشنه او یمز دیرلر!

حل - عربیه بوراده بر وجهه عربیه منسوب دیکدر.

جواب - عجبا بر وجهه عربیه منسوب دیک نه دیکدر؟ غالباً من وجه دیک ایستیورکه شویله‌جه قوم عربیه منسویتی اولان علام مراد بیورلیور. فقط بو عباره‌دن شیوه لسان عثمانی اوزره بر وجهه من وجه معنای چیقه‌من.

تعليقات - بردہ «ذات» کلمہ‌سی تعریف‌ده زائد کورینوز.

اساس دیانت اسلامیه اولان فصاحت و بلاغتک طبقة
قصواسنده اولمغله معجزات باهره دن بولنان قرآن کریم
لسان عنذب البیان عربی اوزره نازل اولدیغندن انك
قواعدینی خلaldن وقایه بر خدمت دینیه اولمغله علمای
عربیه بوکا فوق العاده اعتنا ایتشر ایدی . »

ایشته بزم عباره ده :

« معتقدات اسلامیه نک اساسی اولوب بلاغتک طبقة
علیاسنه وارمقله معجزات باهره و مسترهدن بولنان قرآن
کریمی شوابئ خلaldن محافظه ایچون عربلر لسانلرینک
منظبوطینی بروظیفه دینیه یلکه رک بنا برین بو بایده
تدوین قوانین ایچون هر بر قومدن زیاده اعتنا کوسترن
عربلدر ». »

ایشته بو ایکی فقره نظر انصافله معیار تدقیقندن
کچیرلسه ظن اولنورکه قیمتچه بلاغت عثمانیه نک هیئت
مجموعه سیله طارتیله یلور .

برده بلاغت عثمانیه نک اشبیو فقره استدلایله سنده
« انك قواعدینی خلaldن وقایه » دیور عجبا ! نه نک
قواعدی ؟.. بو ضمیرک مر جمعی یا قرآن کریم و یا لساندر
هر هانکیسی مر اد بیورلدی ایسه خلaldن وارسته دکلدر.

جل - علمای عربیه ترکیبینه یا کاش معنا ویرلیدیکنند
جمله اخیره زائد ظن اولنش .

جواب - بزم معناده قطعاً یا کاش یوقدر . استعمال
ادبیه مستندر . تفضلابو معنانک یا کاش لغفی تسلیم
ایتسهک یله بلاغت عثمانیه رساله سنک «بوكا الک زیاده
اعتنا ایدن عربلدر» فقره سنده مذکور عربلدن عربی
الاصل اولنلر و علمای عربیه دن مراد من وجهه عربلره
منسویتی بولنلر ایسه دلیلک مدعا یه عدم مطابقه سی
لازم کلور .

تعليقات - خلاصه بوفقره استدلالیه ده اولان واولمغله
وبولنان کلمه لری بیهوده یره تکرر له برابر مخل فصاحت
دها پک چوق شیلر بولنه بیلور .

حل - اوراسنی ترکچه بیلنلردن صورملی .

جواب - واقعاً صورمقد اقتضا ایدر . فقط اولاً
بلاغت عثمانیه نک فقره استدلالیه سنی کوز او کنه الهم
صکره بزم عباره ایله انى یان یانه کتور ملده او وقت مقایله
بیورسونلر .

ایشته بلاغت عثمانیه نک فقره سی :
«بوكا الک زیاده اعتنا ایدن عربلدر . چونکه

ایسه‌ده لسانزده بو یله تاء طویل ایله استعمال اولنور .
 (مطابقه‌سی) دخی بوقبیلدندکه ترکجه‌ی هنوز تمام‌یله بالیه
 میانلرک تلفظنه نمونه‌در .

جواب - دیمک اولورکه اوراچک اعادتی . او ساخ
 تملق و ریانک بازالتی . افکارک اجالتی . تلغراف مخابرتی .
 نفس مجاهدتی . خارجیه دائرتی . آتش شرارتی . جامع
 منارتی او قویوب یازمـق لازم کلور بو ایسه خطـای
 محضدر .

حل - دیانت لفظی زبانزددر تلفظندن احتراز ایتیز
 بلکه مقتخر و متلذذز .

جواب - بلاغت عثمانیه تأليف اولنورایکن او یله طاتسز
 طوزسر جمله‌لرینی آرایوب بولق تکلفندن مؤلفی وارسته
 قیلق او زره مدافع افدى «متلذذز» جمله‌سنی اخطار
 یورمش اولسیدی بلکه‌ده مـکافات جزیله‌یه مظهر اولور
 ایدی .

تعليقـات - دلیلک صوک فقره‌سنده «علـای عزـیـه
 بوـکـاـ فوق العـادـهـ اـعـتـنـاـ اـیـشـلـرـ اـیـدـیـ» جـملـهـ سـیـ دـخـیـ حـشوـ
 مـطـلـقـدرـ .

اولان مخابریه من ارعه معنای ویرمک لازم کلور .
 جواب - اوده یوینه کوره در . اکر « قتح خاء ایله »
 خبردن مأخوذه ایسه خبر شمک واکر « کسر خاء ایله »
 خبردن مأخوذه ایسه او وقت اور تاقشہ تارلا سورمک
 معنایسته کلور . یوقسہ محشینک توهی کبی مطلقاً من ارعه
 معنایسته ویرمک لازم کلز .

حل - طوائف متعدده ترکیب و صفتی در ترکیب
 اضافی دکلدر بناء علیه طوائف اضافتی تعبیری پک
 غریبدر .

جواب - اولاً بزم عباره من ده صفتک موصوفه اضافه
 سی سهو مرتب اولوب صحیحی موصوفک صفتکه اضافه
 سی اولق لازم کلور . فقط محشینک نقطه لره وارنجه یه
 قدر اعتراضدن چکینه دیکی حالده بوندن ذهولی دقتسزلکنه
 قرینه علینه در . برده بواسطه افهله قاعدة فارسیه او زره
 اضافه هر اولوب موصوفک صفتکه اضافه سی دنیلدیکی
 حالده نه دن محشی یه غریب کورینور . بکا قالورسنه بو
 تعبیر حل تعلیقات تعبیرندن مقامه دها ملایم در . ایلروده
 بر بحث مخصوصله بونی میدانه قویه جغز .
 حل - اضافت لفظی دخی لسان عربی دن مأخوذه

برده مادامکه ملت مدینتہ مناسبت آلمیور بو تقدیر ده
ملت موسویه . ملت عیسویه واخود محمدیه دیدیکم
حالدہ حاشا ملت و حشیة موسویه و عیسویه و محمدیه نک
ذهنه متبادر اولسی لازم کلور . بو کایسه شمدى یه دکین کیسہ
قابل اولماشدرو .

حل — لسان عثمانی‌ده طوائف لفظی زبان‌ددر.
تاریخ‌لمرز‌ده ملوک طوائف و طوائف ملوک تعبیرلری
معروفدر.

حل - عربجه دن آنوبده لسان عثمانیده استعمال اولنان کله له قاموسه مراجعته معنا ویریله جک اولورایسه غریب خطار وقوعه کلور . از جله لسانزده کشرا الاستعمال

حل — صکره بونیده تخشیه ایله :
جواب — محسنی لسان عثمانیه مهارتی کوسترمک
اوزره تخشیه‌لری نقطه‌سز کچمیور .

تعليقات — بنابرین طوائف یوینه ملل و یاقوا
لفظلری استعمال بیورلیسیدی « متنه » لفظنه دها زیاده
یاقیشق آور ایدی .

حل — مال کلمه‌ستنک استعمالی بوراده یاقیشق آنژ
زیرا ملت بردن اوزرینه مجتمع اولان جماعت دیگدر .
مکاتب صیانده او قوانان علم حالده دین و ملت بردر
دنیلسنک حکمتی بودر . علم حالمی اونو تیهم .

جواب — دیمک محسینک اعتقادینه کوره دین مدنیته
من‌اوضن و یاخود مبایندر . دین ایله مدنیت اجتماع ایتز .
فقط بزهیچ بر مکتبده نه بولیه بر علم حال کورمشزونه‌ده
بولیه بر فکر ویره‌جک نصیحتلر ایشتر . بزم اعتقادعنده
کوره دین دائماً مدنیتک لازم لاین‌فکی اولان حسن
معاشرتی ترویج ایدیور . وعرف حکماده قواعد دینیه
اوزره تأسیس ایدن مدنیته مدنیت فاضله اطلاق
اولنیور .

شیوه لسان عثمانی یه مغایرتی ادعا اولنان برنجی واک
 اهمیتلی اعتراض اضافتی نیچون «اضافه‌سی» یازلش
 اولسندن عبارت اولوب بوندن بشقه مدار تعریض
 اوله حق برقصان بولنه مامسی نم کبی ادمله کوره شایان
 تبریکدر . مع مافیه اولاد وطنی مستفید ایتك مقصد
 خالصنه ایناء ادله قاطعه ایانیله همار ضمیرک اعتراضلر ینه
 یکان یکان جواب ویریورز .

عبدالرحمن ثریا

﴿ دیباچه ﴾

تعليقات زی تنقید ایچون حل تعلیقات نامیله بواثر
میدانه چیقدی . بواثر مکتب حقوق طلبه سندن برینک
اثر قلی او لدیغی ظهر رساله ده کوستلیور ! ومندرجاتی
دنی سراپا تزییفاتدن عبارت اولوب معما فيه بزینه دائرة
ادب و حقایقی التزامه حلق تحلیله کیرشمک استیورز .
او ملور که عند الادبا تعیقاتم نصل رهین تقدير او لدیسه
تحلیلمز دنی خرده بین اولنلر نظرنده مظہر ستایش
و تحسین اولسون .

چونکه بزحلک صاحبی کبی دعوامزی ادعای مجرد
او زره ابنا ایتیوب هر بر بحث ایچون ادلہ مفیده و مقنعه نک
ایرادیله تأیید مدعایدیورز . حلق صاحبی ایسه تعیقاتم زک
شیوه لسان عثمانی یه مغایرتی او که سورمش و بونی دنی
کتابت ترکیه یه اشنا اولنلره حواله ایتشیکن بوسوزندن
عدول ایدرک نتیجه تحریاتندن اولق او زره قاعده یه مغایر
کوردیکی اوچ فقره یه قلم تعریض او زاتمشدر .

Süreyyā, Abdurrahman

— تخلیل حل —

Tahlili Hall

مؤلفی جریدہ عسکریہ محرری
عبد الرحمن ثریا

برنجی دفعہ اولہ رق
معارف نظارت جلیلہ سنک رخصتیلہ طبع
او لنشدر

هر حق مؤلفنه عائددر

مهر مخصوصی ایله مهر لینانہ ساخته نظریلہ باقیلور

استانبول

(مهران) مطبعہ سی - باب عالی جادہ سندھ نومرو ۷

۱۲۹۹

بونكله دیکر اوچ قسمه تقسیمی ایسه تقسیم الشیء الى نفسه والی غیره
قبیلندن اولوب بودخی باطلدر .

شارح کتب معتبره يه مراجعت و هیچ اولماز ایسه «بلاغت عثمانیه یی
کوزبجھ مطالعه ایتسیدی بویله کریوه لره کیرمندی . مع ما فيه
بوده مسلم و مجر بدر که انسان سیلديکی پر علمه دار بر مقاله یازدیغی حالده
بویله عجیب و غریب خطالرده بولنمق طبیعیدر .

(هذا آخر ما او ردناء في هذه المقاله خذها و كن من الناقدین)
ناقداولمك لازم دکل بومقالاتك ابتداسنده علمحال او قو یان شاکردانك
و آخر نده ایساغو جی ملاوري نک حصه لری وار . قورقه انلرده
محروم قالمدی . اشته بوده بزم عاجزانه واقع او لان اخطارات
ونصایح همک صوکیدر . الدين النصیحة « والله یهدی من یشاء
و یضل من یشاء »

—٥٦٥—

(لهذا بلاغت عثمانیه ده انبیای عظامدن مروی اولان خبرلرک

مقبولات صره سنه پکیر لمسنده هیچ معنی کوره مم)

معنی کوریلور شیلدن دکلدر . ذهن ایله بولنور و بیلنور شیلدندر .
فقط بونک ایچون بصر بصیرت لازم در .

انبیای عظام عليهم الصلوة والسلام دن مروی اولان خبرلرک
بلاغت عثمانیه ده مقبولاتدن عدد او لنسی بروجه بالا اسلاف علما نک
اثرینه اقتفا ایچوندر . کافه اخبار نبویه مقبولاتدندر . و متواترآ
ثابت ایسه علم یقینی افاده ایدر . بلاغت عثمانیه ده مقبولات قضایای
ظنیه یه مقابل اوله رق ذکر او لنشدر . قضایای ظنیه نک بر قسمی
اعتبار او لنق کبی بر یا کلش یوله کیدلما مشدرکه اخبار نبویه یی
مقبولاتدن عدد ایتکده بمحذور کورلسون . بمحذور شارحک یا کلش
وناشیندہ تقسیمندن کلور .

(در دنجیسی قرائی صحیحه یه مقرون اولان قضیه لدر مثلا بر طاغ

تپه سنه محاذی او زاقدن کورینان بر قره بلو طدن اوراده یا غورلرک

یاغدیغی استدلال اولنور ایسه ده بواستدالدن یا لکز بر قضیه ظنیه

استنتاج اولنوب یقینی مفید اولماز)

اشته اهل منطق ک قضایای ظنیه دید کلری انجق بومشلو قرائی
و اماراتدن ماؤ خود اولان قضیه لدر . شارحک قضایای ظنیه یی

اولديغى حالده يقينياتدن اولوب انردن علم كلامده علم يقين استحصالى
ضمندە مر كب اولان دليله برهان و وعظ و نصيحت سياقند
مر كب اولان دليله خطابه دنيلور . بناء على ذلك مقبولاتك دخ
ظنياتدن بر قسم اعتبار او لنسي صحيح دكلىدر .

(فقط انبیای کرامدن کذبک صدوری بالبرهان ممتنع اولديغىندن)

پغمبران عظام حضراته استنادی معلوم اولان قضيه لر مقبولاتدن

معدود اولمیوب بلکه قضایای يقینيه دن بولندىغى جهته ادله ئ نقلیيده

استعمال قلنه جقدر)

شارح بروجھ بالا مقبولاتى ظنياتك بر قسمى اعتبار ايلدىكىندن اخبار
نبويي مقبولاتدن دكلىدر ديمىكە مجبور اولىشدە . كتب متداوله ده
ايشه اخبار نبويه مقبولاتدن عداو لنشدر . منه كيم برهان كلىبويده
« ومنها المقبولات المأ خوذة عن يحسن فيه الاعتقاد كالمأ خوذة
من الانبياء عليهم الصلوات والعلاء » ديو مسطور در .

شارح بروجھ بالا كنندو ز عمنجه يامش اولديغى بر تقسيم فاسدە
بناء هب مقبولاتى ظنياتدن عد ايلدىكى جهته بو خبط و خطاده واقع
اولىشدە . دها غريبي بودر كه آيات بينات ايله مثبت اولان وحدانيت
بارىي ظنياتدن عد ايلدىكى حالده اخبار نبويه مقبولاتدن عد
ايدىه ميور . فسبحان الله قل هو الله احد الله الصمد .

(لهذا)

اقدا ايدن مشر كين تعدد الله يه قائل اولمشل ايشهه آنلردنخي براله
الله يه ايمان ايدرلردى « تعالى الله عما يقول الظالمون » شارح
بوظني عجبانزه دن آلدى ؟ نه دن بو ورطه هولنا كه دوشدى !
اشاء الله تعالى عقل باشنه كلور و متنبه اولورده تو به واستغفار ايير .
د زعوذ بالله من هفوات اللسان و همزات الشيطان «

خلاصه . قضایای مشهوره یا مصلحت عمومیه یا خود تأثیرات

آنونیه یارقت قلبیه یا خود انفعالات خلقيه و یامن اجیدن طولاني

طابق و توافق آرانک حصه و لنه مبني کرچک يالان کندو لوينه حكم

اولنماں قضیہ لردر)

کندو لرینه حکم اولنان ترکیبی الله اعلم ر بطموز در فقط اوست طرف
لک خام تر بجهد . لکن سبک ور بط عباره بخشته کیر و بدہ بیهوده
کشیر سواد ایتمیدم .

او جنجیسی مقبول است در که او ده بیلان سو تلیه جکنه حسن ظن اولنان

نوات معرفه دن مأخوذ خبر لردن عبارتدر)

سیلات و مشهورات کبی مقبولات دخی قضایای ظنیه نک بر قسمی اعتبار
ولنامشدر . بونی اعتبار ایدن آنچه شارح مارحدر . مقبولات ک
عضیسی مناقب اولیا کبی قضایای ظنیه دن ایسه ده چوغنی یقینیاتندندر .
ته کیم اندیسای عظام حضراتندن مأخذ او لان خبرلر مقبولات دن

(ایکنخیسی مشهورات) مشهورات دخی چوغى یقینیا تندندر بنا
علیه قضایای ظنیه نك اقسامندن عد ایلک جائز اولماز . و کتب
متداوله ده مسلات کبی مشهورات دخی دائما ظنیا ته قسمی و مقابله

اولهرق ذکر او لنشدر (که جم غیرانک اویله او لدیغنه اتفاق

ایده یور) انک واویله ضمیرلو ینک مر جمعی بوله مدق بوجهته
عباره ی ربط ایده مدل بو ضمیرلو مر جمعی انجق شارحک ذهنند
اولمک کرکدر .

(مثله عدالت کوزلدر . ظلم چرکیندر . الله بردر . تسلسل

مطلع محالدر قضیه لری قضایای مشهوره دن او لو ب زیرا اکثر خلق

اره سنده بویله شهرت بولمش و بویله جه اینانلشدر)

اشته شمدى شارحک قزیلی میدانه چیقدی الله بردر قضیه سنى
قضایای ظنیه دن اعتبار ایلدیگی مشهوراته مثال اولمک او زره ایراد
ایده یور کله تو حیدا یسه یقینیا تندندر « لو كان فيهم الله الا الله لفسدتا »
آیت کریمه سنده بر هان تمانع ایله اثبات او لنشدر . نصار او یهود
ملتی دخی الله ک وحدانیتنه یقینا اینا نور لر . حکما ایسه تو حید
باری بی برا هین عقلیه ایله اثبات ایدر لر . وجود صانعی انکار ایدر
دھر یلرو ایسه ده الله تعالی حضرتلر ینک وجودینی اقرار ایتد کدر
صکره وحدانیتنده شبھه ایدنلر یو قدر . واقعا صابئین و آنلر ک اثر ینه
(اقتدا)

(ایله ثابت او لدیغی جهته قبول و تسليم او لنوب اثبات مدعایا کا بتنا او لنور) هرنه وجهره او لورایسه او لسون خصمک عندنده مسلم او لان قضیه لره مسیمات دنیلور . اهل منطق بویله جه تعریف ایدرلر (مثلاً حاکم و یاخود برآ ووقات اثبات مدعایا ضمینه) او وقاتلر یا اثبات مدعایا یاخود مدافعه ایله مشغول او لورلر اما حاکملر بیطرف او لوب اثبات و مدافعه انلرک ایشی دکلدر . بوندن اکلاشیلیور که احوال محکم واصول محکمه یه اصلاً وقوفی یو قدر .

(اصول قوانینک مسائلی نسلیم ایدرک) بزده علم اصول فقه او لدیغی کبی او رو پاده دخی اکا بکزر علم اصول قوانین وار ایسه ده (پارلمنتو ده) عباره سنی بو کار بط ایده میورز و بومثالک معنای صحیحی استخراج قابل اوله میورارتق شرحی شارحدن صور ملی . (مثبت) مطلقادلیل ایله اثبات او نمش (وبر هن) دلیل یقینی ایله اثبات او نمش دیمکدر . شارح یوقار وده برهانی دلیل او زرینه تقدیم ایتدی بوراده آنک عکسنه کتندی عجباً سبب ندر ؟ نه که لازم فاعل مختار دکلی استدیکی کبی یازار کیم قاریشور !

(او لدیغی ایچون احکام قانونیه یی اکا بتنا ایدرلر) مثالک مثل لهه مطابقتی بحثته کیرشمک استمیرزیرا امثله او زرینه بحث ایتك دأب ادبای علمادن دکلدر . واکرچه بز علمادن دکل ایسه کده اثر علمایه اقتفا ایلرز .

خطالره تعرض ایتیورز فقط بو عباره نك معناسی اکلامق استر ز
 قرائی و اماراتده استعمال او لائق نه دیمکدر اکلاشیلیور فقط معلوم
 آشار حک تر بجهه سی اکسکدر چاره سز انك کلامله ينه قرائی ایله
 بر رمعنا ویر ملی يز الله اعلم بوندن مرادی قرائی و امارات ایله حاصل
 اولان ظنی افاده ایلیان قضا یایی ظنیه در تدر دیمک او ملییدر . پک
 ایی اما قضا یایی ظنیه نك بو یله درت قسمه تقسیمی کتب متداوله ده
 کورلامشدر . اهل منطق قضا یایی اجزای ادله اولد یعنی جهته
 مسلات و مشهورات و مقبولات و ظنیاته تقسیم و ظنیاتی او چنده دخی
 قسم اوله رق ایراد ایدرلر . ظنیاتک بو یله درت قسمه تقسیمی فن
 منطقه آشنا اولنلر دن ایشیدلماش بر بدعت غریبه در دیر ایسه ک
 دیرز که تر بجهه بیلدیکی حالده بلاغت عثمانیه دن رساله تألفنه جرأت
 ایدن ذات بو یله بر تقسیم ناشنیده اختراع ایده بیلور . هله اقسامه
 باقه لم :

(برنجیسی مسلاتدر) مسلاتک ایچنده ظنیات بولنور ایسه ده پک چوق
 یقینیات دخی بولنور . بناء علیه اطلاقی او زره قضا یایی ظنیه نك

بر قسمی اوله ماز (که موقعنده) موقعی نره سیدر ؟ ارتق بونك

شر حنی شارحدن صور ملیدر ! (برهان) دلیل یقینی دیمکدر .

(ودلیل) برهان قرینه سیله مراد دلیل ظنی او لائق لازم کلور .
 (ایله)

بزه لازم دکله ده ار باب دقمه عرض او لنهش بر نقطه در !
 شارح محسوساتدن متز UNDER دیدیکی علوم طبیعیه مسئله لریدر که
 مجرد ذهنده تصور ایله حل اولنه میوب حواس واسطه سیله خارجه
 مراجعته رصد و تجربه یه مجبور اولنور و انکچوندر که انلره علوم
 رصدیه و علوم تجربه یه دنیلور .

شارح علوم طبیعیه مسئله لریند ریاضیه یه تطبیق اولنه بیلنرنک
 دها زیاده صحیت و متنانت کسب ایلدکار ینی بیلیدی نتایج
 ریاضیه ایله نتایج تجربه نک درجهٔ صحیت و متنانت ده کی فرقه یی
 اکلار دی . و بوفرقی افاده دن عبارت او لان مقصد علوم تجربه یی
 انکار ایتمک معنایی ویرمزدی . لکن بورالرینی تفریق و تمیز نه
 ققدر اولنق علوم عقلیه یی اطراف لیجه او کر نانلره میسر اولور .

(واقعاً مؤلف رساله اتحاد و عدم اتحاد ایله قضیهٔ سالبه و موجبه یی)

ایما ایتمک استدکار ینه خاطر کلیور سده فقط محول ایله موضوع ک

عدم اتحادی سلب قضیه یی مستلزم او لیوب بلکه کذب قضیه یی

ایحاب ایدر)

ارتق بورالرینی ار بایندن صوروب اکلامق لازم کلور .

(قرائی و امار اتده دخی استعمال او لنان قضایای ظنیه دخی در تدر)
 بو عباره نک ربطی خیلی مشکلدر . واقعاً بز عباره جه کور یلان

سطحیجه معلومات ایله تلخیصه کیر یشنلر خلقه کولونج او لور .

(علوم ریاضیه نک کافه مسائلی امور محسوسه دن متزعع او لوب)
مسائل ریاضیه هیچ بروقت امور محسوسه دن متزعع دکلدر . هله

(دستور لری دخی کاملاً قوه و اهمه نک معاونتی ایله عقلک مصدق بولندیغی)

جهته له) عباره سی دخی هم معناسزو همده اصحو که ئانام او له جق برسوز در .
علوم ریاضیه نک موضوعی کیت مطلقه در که خارجدن قطع نظر له
محرد ذهنده تصور او لنور . ماده ایله بر لکدنه تصور او لنور سه
علوم حکمت طبیعیه يه کیرلش او لور . اشته علوم تطبیقیه
بو صورته میدانه کلشدز .

علوم ریاضیه ده نتیجه يه وصول ایچون اتخاذ او لنان طریق
قياسدر . زوالی شارح بر هندسه کتابنی آچو بده اکثر
صحابه فنده کی (دعوی) و يا (نظریه) کبی کلماته دقت ایتماش
او مليیدر که عقل بشری شرفلنديرن علوم صحیحه (یعنی ریاضیه) نک
دستور لری و همی فقط عقلک مصدق و مسئله لری محسوسات دن
متزعع دردیور . علوم ریاضیه او لقدر متیندر که انک هر بر دعوا سی
یادیکر دعوا لرک نتایجی او لان قضایا ویا خود علوم متعارفه دنیوب
هیچ بر کیسه نک شبھه ایتدیکی قضیه لردن تشکیل او لنان مقدمه لر
ایله اثبات او لنور .

شارح عجبا بنوع سو فسطاپیه مسلکنے سالک او لو بده انکچونمی
بورالدن تغافل ایده یور . یوخسه بیلیور ده می سویلیور ؟ بوراسی
(بزه)

دوشونش اولدیغی بر امر معنوی اولوب اکرچه بو امر معنوی

ایچون ذهن خارجند کندو سنه مطابق و یا غیر مطابق دیگر بر

ارتباط وارایسه بو کاشمولی اولانه خبر و جله^ء خبریه دینور .

یوغیسه اکاشمولی اولانه انشا و جله^ء انشائیه اطلاق اولنور)

بو عباره‌لر شیوه^ء لسان عثمانیدن او قدر او زاقدار که ترجمه دکل
کبیدر .

(مؤلف برسطر اولیسی . ظن نسبت خبریه نک ایکی جهتندن

برینی ترجیحاً تصدیقدن عبارت اولدیغی سویلش و بنابرین ظنده

غالیت معنایی ملحوظ ایدوکی کو سترلشیکن برسطردن صکره

ظن کله سنک غالیتله تو صیفی عجباً حشو زائد صایلزی (۶)

بوراده تعریف اولنان ظندر . اشاغیده دخی قضیه^ء ظنیه
تعریف اولنه یور .

(متن رساله‌ده قضایای بدیهیه نک تعریفات و تقسیمات‌نده نظم طبیعی به

مغایر برچوق تکرر ر اخیار بیورلش اولدیغنه بناءً بعض فوائد

جلیله نک علاوه سیله مطالب مسروده نک تلخیصی مناسب کورلدی)

اشبو لاحقه بر علم اجحای ویرمک او زره مقدمه‌یه علاوه او لنسدر .

مندرجاتی اکلامق کوزجله علم منطق او قومه توقف ایدر .

کلامک مدلولی اولیوب بلکه کلامک اجزایی متممه سندندر)
کلامک اجزاسندن اولدیغی ایچون کلام اکا بالتضمن دلالت ایدر .
دلالتک اوچ قسمه منقسم اولدیغی خاطره کتور ملیدر .

(قالدیکه حال و صفت انجق معانی یه شمولی اولوب اعیان ایسه

معنایه مباین اولدیغی جهله « بو طاشدر » « بو کتابدر »

دیدیکمز حالده طاش و کتاب « بو » کلمه سیله اشاره [۱] اولنان

شیئه نسبت اولنور . و فائده تامه دخی حاصل اولور سده طاش

و کتابک ما صدقلى نه حال و نه ده صفتدر)

مطولدہ (اما قولک ما هو الا زید و مازید الا خواه و ما الباب
الا ساج فن قصر الموصوف علی الصفة اذ المعنی انه مقصور علی
الکون زیداً او احراک او ساجا) دیو محرر در . بورالری کورلش
او لسیدی بویله شبھه یه دوشولمزدی .

(بنابرین بزدیر زکه : بومقامده نسبت : متکلمک سکوتی

جاڑاوله جق و جهله اجزای کلامک کرکسلباً و کرکاً ایچاباً یکدیکرینه

تعلق وار تباطندن عبارتدر . بو تعلق وار تباط ایسه متکلمک

[۱] اشبو اشاره کلمه سی دخی (مطابقه سی) قبیلندر .

(دوشخش)

(و ياخود . مرادك ميي نئي يوقسه سو يله غيرى بىشى نه)

استرسەك سنكچون كابه عاشقده حاضردر . شعرى كې آثار

بىلغەدن مثال كتور ملیدى)

اشتە بو بىلت كردجه يى براز آكدىرىر .

(واقعا « جزل » قورى او دون وجام كوتوكنە اطلاق

اولندىغى حالدە قالىنلىق و آغرلىق معنالىرىنى متضمن ايسەدە الفاظ

و كلمە يە و صف اولدىغى تقدىرده او يله مؤلفك دىدىيکى كې غلظت

و ثقلت منفهم او لىيوب بلکە سلاست و متنات ملحوظدر . بنا برىن

بر لفظك جز اللى ركاكتىن سالم او لمىسىدر)

جزالت كلاماتك او صافندىر . مقابلى رقتدر وا يكىسىدە اصطلاحات

يىانىهدىندر كلامات جز يله دن مركب او لان كلام دىخى متنات ايله

توصيف اولنور . و كلامدە ركاكت واردىنلور . اما كلمە دە

ركاكت تعبيرى مسموع دىكىلدر .

(ايمىدى فن نحو و بлагتىدە اجزاي ثلثە مذ كورە يە شمولى او لان

سوزلە جملە و كلام اطلاق اولندىغى كې اهل منطق اصطلاحىجىھە

قضىيە دينور . بو تحقيقاته نظراً نسبت مصنفك توهם ايلدىيکى كې

(سلاست سرکشلکت ضدیدر . بونده سلاست وار دنیلورسه)

یمشاقلق و انقیادوار دیمک او لیور . بو تقدیر جه کلامک سلاستی

لسانه یمو شاق و ملامم کلمسیدر . یعنی اثنای تلفظده دله طیانیوب

قولایلقله چیقمسیدر . فقط بوحال کله یه دخی شمولی او لدیغندن

مؤلف تعریفی کلامه حصر بیور مسیدی مقتضای حاله دها زیاده

مطابق کلوردی)

شارح کتب ادبیه یه هیچ مراجعت ایتماش هیچ اولماز ایسه
خواجه جهانگ مناظر انسانی مطالعه ایتسیدی بو مثلو اعتراضله
قیام ایتزدی و سلاست کلامک صفتی او لدیغنى او کرنوش اولوردی .

(بیور مجلس انسه ای مست ناز . نی و می مهیا کان دلنواز .

بیتی ایله سلاست کلامی ارائه ایچون مشال ایراد بیور بیورلر .

فقط بیت مد کورل برجی مصرعی ایله « چوق کاسه لیسلر . ۰۰۰ »

جمله سی اره سنده مناسبت تامه مشهود او لدیغندن یا فهمی افندینگ

« علی الصباح . ۰۰۰ » بیتی ایله اکتفا بیور ملی)

اشعار عثمانیه نک سلاستی ادبی عثمانیه اکلار یوخسه تر بکه بیلز
برکرد اکلایه ماز .

(و یاخود)

حاضر لنش . نور حیات نزک سونسنه بر مق قالمش ! او یله ایسه
 یوسف آسازیل تمنع واستغنای چکه رک جانمזה قصد ایته زیرا
 بجز من درجه منتها یه وار مشدرا)

(اشته بو معنالره انتقال همان طبیعی و ضروری بر شی او لو ب نه مو مک
 شمعدان دینده قالمسنه و نه ده قو لک مو مه و پار مغک قتیله بکز تمسنه
 حاجت یوقدر . زیرا صباحد قلان مو مه کوره سونمک و سوندیر ملک
 طبیعیدر . نور ایله حیلت ارالرنده مناسبت دخی مسلدر . طول
 باعک قوت و مقدرت . و قصر باعک بجز و مسکن مقام لنده استعمالی
 مشهور و متعارفدر . بنا برین شاعر کمال بجز یعنی اشعار ایتك ایچون
 قولی پار مغندن دها قیصه اولد یعنی مقام تضر عده در میان ایدیور .
 یوقسه هانکی شاعر قولم موم قدر و پار مغم قتیل قدر در دیه بر تشبیه
 بی معنایی ارتکاب ایدر)

بو تفصیلاتدن شارحک نه دیک استدیکی اکلاشلیور . اشته
 بو صحیفه سراپا تعقید معنوی یه مثالدر . فقط صدددن چیقو بد
 امثله او زرینه بو قدر بحث ایتكه سبب ندر ؟ بوراسنی اکلامق
 خیلی مشکل بر شیدر !

من نمی آیم ازان در کوی تو * تا و انم دید دائم روی تو

بیتی مثال کتو رلشدرا . مؤلف دخی اشعار ترکیه ایچنده مثال
ارایوب بولق تکلفندن وارسته اولنق او زره اول بیتک ترجمه سی
سیا قنده مو ضوع بحث اولان بیتی نظم ایدیویر مشدرا . شارح
انی بر درو یشک سوزی ظن ایدرک بر چوق مالا یعنی ایله مشغول
اولمشدرا . حالبوکه بو بیتدن انک ویردیکی معنایی استخراج دخی
تعقید معنوی بی موجب اولور .

(كذلك تعقید معنوی ایچسون مثال اوله رق « ایلشکن و صلک

اقرار ایله اسحاقه کرم * وارمی اول لطفی مجال انکاره الله عشقته «

بیتني ایراد بیور یورلر .)

(حالبوکه شیوه افاده به نظر اشعار لک طریقت علیه مولویه منتبینیندن

بولندیغی اکلا شلقده و اهل طریق نزدنده اقرار عهد و پیمان معناسنه

متعارف اولوب بنابرین بو تعقید بالکثر طریق مذکور بیکانه لرینه

غریب کور نمکده در)

بورا سنک کشفنی ارتق دده لره حواله ایتلی . تصوفک قارنی کنشدر

چوق سوز صیغار لکن شارحک بو تاؤ بیلی صیغماز ظن ایدیورم .

شارح « صباحه قالمه شیفر . . . . » بیتنک صورت تصویر معناسنه

اعتراض ایلد کدن صکره دیورکه :

(شاعر دیورکه صباحه قالمه شمعز مقراص اجل قطع قیله وجود مزه

(حاضر لنش)

مؤنث سماعيدر ترا كيده تأنيث و تذكيری جائزدر .

شارح ينه دركه لطفنه الح . بيلتنی و بو بيت حقنده کی متنی تحريرiden
صکره دخی :

(کوزجله ملاحظه اولنور ايسه ارالرنده هیچ بر نوع لازمیت

وملزومیت و بلکده هیچ بر مناسبت اولیان کلامک تعبیرندن حضور

دائمه‌یه انتقال هر بر وهم و خیالک کاری اولیوب بنابرین معنای

مد کوری استبعاد ایمک طبیعی ایسه‌ده فقط بیچاره درو یشك مراد

ایلدیکی معنابلاتکلف ذهنه متبارد رایکن بوقدر او هام بعيده‌یه تبعیت داعی

غرا بادر چونکه شاعر بیچاره دیورکه « هنکام حضور ده دائما

ایر یلق قور قوسی دامنکر دخاطر اولوب بن ایسه دائما سزی

کورمک اميد ینی بسلکده اولدیغمدن بو امیدم خو فه منقلب اولماق

اوزره در کاهنه کلم « اشته شاعر ماهر بو فکری پک کوزل اجال

ایتش اولدیغمدن هر بر ذوق سليم ادنی بر ملاحظه ایله بومعنایه انتقال

(ایده بیلور)

اشته الا غر بی بودرکه مناظر انشاده تعقید معنوی‌یه :

یوقسه مؤلفک دیدیکی کی ساقی شرابدر دیچک بنده شرابی الیه آلدم

بیلم قوقلادم . . . . . کی معناری فهمیک خاطرندن بیله خطور

ایتمامشدر . بوندن مرادی انجق ساقینک مجرد بوالتفاتیله سلطان

شوq و طربک اقلیم وجودینه استیلاسنى اشراب ایتمکدر)

بومعنا فهمیم افندینک لسانندن سکز اوون قدر ذات حاضر او لدیغى
حالده مسموع او له رق میاز لمشدر . او ذاتلردن بعضیلری حالا حیاتدەدر
و شارحک دیدیکی معنایه کوره (شرابدر دیه رک) جله سی زائد
قالور . بوجله ایله برابر امثله دن مقصود انجق بر قاعده یی ایضاحدر .
امثله او زرینه او زون او زادی یه بحث ایمک دأب ادبادن دکلدر آنک
ایچون لامشاحة فی الامثله دیرلو .

شارح بوفقره سنی تخشیه ایله : (قاعده نحو یه کوره حواس خس

دیمک لازم در) دیور . اسمبلده و صفتلرده تاءادات تأ نیشدر . فقط
اسم عدد لر مستنا او لوب انلر ک مذ کری تاء ایله و مؤنثی تاسزدر .
و عدد معدود لک مفردینه تابعدر . بناء علیه خسسه رجال و خسنس نسوة
دینیلور . شو قاعده یه نظراً حواس خس دینلک لازم کلور .
زیرا حواس حاسه نک جعیدر . حالبو که بین العلما حواس خسسه
ظاهره و حواس خسسه باطنیه عباره لری کثیر الاستعمالدر عجبا غلط
مشهور میدر ؟ خیر ! بوعباره لر قاعده نکوه موافقدر زیر احاسه
(مؤنث)

افتاب دینلش اولسه بره نار فته یه کیدلش اولور)
یوق بلکه طریق معروفة کیدلش اولور .

(چونکه صفتله موصوفک فصلی جائز اولندیغی حالده مضافه مضاف

ایلهک فصلی بطریق الاولی جائز اوله ماز)

عباره مؤلفک دیدیکی وجهله ترتیب اولنسه سلطان لفظی آفتابه
مضاف اولماز که باعتراضه محل اولسون .

شارح فهیم افندینک شرابدر دیه الح . بیتنی و بو بیت حقنده کی متنی
یازدقدن صکره دیورکه :

(واقعاً من رساله ده تحریر اولنان معنی مراد اولندیغی حالده

کلامده تعقیدک وجودی محقق اولوب مع مافیه شرابدر دیه رک «

سوزندن او معناله انتقال نه قدر مشکل ایسه شاعرک شعرندن او یله

بر معنالک استنباطی جهتنه کیدلک بیک او قدر غریبد . زیرا شاعرک

مرادی پک اچیق و هر درلو تعقیداتدن وارسته ایکن او یله هیج

خاطر و خیاله کلیان بر معنایه ذهاب حقیقته جای استغرابدر شاعرفهیم

دیورکه « شرابدر دیه رک ساقی قدحی بکا صوتیجه او یله نشئه لندم که

بی واسطهٔ ذوق ولمس حواس خس حصه یاب ذوق و طرب اولدی .

ایهک صفتہ تقدمی لازم کلور . بوندن بشقہ زرین دیهیم هفت

اقلیم اوزرینه معطوف اولوب بو تقدیر جه فقره مذکوره سلطان

هفت اقلیم و سلطان زرین دیهیم سبکنده ایسه ده فقط شدت

ارتباط حسیله وصل لازم کله رک بنابرین واو عاطفه خذف

اول نشدر)

شفیق نامه عباره سندہ دخی تابع اضافات بوقدر . فقط سبک
وربطی سراپا بوزوقدر . بونی تصحیح ایچون شارحک ایراد
ایلدیکی سوزلره معنای صحیح بولو ایسه قابل دکلدر . اولا
مضاف الیه مضادرن جزو دیور بونه دیکدر اکلاشملاز . براسم
بعض اکله مضاف اولور و بعض مضاف الیهند اعم اولور .
لکن مضاف الیهک مضادرن جزو اولمی نه دیکدر و بوندن نه چیقار
مضاف الیهک صفتہ تقدمی لازم کلور دیور حالبوکه صنع غریب
خدا دنیلور صنع خدای غریب دینلز . زرین دیهیم هفت اقلیم
اوzerینه معطوفدر دیور بو حالده ایسه هفت اقلیمک وزرین
دیهیمک سلطانی دیمک اولور . شدت ارتباط حسیله وصل لازم
کله رک واو عاطفه خذف اول نشدر دیور بوسوز ایسه بتون بتون
معنا سزدر .

(یوقسہ مؤلفک تأویلنه تبعاً سلطان زرین دیهیم هفت اقلیم اولان
(افتاب)

اولان توحشی مشبهک تقدمنه عز و و اسناد . و بوسیتون قاعده لسانه

مغایر بر تأویل بعیده استناد پیور مشرل)

نوراده تابع اضافات اولیوب یالکز خامه جامه یه مضاف قیلنمشدر آلت طرفده او چ صفت وارد ر ایکپسی مضاف الیهک واو چنجیسی مضافک ملا مینیدر بوده بشقه جه اعتراضه محلدر . فقط من رساله ده ختصار مسلکی اختیار اولنه رق یالکز ایضاح ماده ضمننده مثال ولق او زره خلاف قاعده مشبهک مشبه بهه اضافتی در میان او لنشدر .

« كذلك شفیق نامه نك سلطان هفت اقلیم زرین دیهیم

فتاب « عباره سی دخی رکیکدر . چونکه زرین دیهیم ترکیبی ملطانک صفتی اولدینگی حالده آرده لینه سلطانک مضاف الیه کیر مشدر .

بکا قالور سه بو عباره ده حس اولن ان رکا کت ینه تابع

اضافاتدن متولد اولوب اویله مؤلفک دیدیکی کبی مضاف الیه

اسطه سیله مو صوفک صفتدن آیرو دوشدیکندن ایلو رو کلامشدر .

بر ا من حیث الارتباط مضاف الیه مضافدن جزو اولوب بالطبع

صفتدن زیاده مو صوفه شدت ارتباطی بولندینگی جهته مضاف

قىلىنسىلە اولور . بو ايى سوزلە بىرىنى نېق اىتك دىكىركە نېنى
موجب اولور . ارتق كله لرى صايەلم : تاب ۱ نظارە ۲
مىصائب ۳ خواتىن ۴ حرمىسرا ۵ نبوت ۶ اشته كله ئىنى
اولدى . اضافت دخى بالضرورە بش اولور . شارح
سوزلۇينه نصل معنا و يرملى بىلەم بوآدم ياؤ يوقلايور ياصايقلايور .

(فقط مۇئلەنگ خىسەن زىكىسىدەن كەتىرىدىكى مثالىدە اولدىيغى كى
مشبىھ بە ملايمىنە مضاف اولسە و ياخود « خامە اشەب تك »
و « بادە آتش رنڭ » كى فقرەلە دە ملايمىلە تركىب ايدلسە

اوحالدە دائماً مشبىھك مشبىھ بە تقدىمى واجب كورلىيور)
بادە آتش رنکە مضاف دكىدر . بلکە آتش رنڭ بادەنڭ صفتىider
فقط شارح تركىب اضافى ايلە تركىب وصفىي فرق ايتىيور بناء
عليه بالاده طوائف متىندىن يى دخى تركىب اضافى اولهرق شرح
ايتىشىدى . اضافت ايلە تووصىفك بىلەنلى فرق ايتىيانلە كورە هېچ
دىه جىڭمىز يوق .

(چونكە « موزون ترانە . دلکش اواز . تركىپلىرى ھېپ
خامەنڭ ملايمى اولوپ بنا برىن بونلىرى كىندوسنە آلمق اىچون بالطبع
مشبىھدن تأخرى لازم كله جىكىدر . فقط بومقاىمە تتابع اضافاتىن
تولدايدىن راكاكتك سېبىنى تحرىيدە مسامىحە كوشىرىلەر كە ذهنە عادض
:(اولان)

بناء عليه منقطع اولدى دنيلور . اسلاف ادبانك هاشائي تبع
اولنورايسه بودقيده يه نه مرتبه رعایت ايده کلدکلري معلوم او لور .
مورخ واصف اکرچه سجع ايچون بو خصوصده فدا کار لقل
اي دردي لكن آنك انساسي انك ايچون اهل وار باي بىنىنده مقبول
دکلدر . راغب پاشا وعاکف پاشا کي ادبانك کلاملىرىنه باقىلور
ايشه بودرلو شيلره نقدر دقت ايلدکلري کوريلور . يقين وقتلره
قدر ادبامن بو خصوصله ز ياده اعتنا اي درلدى . سبك وربط
عباره يه دقت ايتامك عادتلرى پك يقين وقتلده ظهور ايتدى . بونلر
شارح ظن ايتدىكى كې تعامل قديم دکلدر . بلکه يكى
يدعتردر .

( ) فضولی مر حوم « قیرزه بکره یان یلدزلر حرم‌سرای نبوتك

مختارته مقدر اولان مصائب تماشایه تحمل ایده میه رک پرده جایه

کیردیلر . دیمک استدیکی حالده عباره‌یی تابع اضافاته بوغه‌رق

سلاستدن چیقارمش ایسه‌ده مؤلفک دیدیکی کبی برو آردنجه

التي كلها يكفيكرينه مضاف اوليموب بو تركيده يالكز بش [اضافه]

يکدیگرینی ولی ایتشدر . غالباً حرم‌سرا ترکیبی توکیب اضافی

توهیله الی یه چیقارلش او لمیدر)

بس اضافتك وجودى انجق التى كله نك يكديكرينه مضاف

(وقت و توقيت برمغایه کلديکي حالده بحبا مطبوعات موقوته يرنه)

مطبوعات موقنه نك استعمالی نه دن جائز دکادر)
 وقت لنه ظنه نك موقع استعمالی جله نك معلوميدر . کتب فقهيه دهدخی
 مستعملدر [مجله احکام عدليه نك ٦٢٤ ماده سنه باق] اما ميا ومه
 مشاهره و مسانهه يه شامل او له رق استعمالی يوقدر . بو مقامده
 انجق موقعت لفظی قول لانيلور [مجله نك ٤٧٦ ماده سنه باق]
 يالکز لغت کتابلر ينه باقق کافی او لماز ققه لعنه آشنا او لمق لازم در .

(باقیکزنه بیوریورل ؟ : « انفعال بابی دائمًا لزوم و مطاؤعت

ایچوندر . بناء عليه او لمق ماده سیله ترکب ایدر . ایتك ایلک قیبلق

ماده لر لیله ترکب ایتز » شمدى ملاحظه بیورلسون ! مؤلفك مذهبته

کوره انقضا و انضمام کله لر ينك ایتك و قیبله ترکیبلر ينه مانع مستقل

دائمًا لزوم و مطاؤعت ایچون او لان باب انفع الدن کلدری او لووب

بنابرین بو صفتده بولنان يعني لزوم و مطاؤعت ایچون او لان تفعل

بابنی ایدر و ایتلکله ترکیب بیور دیلز)

ایتك افعال عامه دندر مصادر عربیه انکله ترکیب او لندقده اسم
 مصدر اعتبار او لنور فقط یاقیشق آمسی لازم کلور مثل اقطاع ایتدی
 دینلسه کسلمه ایتدی دیک او لووب بو ایسه ترکجه او لماز
 (بناء)

(کذلک تنافر کلماته مثال ایچون ایشسز کو جسز یرینه « ادبای

عصری تقید ایچون بلاغت عثمانیه نك ۲۶ صحیفه سنده »

اشعار و منشاء مزهب « طاتسز طوز سر صنایع » بد یعیه ایله طولدی «

فقره سی ایراد بیور لمش او لیدی دهاز یاده حقیقته یاقلا شلش او لور دی)

طو زسز لفظانده خفیغجه بر تنافر وارا یسه ده تنافر که بود رجه سی

معادر . ایشسز کو جسز مرتبه سنده دکلدر . بناء علیه تنافره

مثال اوله من .

(من رساله ده کله تو حیدک اصل تر بجه سی « یوقدر طاپه حق

چالا بدرانجق » عباره سیدر . ادعه سنده بولنلیور . بکافالو رسه

بو عباره نك اسلوب ترکیه یه کلیاً مغایرتی حسبیله اجزای مرکبہ سی

صرف جفتای اولسه بیله ینه بو کا تر بجه دینه من . چونکه بو بیله

نقی و اثبات اره سنده دائر عباره لر تر بجه نك اسلو بنه کلیاً مغایر اولوب

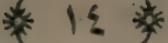
لسان عثمانی شیوه سنده کوره بو کبی مقام لردہ « چالا بدن بشقه طاپه حق

یوقدر « اساو بی اوزره افاده مرام ایدیله بیلور)

بو عباره اهل لسان دن بو بیله جه مر ویدر صکرہ دن یا پمہ برشی

دکلدر . شارح اسالیب لسان ترکی بی عجبانزه دن او کرندی

و هر نوعی نه زمان احاطه ایتدی .

(متن رساله‌ه « مستشزر » کلمه‌سی مرتفع ایله تفسیر ایدیلوب)

حالبو که کلمه‌مذکوره‌نک بویله بر معنا یه کلد یکی امهات لغت عربیه یه

عند المراجعه اکلاشیلور)

عدم وجود اندان عدم وجود لازم کلز و نفیه شهادت استماع او نماز مع هذا امام ز وزنی معلقات شرحنده دیر که استشزار رفع و ارتقای دیگدر که بعضاً متعدد و بعضاً لازم او له رق استعمال او لنور . و فتح زا ایله مستشزر دیو روایت ایدنل آنی متعددیدن و کسرزا ایله روایت ایدنل لازم‌دن قیل دیل . آبروی متأخرین او لان سعد الدین دخی بو وجهه شرح ایتمش و سیلکوتی انک اثر ینه کیتشد . بزم قوجه شارح دخی خاطر ینه کلانی تفووه ایدیویر یور .

(بردہ میرانیه معناسته او لان « ستاتستیق » لک رسم خطی مؤلفک)

یازدیغی کبی اولیوب بنابرین هنوز رسم خطی تقریباً تیان بر لغت

اجنبیه‌ده تنافردن زیاده غرابت بولنه جفندن بو کله کلات غریبه

صره‌سته پکیرلش اولسیدی او قدر داعی استغراب اولمزدی)
ستاتستیق کله‌سی چندسته دنبر و او راق رسمیه مزده مستعملدر .
و معناسی ار بابی بیننده معلومدر . و بومثلاو کله‌لرک او لنه همزه
کتورلک شیوه لسانیز اقتضاسندندر . اهل لسان او لنلر بیلور .
(كذلك)

پیکانه اولنلر اویله رکا کت حس ایده بیلور لو بلکه اک فصیح اولان
عبارات ترکیه یی شقیل کوررلو . بزدهه کرد لسانی اویله کلور .

(حابوکه برشیئک ماھیتی کرکی کبی میدانه چیقارمچ انجق جیع)

ذاتیاتدن مرکب اولان خدتمام واسطه سیله میسر اولوب فصاحت

و بلاغت کبی صرف امو ر اعتبار یه دن اولان اشیانک تعیین

ذاتیاتی ایسه محال قیلنندن اولدیغی و مؤلفک ایضاح ماھیت نامی

و یردیکی تعریف رسم ناقص عدادندن بولندیغی منکر دکلدر)

شارحک بو بخنده کی بیلیشی دخی ترسدر . زیراماھیات حقیقیه نک
ذاتیاتی تعین ایتك متیسر یاخود متعددر در دیر لو . اما ماھیات
اعتبار یه نک ذاتیاتی اصحاب فنك اعتبار یله عرضیاتندن تمیز
اولدیغنه مبنی انلرک تمیز و تعیینی امر سهله در . و تعریفلر کرک
حداولسون و کرک رسم اولسون معرفک ماھیتی شرح وایضاح ایلر .
ناء علیه تعریفلره قول شارح دینلور .

(چونکه کله نک فصاحتی مؤلفک دیدیکی کبی تافر حرو فدن . غر ابتدن .)

قیاسه مخالفتدن سالم اولمی اولیوب بلکه کله نک بونلردن سالم اولمی

ستلزم فصاحتدر)

و تعریفلر عینیله ادبای عرب یه نک تعریفلرندن مأخوذ در . آنله
راجعتله حقیقت حال معلوم اولور .

(ا) کرچه « فصاحت معنانک آچيق او لمسيله برابر سوزك

دله خفيف وقولاغه لطيف كلسيدر دنيسيدي هم فصاحتك

معنای لغوی تذکار و همده بلا تکلف مؤلفک ماقی الضمیری بیان

واشعار ايسلش اولوردى)

خفيف تعبيري الفاظ جزليه يه ياقشماز .

(تعریفده فصاحت بر امر وجوداني او لدیغی ایما ايسلش وجودانيات

ایچون خارجدن طریق اثبات ممتنعاتدن بولنش ایکن ينه خارجدن

ارائه علامت جای ملامت دکلیدر ؟)

الفاظك ذاتاً حسن و قبحي وارميدر . يو خسنه الفاظه كثرت استعمال
واعتيادايله می حسن کليور بو راسي اصحاب فن بلاغت بیننده
بر بحث دقیقدر . مثل سائر صاحبی کي بعض فضلانک تحقیقنه کوره
ذاتاً الفاظك بعضی حسن و بعضی کريهدار . و بودهار باینك
كترت استعمالی ايله معلوم اولور زيرانلر الفاظ حسنیي انتخاب
ایده کلشلر دردير لر . بو بحثلى مطالعه ايدنلر بو يله وجودانياته طالمز
ودركهء وهم و خيالده قالماز .

(برد « اهل لسان اولان ادب السانی اينجه الکدن : » تعبيرنده کي

ركا کت آچيقدن آچيغه حس او لتقده او لدیغی) عثمانلو لساننه
(بیکانه)

ار باب فن بلاغتک دقایق لفظی خواص و مزایا مقامنده استعمال
ایتدکار ینه مطلع اولدق و بوجهمه استعمالی مناسب کوره میورز .

(حالبوکه مؤلفک تعریفنه کوره وجوه ثلثه نک وجودندن صکره)

کلامده تنافر حروف و کلمات او سه پله ینه بلیغ اولمسی خاطره کلو ر
بوایسه خلفدر)
مقدمه ده بلاغتک حقیقتی بیان اولنه جغی جهته بود رو خاطره لره
اعتبار اولنماز .

(برده معنانک آچیقلغنى « ذهنیه متباذر او مغله » تفسیر ایتك ادبای)

عثمانیه نقطه نظر نده عادتاظا هری مبهمندر مکدر چونکه بولفظک
معناسی ظاهر در « فقره سی « بولفظ تلفظ اولنو رکن معناسی ذهنیه
متباذر اوله یور » فقره سندن دها آچیق اولدیغی جای انکار اولنیوب

بوجهته مقصدا که ایضا هی جهته کیدیلور کن ابهام ایدلش اولیور)
تلفظ اولنو رکن معناسی ذهنیه متباذر او ملق معانی الفاظه مسابقت
ایتك دیمکدر . و بعضیلر که تعییر ینه کوره معنی حاق لفظدن یعنی
سوژک او رته سندن منفهم او مقدر الحاصل سوز تمام او لور او لماز
معنازه نه تبادو ایتك دیمک او لور . ظهور ایسه برتعییر عمومیدر
بناء علیه یعنی ایله تفسیری اخض ایله تفسیر و ایضا حدر ابهام دکادر .
کتب معانی و بیانی مطالعه ایدنلر که رعننا معلومیدر .

بیور یلیور . بو تعریفه کوره « علم » کسر همزه ایله اعلام معناینه

کلسوی اقتضا ایدر) دید کدن صکره علک نه دیمک او لدیغنى اکلامق
ایچون بر چوق تفصیلاته کیر بیشه یور .

بو کتاب مسائل بلاغتی بیلدیرر دیدیکمزده مسائل بلاغت بو کتاب ایله
بیلنور دیمک او لور بوندن کتابک بیلدیرمک معناینه او لمی لازم کلز
علم بلاغت بیلدیرر جله سی دخی بو فن ایله مزا یا بیلنور دیمکدر بوندن
علک اعلام معناینه او لمی ندن لازم کایور . شارح شیوه لسان
عثمانی یه واقف او لمدیغندن علم بحثته طالمش و بیهوده یور یلو ب
حیرتده قالمش .

(ایدی تعریفات مسروده یه کوره علی « همزه نک کسر یله »)

اعلام یرنده قوللانق هم لفت و همده عنف علایه مخالفدر)
علی اعلام یرنده قوللانان یوقدر فقط شارح او یله توهم ایتش .

(بنابرین اکرچه متن رساله ده « بلاغت بر عملدر که انکله کلامک

دقایق بیلنور » دینش او لسیدی اصلا جای اعتراض قالمز ایدی)
بروجه بالا او شی ایله بو شی بیلنور دنیله جک یرده او شی بو شیئ
بیلدیرر دینلور ایسه دها طاتلو او لور . بومشاو مقاملرده هر
ماده دن متعدی صیغه سی مطرداً قوللانلور . بوده لسان عثمانینک
خواصندندر .

(از باب)

تนาفر کلاتی اهل لسان او لنر بیلور دخیل او لنر بیله من تابع اضافات
دخي يوقدر :

(علین مذکور ینک موضوع علی ایسه حیثیات مخصوصه لوی)

اعتبار یله کلمه دن عبارت او لو ب لهذا اکرچه بیان غایت صددنده

« بوایکی فنا یله کلمه نک صورت ترکیبی بیلنور » دینش او لسیدی

هر در لو اعتراضن وارسته او لمش او لور دی)

علینک موضوع علی بالاده مصراحاً و موضحاً مذکور او لمغله بوراده
او یله تو همراه اعتبار او لنه ما ز کلاتک صورت ترکیبی تعبیر نده علم صرف
داخل او لماز و برده صورتک ترکیبی اضافه نده معنـا قصد
اولنه یور بیلنر .

(اکرچه کلامک من ایاسندن مراد کلامک کندی او ز رینه او لان)

من یتلری ایسه تفضیل الشیء علی نفسه لازم کلور او دخی محالدر)
بر کلامک من یتی دیکر کلامه فضل و رجحانی دیکدر بو کا خاصیت
دخی دیر لو بونلر ک جعلی او لمق او زره خواص و من ایا دینلور علم
بلاغت اصطلاحاتندندر معانی و بیان کتابلرینی مطالعه ایدنلر ک
معلومیدر . شارح پک بیهوده یره اتعاب ذهن ایتمش .

ثريا افندى (« بلاغت کلامک من ایاسنی بیلدیرن برفندر »)

اولور . بونی دخی مستقل برفن اعتبار ایلک مذهب ثالثدر .
اکا کوره اینیه کله دن بحث ایدر دنیله رک فناشتاقی اخراج ایلک
لازم کاور .

شارح علم نحو ک تعریفی بکنه مدیکنی بیلدیرد کدن صکره .

(زیرا بو تعریف علم بلاغتک حاوی اولدیغی فنون ثلثه یه شمولی)

اولدیغی کبی مثلما : برأسه امصاصیح کله سنک اسباب انصرافی

در میان ایدلدیکی تقدیرده شبہه یوق که بر مسئلهٔ نحو یه دن بحث

اولنور ایسه ده موئلفک تعریفنه کوره بو کبی مسائل خارجده

قاله یور) دیور . علم بلاغتک موضوعی کلام در بو تعریف اکا شامل
اوله ما ز انصراف و عدم انصراف ایسه حین تر کیبده میدانه چیقاز
احوال دن او لغله غیر منصرف بحثی دخی من حیث الترکیب اولور .

(بنابرین علم نحو من حیث الاعراب کله دن بحث ایدن بر فندر دینلش

اولسه تعریفده اسم و اقصر طریق التزام ایدلش اولور)
اعراب انجق عرب لسانده اولوب بوراده ایسه علی وجه العموم
بحث اولنه یور .

(فقره مذکوره ده هر بر طبع سلیک اجتنابه مجبور اولدیغی تنافر

كلات و تسايع اضافاتی التزامله برابر)

(تنافر)

ودها بونلرک امثالی ائمه نحویه و بیانیه حضراتنه علمای عرب

دینلورسه ده عربی دینله من)

عربیه بوراده بروجھله عربه منسوب دیمکدر بحمدن تعریب ایدنلره
دنج شامل اولور فی الواقع لسان عربیده یاء نسبت بعضًا مبالغه
ایچون اولور تنه که احجه احری دینلور لکن لسانمزده اولوجھله
استعمال او لنماز .

(« علم صرف ذات کلمه نک احوالندن بحث ایدن بر فندر »

بو تعریف ایسه مانع اغیار دکلدر . برده « ذات » کلمه می

تعریفده زائد کورینور)

ذات بوراده احوال ترکیبیه یه مقابل اوله رق ذکر او لمشهد زائد
دینله من .

(عدم مانعیته سبب فن اشتقاقد دنج بو تعریفه داخل او لمسیدر

زیرا او دنج کلمه نک احوالندن بحث ایدن بر علدر بنابرین علم صرف

من حيث البناء کلمه دن بحث ایدن بر فندر دینلش او لسیدی هم

حشودن قاچنلش و همده تعریف مانع اغیار او لمش او لور دی)
نحوک ایکی قسمه تقسیی حالنده فناشتقاقد دنج قسم اولده داخل

دیانت لفظی زبانزددر تلفظندن احتراز اینکیز بلکه انکله مفترخ
ومتلذذ زاقصی وقصوی دخی ادبیا تمزده کثیر الاستعمالدر .

(دلیلک صولٹ ققره سنده « علمای عربیه بوکا فوق العاده اعتنا

ایتشلر ایدی » جله سی دخی حشو مطلقدر)

عرب به منسوب وفنون عربیه ایله مشغول اولان کافه علمای
اسلامیه نک بو با بدھ فوق العاده اعتنا ایتلر یله عربک بو خصوصه
سائرندن زیاده اعتنا ایلش اولدقلری اثبات او لن شدر . علمای
عربیه ترکیبینه یا کاش معنا ویرلدیکندن جله اخیره زائد ظن
او لن ش .

(خلاصه بوقره استدلالیه ده اولان واول مغلہ و بولن سان کلمه لری

بیهوده یره تکرر له برابر محل فصاحت دها پک چو ق شیلر بولنه
پیلور)

اور اسنی ترکجه بیلنردن صور ملی .

(بردہ من رسالہ ده علمای عربیه دینه جلکیردہ علمای عرب تعبیری

اختیار بیور لش او لسیدی مقتضای حاله دها مناسب او لور دی .

چونکه نسبت صیغه سیله عربی عربیتی ظاهر او لن لر اطلاق او لنوب

حالبوکه ابوعلی فارسی . عبد القاهر جرجانی . ابوعلی شلو بینی .
(ودها)

اولور ایسه غریب خطایر و قوعه کاور . از جله لسانمزرده کشیر
الاستعمال اولان مخابره یه مزارعه معنایی ویرملک لازم کاور .

(بو تقدیر جه « طوائف » لک متدنه لفظنه اضافه سی صفتک

موصوفه اضافه سی قبیلنندن اولوب صفت مفرد و موصوف جمع

اولق حسیلله صفت و موصوفک عدم مطابقه سی کبی بر قاعده سر زالک

خاطره کاور سه ده هر برجع جماعت اعتبار یاه هم مفرد و همده

موئنت اولدیغندن مطابقت حاصل اولمش اولور .)

طوائف متدنه ترکیب و صفیدر ترکیب اضافی دکلدر بناء عليه
طوائفک اضافتی تعبیری پک غریبدر اضافت لفظی دخی لسان
عریدن مأخذ ایسه ده لسانمزرده بویله تاء طویل ایله استعمال اولنور

(مطابقه سی) دخی بو قبیلدندر که ترکجه یی هنوز تمامیله بالیه
میانلر که تلفظنه نمونه در .

(« دیانت » کبی استعمالندن تجانب و تحاشی اولنه حق بر کله

حوشیه ترکیه یی ایراده کندوستی مجبور کورمش و طی عبارات

عثمانیه ده هجنت و رکارتی در کار اولان « قصوی » کله سی یرینه

غایت نازلک و سمعه خفیف لغتلر ک استعمالی ممکن ایکن غفلت

کوسه ترلمش)

﴿ اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ﴾
 ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

عبدالرحمن افندى رساله سنه شووجهله باشليور .

(« طوائف » طائفه نك جعيديركه برنسنه نك بر بلوك و بر پارچه سنه)

دينورسده اصل معنای موضوعی اعتبار يله طولا شمقله مألف

ناسدن برجاعتاه اطلاق اولنور)

صکره بونیده تخشيه ايله :

(بنابرین طوائف يرينه ملل و يا قوم لفظلری استعمال بيور لسيدي)

« متدنه » لفظنه دها زياده ياقيشق آلوردى) دبور . ملل
 كله سنك استعمالى بوراده ياقيشق آماز زيرا ملت بردin او زر ينه
 مجتمع او لان جاعت ديمىكدر . مكاتب صبيانده او قونان علم حالده دين
 و ملت بدر دينلىك حكمتى بودر . علم حالمى او نوتىميه لم .

لسان عثمانىدە طوائف لفظى ز بازىددر تار يخلى ملوك طوائف
 و طوائف ملوك تعبيرلىرى معروفدر بونى موقعىدە استعمال ايچون
 مأخذ اشتقادىن بخته حاجت يوقدر . عربجه دن آلنۇ بىدە لسان
 عثمانىدە استعمال او لنان كلەلرە قاموسە مراجعتله معنا و يرىلە جك
 (اولور)

التماسلينه بور بور جواب ويرمك تکلفندن قورتلق ايچون
 سورساله جك تحريرينه مجبوريت حاصل اولدى . بوراده ايراد
 اولنان مواد ايشه بجزمه پك نسبتسز برحالده ايشه ده اساس مقاالتك
 درسدە کى تفصيلات مكمله دن وكرل درس اثناسىدە وكرل درسدە
 خارج اولەرق طلبە افدييلر ايلە واقع اولان اسئله واجو به دن
 استنباط اولنان معلوماتىن عبارت اولدىيغى جهته عرض و بيانىنە
 جساوت او لىشىز

مكتب حقوق طلبە سىندن
 بر ينىڭ اثر خامە سىيدىر

حل تعلیقات *

عبدالرحمن ثریا افندینک بлагعت عثمانیه مقدمه سی او زرینه شرح
یوللو تعلیق ایلش اولدیغی تمائیم اقوالی حل و معاینه ایله نزد ادباده
دکرلی نه اولدیغی بیان ایلر .

تعليقات سبک و ربط عباره سی شیوه لسان عثمانی یه مغایر اولدیغندن
قواعد لسان عثمانی یه تطبیقنده دخی پک چوق خطالر کورلش
ایسه ده بیهوده تکشیر سواددن اجتنا باً بورالری کتابت ترکیه یه
آشنا اولان ذواته حواله اولندرق من رساله یه اعتراض یوللو ایراد
ایلدیکی فقره لره جواب اعطاسی ایله اکتفا اولنشدیر . بو یولده قلم
طومق فقیر ایچون ارزو اولنمش برشی دکل ایسه ده اخوان کرامک
بو خصوصده کی افکار عاجزانه می اکلامق ایچون آیری آیری
(التماسلوینه)

Hall-i Taktikat

حل تعلیقات *

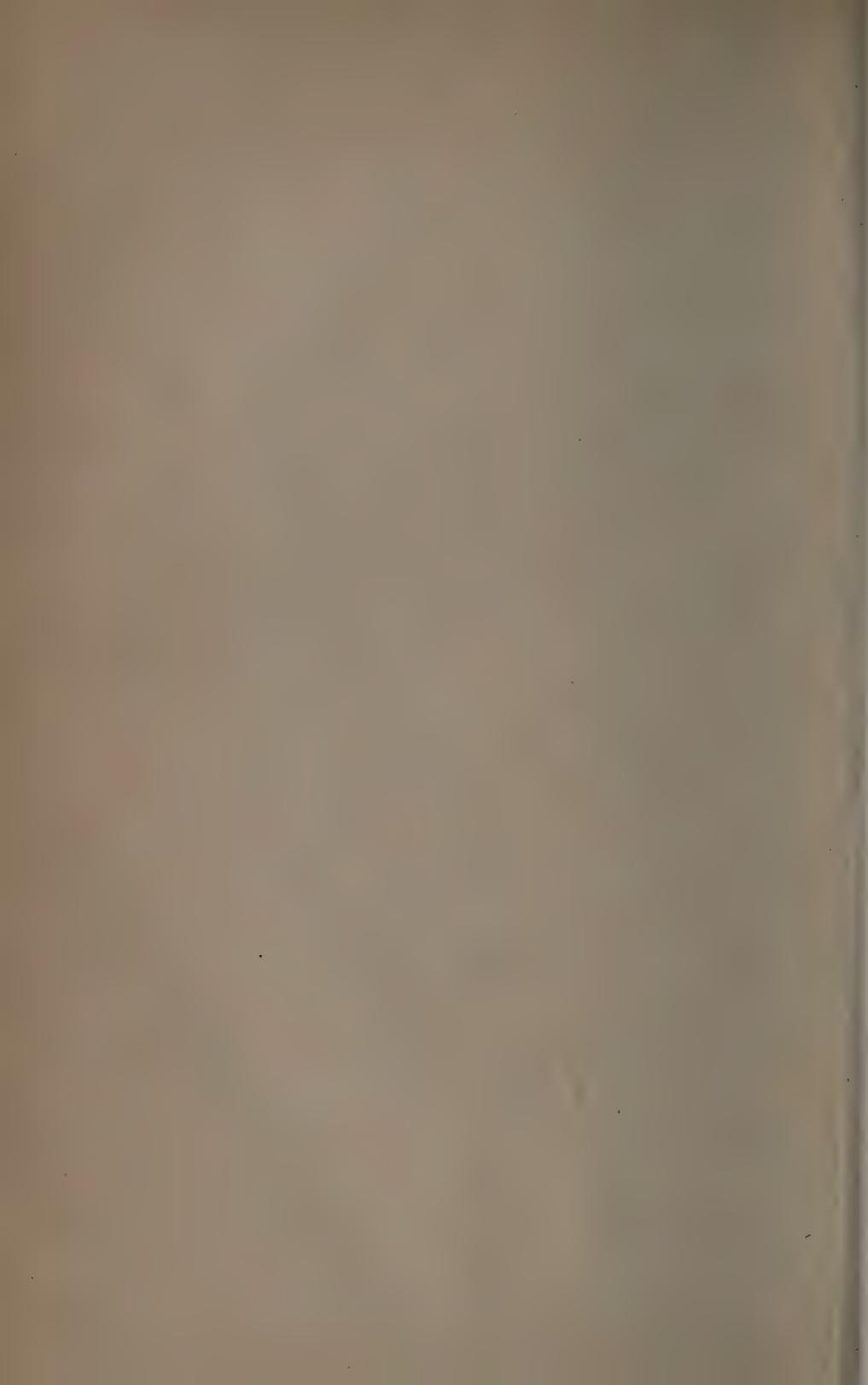
مکتب حقوق طلبہ سندن برینک
اثر خامہ سیدر

معارف نظارت جلیله سنک
رخصتیله طبع او لنشدر

۱۲۹۹

بلاغت عثمانیه تک قصوری وار ایسه او دخی اویله اساسنزو قاعده سز
درمه چاتمہ رسالہ لر قبیلندن اولیوب قواعد اساسیه یه موافق
ومطابق اولیسی و فصاحت و بلاغتی مرتبه علیای اعجازدہ اولان
قرآن کریمک نازل اولدینگی لسان میین عربی لسانگزک باشلو جه
مائخذی اولدینگی تصدیق ایله برابر بومأخذی محافظه دن آیرلما مسیدر .
بلاغت عثمانیه اویله بر کتاب مستطابدر که هر بر فصلی انواع معارفی
حاوی و هر بر بحثی کونه کونه منافعی محتویدر عبارات لطافت
آیاتی سهل متنع و افادات فوائد غایاتی داء جهالتی مزیل و دافعدر .
ولیکن هذا آخر ما اوردناء في هذا الكتاب والله يهدى الى الحق
والصواب .

برینه مرادک میمی نیمی یوقسه سویله غیری بر شیمی . نه استرسه ک

سنکچون کلبه عاشقده حاضردر شعری کبی آثار بلیغه دن مثال

کتوره ملیدی) دیمش . « چوق کاسه لیسلر ۰۰ ۰۰ » جمله سی
مهنم بر شی اولوب فقط صاحب تعلیقاتک ایراد ایتدیکی بیتک مصراع
اولنده « میمی نیمی شیمی » کله لری بری برینی تعاقب ایتدیکندن
لقطاً معاظل اولدقدن بشقه « نه استرسه ک سنکچون کلبه عاشقده
حاضردر » مصراعنک معنای دخی مناسبت سرزلکدن غیر خالیدر
چونکه « کلبه » قولبه نک فارسیسی اولوب قولبه دخی مسکن
مسکیناندرکه چرکه نک غیر متحرک نوعیدر نیومی و عیش و نشاطی
موجب بشقه درلو شی مجالس عالیه ومکلفه ده بولنوب او مثل او
محله انجق بر دستی صو بولنه بیلور اشته سلاستی ادعا اولنان
بیت مذکورکه قولبه کبی بر بیت سفلی اولدینی آشکار اولدی .
ادوات شوق و نشاط اولان عیش و طرب او یله بر محلن دن نفرت ایتدیکی
کبی ارباب طبع سلیم دخی بویله بر بیتی سلاسته مثال اولق او زره
ایراددن بجانب ایدر .

بورایه قدر اجرا ایدیلان تدقیقات و محاکماتدن (بلاغت عثمانیه)
علیهنه « تعلیقات » نامیله یا پیلان اعتراض نامه نک اعتراض دن
عدم سلامتی و بلاغت عثمانیه نک عیب و قصور دن برائی تبین
ایتدی .

درو یشی در کاهدن آمش دیهم یا او ویردیکی معنای بعیدی نرهدن آمش
دیر لرسه اکا نه جواب ویرهلم
غريبه دیکر

کذلک تعقید معنوی یه مثال اولمک اوزره مؤلفک کتور دیکی (ایتشکر)
و صلک اقرار ایله اسحاقه کرم . وارمی اول لطفی مجال انکاره الله
عشقنه) بیتک قائلی صاحب تعلیقات شیوه افاده یه نظر آطر یقت عليه

مولو یه یه متسبدر دیو ادعا ایتش و (اهل طریق نزدنده اقرار عهد

و پیان معناسنه متعارف اولوب بنابرین بو تعقید يالکز طریق مذکور

پیانه لرینه غریب کور نمکده در) دیش معقد کلامه دن بر صورتاه
معنا اکلا شیلور لکن اهل طریق نزدنده عهدو پیان معناسنه متعارف
اولان اقرار لفظندن بو بیتک قائلنک بکتابیه دن و یاخود بشقه بر طریق
اهلندن اولیوب انجو طریق مولوی منتبینندن اولدیغی نصل
اکلا شیلور بیله هم بو محضا کشف ایله اولمش بر کیفیتدر .

سلامت کلامه مثال اولمک اوزره مؤلفک :

(بیور مجلس انسه ای مست ناز . می ونی مهیا کان دلنواز) بیتنی

صاحب تعلیقات مؤلفک زاده طبعیدر دیو بکنیوب (بونک برنجی

مصارعی ایله « چوق کاسه لیسلر ۰۰۰ » جله سی اره سنه

مناسبت نامه مشهوددر سلامته مثال اولمک اوزره بو بیتک

دخت اعتراف ایدوب قاعده نحوه موافق دکلدر دیمش کرچه حواس
 حاسه نك جمعی اولمک حسیله بوراده اسم عدد تاسز اولمک لازم کلور
 ایسه ده تر بکده اسماء عدد بو صورته دخی مستعملدر اشته بلاد ثله
 و جزایر سبعه و قطعات خسنه ارض دیرلر . بلاد ثلاث و جزایر
 سبع و قطعات خس دیز لر حالبوکه بلاد و جزایر و قطعات لفظلر ینك
 مفرد لری بلده و جزیره و قطعه در حتی صاحب تعلیقات دخی بو با به
 معترض اولدینغی حالده تعلیقاتنک الی در دنجی صحیفه سنده قضایای
 سبعه دیشد رکه قضایا قضیه نك جعیدر الله اعلم بونک سبی
 بود رکه ثلاث و خس و سبع و تسع مثالو تاسیز اولان اسماء اعداد ده
 عندالوقت ایکی ساکن اجتماع ایگله یعنی بلاد ثلاث و جزایر سبع
 و قطعات خس دنیسه ایکی ساکن بریره کلمکله تلفظه شقلت کلور
 بناء علیه اهل لسان بو شقلت دن اجتنابی بر قاعده نحو یه رعایته
 خو جیح ایتشلدر :

منظار انشاده تعقید معنوی یه مثال اولمک او زره کتور یلان (من نمی آیم
 ازان در کوی تو . تاتوانم دید دائم روی تو) بیتني مؤلفک (در که
 لطفنه کلمم زیرا . سنی هردم کوره بیلک دیلم) اسلو بی او زره ایتدیکی
 ترجمه یی صاحب تعلیقات بر درو یشك شعری ظن ایگله اکا دخی
 مؤلفک ویردیکی معنا یه مغایر اولمک ایچون بر طاق معانی بعیده بولسی
 غرائب دندر هایدی بیت مذکور ده در کاه لفظی بولندینغی ایچون

معنادر شویله که شراب ایچیلور کن طعم و رایحه سی طویلور ورنکو
کورینور و قدح الله آندقده صانکه حس لس دخی حصه دار ایدلش
اولور یالکز حس سمع محروم قالور ساقی شرابدر دیجک او دخو
حصه سی الور بحوالده باده حواس خس ایله حس او لنس او لور
ابونواسک بوزمینده اولان « الا فاسقی خراً وقل لی هی الخمر »

شعری معنا جه فهیم افندینک بیته قریبدر بونک معنای ای ساقی
سن بکاشراب و یرو بو شرابدر دیگدر . ساقی شرابی و یرد کدر
صکره انک شراب او لدیغنى دخی ساقی یه سویلتمک قوه سامعه نک دخو
لذتیاب اولی مقصده بینیدر زیرا ساقی شاربی اسقا ایلدکده باصره
ولامسه و شامه و ذاته حاسه لری حصه یاب او لوب حاسه سامعه
محروم قالمش اولور اول دخی نصیبی المقاچون ابونواس « وقل لی
هی الخمر » دیشدرا دیمشلر . اشته فهیم افندی بومعنای
ابونواسک مصراج مذکورندن آمشدر ظن ایدرم لکن انک نظم ایتدیکی
بیته مؤلفک دیدیکی وجه او زره تعقید لفظی وارد رچونکه ساقینک
یالکز شرابدر دیمسندن شرابک ایچلدیکی وشم او لند بغی معنای
چیماز .

بیت مذکوری صاحب تعلیقاتک رأی او زره توجیه و تأویل املک
بیته حلی غیر ممکن بر تعقید نسبت ایتمکدر زیرا حواس خس ایله
حس او لندی باده لفظندن بی واسطه ذوق حس او لندی معنای
چیماز . مؤلفک ترکیب اره سند واقع اولان حواس خس سوزینه

تابع صفات مستحسندر قال الله تبارک و تعالیَ ﴿الملک القدوس السلام
المؤمن المہین العزیز الجبار المتکبر﴾ اشته بونلر صفات جلیله متتابعه در .
بوصو رتده نرکسینک موزون ترانه دلکش آواز معرفت پرداز
سو ز لرنده مخل فصاحت برشی او لمیوب یالکز خامه نک حامه یه
اضاقتنده ضعف تأليف وارد .

تعقید لفظی یه مثال او ملق او زره مؤلف فهیم افندینک (شرابدر دیه رک
صوندی با که ساقی جام . حواس خس ایله حس او لندی باده تمام .)
یعنی ایراد ابدوب صاحب تعلقات ایسه بونده اصلاً تعقید او لمدیغنى

دعا ایتش و (شاعر فهیم دیورکه) دیسنہ باقلنجه بونی فهیم قدیمک
شعری ظن ایلشدر و فهیم افندینک بوکا بالذات و یرمش او لدیغنى معنا یه

غایر اوله رق (شاعر فهیمک مقصودی بود که ساقی قدح شرابدر دیه رک

کا صوت نجھ او یله نشئه لندم که بی واسطه ذوق و لمس حواس خس

حصه یاب ذوق و طرب اولدی) دیشدرا .

شیئک حواس خس ایله حس او لننسی حواس خسک اول شیئه
ملقیله حاصل اولور بی واسطه ذوق و لمس حواس خس بشیدن
حصه یاب ذوق اوله بیلورمی . بال دیمکله اغن طاتلو لنورمی .

عنانک طوغریسی فهیم افندینک و یردیکی و مؤلفک نقل ایتدیکی

ایشدرکه انک مرادی قواعد عثمانیه در تفسیر رایسه معانی بی ایضاح
دیمک اولدیغندن انلرده چو قلق دوره باقلاز معذلک بونده دور دخی
یوقدر زیرا دور معرفک تعریفده تکررا یتسیله اولور مثلا :
« انسان » انسانیتی اولاندر دیو تعریف اولنسه اشته بوندن دور
لازم کلور زیرا انسانی بیلک انسانیتی بیلکه متوقف اولوب
انسانیتده دخی انسان اولدیغندن انسانی بیلک انسانی بیلکه توقف ایدر
اشته دور دیو بوکادیر لو ۰ ۱ کرمؤلف قیاسه مخالفت ۰ کلمه نک قیاسه
مخالف اولسیدر دیمش اولیدی دور لازم کلور ایدی مفسرده کی
مخالفت کله سنک تفسیرده مخالف اولسیدر دیو ترجمه او لنسی
دور دکلدر زیرا مؤلف مخالفتی تفسیر ایتیور قیاسه مخالفتی
تفسیر ایدیبور ۰

زکسینک « خامه ء جامه ء مو زون ترانه ء دلکش آواز معرفت
پرداز » کلامنده کی مشبهک مشبه بهه یعنی خامه نک جامه یه مضاف
اولنسی مؤلف ضعف تأليفه مثال کتورمش وفي الحقيقة بونده
ضعف تأليف بولنش اولدیغی حالده صاحب تعليمات بو کلامده ضعف
تأليف اولیوب تتابع اضافات وارد دیور ۰ بوندن اکلاشیلیور که
صاحب تعليقات زکسینک کلامنده کی موزون ترانه ء دلکش آواز
معرفت پرداز ترکیلرینی مضافات متابعه ظن ایدیبور حالبوکه بونلو
بوی برینه مضاف اولیوب یکدیگری ولی ایتش صفتدر ۰ تتابع
اضافات بشقه توالي صفات بشقه در تتابع اضافات مستکره اولوب

اولان صاچلری (مستشررات) صولدن صاغه بوکندر و ياخود
 صولدن صاغه بوکیلاندر (الىالى) يوقارو يه طوغرى .
 اشته بومعنالرده کی فساد از هرجهت ظاهر و آشکاردر اولا
 صاچلره بوکندر ديمك صحیح او لماز زيرا صاچ نه بشقه بشنى
 ونه ده کندى كېنديسىنى بوکەمنز ثانيا الىالى العلى يه برمتعلق بو لىماز
 واکر صولدن صاغه بوکیلاندر دينلور ايسمه ينه الىالى العلى
 اچيقدە قالوب بريره تعلق ايدەمنز بوقصيلاتدن اكلاشيلوركە كرك
 شارح قصيده و كرك سعدالدين علامه بومصراعى پك كوزل شرح
 ايتىش و مؤلف دخى سعدالدینه اتباع اىتكله كريوه خطايىه
 صاپاماشدر .

مؤلفك لفظة جلاله تعبير ينه دخى ايليشوب (لفظة جلال ديمك
 لازم ايدى) دبور حابوكه جلال ايله جلاله متحدى المعنى او لىدىغى
 جهته لفظة جلاله دخى السنده مذكور در و معناجه بوندە فساد
 يوقدر .

مؤلفك « قياسه مخالفت » كىدەنك قواعد عثمانىيە و اهل لسانك
 استعمالنە مخالف او لمىسىدر . كلامنە (بوتعرىفده دور وارد)
 دبور . حابوكه كلام مذكور تعريف او لمىوب تفسير در
 چونكە قياسه مخالفت ديندييىكى زماندە نەكونە قياسه مخالفت
 او لىدىغى بىلنەمنز بناء عليه مؤلف انى مرادى وجھله تفسير

بوکن و یاخو استشزار ماده‌سی هم لازم و هم متعددی کلش اولدیغنه

نظرًا ا اسم فاعل صیغه سیله مستشزر بوکن و بوکولان معناستند

بشقه بر معناده استعمال او لنامشدرا) انتهی کلامه . بومصراعی بالکز
سعدالدین بویله تفسیر ایتیوب بوکا قصیده شارحلی دخی بویله
معناویر یورلر دیعک او لیور که صاحب تعلیقات بالکز مؤلف تخطئه
ایتیوب هم سعدالدین تقیازانی کبی بر فاضل کاملی و همده شراح قصیده بی
تخطئه ایدیور شمدی باقلم خط‌النردہ می یوخسہ صاحب تعلیقات‌ده می
اشته شارح قصیده زوزنینک تفسیری او زره مصراع مذکور که
ترجمه سی بودر (غدارها) محبو بهمک دوشیر یلوب طوب طوب
اولان صاچلری (مستشرات‌الى العلی) یوقارو یه طوغزی مر تقدیر
و یاخود یوقارو یه طوغزی قالدیر مشدرا . دیعک او لور که امرؤ القیس که
محبو بهسی صاچلرینی طوبلا یوب بر حسن صورتده یوقارو یه
قالدیر مشکه امرؤ القیس اول حالتی کمال در جه بکنوب بو صورت‌هه
و صفاتلش .

بو مقامده مستشراتک مر تفعتات معناسنه اولدیغنه مابعدنده کی الى العلی
کله سندن بیوک دلیل اوله ماز .

اکر بو بیت صاحب تعلیقاتک خاطرینه کلدیکی او زره تفسیر
اولنور ایسه معناشو یله اولور : (غدارها) محبو بهمک طوب طوب

(کله نک فصاحتی مؤلفک دیدیکی کبی تناقر حروفدن غرابتند قیاسه

مخالفتند سالم اولمی او ملیوب بلکه کله نک بونلردن سالم اولمی مستلزم

فصاحتدر) دیش . کله نک بونلردن سالم اولمی مستلزم فصاحت او لبجه بونلردن سالم او لان کله فصیح اولمازی . و بوحاله کوره فصاحت کله نک بوشیلدن سالم او لمیستند عبارت قالمازی . اشته صاحب تعليقاتک یازدیغی اعتراض دوندی طولا شدی ینه کندیسی دفع ایلدی .

بو برشی دکل مسئله نک دها اهمیتیسی وارشو یاه که مؤلفک امر و القیسک « غداره ها مستشررات الى العلی » مصراعنده کی مستشررات کله سی مرتفعات ایله تفسیر ایتسنه دخی اعتراض ایدوب دیرکه :

(مستشر کله سی مرتفع ایله تفسیر ایدیلو بحالبو که کله مذکوره نک

او یاه برمعنایه کلیدیکی امهات لغت عربیه یه عند المراجعه اکلاشیلور

فقط رساله مذکوره ده اتخاذ او لنان مسلک سعد الدین ک مطولندن

هر تصادف او لنان مقلاطي قالبی قالبی نقل ایمکدن عبارت او لدیغی جهته

« امرء » [۱] القیسک غداره مستشررات الى العلی : شعرنده

کائن مستشرات کله سی مرتفعات ایله تفسیر ایدلش واکا پیروا

اوله رق کر یوه خطایه صاپلشدیر یو خسنه مستشر صولدن صاغه

[۱] بونک رسم خطی بو یاه دکلدر

تفسیر ایتسنه دخی صاحب تعلیقات اعتراض ایدوب (بو تفسیر

ادبای عثمانیه نقطه نظر نده عادتا ظاهری مبهمندریمکدر) دیمش .
 ادبای عثمانیه دنیلان عربیته خدمت ایتیان ادبایسنه انلر نقطه
 نظرلرینه اعتبار یو قدر واکر ادبیاتی اساسلى ارباب معارف
 ایسه انلر یو تفسیری مناسب کوررلرز یرا ظهور برنسنه آشکارو عیان
 اولق دیمک اولوب حالبوکه بـ لفظ تلفظ او لندقده حقیقة انک معنasi
 آشکار اولماز بلکه معنانک ماهیت و صورتی ذهنی تبادر ایدر اشته
 از جله کونش ترجمه بـ لفظ اولوب معنasi بـ جرم منیر سماو یدر کیجه لین
 بر کیسه بر کیسه یه صرهسی کلو بده کونشی ذکر ایلسه مثلا کونش
 قاچده طوغیور دیسه کونش لفظنک معنasi اولان جرم منیر مذکور
 سامعه ظاهر و آشکارمی اولور یو خسنه انک ماهیتی سامعک ذهننده
 تبادر ایدر .

اشته بو ایضا هاتدن دخی معنانک ظاهر اولمسنی ذهنی تبادر ایتسیله
 تفسیر ایمک ظاهری مبهمندریمک اولیوب بالعکس ایضا حلندیر مق
 اولدیغی آشکار اولدی .

مؤلف نحر یـ کله نک فصاحتی « کله نک تنافر حروفدن و غرابتدن و قیاسه
 مخالفتدن سالم اولمسیدر » دیو تعریف ایتش و بو تعریف ائمه بلاعنت
 تعریفلرندن اخذ ایلش اولدیغی حالده صاحب تعلیقات بونی دخی بـ کنیوب

(۱۱)

مقتضای حال اول کیمیه کلامی آنک اکلایه جغی او زره غایت
اچیق سوئلکدر .

مؤلف فصاحتی الفاظ تلفظ و استماعی طاتلو و معنایی ظاهر یعنی
تلفظ او لنور ایکن ذهنی مبادر اولقدر دیو تعریف ایدوب صاحب

تعليق اتك ذوقنه بو تعریف دخی خوش کلامکله (تعریف لرده مجاز)

و کنایه استعمالی جائز اول مدینی حالده قوه ذاته ایله فرق و تمیزی

میسر اولان « طاتلو » ذاته یه هیچ تعلق اولیان قولای و خفیف

مقامنده قوللار نیلش) دیمش حالبو که لسانزده مستعمل الفاظ
اکثری مجاز اولوب کثر استعمال انلری حقیقت درجه سنه
کتور مشدر از جله اشبوب طاتلو لفظی معنای اصلی سندن زیاده
سائرنالرده مستعملدر اشته کورمن میسکن طاتلو باقشلى
طاتلو کولشلى طاتلو دیللى و سوزی طاتلو کولیشی طاتلو
باقیشی طاتلو دینور که اشبوب ترکیبلرده کی خاصه لر بو ترکیبلرده
محصول اولوب بویله مقاملرده طاتلو لفظنک افاده ایندیکی معنا
و ویردیکی حکم و تأثیر لسانزده بشقه الفاظ ایله میسر اوله ماز

بناءً عليه مؤلفک تلفظه « طاتلو » اسناد اینسی پک طاتلودر .

بو تعریفده مؤلفک معنانک ظاهر اولیسی ذهنی مبادر اول مسیله

اولدیغی اکلاشیلیور بوایسه مقتضای حالدن فرستخ فرسخ

بعیددر اکرچه کلامک من ایاسندن مراد کلامک کندی او زرینه

اولان من یتلری ایسه تفضیل الشی علی نفسه لازم کلور اودخی

محالدر) دیمش .

کلامک من ایاسی کلامک مقتضای حاله مطابقت ایمسندن طولایی
حاصل اولان فضائلی دیمکدر ارتق بوکا حیوانات جمادات
قارشماز و بوندن تفضیل الشی علی نفسه دخی لازم کلز زیرا
کلامک کیسی مدوح و مقبول و کیسی غیر مدوحدر مدوح
اولان کلامک عیر مدوح اولان کلام او زرینه من یت وفضیلتی
منکرمیدر اکر مؤلف بلاعنه صاحب تعلیقاتک دیدیکی کبی

(بلاغت بر عملدر که انکله کلامک دقایق بیلنور) دیو تعریف ایتش
اولیدی اعتراضدن بر وجهه سالم اوله ما زایدی زیرا کلامک
دقایق دیمک کلامک اینجهری وخف و غامضلری دیمک اولوب
بلاغت ایسه بود کلدر بلکه بلاغت کلامده مقتضای حال نه ایسه
انک وجودیدر کرک دقیق و کرک غلیظ اولسون و کرک خف و کرک
واضح وجی اولسون حتی برگی کیسیه یه غایت دقیق و نکته لو
برسوز سو یلسه اول سوزده بلاغت بولناماش اولور زیرا

مقصدی ایسه نحوی تدریس دکل بلکه مجرد بوعملی علی الاجمال
برتعریف اولوب بوتعریف دخی مقصوده کافی و جامعیت و مانعیت
شریطه لرینی حاویدر صاحب تعلیقاتک ذهابی وجهله تعریف
مذکورک علم صرفه و علم معانی به شمولی یوقدر چونکه
علم صرفده مفردات کلاتک احوال اینه سندن بحث اولنور
عند الترکیب عارض اولان احوالندن بحث او نماز و علم معانی ایله
کلامک مقتضای حاله کیفیت مطابقی بیلنور یوقسہ کلاتک حین
ترکینده احوال عارضه سی اولان اعراب بیلنر .

مؤلف نحریر علم بلاغتی کلامک مزا یاسنی بیلدیرن فندر عباره سیله
تعریف ایتش و بو تعریفه دخی صاحب تعلیقات بالاعتراض

(مزا یافزیتک جعیدر مزیت فضیلت معناسته درکه برینک

سائزی اوزرینه تحقق ایدن رجحان و تقوق ما یه سنده اطلاق اولنور

خلاصه مزیت دیدکلری شی سخاوت درایت شجاعت سماحت کبی

سائزینه انتقال ایتیان صفات مددوحه دن عبارت اولوب اصحابی

بوسایه ده سائزینه تفوّق و تمیز ایدیور بنابرین بو تعریفدن کلامک

حیوانات و نباتات و جادات اوزرینه خلاصه ماسوای کلام اوزرینه

مزیتی منفهم اولوب علم بلاغت دخی بو مزیتزی بیلدیرن برفن

عریجی بیلنلر دیمکدر کرک اوی علا قوم عربدن اولسون و کرک
 عربک غیری اقوامدن اولسون و علایی عرب دیمک قوم عربدن اولان
 عالمر دیمکدر کرک انلر یالکز علوم عربیه بیلsson و کرک ساør
 علمی دخی عالم اولsson . بعده صاحب تعلیقات (مؤلفک علم
 صرف « ذات کله نک احوالنندن بحث ایدن بر فندر » دیو یازدیغی

تعريف اغیارینی مانع دکلدر و ذات لفظی دخی اوراده زائد در)
 دمشق حابوکه ذات اوراده کله نک بناسی یعنی حروف و حرکات
 و سکناتدن عبارت اولان هیئتی دیمکدر علم صرفه ده کلاته
 احوال اینیه سندن بحث اولنور بو حالت کوره تعريف
 مذکور هم اغیارینی مانع و همده ذات لفظی اوراده غیر زائد
 او لدقدن بشقه بوراده ذات لفظی معنای مرادی متعلینک
 ذهننه بنا لفظندن دهاز یاده تقریب ایدر علم نحوه تعريفه اولان
 اعتراضی دخی واهیدر زیرا علم نحوه دخی مؤلفک تعريفی
 وجهله کله لرک حین ترکینده عارض اولان احوالنندن بحث اولنور .
 چونکه عند الترکیب کله لره عارض اولان احوال اعراب اولوب
 علم نحوه دخی مبحث عنه بودر اکر مؤلف صاحب
 تعلیقاتک دیدیکی کبی علم نحو من حیث الاعراب کله دن بحث ایدر
 بر فندر دیش اولسیدی اعرابک نه دیمک اولدیغی اکلامق ایچون
 اعرابی دخی بشقه جه تعريف ایتمک لاز مکاور ایدی مؤلفک

(۷)

علیه ایکن بویله بر کلمه یه هجنت نصل عنواولنه بیلدى با خصوص كه
قصوی کلمه سنک مذ کری او لان اقصی لسانزده مستعمل دکلمی
و قدسده کی حرم شریفه مسجد اقصی دیمزلر می یوقسە کلمه لرک
مذ کرلری ز بازد او لورده موئشل قاله آلمازمی .

صاحب تعلیقات موئلفک علمای عربیه قولنی دخن تخطیه ایدوب

(علمای عرب دیملی ایدی چونکه نسبت صیغه سیله عربی عربیتی

ظاهر او لنله اطلاق او لنوب حالبوکه ابوعلی فارسی و عبد القاهر

جرجانی و امثالی امّه نحويه و بیانیه یه علمای عرب دنیلور سهده

عربی دنیله من) دیمشدرکه بو فقره اغرب غرائب دینکه سزادار
معلومدرکه علمای عرب بر ترکیب اضافی او لوں معناسی عرب علماسی
دیمکدر عبد القاهر جرجانی و ابوعلی فارسی یه و سائر فحول اعجامه
علوم عربیه بیلدکلنندن ناشی علمای عرب دیمک لازم کلمه جک
ایسه بزم دیار مزده کی علمایه و تدریس فنون عربیه ایدن فضلا یه
دنخی علمای ترک دیمیوب علمای عرب دیمک لازم کلور حالبوکه
شتدی یه قدر هیچ بر کیمسه ترک علماسنه عرب علماسی دیما مشدر
اشته بزم بوسوزلر مزک صدقنه امام زمخشر ینک مفصلات ابتداسنده کی
(اللہ احتج علی ان جعلنی من علماء العربیة) کلامی بر شاهد درکه
الواحد کائف قبیلندندر ایدی علمای عربیه دیمک عربیتی یعنی

(٦)

قال الله تبارك وتعالى ﴿ قل بل ملة ابراهيم حنيفا ﴾ وقال حكاية عن يوسف عليه السلام ﴿ وابتعدت ملة ابائى ابراهيم واسحق ويعقوب ﴾ والحاصل كتب لغتن وقرآن كريمدن مستفاد اولديغى اوزره ملت دين معناسنە اولوب بونك قوم معناسنە جواز استعمالى ﴿ وسائل القرية ﴾ كېي مضاف تقدير يله دركە اهل ملت ديمك اولور .

بوندنىصرىھ صاحب تعليقات مؤلفك استعمال ايتدىكى ديانى وقصوى

كلمه لرىنه اعتراض ايدوپ (« ديانى » استعمالىندن تجانب و تحاشى)

اولنه جق بركلمه حوشىيە تركىيەذر) ديمش و قصوى كلە سنك هېجنت

وركاكتنى بالا دعا انك يرىنه (غايت نازك و سمعه خفيف بشقه لغت

استعمال ايتلىي ايدى) ديمكله بىر حىسىز لىقىدە دها بولنىشدر .

ديانت لفظى لسانىزدە شايع اولىش بركلمه عربىه او لمىغله شايىان تعىيب و تقبیح دىكىلەر لكن حوشىيە كلە سنى تر بىچەدە صاحب تعليقاتىن بشقه استعمال ايدىن ايشيدىلماشىدر دىيە بىلورم لفظ ديانىتە حرف اندازلىق ايتىكىن ايسە حوشىيە كېي بركلمه و حوشىيە يى استعمالىن اجتناب ايتىك دها اولى ايدى .

كلە لم قصوى كلە سنى عزو اولنان هېجنت بىختىنە قال الله تبارك وتعالى ﴿ اذ اتتم بالعدوة الدنيا وهم بالعدوة القصوى ﴾ قرآن كريمىدە هېچ بىر مسەتىجىن كله اولىيوب جىلە سنك مىتىخىن و لطيف اولدىغى مجمع

(٥)

استدلال يوقدر وحالصل طائقه لفظنك اهل امصار حقنه منع استعمالني مشعر بركونه نص ايسيدلامشدر بناء عليه طوائف اقوام معناسنه او لغله متنه ايله تركيبي باقيشق اليمور لكن صاحب تعليقاتك ديد يكن **كبي** طوائف متنه لفظنه اضافتي صفتك موصوفه اضافتي قبيلندندر ديمك ياقيشق الميمور زيرا طوائف متنه تركيبي مضاف ايله مضاف اليهدن عبارت بر تركيب اوليسوب صفتله موصوفدن عبارتدر شويكه طوائف موصوف ومتنه انك صفتیدر وكذلك صاحب تعليقاتك (صفت مفرد

وموصوف جمع اولق حسيله صفت وموصفك عدم مطابقه سى

كبي بر قاعده سزلك خاطره كليمور) ديمسى دخني ياقيشق الميمور چونكه بوندن اول صاحب تعليقات طوائف صفت ومتنه يه موصوف ديمش ايدي بوراده ايسه صفت مفرد وموصف جعدر ديمور كه بوندن طوائف مفرد ومتنه نك جمع اولمى لازم كليمور سبحان الله بونه قدر غلط ونقدر غفلتدر .

وقاروده ايضاً بيان قلنديغى او زره طوائف متنه ايله تركيبي اقيشق آلوب فقط ملل لفظنك متنه ايله تركيبي او قدر ياقيشق الماز مني ملل متنه دينلنك پكده مستقيم اولماز زيرا ملل ملتک جمعي ولوب ملت ايسه دين و شريعت معناسنه در .

(٤)

اولاً مؤلفک (طوائف متمنه) قولنه صاحب تعلیقات (طوائف طائفة نك جعیدر برنسنه نك بر بلوک و بر پارچه سنه طائفة دینور سده اصل معنای موضوعی اعتبار یاه طولا شمقله مألف ناسدن بر جماعتہ اطلاق اولنور متمنه ایسه اقامت و توطن معنای سنه اولان مدون لفظندن مأخوذ اولوب بوایکی لفظک یینندہ معناجه تضاد او لدی گندن طوائف متمنه یرینه ملل متمنه و یا اقوام متمنه دینلشہ ایدی یاقیشق آلور ایدی) مألنده بر مقاله اعتراضیه یازمشدر

قاموس شارحنک قولنجه طائفة لفظی ابتدا تنبایر لری بلا خوف سیر و دوران شانندن اولان نفوس انسانیه یه اطلاق اولنمش ایمش . لغات عربیه فی الاصل بر کونه معنایه موضوع اولوب کتدمجکه توسع و تشعب ایده رک در لو در لو معنالرده قول لانلشدر .

طائفة دخی فی الاصل معنای مذکوره موضوع ایسه ده بوندن بشقه دها نیجه معنالر کلشدر که بومعنالرده معنای اصلی جانبی اصلا کوزه دلماشدر .

اشته ابن عباس رضی الله عنہ حضرتلری « الطائفة الواحدة فوقه » دیوب نه منتهی اسی ایچون بر حد تعین ایمش و نه ده سیرو دوران ایله مألف اولنله مخصوص صدر دیو تقيید ایشدر قال الله تبارک و تعالی ﴿ و لیشهد عذابہم طائفة من المؤمنین ﴾ بوآیت کریمه ده دخی طائفة که جماعت متمنه دن اولما مق لازم کله جکنہ دائر قطعا محل

(۳)

کتاب فوائد نصابک موضوع موقع اشتئار اولان جزء اولنه بر ذات طرفندن شرح قلقلو بر تعلیقات قلمه الندیغی ایشیدنکله بونک بر نسخه سنه نائلیت آرزو اولنقده ایدی مکر احیادن بر ذات معارفدان بو تعليقاته دسترس اولمش اولمغله بر کیجه کندو سیله همجزم صحبت اولدیغمزده تعليقات مذکوره بی باشدن آشاغی یه قرائت ایلدی بز بو تعليقاتی متنک دقایق و غواامضنی کشف وایضاح ایچون قلمه النش بشرح ظن ایدر ایکن بونک سراپا اعتراضن عبارت بشی اولدیغی آکلاشلدی .

شارحل ومحشیل طرفندن صرهسی کلدکجه مؤلفه صورت معقوله ده اعتراض ایدلک عادت اولوب بودنخی حقیقت حال میدانه چیقمق نیت خالصه سندن نشأت ایدر بر کیفیتدر بوایسه اول حدی تجاوز اینکله متنه اعتراض ایدهیم دیرکن کندی شرحی هدف نبل اعتراض اولمشدر .

ار باب تمیز عندنده کتاب مذکوره قدر ینه ضدی اولان تعليقات ایله انحطاط کلمه جکی متنک سوز یله تعليقاتک سوزینی محاکه اینکله کسب وضوح ایدر .

بناء عليه تعليقات سالف الذکر اعتراضاتندن باشلو جه لری محکمه تمیز فکرده لدی المحاکه جزای اعتراضه مستحق کورنش اولمغله صورت اعتراضی اعلاماً واعلاناً اشبو رساله ترقيم و (تمیز تعليقات) نامیله توسم اولندي .

❀ تمیز تعلیقات ❀

❀ بسم الله الرحمن الرحيم ❀

جناب حکیم علام جل شانه بو عالمه هرشیئه بر ضد خلق ایتکله
بحکم (الاشیاء تنکشف باضدا دها) کافه اشیا اضد دیله پذیرای
انکشاف او لم شدر از جمله علم جهله و حسن فبحک و عدل ظلمه
ضدی او ملغه بونلر یکدیگریله منکشف او لورلر اکر جهل
او لسه علمک و قبح او لسه حستک و ظلم او لسه عدلك قدری ییلمی
و ماهیتی اسکلاشم لاز ایدی اشته بو حکمت بالغه صمدانیه
هر آن وزمان مشاهده او لنقده و هر بر شیئک قدر و ماهیتی ضنه
و نقیضی ایله تعین ایلکده در بو جمله دن او لق او زره بلده مزد
جودت فکر و کمال علم و فضل ایله مشار بالبنان و رفت قدر و منزلتند
طعنه زن ثریا و فرقدان او لان ذات فضا یلسما تک (بلاغت عثمانیه)
نامیله تأثیف و مکتب حقوق ده تعلیم و تدریس بیور مقدمه او لدقلى

تمييز تعليقات *

el-Hocce Ibrāhīm

Kemyiz-Tarikh

اثر خامه الحاج ابراهيم
عن اعضاء مجلس اداره اوقاف

معارف نظارت جليله سنك
رخصتيله (مطبعه عثمانيه ده)
طبع او نمشدر

١٢٩٩

ممكن اوله ميان برجوق لغتلى يازه جمع بىدە بىلغىڭ ها ئىنى
قۇم بىيىندىع معروف و مستعمل اولدىيغى سوپىلە جىم كۆزلى كۆزلى
مختصر و مفید حكايىل يازه جىنگىكە هەركىس مستفيد
اولىقدن بىشىق انسانلولە بىر تىعىش ايليان دىنسناسلى
بىلە متنبە اولسو نلو اللەيمىدى من يىشاع
ويچىللىك من يىشاع تمت نظرية

التعليقات

ام

فور تلقو ایچون استعاده ایمکدن بشقه برجاره يوقد
لغوذ بالله من شر الناس الساعي بضلال الناس
ثانياً (ذيل) عارسلق معناسته کلير که بوحال آ
نسناس آزمه لوند کوريالور نه کيم انلرهشيوه لويله
خراش اولغى ارز وايمکدن چکمنوب عارسلنير لر
ثالثاً (ذيل) دينسز للع معناسته کلير لكن بونك بغ
ر كيفيت اولد يغنى اكلامق استيانلو ننسناس آز ملرب
مراجعت ايلسو نلو

رابعاً مراجعتك معنا سنه كلير نته كيم بوجال دخني ننه
آزمه لونه اولوب هر فردی قاندر موقايچون بعضاصه
بعضها سفنه کودينورلر بعضها جامعه بعضاده کليسا
کيدوب عقللر بخجه اجري آيین ايذرلر هله بلاد اسلام
بولند قلري زمانه شرعك کيانلری تکفیر ايتدیکی ش
باشلارينه کيده رک فرنك مقلد لکنی اجرادن هېچ ؟
کرو طور مزرلر بىچاره لر بىليز لرکه ارباب کال بوند
بوحاللىنه نظر استهزا ايله بقارلر و نقصانیت عقللر
حکم ايلرلر هرنه ايسه (ذيلك) دها پئچوق معنا
وار ايسه ده بونظيره من جمله سنى درج و بيان ايمك
محکمن اوله ميه جھنمن ديكو معنالوندن حبر فنظر اولندى
عن قریب موقع انتشاره قويه جغم نظيره تھليل تعليقات
نام رساله من انزلله دها اشبونظيره من بيان اولندا

ده حقیقت حال اویله اولمیوب بلکه کو بره دن حاصل اولدینم
برجه دلا ئل ایله مثبت اولدینی کو دلر عندن معلومدر .
فت و بلاهت عجیب بحال تدر بکون مرقوم وهم افکاری
کولرینک جهلا یه قبول ایندیر ملری خصوصته قیامله قلندر
ما جملرک یدلند بولنان طقار جق کبی بوطغار جق الینه
رق و کفر شر قیلرینی او قویه رق برسورت دسابرکارا
ه برجوق کمسنه لرک ذهن لرینی بوز مغه چبالا دیلر ایسیده
جاره که ایچلرند پیر معان و مطاب و معنی و ساقی
لکذا انسناس آزمه لوند بشقه برعقللوا آدم اولدینه
للری عند الناس مسموع اولیه رق بر مائیوسیت فوق
اده ایله میخانه کوشش لرینه چکلوب الفاظدن باحث
طق کتا بلری پان مغه بنم کبی مجبور اولدیلر .

معلوھات فنیه

ناسلوک یعنی شبکلرک بعضیلوی بلاد حاره ده جبلر
رینه بالکزچه بعضیلویه بلاد بارده و معتدل ده انسانلر
برجه پیشارلو .

بکلر غیر ناطق ایکنجیلو ناطقدر ناطق اولنلری بلده بلده
لاشه رق و یاخود بر کوشه یه طیقیله رق عالمک افکار
ین و مذهبی بوز مغه چالیشا نلودر که بونی نشر و اعلا
درت ایلیانلو بزه برس نمونه اوله بیلر لوبونلرک شر لوند

ذیل نظیراً تعلیقات

ایشتہ بورایہ قدر بیراقلی ابوالبیانی ایله سخاقلی ابوالمعاذن
بنجلین عجیب احوالیله سمع وجناس حاملوک (ذیل) یعنی
چانپاره لرینی بیان ایدرا یکن (ذیلک) ذیل صورنا سرخو
اویلیق معناسته ده کلد یکنی سویلش ایدم لکن نه چاره ک
الی پرمقله یاز یلان بر شیئک بش پرمقله یان یلان
دیکو بر شیدن دها عزیب اویلسی لازم ایکن بالعکس بوند
بویله عزیب اویلسی شویله طور سون عجیب اویلسید خی و ج
یا نتنه هیچ حکمت اولدیغی کورنکده اولدیغندن بسته
(ذیلک) دیکو معنالوه ده کلد یکنی بیان نه مجبور اولدم او
(ذیل) ذنب یعنی قویر و ق معناسته کلیه نته کیم مدح
افندیله کو قورکه مینخانه سنده اوجوز بر عرق ایچمکده ایکن
(ذیلک) بومعنایه کلد یکنی کندنک ایتدیکی بر بخر به او زیر
سویلد یکنی دیکلش ایدم شویله که بوندن نامتناهی سنا
اول کندولوینک اجزای فردیه سندن پل چوق جنوار حصه
کله رک و حقی کند ولری بر چوق صورتله دخی انقلاب
ایدرک نهایت قرار ایدیکی عالم ننسنایت قویر و غذا
وار لغتی کورمش و عربک آکا ذیل دید کلرینی ده ایشتمش
اولد قلرینی عالم خوابد سویلش ایدی فی الواقع بنده بر
قویر و قلی ننسنادن آنعش اولدیغم قویر و غدن کلا شلمد

نکاب او لیماز حکمت طبیعیه قوا عدینه تطبیقا کلان د نیلملوک
لوینده طیا نیلماز چونکه برهان چاوش یوز پر کار کلمه سنن
سنه سه هجری برایستدیکی شیلرک خارجمنچقیلور . چوق رفع
قبیله سندن کلان (بنم بکی) په په لو ابوالمعائینک فندیف
ایه رق جهاز طرفه متسئلا کتدیلر (ایشته بودایه قدر
لان سائلک حلیله بنم تعلیقا تئ کی کفرمی شرعا اثبات ایدن
لیم منطق اولوب) بو علوم لسانیه دن دکلدر اما کلامک
کوشلوبنی و بلیغک کیفیت افاده سنن یولدر بینی بیلک (بزم
کوی اهالیسنک ایدی کلان طاقمرینک) کوزلارینه
عائد او لدیندن بونی آرامق علوم لسانیه د ندر
دیبا جه ده استعار او لندینی او زر و بور ساله
اوج قپویه بولمنش بربنجی (قپوده)

سم

حکمت طبیعیه دلیلرندہ بدیهیات حسیبه به استناد اولنور.
براهین هندسیه نک کافته علوم متعادفه یه مستند اویسی لازم
برهان هندسی ایله بر مسئله اثبات اولنه جو یرده پوکارا ایله اثبات
چیقشیلو رایسه صددن چیقلش اولنور. چوق دفعه دلیلله
بعض مقدماتی طی اولنوب بود خی فن معانینک ایجهاز بحثنه داد
اولان مسائله ندر. علم منطق. مجرد افکار لئے میزانی اوله
حسبیله علوم لسیانیه دن دکلدر. اما علم بلاغت مزا یای کلام
کیفیت افاده سندن و طرق ادا سندن و کلام بليغک وجوه
تحسینندن باحث اولمعنه علوم لسانید دندر.

دیباجه ده اشعار اولندیغی او زره بورساله اوج با به منقب
باب اول کلامک مقتضای حاله تطبیقی کیفیتی بیلد پرر.
باب ثانی شبیه و مجاز و کایه دن بحث ایدر. باب ثالث صنایع
بدیعیه بی تعریف ایلو.

بحث. ملوث وزننک اسم فاعل اولوب ارجحی دیمکدر.
صد. فارسیجه یوز دیمکدر لکن بوراده بر دال زیاده در
طی. حی وزننک بر قبیله اسمیدر بنم کبی محوم زائده اصحای
ساکن اولوب نخخمات کلام ایدرلو ولسانلریه پپه در.
افکار. انکار وزننک مصدر در. تعلیقاتک کی هزیانی انک
پلیرلو. وجوه. کردلوک ایلری کلان طاقملرینه دینور.

خلاصه

غوغاده خصم اقر با ار اناز برهان چاوشك قبول ایتدیکی شیلر

مکلیر لک ایدی . و عرب خواجه لرینک قولجنه موزون افندی ایله
ما فیه خانم خیال اوله رف بر دخی شعر سویلز لردی .
بویله مخیلا تدن مرکب اولان نثر لرده آکثر یا سجمع و جناس کبی صنایع
دیعیه یه رعایت او لنور و همیا نه کلنجه متکلم آکو بونلوی عن اعضا
رمیان ایلر ایس . . . . . ترسیل بولند ایراد او لنوب سجمع
لرزام او لنماز .

خلاصه

کو بویله خیال ات قاپلیوبن سجمع و جناس حاملک صنعتی نثر لرینه
رعایت او لنور سه وهلی در ویتلر ک سفسطه لرندن و در میان افندینک
اعتقاد ندن فورتیلور لو (و آکو غلطه ده او تقر و بدہ باده لنو شر
وله رف بنم کبی تقلیقات یازار لر سه طبیعی مغالطه نامنی الیلر)
لنری ارامق و نه ادم او لند قدر بینی بیلک معیار سداد نام کتابمهزه مراجعت
لنه . غلطه ده او تقر معنی البشان لرن فنادر چونکه (بنم کبی جهرل
رکب و سفسطه کولوک) محلی او لوب نفس اماره سندن تخلیص
تریبان ایدن منلو خیال لی شیلری سویلائے شبیه و مجاز و کاپ
غالرک قبیله سنه کید و ب ابوالبیاندن مسائی حل ایتملیدر .
طابه قادینک کوزل اولان سندن ناسه حسن تائثیری ایچون
فتضای حاله مطابق او لسی لازم در (صکره سجمع حاملک ایراد بینی
ه میوب (بنم کبی کندی بینی تر ذیل ایدر)

دلخ یقینیات ارامگاز . بو هانه ظنیات قبول او لمن بلکه بمحثه
جا بنه کوره یقینا نلئه لفوعنه دخی دقت او لتفق لازمکلور . مثله

ایچنے اول قدر ایلو و یکدر کیمسنه لر وارد رکم قبیح اولان ظ
عالمه حقوقه بخاون ایدر لر (حضرت عیسی و آدمه اینانمقوش
طور سون جناب الراہ وحدانیتند ظن اوله رق بنم کبی یهودی
ادنا اولدیلر) نه چاره پاپا سزا ناسن سیویان کمسنه لری آچمیدر

اعتلار

فی الواقع طبع ونشرینه فرار ویرلیان تعلیقات نام شر محمد
اللهک وحدانیتند ظنم اولد یعنی سویلش اید یسیه مدن مکتب
چو جقلرینک اخطارانی او زریته تو به اید رک دین مبین اسا
قول ایلدم نه چاره بویله حالمه سببیت و پرن انجع جه
اولد یعنندن ارباب اطف بی معذور طو تملیدر لر

و غرض اکونسه و ععظ و نصیحت ایسی خطابه دنیلور . و مقبوا
و ظنیاندن مرکب اولور . و اعظ و خطیبلر و نطقه ای کبی .

خطابات ناسه حسن تأثیری اولوچ حسبیله فوائد عظیمه سه وا
و غرض اکو قوه نطقیه ایله تو غیب یا تغیر یولنده مخاطبد

..... شعر دنیوب نثر دنیلور

خلاصه

حاجی غرض ناسه و ععظ و نصیحت ایچیون فرشولقلی سوز سویا
اکو بو ظنیاندن اولییدی عند لونه مقبول اولوب قواعد عظیمه
کتابی میدانه کله بجه اید . و اکر حاجی غرضی نطقی حسبیله تنفس
و تو غیب اغالر لک ذهن لرینه قره کوز خیالی کبی شعر سویلید حلا
منشور کبی منظوم بکل واسطه رسیله اهل منطق عمندن دان

بکریان نسنانی بئی نکدیراینامکه هرنقدر چجالدیلو سه چجالم ملئ
فائمه سز قالمشدر .

بعضنا شهرت بومربته یه واردکه علوم متعارفه یه ملتبس و
مسئلته اولور ..... قضیه لری کجی .

خلاصه

شهریلوده بورتبیه واردکه (بن کجی شیطانه بکریانلوده) اول
پوقدربیتلری دخی شول و جهله تفریق اولنودک عقلک خارجند
وله رق یا پیلان خالی سده او زینه قضا النان و بیراقلوی ادبیک
مصلحت عامه ایچجون کوریلان مستروع عادا تله

بونلدن بشقه بودها و هیبات دنیلور قضیه لو واردکه قوه واهنک
هقلیانکه محسوسانه قیاساً اختراع ..... بیانیله اسکانایملک کجی .

خلاصه

ونلدن بشقه وهملی آدملو واردکه قوه واهنک سنک عقلنه قیاس
بله ایجاد ایتدیکی و قعه لو (بنم کجی) کاذبد رته کیم هر طاشک
کانی وارایکن (آخرین بنم مکانم یوق) و قعه لوینه حکم کجی
حاجی دلیلک ایراد ندن غرض اقر بالوینی بولقدر و برهان چاوشن
هر لکدر برهان چاوشنک پل چوق اقر باسی اولم دیندن هند
پله خلط اید رله و عقللوینه استناد اید رله آنی قورتار مقایچون
غوا ایله سورلدیلو . حاجی غرضنک بو خصوصی اسکانی ادرکن
اجزا ولنتری افتتاحیه غوغایله زهرلنور بناء علیه دلیلک
و غاسی مشهور و سلیمان قادرینلو طرفه کورد لمشدر و بونلوك

اکر بونلوك بولیسی دکل ایسه هیچ بوشی دکلدر ایشته بونلوك بو
اولمسی ایولیش برطا فم شرطله مرجع اولنور بونلوك ایسجم تما!
اولمسی دخی بکار لوندن معیار ندن طوغراجق کوچک اینجیرایا
دلیل اوله رق خواجه فارسی میدانه کلیر

اما بدیهیات حسیه . مشاهدات حدسیت ..... جزعاً ضدیقاً

خلاصه

اشکاره عقلی اولات ذاتلوك آبدستی د تجزیه سنجاقانه
ومراقبه ده بولنان اولیالوك و قعه لویله بیلنور نته کیم آتش بیقا
فارصغور تیمور آتشه کیرد کده یموشار و قعه لوی بیلنور .
آبدستی بوزوله رق قبیله رئیسنگ ایتدیکی بوقضادفعه هه
برواسطه ایله کیوه رک کورصاده ک عقلی این اینا نیرو محبوضیه
کوینش کبی قضاسی محلنی دکشدید پکجه هندسه ایله اوچیلان و خ
افندینه دشکلات لور اینه سی این بکفور . البته این عقلک کیز نا اوله قمه
تجزیات . اول قضیه لودکه بعض مشاهدات او زینه ..... محال عقلی

خلاصه

مفخر یادنیلان بلاهی قولایلقله اینچنلر د اینک حکمیت دکشدید
اولان عقلالی ممکن افندی نی ارایور لهر نقدر پا پاسله و بیرا
مرهندسله طیانه رق پک چوق خلط اینمشلو ایسینه غلطهده عه
هو لار نیلان تحمل تخمنی آکل ایله شببه دن قور تلدیلر
اما حکمت طبیعیده نقدر برهان افندیلر وار ایسنه خارج د کلتله
فارشمیش در لر ایشته بونکجون بعض قضنا الظہوره کلورکه میمونه

وسط بولنور ..... عبارت در لو

خلاصه

حالبوکه بريکينك ياريسي فدر جانسون اولان و قعه يه حد
او سطائ لزوچي قدر چونكه أوليلو ايله بكارله قوت و يريجى
برشى او مديغندن اعتراض وارد اولور . فقط مثال الرده
سوپلينيلان و آچيق نفتشلى فرض اولنان و قعه لو ذهنه يرلشيدكىد
هم بكارله هم أوليلو فايش بخشن بولنور هر نقدر بربيريه حند
كورپنور سه بمحال اولوب بر طافم تبىياتله واضح اولور
چونكه علوم متعارفه برو طافم بدرهيات متداخله در كه ..
.. تبىه بولنور

اسلام

صف حضرتلىرى مناسبىسىز اوله رق د يكى بحثه كېرىشىدىكىد
ندى غرابت حاملله إلى غريب بوصورتى خلاص ايله جىكى
يان ايدرم .

خلاصه

لى اولان بيراقلو د يالرى آشكاره طويوق اولان حر يفلوك
اخلىن قالان معاشرىنى بىرىندن الملوچون آچىقدىر اندر بىچىلە
ناھراولان بىتمىلە طيانفر كه برشى دوشسونىڭ كۈوان اولنسون
لە ماز مکومىخانە جىچرىنى يانى و قعدىسى ميدانە كله اشبو
دى بش دانە قضاىىلە ئۆزىر كە بوياكى واندر يادكلدر ياشويلىه د
پىلە در آكى اوپىلە ايىه بويلىه دكىلدر آكى بويلىه دكىلسى اوپىلە دكىلد

مثلاً کل جزئدن بیوکدر . کل مجموع اجزاسنه ... . کبی خلاصه

خلاصه
قدمما ايکي فرقه يه تقسيم او لنورلو شويله که انلو يا على
فسبيله دو شنوله جك او لورده صحیحًا اینا نیلو رسه او لی
او لورلر و اکر يا الکن ذهن حاصل اولان برشکل هندسه ایله
بیلنور رسه بکار او لورلر نته کیم چفت اولان درت ادم لر
قضیه سی ايکي طرفدن دو شو نلدکه بونک عینی اوله رق
بیوله اولان بوقوت دخی آشکار او لور .

حالبکه برايکنئ ياريسيدر قىمنىه سند دخى او يله بىرحد

جو برايميه رئ جرم اي رسه ..... يقيمه دسيور .
جهت . طرف معناسته در . وقوع . وقعة کي بلاجي بو خس
يک برو قعه می مراد اولديغى آكلیه مدم مصنف حضرتلى
ولقدر غير واضح صورته افاده مرام اي دبور لر که جانچ صدق قد
بشقه کابنئ شرحدن بليله فراغت اي جمک كليور . عقل .
نم بولند يغىندن جوهرا ولديغى بليله مم . جزم . کال بکاک
باز ديجى برحکا يه نك اسمى ولوپ آخرندن ياحذف او لمنشد
قضيه . اول بلايای عظيمه درکه بزم او ده بابام بيره كتدىگنه
والده مله قومشون خوخو بيتىڭ او لمنشد

خلاصه

جبرى اوله رق كييلان قسبتلرا يله ايکى طرفى بلا وارد درکه
بريسى كوبلا و قعه سند جز مينك باشنه کلان بلايای
عظيمه طبقي (بزم او ده کي والده مه ما جى سنه بكره يوب)
عقل بونى هر نقدر ظن اي درايىسى بوليله او لىيوب قضيه يقىنى دند
قضيه عظيمه قرائت و اماراتدن ماخوذ اولان قضيه درکه
عقل اى ظن غالبه مبني حكم اي لوايسه ده نقضينى دخى تجويز
ايلو ..... . بونلرو علوم متعارف دىلىور

خلاصه

بوينوز طاقانلىرى بكارى دن النان و عقل انلى كندينىڭ نقضينىڭ
جهان يىنى حاتان كىمسە لور اما استراشكاره او لىسون استر
ولىسون . عقللى دليلك كورصاد قله كور دكلى و قعه

اولی اولان قادین طرفدن دیکیلان خارجی البسلى کلامه
و ببریه او یعنون اولمده قلریغی بیلکدر بعضیله اندر
بوحالرینه طاریله رق و دون صاتدم و یاخود صاتارم که
صاچمه شیله قاپیله رق ذهنرینه کتور دکلری عادی شیله
برطاقم خبر لره عقد بیع ایمشردر .

نسبت خبریه که برشی واقع دکلدر یعنی
برشی دیکر شیله ثابت در یاخود ثابت دکلدر دیمکدر بونسبت
اکونسبت خارجیه یه مطابق ایسه صادق و دکل ایسه کاذب
دیلوور . بناء علیه خبر صدق و کذب محتمل اولان کلامدر
دیو تعریف اولنور .

واقع . اولمشدر معناسته در . یعنی هر کون عشرت ایتدیه
میخانه ده کی کنج برچو جعلک اسمی ایسدده بوراده اول اولیسه کرکد
صادق . بنم اعتقد مک خارجنم بولنا نله اطلاق اولنور .
کاذب . او کیله علمندر .

خلافه

جبرا کیلان قسبت اولمش و یاخود اولما مش برشی اولدینغی
سود یکم تعليقاتک مضمونیله مثبتدر یاخود دکلدر بوقتب
(بخ کبی) طوغزی اولیوبه یلانجی اولندرک کلامه
با قیلو رسه ایه اکلا شیلوور .

ونسبت خبریه نله ایکی جهتی که وقوع ولا و قوعدر اکون عفر
بوجه تلودن برینی ترجیحه ایلوا ایسه خن و اکر خلاف فنی

اوقدیغم (افدى اکله کیم دشمنلک ایمکدر افديدم) بیسته
ظرادشمن دیمکدر . مکتب . کورمدیکم برشی اولدیندن بیله هم
فی الواقع . سبحان الله بتوں کورد قادینلرینه هموردم ایسید
نه معنایه اولدینعنی بیله مدیلر . خارجیه . چرچی یعنی بچاق
بیله ملک ایچون چرخ چویر بچی اولان بیولک پدر ملک اسیدر .

خلاصه

شمن اولان بخار بر مکتوبن پهلوانلرک قسبتلرینه طاریله رقا
نلری جبرايدر که اکرانده اوینون ایسه چرچی بیولک پدر ملک
خرخ اجرا ایلدیکی بر سمله در والافلا . تحف شی مصنف کرامتی
ساتیورینم بیولک پدرمی ندن بیلیور
شلاً کلسون و کلیدی کبوی طلب و همتی فعاللرینک مدلوللری اولان
سبتدن قطع نظر ایله خارجیه بشقه بر سنت پوقدر . صیغ
نقددن اولان صاتدم . . . . بیع بولتفق لان مکلور .

کلسون . طورسون وزننچ چفور چشمہ ده ارقداشم طلوم بجهو
پهلوانک اسیدر . کلسیدی . کذا . همنی . عطف تفسیر ده
قطع نظر . صالحیه میدانند دیکیلی طاشنک اسیدر .
عیغ . جمع کثرت اوlobe چولق چوجنی چوق اولان بر قیزک
ایه سیدر . عقد . اولی دیمکدر

خلاصه

کلسون و کلسیدی کبوی عارسن پهلوانلرک ایشلری کیشا اولدقله
سبتدن دیکیلی طاشر جولنده یا پیلاند و چولوق چو جعلی اوlobe

کاو بہلوان ابن شیطانه اویله بر حمله ایلدیکه کیمش اوله بیغی قسّبے
آز قالدیکه کند ندن بوش اوله جق ایدے بوخن مخجنلر کرامت صهاندیلر
ایشته او نسبته اسناد و طرفیندن بر بخشیدن سند الیه
ایک بخشیدن سند دنیلور .

ایشته . . بزم او به دیره کنه دینور سده بوراده غایت تحف
برادراندر . اسناد . ابن شیطانه کیدیکی قسّبندر . مسند الیه
پندیکی ایچون کورد لر کلویه بونامی ویردیلر . مسند . پنیلاند
ابن شیطاندر

خلاصه

ایشته او قسّبته کورد لر اسناد و کلویه مسند الیه دنیلان ابن
شیطانه مسند دیدیلر .

و کلامک مدلولی اولان اشبوبنسبتک خارجند مطابق یا غیر مطابق
اوله جنی بر بنت و رایسه اول کلامه خبر و جمله خبریه دنیلور .
(الله الله نه تحف شیلر مصنف حضرت لرینه خاطرینه کلشد
یانمش حسد مدن چیادیور و بضم کلیور)

مثلا (خواجه افندی مکتبه در) کلامی بر خبر در کم خواجه
فی الواقع مکتبه ایسه بو کلامک مدلولی اولان نسبت خیریه
اکامطابق اولور و دکل ایسه مطابق اولاز . واکرا اویله بر بنت
خارجیه بولنان ایسه انشا و جمله انشائیه دنیلور .

مثلا . ترکچه در . خواجه . فراجه و زننک بخار دیمکدر
افندی . علی غیر القیاس اسم فاعلدر معنای ایسه و هبیده

بیان ایدر قوستلک او همی دخی بونی تأیید ایدر .

لَا حَقْهُ

لَا حَقْهُ . خانقه وزنده دیلنجی قادینلک رئی اولان اناه بگز کور قادینک اسمیدر .

کلام . بر نسبت تام یه دلات ایدن جمله در . شویله کم بحال جصفت بر شیئه نسبت اولنور و مخاطب اندن فائئه تامه حاصل مدوب انک او زرینه سکوت ایمک صحیح اولمد .

کلام . بوراده کور دیه لواندرندن مشهور حاجی کلونک اسمیدر نسبت . قسیت وزنده بر قایق ارشون فالین استاردن معمول لوب پهلوانره مخصوص بر طوندر . دلات . کرامت معناسته لمدینعی آنهم سویلش ایکن پکده تصدیق ایده مر .

جمله . جمله وزنده اول معنا یه بر اسم ایمه ده حین طبعه حاجیم بھی یازلشد . حال . فال وزنده اسم مصہد رکبی کورینور دیه راده غازی وزنده اسم مفعول اولوب بوش لفردی معناسته بوش کله در . صفت . کیمک معناسته در . شیئه . بوکله

لم زائدم بھی زائد در . مخاطب . ابن شیطان نامنده کرکو تلی ختیار پهلوانک اسمیدر . فائئه . قاعده بھی قیچ طرف معناسته ناغرب بر اسم جامد در . تامه . شامه وزنده بنم بھی مختم نتلره اطلدق اولنور . سکوت . ترکچه در . صحیح اولور .

اه یار فتله اولور وان قالدی معناسته در

خلاصه

اولان فقره نرینی ایری خلاصه ایمتش ایسدمه بوندن بو
لاحقه یه قدر بر خلاصه ایله بیان این جمک .

خلاصه

کلام بکل بليغ افديله او بيوشمش بمعقامه بولند قلري زما
او مليه جو صورتله يان ملري وفضيبح افدينه ايسه بويله سره
قولاق آصحا مسيله در اديب دنيلان برقيو مجى انله بک: يان خو
دروب دوشير ووب يا پديغى بر طاقم چيچكلىر اكر بربينه بکرها
فضيبح افدينه ديد يكى اولور لكن قيوجىنه برو ظيفنه سه
واردركه خواجد چو جقلره عقا عخد دينيه او كره دير كن سوبىد
كلامي تأييدايدر بوجهتك دخى بر قاج كوزل صولانمش بعچدا
واردركه قوري اولان او تلردن استفاده ايدر ايشته كلود
الناس على قدر عقولهم حديث شريفى بونى مؤبد در شهر
كويىرده خطيب اولد قلرنى انلى اكلامق لازم كلىر .
بعضها سوزلى انسانلىك افكارينه موافق اولد يغى جهتلە برم
صورتند كيركه بليغى كلامنە لعنت ايدر كلامك خدا
پئ كوزل حكايه لراستماع اولىغۇ لايق ايسىد كلام بکل خام
ذهنه كىره رئ تشبيه وكتايە ومجاز اغالىك يا پدقلىرى ف
بىلەملىيدر چونكە يولرا وچ او لوپ ساده جە كندى مىاصنى افاده
عاجز قالىرلر تفضيلات سابقه دن آكلاشلىدىغۇ كوره بلى
افدى بعضًا فضيبح افدى صورتند كورىنيد لكن فضيبح افدى
كورىنن بچىن اد بازلىءە صنعتلى يانلىك ياند قلرى محررات رسما

دست بعضناً متنات ایله وبعضاً لطافت ایله مجتمع او لور نته کیم

.... هم سلیس وهم لطیفدر .

خلاصه

یاز وایله یاز یلان شید وبعضاً متنات وبعضاً لطافته ه
مازی یقار نته کیم ملا فهیمک ثلث یازی ایله یاندینی (کثرت
حس ... پیرانه در) غزلی هم انسانی قوی ایدر هدی
ر . وکور آکا هله شو (نه شیشه یم ... احتراز بکا)
کیس بوئی مؤیددر .

دست و جزالت یارقت و متنات بالطافت حسیله کلامک

مات مختلفی وارد رکه حس وذوق ایله بیلنور

خلاصه

یازی ایله جز دانلقدن یاز یلان متین ولطیف کلامک پک چوق
بانلری اولوب حس وذوق افندیلر ایه بیلیرلر

ملک بلا غتی . مقتصنای حاله مطابق تیدر . یعنی مقامه مناسب

آن وجهه نصویر و ترتیب اولفیسیدر . فقط ..... بلاغت

بولمان ادیب اولان کیمه شاعر ..... لاحقه .

اقار عجز و اخطار

آن شریفدن بحث ایمکدن عاجز بولند یغمدن آکا متعلق
وی شرح ایمکدن کندي می منع ایملکه مجبودم بناءً عليه
ده مصنفک بر قاج سطر عباره سخن شرح ایتمامکله برابر
من حضرتler بنیع اشبور ساله سینه ابتداستند بمحمله قدر

بالاذه مندرج مصنفک عباره سندن اکلا شلديني وجه اوزده : سعد
شمرک ناقه سنک قتل او لپسى جساسک خاله سی بسوسک او غور سرک
نشأت ايتديکي تبین ايمکله (البسوس) ناميله ياداولنور
تعليقانک بویله حالات سبب اولدیني در کار ايسراوه بشقه در لوحه
سبب اولديغندن (أشائم من التعليقات) ناميله ياداولنورست قورقار

اخطر

ينچه بيك مشقتله ياز دينم سو خلاصه نك مندرجاته لا يقileه واؤه
اولق استيانل تاریخ عرب ناميله مشهوراولان تاریخه مراجعت ايله
(أشائم من البسوس) مثال مشهورينک وذکر اولنان وقوعه نك
حقیقته مظہر اوله جقلی اخطار اولنور

کلام لطیف . اول کلامدرکه الفاظ رفیفه دن رکب ایدر وطبعه اندس

ویره جلء معانی یه متضمن اولود فغاینک (شمیم . . . .) بیتی کی

العذار

بو محله قدر مصنفک ياز ديني متنک کلام تني ايرو ايرو صرف و نجح
تطبیق ايله انا لیزایدرايدم لکن نه چاره سو یلفسی کوچ بعض اساه
مبني انلدن صرف نظر له بالکن خلاصه لریني بیان این جكم بونخصوص
اختیار ايتديکیم مسلک دن ظولایی بخی معدوز طو تکنی رجا ایدرم

خلاصه

کلام لطیف : برسودرکه لطیف افندینک اغزندن چیقو با یه
قطائف تلر عکبی انسانه انساط ویرد و فغان ایدرک (شمیم
کاکاش . . . . بو) قصیده سنی او قو تدرر .

خلاصه

عرب فونا قلرنده مشهور باز هوشتك قائم اولد يعنی مجلس مخصوصه
قارونک بیوک او غلى مقارن کبی چوق سویلیاندر کیه مزلرايدی .

قسم اول الفاظ جزله یعنی قالین و اغزال فظادر ..... غایت لطفه

اسْعَلَانْ م

بالاده یاز بیلان الفاظ جزله و رقیقه نک تقسیمه آکاتابع اولوید
طی او لمنش اولان امثله نک معنالریزی یاندن صرف نظر ایلدک چونکه
لغت مزکوره یه وقوفسز لکله برابر قاموسه دخی دخی بولند یعنی
مکدرگ شیح ایده مدم

کلام متین . اول کلامدرکه الفاظ جزله دن ترکیب ایده و ترکیبی
مفرغ اولور یعنی قالبدن دوکه کبی کله لو بربرینه طبیعی مر بوطکی
کودینور دوکوله صاحیق اولماز . نعمینک (دکلدر که کشان) ..
.. بیتی کبی .

کلام متین . کلیب بن ربیعه نک اسمیدر . مفرغ . کلیب قاتلی
جساس بن مره نک لقب مشهوریدر . مر بوط . ارموط وزنت
سعد بن شمرک سراب اسمیله معروف و کلیب بن ربیعه نک قتل
یمسش اولد یعنی ناقه نک اسمیدرکه جساس انکه یوینه غدرگلیبو
تل ایتمشدر . که کشان . جساس بن مره نک بسوس نامیله یاد

ولنان خاله سنک دیکر اسمیدر

خلاصه

ریبک (اشأم من البسوس) دیدکلری مثال مشهورکه ایضاً سی

ادخالی جائز اولمد یعنی ادعای اینکه بولند قلندرن یوسف کلله سند
تنافر و غربت باقی اولد یعنی اکثریت آرا ایله حکم او لغشدر : بنده اکثر
حکمنه تابع اولد یعنی اعلان ایدرم

متکلم فصاحتی بر مملکه در که انکله متکلم کند و مقصید یعنی الفاظ فصیح
افاده یه صفتدار اولور . متکلم فصیح ابتدا کلامات ..... زیاده او
ابتدا . اعتنا وزن نه ترکچه بر اسمدر . تحری ارامق معناسته در .

انتخاب . ارتکاب معناسته در . مشاكل . شکله جمعی اولوب بلدا
دیمکدر . مناسب . مکاری معناسته در . منج ترکیب . ترکیب من
دیمکدر . یان یانه . ترکیب هنچی یه مثالدر . سلامت . فلاکت معناسته د

خلاصه

ترکیب منجی یه مثال کو سترمک ایچون بارگردانی آرامق و تحری ایا
بولوق دوچار فلاکت اولد قد نصکه یان یانه بر استره را کجا عودت ایمشد
سلامت . کلامک لئن اوزده سهولت ایله جریان ایدیشیدر .

(بیت المحرر) بیور مجلس انسه ای مست ناز . نی و می مهیا کان دلنواع
کبی ..... موقع مناسبی وارد در .

سهولت . فروخت معناسته در . جریان . طور مق معناسته د
مجلس . ترکچه در . کان . عود و قانون کبی بر طرب التیدر . دلنا
قادین اسما ایسیده بوراده طوغزی دل دیمکدر . بلاکشان . پطبلخا
و زنده کثیر اسلام معناسته کور دجه بر اسم مرکبدر .

مقارن . غنی و ترویله کسب شهرت ایدن قارونک سکبید
او غلیدر . سنجک . کیرمل معناسته بر اسمدر

وَصْلٌ . نَصْلٌ وَزِنْدٌ وَفَصْلٌ مُعْنَاسَهُ دَرٌ . اَفْرَارٌ . انْكَارٌ لِئَضْدِيدِ رَبٍّ
لَطْفٌ . نِزَاكَتٌ دِيمَكَدُرٌ . وَعْدٌ . بَرَدٌ وَزِنْدٌ اَولُوبٌ شَهَادَتٌ مُعْنَاسَهُ
صِعْوَبَتٌ . نَخْوَسَتٌ وَزِنْدٌ قَوْلَالاً مُعْنَاسَهُ دَرٌ . اَعْتَرَافٌ . قَانُونٌ
جَالِمٌ مُعْنَاسَهُ دَرٌ . اِيْضًا . قَانُونُكٌ اوْتَارِيَّيِّي دُوزْلِمَكٌ مُعْنَاسَهُ دَرٌ

خَلَاصَهُ

مُشْهُورٌ اسْحَاقٌ قَانُونُكٌ اوْتَارِيَّيِّي دُوزْلِمَكٌ فِيجَهٌ حَسَنٌ صَنْعَتَنِي هَرْكَسٌ
بَكْنِيرِدِي وَقَانُونٌ چَالِمَسَنِي كُوزَهٌ درَدِي
وَكَذَلِكَ (صَبَاحَه قَالَه شَعْرَ يُوسَفٌ آسَا اَولَه دَامِنَكَشٌ . بَزْمٌ
اَنْكَشْتَمِزْدَنْ دَسْتَنْ اَيِّ مَاهَ كُوكَهَدَرٌ) ..... بُونِلِرِايِسَه
عَلَمٌ بِيَانِ اَيِّلَه بِيلِنُورٌ .

أَخْطَارٌ

شَبُوا اِسْلَاهَه مُوجُوداً اَولَانْ كَلَه لَرَكٌ لَغْتَلَرِيَّي اِيْضَاحٌ وَبِيَّنَ خَصْوصَي قَارَئَلَه
فَطَانَتَه تَرَكٌ اوْلَمَغَلَه بِرَوْجَه زِيرَدَرَجٌ اوْلَنَانْ خَلَاصَهُ يَه دَقَتٌ اوْلَنَه
خَلَاصَهُ

وَرَادَه يُوسَفٌ كَلَه سَى دَاعِيَ تَنَافَرٌ وَغَرَابَتٌ اِيدُوكَى بِيَانِ اوْلَنِيورِايِسَه
بُونِلِرِ حَكْمَتِي مُصْنَقَه نَزَدَنِه مُجْهُولٌ دِينَلِسَه بِجا اوْلَدِيَّي فَاقِبَلَ اِشتَباَهٌ
وَلِما مَغَلَه يُوسَفٌ كَلَه سَنَدٌ اوْلَانْ غَرَابَتٌ وَتَنَافَرٌ اِسْبَابٌ حَكْمَتِي بِيَانِ
اوْلَنِيورِ شُويِّلَه كَه : يُوسَفٌ فِي الْاَصْلِ عَجَّي بِرَاسِمَدَرِ حَكَكَه تَعْرِيَفٌ
وَلَمَغَلَه بِعَجَّيْتَ حَالَنَدَنْ چَقَارِلَسَه اِيسَه بُوكَونَه دِكَنْ اِمْرَضَرِيفَنَه لَخَذَنَه
اِرَدرَ بِعَضِيَّلَه ماضِي مُجْهُولٌ حَسِيَّغَه سِيلَه يُوسَفٌ يُوسَفَه
وَسَفَوْ اِقْسَرِيَّفَه اِيدَلَه بِعَضِيَّلَه دَخَنِي ماضِي حَسِيَّغَه سَنَه بِاِحرَفَنَه

پک زیاده محنون او لیورم : جمله سنی مصنف اول دیغی ایچوند رچونک
بنی کورنار محنون دکل بالعکس مکدر اولورلو زیرا اولقدر الله بنی
عجیب الشکل وکریه المنظر یا تمشد رکه بن بیله کندمن اولد پچه متنفرم .
مصنفه قارشو بونی سویلیه جث اولسدهم یلان سویلرم چونکه بن آنکه
حاسدی هم هیچ برفرد تصور او نمک کندی محسودیتی کورد سکده مصلح
مزکوری او قوسون بناءً علیه بندہ او قویه م وهمی یازه حم
تعقید معنوی . بحسب اللّغه منفرم اولان معنادن مستکلک مرادی
اولان ..... اولاماقدر (درکه لطفکه کلمم زیرا ..... اوراده
بولنوق معناسته انتقال ایتمک پک بعید در .
مراد . امردک جمعیدر . مجاز . صحیح دیمکدر . کنای . انانئ و زنک
اولوب بلاد عربیک بنی کانه قبیله سنی اطلاق اولنور . مجرد بونی بن
بیلیرم . مقصود . مطرود وزننام اسم مرد اولوب قصد معناسته
کلور . زیرا . پیرا وزنک اربه صویی دیمکدر . درکاه . ایواه
وزنک ورم علته دینور . نقی . تبعید معناسته در

خلاصه

بنی کانه قبیله سندن ورم علته ایله مبتلا اولنان امرد کندیسته قصد
اید جکی ملاحظه اولنوب اشبو فکرینک تبعید ضمانت اربه معمول
و بیره اسیله معروف اولان شرابدن ایچیبلشد
کذلک (ایلشکن وصلک اقرار ایله اسحاقه کرم . وارمی و لطفی
مجال انکار الله عشقنه) بیستن دخی وصلی اقرار دن ای و عد
ایتمک معنای ..... و عد بینن قولان نیاز .

فقط موجب تعقید او لورا پرس نرده جایز او ملديع كجه شعرده دخی تجویز او نهاد
· تقدیم · تغريم وزننه فرانسز لسانند پره زانتی ايمک معناستدر
· فقط · سقط وزننه شش بنان او لنله اطلاق او لورسده
يا لکن معناستدر · موجب · برخواجه نك اسمی ايشه بوراده
جواب ويرمك معناسته کلير ·

خلاصه ه

لن ومسنیه جواب ويرنری فرانسز لپره زانتی ايمد کلری که
ترکرده دخی بوجال تجویز او نهاد

تعقید · ايکی قسمدر بری تعقید لفظیدر که بروجه بالاعباره نك
سبکه واقع اولان خلدن ناشی کلامک معنای مراده دلانه ظاهر او لما
تعقید · ايپله با غلanch معناسته در نته کیم بخی کرکوئه بکر
چالذینه ايپله تعقید ايتدیلی ايده · ايکی قسمدر · بعجايب بر
مخلو قدر غرابیت مخلوقاتی مطالعه ايده ندری معلومیدر · واقع ·
راقع معناسته کله جکدر دیه حکم اما را قعنک املاسی عرقی در
بناءً عليه دو شملک معنایی ويرمکه مجبوراً ولدم

خلاصه ه

په با غلنان خلقک تأديبته دلالت ايدرسه ده بر بر لرینیک
سبک وربطند خلل اولما ماق لازم در ·

اختصار

مصنف حضرتلرینیک تعقید مثال او له رق کوسردیکی امثله نك
رج و تشریحندن صرف نظر او لفستان حکمتی : بسی کورد کن

آلئ واسطه معظمه سیله میدان و خصوصه کله بیله جکی تعمیم
سعادت کابنده بلا واسطه اجرا اولنان عملیاته مقرر اولدین یعنی کبی
(اسکی اعتقاد نره کوره) قبه فلکده میخنی اولان اجرام سماویه نک
کاهی حقها مشاهد سی ایچون میقره سقوب آتنه لزوم قالمیه رق
و بلاهت قاعده لرینه خلک تکریله رک عالمه مندرج اولان موادک
مطالعه سیله حاضل اوله بیله جکی جدت کابنده مسطور در

بو وجه بالا متعلقات فعلک تأثیری سبک عباره بر خلک تکریله
کلام منثور ده جائز اولن ایشه اشعار ده جائز و شایع در .
منثور . هر نقدر دار اغاجنه چیکلان حلاج منثوره علم ایشه
بوراده بر نوع چیچک معناست در . اشعار . شعیر رک جمی اویون
او په لری نمکدر لکن بوراده مجاز اعقلسز دیمکدر .

خلاصه

منثور اسیله معروف اولان چیچک خاصیتندن اوله رق عقلسز لره تشیم
اولند قن اول حال لودن بری اولور لر . چونکه شعرای روم او زاف
فارسیه بی . . . . . تقدیم اول نشدر
شعرای روم . و ق جاهلیت کسب شهرت اید متعلقات سبع صاحب دیدر .

خلاصه

بر فعلک فاعلی کیم اید و کی مجھول اولدین یعنی حاله شعرای جاهلیه دن
متعلقات سبعه اصحاب بیک کابنده هر جمعت اول نغله بیلنور ایشه آراید دن
بر پارچه بال آلب و بر مصراج سویلدن انک بیلمی محالدر .
اشعار عثمانیه ده بو مثلاو تقدیم و تأثیر رکثر و شایع در

خلاصه

وراده بلا عنتك قسم اعظمي تعریف حمتنك بلا هتدن مثا الرکوسته بور
لا عنتك قسم عظمي اسيه عشقی شعرانك بیا يندر شعرانك بیا نی ایسه بیت دیمکدر
رمیا ایتمک و در پیش ایملک یرند در میان ایله در پیش ایله و رخصت کامل
ینه رخصت کامل دیتلک ولاجل الفروخت عباره سنن . . . .

Chunuf تالیف قبیلند ندر

در میان . دکومان معنا سنه در . در پیش . رخصت دیمکدر .
اجل الفروخت . شطرنج اسمیله معروف بر آلت او لووب اکثر میان
نم کجی بچاره لوا نکله مشغول اوله رف اداره تعیش اید رلو .

خلاصه

کرمانده او ن او کو تک ایچون رخصت لازم او لدیخی کجی طاشک دلمشی
از مد مکرک شطرنج او لوند فرس اسمیله معروف اولات ز خیره نی میش اوله .
تصویر افکار غزه سنك : پر تقد کانفع بشرک باشه قومنش

نورانی هادرکه سایه سعادتني تعیم اید جک واسطه بولمان
که لزومی قدر نهال مطبوع الاندامی . . .) . . . قبیلند ندر .

تصویر افکار . فطوغراف الی دیمکدر . پر تقد کا . بر لفغه بنات
معنا سنه در . هما . هوها وزنک بر غریب کلله او لووب جسمانی
میکدر . سعادت تعیم . بو کتاب اسمیدر . نهال مطبوع . میقره
قوب الی دیمکدر . اندام . اجرام سماویه دیمکدر

خلاصه

ملک باشنن نات و نور جسمانیه معروف اولان ذکانک فطوغراف

تائخرايدرک وجود لوينک سبکته يعني ضعفه سبباً ولله رق
کند ولرينه کدر و بيد لى زير اسودله تراکيب اجزا يه معنی ويريله
قالين کلوب ذهنک كيره ميه جكتدن بناءً عليه کند یاره ضعيف دو
نته کيم بازاره کدم ديه جك یوده کدم بازاره ديا نلو بوقبيله
بويله افعالي ايشليانلوك اقر بالرينه بيله ضعيف دنيسه بجاد
ونهالستان کيس ديا جهستن کي (خامه حمامه ...) ..... لشامواقو او
نهالستان. قيونلوك قوير و قلرينه يا پشان کنه لري ديمکدر . نزکس .
کوزک معناسته در . ديارجاه . برشيشک اوکي ديمکدر . خاما
جامه کبي اثواب معناسته در . حمامه . عاممه وزنده قادرینلر
محخصوص بر حامدر . موزون . ملعون وزنده او لچلمش معناست
برا سمدر . ترانه . ارنابود لقد تيران قصبه سنه دينور سداده
بوراده شرق خوانلوك تلاليلوم ديدکلوي اصولدر . دلکش . سکش و
دلکج معناسته بر ترکيدر . پوردان . ايواز وزنده بر قاره حریق اسما

خلاصه

کوزک اوکنه يا پشان کنه قادرینلر حاممند انوا به يا پشاجق او لورس
اول وقت فاچ درهم او لدیني او لچيلير دل کجه رعایت ايد نرا يوانه
طانيوب عربه يه بکونيان و ديل کبي طوغزى اولان زنجي بوله يه شاي
يعني راكب او لورسه عكسنى بللية بيلورلر بناءً عليه فضيحة
چيلاق او لهرق طوغزى ديلله سوپيلرلر .

کذلك شفيق نامه نك : سلطان هفت اقلیم زرين ديرسم
آفتاب : عباره سى ... مخالفقدر .

لوب بریره با غلامق معناسته در . فضنوی . ارتق معناسته در .
بکار . بیکار باشنده او توران درت کوز لکلی بکار خرسندر در
صهاب . یارم پشمچ طوغله معناسته او لدینغی کر میتچی صنعتیلم مشغول
ن رفیق سوپیش اید لکن بوراده بلا معناسته در . حرم اسکله سیدر

خلاصه

جیمله ماده سی : بر قایچ یکسنه بی بر محله ربط اینکدر بر آدمک
ناغنه کیرو بده طوبیلان خرسندری بریره با غلامق کبی اکواندر درت
شی او لورسه فنا کلام سوپیله جکلری در کارد رفضنوی وله رف
ناثبات ایدرم بیکار باشنده او توران درت کوز لکلی خرسندر دوچار
مدقاری بلد یایی دفع ایچون حرم اسکله سندن کتیر دکلری یمل سفره
نده ایتیوب حکومت جانبندن جبرا براره یه دیزیلوب با غلمندری کجه
ته بوحال حقیقته فنا سوزله سوپینیر بر مشیدر

عنف تأثیف : کلامک ترکیبی قواعد عثمانیه یه و بین الا د با

عی اولان اصوله مغایر اول مقدر .

بنکه انسانک لسانی قلبینک ترجمانیدر ..... بورامفعو الی آخر قلنخشد

خلاصه

سیف اولندر ادب و حکمانک سوزنلرینی دکلیوبده بوندر ل سوپیله کلری
مده لره دخی قولاق احتمیه رق بواصوله رعایت ایمیاندر در چونکه
ئا انسانک قلبینک ترجمانی او لدقاری ایچون ذهنرینه کلان شیتر
یلیوبده آکوره معالجدا امک استه لر حالبوکه بوقاعده بیلیاندر
پی باجزاییک بیلز لر وینه قاعده تقدیم او لنسی لازم کلان علاج

مصنف بوراده زائد اوله رق اول قدر غریب کلله لر ایتیان ایتمشد
بنم الی پرمقلی الملک غرابتی کچمشدر .

خلاصه

فاسوزلر دیله یا پشمہ سیله آغز لق ویرد مثل اچوق چناق یلا یا
دیله ری قبارارق آغرا شور یمک سفره لرندن محروم قاله رکندی
ایسه بسون کون عربه یه بنه رک دینک طوغر و لمسه چجالسو
سویله یکی وقت ینه فاسویله آش بشمی والی لیک بیندیخ
سویله مز مکر که بر فاره قوری قاری یه تعشق ایده .

علای عربیه دن بعضیلری کلامک فصاحتده على الاطلاق تابع
اضافاتندن سالم ..... اولدینی در کارد . تابع اضافات .
زنجیره دیمکدر . سالم . بنم کبی یاشلی اولق معناستندر .

خلاصه

عرب خواجه لرندن بعضیلری فضیحه بوسوزلرندن ناشی مجبو سلک
زنجیره با غلی اولد قلری زمانه یا شلی بر حالن بولند قلری کبی مسن
استدیلر بعضیلرین بویله حال فنالغی موجبا وله جغنی کلادیله فده
افهامه قیام ایتدیلر چونکه بویله فنالق ترکچه سویلیانه کوره مخلدید
تابع اضافات . او چدن زیاده کلمه نرک متواهیاً بر برینه مضاد
قیلمنسیدر ..... و فضنو لینک حدیقه آن عدداده (آ)
اینم تاب نظاره مصابیخ خواتین حرم رای بنت .....) .... فصاحت
دو شمشدر .

کلله . مجاذآ بوراده کش معناستن مستعلدر . مضاق . مصد

پیرات واردہ پرینه خیرات مورودہ کلہ لری پیان ادمیرینه مخصوصاً یکن
فی الوبع هو یوند طاشیاندر کورلکه باشداصشد رکه منضم اولدی
ه جلکه بردہ انضمام ایتگه هز یا نیله عالی دلکیرا ید رکه انفعال با بنه
عتله مادہ آته را بکا فاچمقدہ درلو مکوکه مجازات یچو قولاندیش
پاسکی سمر لی بر رکب قلبی قیرلق ضمانت ارکاب اولنسوند

ملک فضاحق . اجزاسی اولان کلہ لر فصیح او ملغه برابر تنافر کلائے

عف تألفیدن و تعقیدن سالم او مسیدر

لام . بورادہ ایجھ بورینی بیکل اسیدر . تنافر کلایات . فاسبو زدیکد
وف تألف . بزم او بده استعمال یتکلرینه کوره ضعیف اولناره دیکدر

خلاصہ هر

م بکل فصیح افندیله اجزالی برا ولدینی حالت کلائے کیدنلرک فنا
لرندن و ضعیف اولنارله سالم افندینک مجلسند او زاق او ملریدر .
غزکلایات . بعض کلایات اتصالاتند لسانه ثقلت کلکدر مثل
وق کاسه لیسلرانک نان خوار خوان (نمیتیدر) عباره سنن کی
لروهپ لسانمزرده مانوس الاستعمال . . . . تاریخنی سویلشد
مال . کور طوبال وزننک یا پشمہ معناسته مصدر در . خوار .
لوزننک پیار موق معناسته در . خوان . هوان وزننک سفره
اسنن مستعمل بنم کبی غریب برا سیدر . عباره . بورادہ عربہ
سنن مستعمل اولدینی وارد خاطرا اولیور . مانوس الاستعمال .
ده طوغرو لمق معناسته در .

تبیہ

خلاصه

کذلک افندی عربستان چو للر نز جنات او لدینی حالت کندینه جنا
سویلنسه نفرت ایدرک شرهه کلن

وکذلک آینه نک اصل ترکیسی او لان کورکی لفظی ماجوردر ... مرأت
مستعمله سجنجل لفظی لغات غریبه دندر

کذلک بوراده ادات شبیهه در آینه . آنی دیگر عربچه دب دیرا
کورکی . چونه ک وزنده کورک معناسته ایشہ بوراده کورک دیگر . مرآن
وزنده آینه نک اسمیدر . سجنجل . صنچلچل وزنده فاره طویان برقوش

خلاصه

بونک بکی آپی دریستدن کورکی کانع غریبدر چونکه منفرد هر قدر عربی
آینه کوروبه سجنجله بکن سه لریله بزده بولیه شما ولدینه کذینی غریب
(لا اله الا الله) عباره شریفه سنک اصل ترکیسی (یوقدرت

چالا پدر انجق) ... مستعمل دکلدر

خلاصه

لا اله الا الله عباره شریفه سنی یعنی ترکه او لان یوقدرت طایه جو
چالا بدرا بحق عباره سنی او قیوبه غریب شیطانلردن او زاق او ملق
بسقدر چاره سی یوقدرت .

قیاسه مخالفت کله نک قواعد عثمانیه و اهل لسانک ..... انکسار ایتدیه

خلاصه

بر طاقم بربرینه او غونئز کله لر کمه لر کورلدیکی کبی کلدکیرینه اناطه
او لان کلدق و یاندق بینه کورد چهارسی او لان یازدک و هکذا

بینه کزن در ویشک لای فی ایسه عشرت ایمیش بر جاهلاک سوزی کبی
بر کیفیت در که ایچنلر بیلور و کذا یوکساع بویلی نجی مستشرز

پیستا نستیق وا پیشتر کو چیز ملعون نرینک سوزنری کبی .

ایبت . کله نک و حشی او مسی بعنه مالفس الاستعمال و ظاهر المعن
لما مسیدر . مثلا اتش لفظی میانه مزده زبانزد او میشد .....

ترناس کلاما ز .

یحشی . طاغ و چولرده کزن پاره سرکسنه لره اطلاق او نور .
آنوس الاستعمال . عطف تفسیردر . ظاهر المعنی . فقر او ملتق
ناسنه در . زبانزد . عربه بکنیان زبانی دیمکدر . اما اصل
تف شی دیمکدر . هر چوود . غریب معنا سنه در .

اخطام

من حضرتاری ترک او لدقندن عباره لواره سنه بر طاقم مذوقات

سترسیور که بخی بر طاقم ئاویلا ته مجبور قلیور

خلاصه

ویشک غریب او مسی ایسی طاغله و چولرده پاره سرکز مسیله در
کیم آتش سوزی یانند سویلنسه قوجه عربه بکنیان زبانی کلشده
اغاجنه اصلسنه سویلیور صانیر . اما تخف شی اکر ترکجه او د
ظی یانند سویلنسه بر درجه ده اغريب بر حالد بولنور ایدیکه
تانبوله کلسه اند شا او لد بعنه کممه آکلیه مزايدی

ذلك لئا اعریب اجتناب و تجنب ..... زبانزد دکلدر .

ندلک . بوا فندینک اسیدر . تجنب . شهره کلمز دیمکدر

دکلدر . ماهیت . تخف معناسته در . کرکی . چوچی و زنده برآمد
ایضاح . غیبد خبر و یورمک معناسته در . تعریف . بوراده سویلک من

خلاصه

ظلمکار اولان کله کلام متکلم فصیحه حاليه متصف اولور . بد
حالیه یا انکر . کلامه متکلم متصف اولور بوندک تخف و کرکی
حالرینی غیبد خبر و یورمک ایچون هر برینی بشقه بشقه سویله
نعود بالله من شرهم

کله نك فصیحه کله نك تنافر حروف دن و غرابیدن و قیاسه مخالف
سامل اویسیدر . تنافر . غایت فنادیمکدر . غرابت . غربته
فقیر دیمکدر . قیاسه مخالفت دن سالم . جمله سی بر ترکید رک
عالیک بکنم امسی دیمکدر

خلاصه

کله نك فصیحه بکزمی او کله نك حرفه غایت فنا و غربته کز ر
درویشک لافه بکزه مسی و عالیک بکنم امسیله در
تنافر حروف . کله نك لک او زره ثقلتی و بلطفه ندان عسر تنا بخبار
بو کیفید که حس و ذوق ایله بیلندور . مرتفع معناسته مسته
وایستا استیق کله لری وایشنز کو جسز لفظه کی
ثقلت . آغ معناسته در . مرتفع . اسمه صدر اولوب بیوكسل معه
مستشرز . مسترسل معناسته کلر سده بوراده بیوكسل بو
ز بخینک اسمیدر . ایشنز کو چسز ایستا استیق . کذا .

خلاصه

بوب اندر کی سوزلوا ارامغی ار تکاب اید رلو

کلامک احسن او در کم عوام انک معناستی کلاه خواص دنخی فضل

مزیتی تقدیر اید رلو . عوام . هوام کی بو جکلر دیمکدر .

خواص . خاصه نک جمعی اولوب خسته لو دیمکدر . فضل . بیورک

دیمکدر . تقدیر اید . تقدیر اید وزنند مصدرا اولوب قدره حواله

ملک معناسته در . دیلو . دیلامق مصدرا ندن بر فعلدر بوراده

بز لاما مق معناسته در

خلاصه

هزک کوزلی او در که انک کوز لکنی بو جکلر اکلاه بیوک خسته لو بیله

تقدیر له مزیتی یا زه رق او ته ده بروده وین لار لر

بغت . سوزک فصیح اولون شرطیله مقتضای حالت مطابق او لمبیده

سوز . فارسی اولوب یاقیجی دیمکدر . شرط . قارن وزنند ایسته

الاسته قصورا ولمنشد ر بوراده که هنه معناسته در . مقتضای ح

وراده عربی و فارسیدن مرکب اولوب میدان معناسته در . مطابق

م مصدرا اولوب اتله معناسته در

خلاصه

بیع دنیلان حریفک یاقیجی و کهنه حالیله میدانه آتلسیدر

ماحتایله کله و کلام و متكلم متصرف اولود . و بلاغت ایله یا الکر .

نم و متكلم متصرف اولود ہوندک ما هیتلری کو کی کی . ایضاخ لیچون

بیخ بشقه بشقه تعریف اید لم . متكلم . متظالم وزنند ظلمک

کدر . یا الکر . قالکن وزنند اولوب معناستی بیلہ کلام اتن

او مله ایله سید ردن مرکب اولوب . او مله . معلوم لکن سید رسی
معناسته در بوراده ها نکی معنا به کلد یکی معلوم دکلدر

خلاصه

لکن بونک حاقدتی نفاقه قولانمی ایچون احتججه سوزلر اقتضا ایدر

چونکه اهل استاذ اولان اد بالسانی اینجنه الکدن پکوروب او مثلو الفاظ
شخی و انتخاب ایدرلر ولسانه ثقیل و قولاغه کریه کلان و معناسته کا
ایچون لغت کابنه و فکر ایله ذهنک اتعابته محتاج اولان الفاظ
استهالندن اجتناب ایدرلر .

اـهـل . بـیـرـثـ معـناـسـتـهـ درـ نـتـهـ کـیـمـ عـربـ اـهـلـ وـ سـهـلـاـ دـیـرـلـ . اـینـجـ
خـروـسـ دـیـلـیـ کـیـ غـایـتـ کـوـچـکـ معـناـسـتـهـ درـ . الـکـ . فـلـکـ وـ زـنـنـدـ اوـ
جـنـکـانـهـ لـرـ اوـ بـهـ لـزـنـهـ یـاـ پـلـوـبـ صـاـنـدـ قـلـرـیـ قالـبـورـجـیـ برـالـتـدرـ .
مـثـلـاـ . مـثـالـکـ جـمـعـیـ وـمـلـیـدـ . اللـهـ اـعـلـمـ بـالـضـوـابـ . اـنـتـخـابـ . اـرـتـکـ
وـزـنـنـدـ صـدـاسـیـ طـوـقـونـ معـناـسـتـهـ درـ . تـقـیـلـ . بـخـیـلـ وـزـنـنـدـ طـ
دـیـمـکـدرـ . کـوـیرـ . سـفـیـهـ وـزـنـنـدـ طـرـمـالـاـ بـیـجـیـ معـناـسـتـهـ مـبـالـغـهـ اـیـدـ
اـسـمـ فـاعـلـدـرـ . لـغـتـ . قـوـچـهـ قـارـیـ دـیـمـکـدرـ . کـتابـ . بـنـدـ اوـلـمـدـیـغـ
بـیـلـهـ مـامـ . فـنـکـ . نـکـوـ وـزـنـنـدـ جـمـعـ کـثـرـتـ اـوـلـوـبـ قـامـوـسـکـ اـفـادـةـ
کـوـرـهـ عـقـلـرـ دـیـمـکـدرـ . اـتـعـابـ . اـفـعـالـ بـاـبـنـدـ بـوـلـیـقـ معـناـسـتـهـ
مـحـاجـ . بـنـمـ کـیـ مـسـکـینـ اوـلـنـلوـهـ دـیـنـوـدـ . اـجـتـنـابـ . جـنـابـتـ معـناـ

برـسـمـدـرـ .

خلاصه

چـوـنـکـهـ خـروـسـ دـیـلـیـ کـیـ اوـلـانـ لـسـانـلـوـیـهـ الـکـدنـ پـکـورـبـ شـرـحـالـدـ بـوـلـ

انشاً. يوکسک سس ایله ترکی چاغرمق معناستادر. فرض شعر. چورلک
ک دیمکدر. خط. تقون چبوغی معناسته او لد یعنیه ایهانم وارد در

خلاصه

سکن تمثیلی بیرا قدر صرف و استفاق نخوم معانی و بیان عروض و قافیه لغت
نمایله یا پلیر. درت فزار لدی اوده چورلک ییه رک و ترک چاغرم
ولو چبوقرله یا پلیر بونلرک تفاصیلی بیان العنوان رساله مزده
ان او نفعله آکا با نماییدر تو فیو افتاد عا ایدرک الله اعتماد ایدرم

مقلمه

مقدمه. هرشینک اوئی معناستادر نه کیم مقدمه الجیش دینور
ن بوراده منطقیونه کوره او لامقدمه صنعت و مقدمه کبری معناستادر.
صاحت. الفاظک تلفظه واستماع طاتلو و معنای ظاهر یعنی تلفظ
لنو رایکن معنای ذهنی مبتادر او لمقدار. فصاحت. بلاهت
ناسنه در. معنی. معنی وزنن مصدرا او لوپ ترکی چاغرمق دیمکدر
لناهر. ساحرون زنن اسم مصدرا او لوپ کیزلى معناسته در. پر
هن. یاخ دیمکدر. مبتادر. مقاؤزنن افعلن او لوآونو تماق معناسته در

خلاصه

هت صاجی او لنر سویلان سوزلری ایشتمل اینچوقولا قلرخی با غلرل
لنرک علامتی دخی الفاظک قواعد لسانه موافق والسنہ ادباده کثیر
ستعمال او لمیسر. علماتی. کواهتی وزنن حفاف معناسته در
جی. برادات عربیدر. موافق. منافق وزنن او معنایه کلر سه ده
اینامام. کثیر. تو پکجه ده کثیر وزنن احمق دیمکدر. او لمیسر.

خلاصه

بزر هر لغت را سیمه رلت سبیل بینی تعریف اید لم : شویله کم سو
کوشش لغت بسیله یعنی بر قند در کلام کوشش لغت ایسه و قده کوره اه
اویق و تشیه و مجاز و کایه آغاز لغت حقیله اد اسنی و نوایجاد صنعته
تو زیناتی ویرمل خصوصیه ندن عبار تدر

لشاعمه ای او زره اشبوع علم بلا غنی بیان ایچون بورساله بی بر مقدمه
اوج با به تقسیم و بین تعالی باب اوله فن معانی شه و باب ثانیه ا
بیانی و باب ثالثه غنی بدیعی بیان اید جکن . بوده معلومک اوله
علوم عربیه او ن ایکی فن اولوب بونره علوم ادبیه دخی دنیلور .
بونلرک سکنی اصول و دردی فروعدر .

· باب · قومعناسته · علوم · علملک جمعی و لوب بیراقله مکدر · اصل
تمللی دیکد · فروع · هاید معناسته کورد چه ادات ایسنه ترکجه فناری دینه

خلاصه

لشاعمه اذ اونر بایراقلی بلا غنی بیان ایچون بر بلوك عسکری اوج قبه
بولدم سبحان الله بر بیو قپوده ابوالمعانینک ایکنجی قپوده ابوالبیانینک اه
قپوده بدیعی خاملک فنلری کوسته جکارد . بونینک بسلکدن صاده
عربک بیراقله ای او ن ایکی فنله یا پلور بونره ادبیه بیراقله دینه
بونلرک سکنی تملی دردی فنار لیدر .

اصول عثمانی لغت و صرف و استفاق و نحو و معانی و بیان و عروض
فنلریدر . فروع اربعه انشا و قرض شعر و محاضه ایت و خط بعنی ا
فنلریدر ..... و علیه اللہ سکلان

پیشتر نهاده بودند . مجموع و جناس . بویرده چمن
کل ینا علی قیز لدر . ذیل . فیل و زنده زیل صورنا سخوش
معناسته ایسه ده بوراده چانپاره مراد در
خلال حکمه

خواجه لری هراجر لره قیز دقله کبی بلاعث کتابه ده قیز ارق
براق اچستر در که بری ابوالمعانین کیدند اولان بیراق او لوپ انکله
قدرنیک اسبابی بیلیور . دیکری . کوردلر کیماسی اولان ابوالبیان که
کی بیراقد رکه آکری یولدک تعمیر اولنمند اداسی بیلیور یعنی
ومجاز و کایه اغالری ارایور لردیمکدر . سجمع و جناس کبی کوزل
یوزلرینه برصغیره نیت و پوهرک والرینه برو طاق زیلر المراق
لغته فندلی برشقی سویلیور رکه بوکا علم بدیع دیرلو .

ی عربیه دن بعضیلری بواوج فندک مجموعی بیراقلی ابوالمعانی
دیرلک ای تسمیه قالقدیلر . بعضیلرین او لکنی ابوالبیانی حکمه کلر
مانی یا پدی دیه اختلاف ایتدیلر بعضیلرین جزا لیچون ابوالمعانی الله
شیطانی اولان ابوالبیانی یه بایراقلی تبلیغ دیدیلر .

چنی برعلم اعتبار این رک علم بلاعث تسمیه ایلدک ایشته اول
کوره شمدی بوعلی تعریف ایدن لم . علم بلاعث . کلامک فریبا است
من بر فندر . کلامک مزایاسی مقتضای حالت تطبیق و تشبیه
و کایه لرینک حقیله اداسی و صنایع بدیعیه ایله ترینی خصوصیه .
آ . زوايا وزنند کوشه لردیمکدر . تطبیق . اوینون اولق
مندر . صنایع . صنعتلر دیمکدر . بدیعیه . نوایجاد معناسته در .

نامنی ویره رک دیبورک . بوکاب دها اول یازیله حق اید کن ارمود
کلدیکندن یا پیله مدّ بعده معارف نظارتن درس جد و لری اصلاد
دیکر کتابدرک تأثیفنه حاجت کوریله رک اندری یازدم

علمای عربیه بلاعث ایچون ایکی فن یا پمثردر . بری علم معانید که
کلامک مقتضای حالم کیفیت تعطیقی بیلیور . ایکجنبی سے علم بیاندر که ادا
طرق مختلف سخنی بیلدید بدعنی تشییه و مجاز و کاہ دن بحث ایدر . سبجع و
کلام بلیغه زینت وین برطاوم وجوه نحسین کلام وار در کم اندره صد
بدیعیه دنیلور اندری تعریف ایچون دخی علم بلاعثه ذیل اولق اوذنه
یا پوب علم بدیع سمهه ایتمشدادر . ادبای عربیه دن بعضیلری بو اوج فنک
علم بیان سمهه ایدوب بعضیلری دخی او لکنه علم معانی و دیکرا ایکیست
بیان ایله بدیعه علم بیان واوچنه بردن علم بدیع دیمشادر . بعضیا
معانی ایله بیانه علم بلاعث دیرلر .

علم . کرم وزننام باپراق معناسته بواسمدر . معانی . بیان و زننام
عمامه سی یکمی ارشون استاردن اولان برشی خدر والمند ایکی بچنی متروط
بر عصاگواردر و بوسوننه اون ارشون استار صاریلید ربوون کونندا
ایمکدن بشقه بر چاره سی یوقدر . مقتضای حالم مطابقت . قیند
معناسته کلیر بر ترکیب اولدیغئی رو یامد کشف ایلدم . بیان . به
کور دل رک جاسی اولوب شام شیطانی اسمیله معروف هوجه قفالی ابعان
کولک بیاند و کرک معانید اختصار ایچون ایله حذف اولمنشد
طرق . طریق جمعی اولوب یولر دیکدر . مختلفه . اکری معناسته براه
حرام . حرام وزننام مصدرا اولوب تزیم معناسته در . تشییه . و مجا

دن کاپ او در بعده د نصیرکه کریله جلک چیقیله جقی یو للهینی السید ردق
مح تدریس و تعلم اید نه لشاعثانی او ذره اصل معنای طوغنجیه سو پیوب
نه مقتدر او لورلی . اما فصیحاته و بلیغاته افاده هرام اید بیلک
تعلم بلا غنی بیلک لازم کلور

ق . آکلا یان دیمکدر تعلم . او کر نان دیمکدر . اصل . معلوم

خلال اصره

ی آکلا یان و کوزل تملی او کر نان طوغنجیج یا زوب او قومه مقتدر
هدن فضیح و بلیغ افندیلک مرامل نین بیله بیلور

عثمانیه نک اخزنک بلا غت عثمانیه نک تدوین و تأثیف و عدا ولہن شیکن

لذمان بو وعدک ابخارینه مساعد او ملدی . بعده معارف عمومیه ناظری

مکاتب عمومیه و خصوصیه نک درس جد ولر بخ ترتیب لچو تشکیل

نم قومیسیون طرفندن تأثیفی عهدن مزه تحیل و تکلیف اولن ان کتابلر دن

ناعثانی یه مخصوص او لق او ذره برفن بلا غت کابنک تأثیفی اید

لر دن بعضیلر نینک تأثیفه موفق او لدیغم حالم اشبوبلا غت کابنک

و تأثیفه موفق او له مدم . مکر قوم دن فعله کله جلک بر جوق اولاد

له برابر بودنی اریکه پیرای خلافت وجہ بابنی پادشاه حقایق

بی مدانی (سلطان عبد الحید خان ثانی) افندیز حضرت یعنیک

حسان همایون نارینه رهون ایمیش . ایشته شمدی او ل وعدک

بینه ابتداء ولہن شدر :: ابخار :: ارموج معا سنہ بر احمد

خلال اصره

ن حضرت تبریز هن سبب مبنی ایسیا پدینی کابنک اسمنه بلا غت غیره

منحوی قدر کثیر و واسع دکلدر . بوجهته صرف و منحوی تعریفیه حاجت یوقد
فارس . ابوالخیمیه طائیستنک قاریسیدر لکن بو ناده عجم مراد
قاعدہ . هند ولسا نجده دیل دیمکدر . نسبت . باقی لجھ معناسته
صیغه تصریفیه . اینجھ طمارلر معناسته بندن اغرب بر ترکیدر سنجا
اوسع . تحف دیمکدر . مسائل . مسیللر در مجله خوانلر معلوم
تعریف . علی غیر القیاس ثلاشیدن مصیدا ولوب تعریف معناسته ددر

خلاصه

عثمانی دیلی عجم دیلنکه باقی لجھ دها طوغزیدر بعض کره آتلرہ بندن لد
عرب دیلنی کورمکه دخی مجبور ز عثمانی دیلنک اینجھ طمر لرعی هرد دیل
تحف و دها مکلدر بونکچون بود دلله صرافدن پاره بوز در مق خیلی جمی
اولیور فقط عثمانی مسیللری عربک مسیللر ندن دها کنیشدر
بوجهته صرف و منحوی تعریفیه حاجت یوقد

بناء علیه بز دخی لسان عثمانی نینک قواعد صرفیه و منحویه سنی جمع ایله برف او
او زره بر شدیر و بقواعد عثمانیه نام کتابی تدوین ایتمشیدر کم لسان عثمانیه
قواعد حقن دلک ابتدا پازلش اولان کتاب او در . بعد ای اختصار ای
مدخل قواعد نام رساله بی و صکره ای تلحیص ایله قواعد ترکیدر نام رس
جکی تأليف ایلدک . بناء علیه . کوز کوره معناسته و حصف ترکید
تأليف . الشدیر مق معناسته ددر

خلاصه

کوز کوره عثمانی دیلنک پاره بوز در مق و بر شیئه و قصد ایملک یوللار
ضبط ایدر که بر علم یا پوب پازد که عثمانی بینان طوغزی لغی حقن دلک او

جهه سی برفن اوله رق تدوین او لمنشد
کر کوتاه بزم قبیله نکه اسیدر . اشتقاد . با بامک ممتاز حکایت سیدر
:: حکایت ممتاز ::

رسنه بزم قبیله دلاور لندن بریسی کند و معشوقه سیله عقد آن دواج ایدر
را یکی کون حصر که دیگر قبائل ایله غزایه قالقوب کیدر بر مدت غزادن عودت
یقینخیم کون لدن بر کون زوجه سی قوچ سنه اولان فرط محبت دن نظولا یی روئیانه
کوره رکه دیگر یله هم مجلس او لمسنه تائیدکه امر ایدر . بچاره قادر بخیز ز و بعینک
هری اتفاق ایچون کیج رساعت ایکی داده لرنج چادری او کن تسلیم ایتمکه
ولان بر اختیار سائی چادر ایچنہ آلیرا نکله برایکی ساعت پسر محبت دن قالپر
هایت اختیار ینه تسلیم ایدن مسکن نه کیدر فرد اسی کیج بسے یا باره یا باره دیمه
تون چادر لری طولا شر رف کمال یا سلم سمت نه عودت ایتمشد ده افاد اسی
و پله ده افاد اسی یته بویله یا باره یا باره دیر رکه چادر لری دور ایدر ده
طلوبنیه نائل اوله مدیغندن قهر یله ترک جامه حیات ایدر .

فارس . بوراده آتلومعناسندر . مضبوط . غنیمت دیگر

خلال صد ه

ضیل بزم قبیله ده که ممتاز حکایت سنه مستقل ابر فن اعتبار ایتشادر در
که بری ایکی اوله رق بر از غنیمت ملی کو رمکه کیدن دلاوری زهرملک ایچون
بن یاز مشادر در :: لسان اعتمانی قواعد قواعد فارسیه نسبت دها
یاده در . وبغض قواعد فارسیه استعمال ایله برابر بر چوچ قواعد عربیه
خی رعایت مجبور ز . ولسان اعتمانی هجیج نصریه سی لسانه اوسع و مکمل
بو جهتله مسائل صرفیه سخیل بسیج واسعد در . فقط مسائل نخوبیه سی لسان اعتمانی

بنی معذور طو تکری وجا ایدرم

علم صرف ذات کلیه نک احوالندن بحث ایدن بر فندر . علم مخواکله لر
حین ترکیبته عارض اولان احوالندن بحث ایدن بر فندر . بوایکی فز
کلامک اصل معنایی آفاده سی کیفیتی بیلنور وایکسی دخی بر مقصود خ
ایتدیکی جهله حقیقت حالن بر علم دیمک او لور
. ذات . یوه بات معناسته کلدیکنی با بام قیونلری او تلا درکن سویلا
ایدیسده بوداده کندی دیمکدر . حین . قیل وزننک ماضیء مجہول
اما بوراده زمان معناسته در . ترکیب . بر لشک معناسته در عا
بوکله نک نه معنایه کلدیکنی هیچ بر کتابه بوئه مدیغم کنی قوجه وال
دخی سویلا مشددر . کلام . سلام وزننک ترکچه بر اسمدر . اصر
فصل وزننک اک معناسته در . معنی . رعناؤزننک کوزل دیمکدر
. کیفیت . ترکچه در . حقیقت حال . بنج مجہولدر

خلاصه

مهاجره کندی سوزلرینک احوالنی ارشدر مقایچون پاره صرف ایمک
بیلک بر فندر و انلک سوزلرینک بر لشکریله عارض اولان مقصد لریند
احوالسبند ارشدر و ب . بیلک بوده بر فندر رایشد بوایکی فن ایله کلامک اک کون
کلام طسی بیلنور وایکسید بر مقصود خدمت ایتدکاریچون صحیحگا بر علم دیمکدر
بعضیار مسائل استقا دخی بر فن مستقل اعتبار ایتشادر . لکن اکثر ای
فن صرف داخل قلشادر . لئا فالرسینک قواعدی قلیل و مضبوط او بونو

علمای عربیه لشاعرین که قواعد یعنی جمع این رک علم نخواستند
ایدیکه کله نک احوالندن بحث ایدن بر علیم در . نحو . قصد و طریق معنالریز
کلامیکی که آخر نه کی یادخی حبس لسانند ید معناسته کلیر . کلمه . هر فرد
 مصدر تخفیفی ایسیده دبوراده سوز معناستند . احوال . افعال با بندت

مصدر او لوب حال لامق معناستند در

خلاصه

عرب خواجه لری طوعری دیلاری یعنی فنا شیردن حنبطله مقصد لریعنی یار عشار
ایدیکه سوز لک حلالاننسنی آرایی یعنی بر علم یا پیشتر دیمکدر

صکره علمای متاخرین بونی ایکی قسم تقسیم اید و بربینه علم صرف و دیگرینه
علم نخوستمیه ایتدیلر . . . . صکره . ترجمه در لکن املوسی صکره یار ناق لارون
متاخرین . اسم فاعله بکنه بورا ایسده کریکیلر معناسته بر اسمدر
تقسیم . چالنان بر عالی او لشمک و بولمک دیمکدر نته کیم بزکورت
چو جصلیه خرم او طوم چالدیغزده بونی هاید تقسیم اید لم دیر اید
صرف . زهر ملک معناستند . ایتدیلر . حاضر ایتدیلر دیمکدر

خلاصه

کروکلان خواجه لر بونی ایکی یه بوله رک بر سفیه ها جمله کی یا پد فری عالمیجی
خرجه دیلر دیگرینه انلری زهر له ملک ایچون حاضر لدیلر

استذار

بنم کبی بر کوی اهالیستن جا هل ضا قلرینه اک عالم اولان بر ذات بمحاب
حیفات بر کتاب هیچ بر و جمله یا کلش شرح ایمه بعکی در کار ایسده بولمه تقیله

نهایت دیمکدر بوندن صکره پچان کله سی عذف اولمنشار. معجزات. معجزه دیمکدر
جمی در معجزه هر نقد رصبعت معناسته مستعمل اولدینه ایشتمش ایسیده من
بوکا اینا نهم. باهه. قاهره وزنند اسم جامد او لوب آشکار دیمکدر
عذب البیان. عذابی موعود معناسته اولدینه خانم نه مخراط طوبادر
سوپلیش ایده. نازل. انجیری مقبول نازل لی شهری ایسیده جمی نوازل
کلد کن معناستی ذکام او لدیار دیمکدر بوراده مجازاوله رق اینک معناسته
مستعملدر. خلل. کرد دیمکدر. علیا بدلا وزنند خواجه لود دیمکدر
فوق العاده. فتو، رده وزنند بر ترکیب وضنی الووب شاشیله حق بر حاله
دیمکدر (فت در وا یا اولی الایت). اعتنا. بوراده یا یغره معناسته بر عکله

خلاصه

مهاجر لک بحواله زینه عربی چو ق طار مشادر چونکه اسلامیت بور جلو لان
و فلکه متین وقوی رافه قدر پچان فصیح و بلیغ لک حیله لی صفت لزند
طولا یی کوکدن نازل اولان عذاب ایچون عربی آشکار قرآن کریمی او قیوب
مکدر بر حاله یا یغره ایده کلمشلودر

لسان زنک بر باش لو جه مأخذی لسان عربی اولدینه سبی بوراده ایمک قواعد
بران بحث اینک لاز مکلیور. بر باش لو جه. یا شلو جه وزنند اسم مرکب
اولوب بر باشی معناسته در. مأخذ. میز و زنک بر اسم اولویمنک
قره و خانم معناسته مستعمل ایسیده بوراده اینبار دیمکدر. مبنی
کوره معناسته در. بحث. مصدرا ولوب آرامق معناسته در

خلاصه

بر باشی اولان دیمکدر اینباری لسان عربی اولدینه کوره بوراده اینک بران

محضوص . ترجمه‌ی د . تدوین . کسکین وزن‌نامه مصادر اولویت یارمود
معناسته در . ایده کلشتر . کورده‌چه در (کردچه)

خلال صره

مدون اهالی‌سدن طائفة هجرت ایدن‌لر اوراده مثلك قاعده سی‌کجی طوعی
اولان دیلرینچه بسطه بر علم مخصوص یازه کلشتر در

وبوکا آک زیاده اعتنا ایدن عربدر چونکه اساس دیانت اسلامیه اولان
وفضاحت و بلاغتک طبقه قصواستن او مبلغه معجزات باهره دن بولسانه فران
کریم لسان عذب ابیان عنی او زده نازل اولدینه اند قواعدینی خلدن
وقایه بر خدمت دینیه او مبلغه علمی عربیه بوکا فوق العاده اعتنا
ایتمشتر ایدی

وبوکا آک . ترجمه‌ی در لکن اهل‌لری بوناوان در . زیاده . اناهی وزن‌نامه
کلاهی او زانق معناسته کلیر بر اسم ایسه بوراده چوق دیمکدر
اعتنا . هند با وزن‌نامه ایله بر اسم فاعل اولویت و انقولینک بیان
کوره چوق طاریق معناسته کلیر مش . عرب . یوزلری قره اولنله اطلاع
اولنود . اساس . استل جمعی اولویت اس برکتینک مثیله قاج دفعه ضرب
اولندینه بیلدر بوراده تمل دیمکدر . دیانت . مصدرک مجھولی اولویت
تصریفی آخرنک کور رسک معنای ایسے معلوم در . اسلامیه . فارسی
مسلمانق دیمکدر . فضاحت . بر اسم در مشهور کا ور فضیح مرداد در
بلاغت . کذا لکن بوراده بلیغی شاعرمی چ یوخسه دیکر برکت‌نکارمی چ
مرداد رسک میورد (المعنى في بطن الشاعر) . طبقه . صرفه وزن‌نامه
راف دیمکدر . قصوی . خرم او زن‌نامه قسوت قلب معناسته ایسه بوراده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

محسن حضرت تاری بورساله یعنی بسمه ایله باشلا دیندن کند یلنین
متدهن اولد قلرینه اشارت ایدیور اکرم بکی او لید یلر بوقدر کلفتی
اختیار ایتمز لایدی طوائف متدهن کند و لسان لرنین قواعدینی جمع ایله
بر فن مخصوص اوله رق تدوین ایده کلشلرید . طوائف . قطائف
وزنده طائف جعیدر نه کیم عاملک جمعی عوامل کلیر لکن بوراده
سکه مکرمه یه قریب اولان طائف شهره عراد در جمله مسی ایسه قلر اعیانه
ستمه . هر کسک معلوم اولان قره طاغ جوارنه قلعه سی غایت متنین
اولان مدون قصبه سنک اسم فاعلیدر . کندو . ترکچه در لکن اسلام
کندی اولسه کرکدر . و اعلم بالصواب . لسان . دیل معناسته در
جمع . اولکی بابدن مصدرا ولوب جمع بجمع جماعت دیون پریف اولنور
دیکم مصدرا جماعادر . جمع . خوش و چوش معناسته کلدیکی بکی ضبط
معناسته ده کلیر بوراده بومعنا مرادر . قواعد . قاعده سنک جعیدر
قاعده ایسه بر مثلث اشاعی طرفی اولوب ارتفاعی انک او زرند واقع اولنور
فن . بن وزنک مصدرا در اولکی بابدن جن بجن بکی طوب طاش طوغز
چیکلور ایسه بوراده علم معناسته اولدیندن اولسته طوغزی جمکلز

واول قدر نجیب بوصور تک این شرح ایتمد که کندی وجود مک
غرا بستنی فر سخن فر سخن پکه رک بخی بیله حیرتک برآقدی
و من الله التوفیق و علیہ الاتکا

گریباً جَهَه

شکر الله که بنم اغرب غرایب اولان وجودی ترکیب ایله تعليقات صا
عبد الرحمن شریا افندی کبی التي پر مقله بنی عالمه ممتاز ایلد
و بعد . بو عبد حقیر هن فقیر یعنی . . . کرکوئی کلامه آغاز
دیرکه : هر کیجیه مثال عنکبوت خانه خرابید او قریوب وطن عنزی
او به درونش برویان کرسینث او ستن کور دیکم تربیه و پد
ومادر مدن تدرس ایلدیکم علوم ادبیه ثره سی اوله رق یاز دیغ
درمه چاتمه واوته دن برودن چالوب چار پمہ آثار مقبوله می
دوشونه رک هوق العاده افتخار ایدر و هله وجود ملک غراسته
تفکر له پل چوق کتب تأثیفه اجتسار ایلکی قودار ایدم بر کیجیه
بر معتاد لباس مخزنی کید ایکن احیادن بر قایچی آنسزین او طم
ایچرو کیردیلر و بلاغت عثمانیه نامیله موقع انتشاره قوپلا
رساله نک شرح اول نسخی بندن استدیلر فی الواقع بنده حمه
رساله یه پل چوق زمانه بروکمال و فضیلله شهرت بولدیغ
ایچون حسد ایدر ک آثارینک جوح و تکذیبی آرزو ایتمکد
اول دیغدن همان قول الاریجی صوایه رق تعليقات نامیله ب
اعتراض نامه یازدم حیفاکه ترکچه لسانه او لقدر آش
اول دیغم جهته اکثر عربی لغتی ایله افاده هرام ایتمد ایسده
حیفاکه بنده آکلام سندن عاجز قال دیغدن عدم اشهارین
قرار ویر مکله آکان ظیه اوله رق آسیده شرحه مجبور اولدم

Nazire-i Ta'likat

نظیرہ تعلیقات

(اشر خامہ)

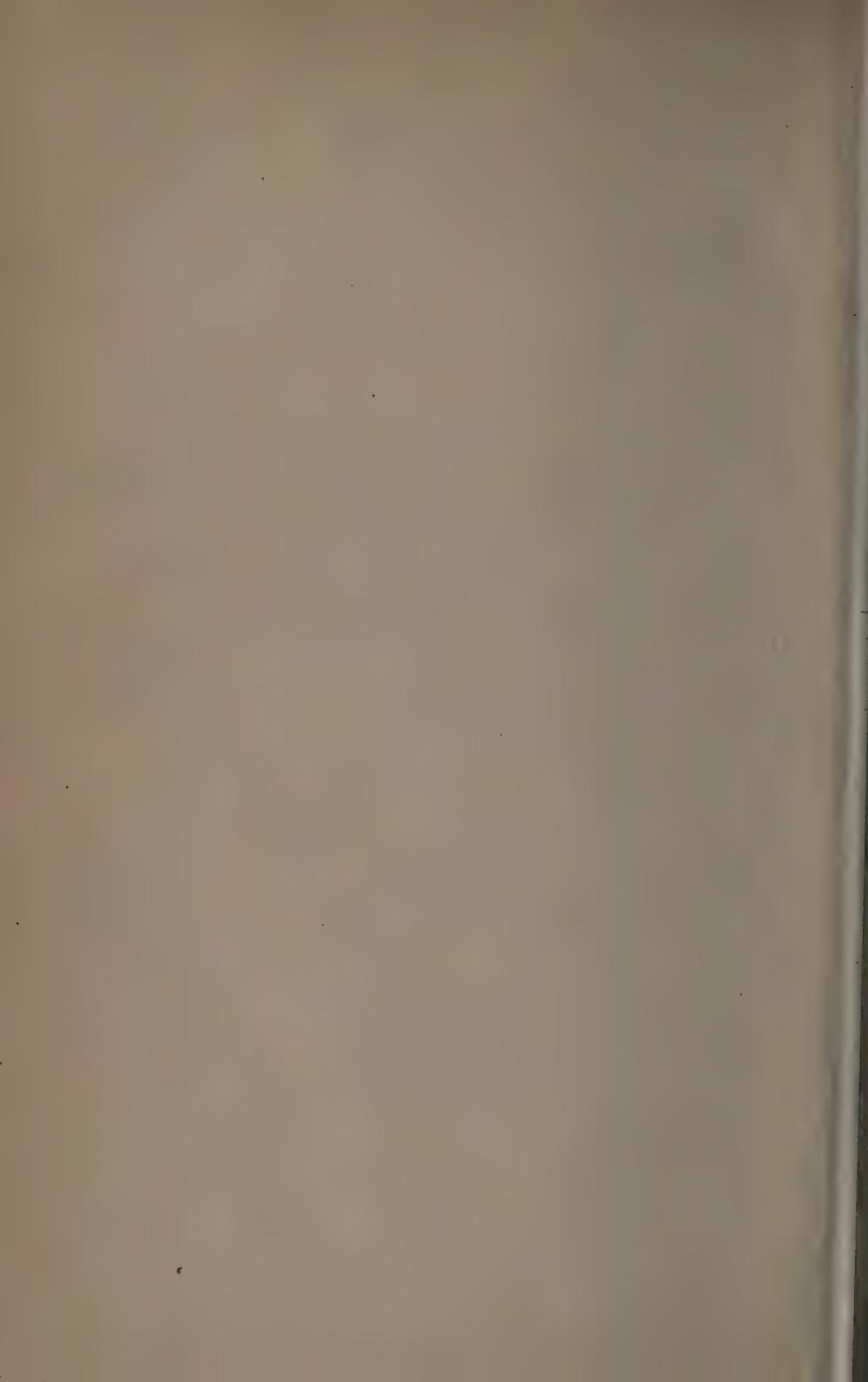
صاحب تعلیقات

(مذکورہ)

وغیر منظورہ

۱۲۹۹ھ

مثلاً بـ طاغٌ تـ هـ سـ سـ نـهـ مـ حـ اـ ذـ اـ اوـ زـ اـ قـ دـ نـ كـ وـ رـ يـ نـ اـ بـ قـ رـ
بـ لـ وـ طـ دـ نـ اوـ رـ اـ دـ يـ اـ نـ غـ وـ رـ لـ يـ اـ غـ دـ يـ غـ اـ سـ تـ دـ لـ لـ اوـ لـ نـ وـ رـ سـ دـ هـ
بـ وـ اـ سـ تـ دـ لـ لـ دـ نـ يـ الـ كـ زـ بـ رـ قـ ضـ يـ هـ ظـ نـ يـ هـ اـ سـ تـ تـ اـ جـ اوـ لـ نـ وـ بـ
يـ قـ يـ نـ مـ فـ يـ دـ اوـ لـ مـ زـ .

هـ ذـ اـ خـ اـ خـ رـ مـ اوـ رـ دـ نـ اـ هـ فـ هـ ذـ هـ المـ قـ الـ اـ هـ خـ ذـ هـ اوـ كـ نـ
مـ نـ اـ لـ اـ نـ اـ قـ دـ بـ نـ .

تسلسل مطلقاً مالـر . قضـیهـلـرـی فـضـایـایـ مشـهـورـهـ دـنـ
اوـلـوـبـ زـیرـاـ اـکـثـرـ خـلـقـ اـرـاسـسـنـدـهـ بـوـیـلـهـ شـهـرـتـ بـوـلـشـ
وـبـوـیـلـهـ جـهـ اـیـنـاـنـاـمـشـدـرـ .

خلـاصـهـ : فـضـایـایـ شـهـورـهـ يـامـصـلـحـتـ عـوـمـیـهـ يـاـخـودـ
تـادـیـاتـ قـانـوـنـیـهـ . يـارـفـتـ قـلـیـهـ . يـاخـودـانـغـهـ مـالـاتـ
خـلـقـیـهـ وـيـامـزـاجـیـهـ دـنـ طـولـاـیـ تـطـابـقـ وـتـوـافـقـ اـرـانـکـ
حـصـوـلـهـ مـبـنـیـ کـرـچـتـ يـالـانـ کـنـدـولـرـیـهـ حـکـمـ اوـلـانـ
قضـیـهـلـرـدـرـ .

اوـچـنـجـیـسـیـ «ـ مـقـبـوـلـاتـ »ـ درـکـهـ اوـدـهـ يـالـانـ
سوـیـلـیـهـ جـکـنـهـ حـسـنـ ظـنـ اوـلـانـ ذـوـاتـ مـعـرـوفـهـ دـنـ
ماـنـوـذـ خـبـرـلـدـنـ عـبـارـتـدـرـ .

فـقـطـ اـبـیـایـ کـرـامـدـنـ کـذـبـ صـدـورـیـ بـالـبرـهـانـ مـتـنـعـ
اوـلـدـیـغـنـدـنـ پـیـغـمـبـرـانـ عـظـامـ حـضـرـاتـنـهـ استـنـادـیـ مـلـومـ
اوـلـانـ قضـیـهـلـرـمـ بـوـلـاتـدـنـ مـعـدـودـ اوـلـیـوبـ بـلـکـهـ فـضـایـایـ
یـقـیـزـیـهـ دـنـ بـوـلـنـدـیـغـیـ جـهـتـلـهـ اـدـلهـ نـقـلـیـهـ دـهـ استـعـمالـ
فلـنـهـ جـقـدـرـ .

لـهـذـاـ بـلـاغـتـ عـنـهـاـیـهـ دـهـ اـبـیـایـ عـظـامـدـنـ مـرـوـیـ اـرـلـانـ
خـبـرـلـهـ مـقـبـوـلـاتـ صـرـدـسـنـهـ پـکـیرـلـمـسـنـدـهـ بـیـچـ عـنـیـ کـورـهـ مـمـ
درـدـبـیـسـیـ قـرـائـنـ صـحـیـحـهـ بـهـ مـقـرـونـ اوـلـانـ قـضـیـهـلـرـدـرـ .

اعتراف ۰ در دنجیس-ی هم بدینهایات و همدده حس-ی تی
انکار ایدیولر ۰ و هر بری تایید مدعی ایچون استدلاله
نویلیورلایس-ده موقعنده بسط و بیان اولندیغی
وجهله برنجی فرقه نک رأینه مغایر ذهابه بولسانلرک
س-وزی جای اختیار و اعتماد دکادر ۰ اکر مقام مساعد
اویس-یدی هر بر فرقه نک ذهاب و مذهبی بر تفصیل
ابراد ایدرايدم ۰

قرائن و امارات ده انتعمال اولسان قضایای ظنیه دخی
در تدریج ۰

برنجیمی « مسلمات » در که موقعیته بر هان و دلیل ایله
ثابت او لدیغی جهتله قبول و تسلیم اولنوب اثبات
مدعی اکا ابنا اولنور ۰

عنه لابر حاکم و یاخود بر او وقات اثبات مدعی ضمانته
اصول قوانینک مسائلی تسلیم ایدرک پارلمانتو ده مثبت
وم-برهن او لدیغی ایچون احکام قانونی-هی اکا ابنا
ایدرلر ۰

« ایکنجهجیس-ی « مشهورات » در که جم غفرانک
اویله او لدیغنه اتفاق ایدیور ۰

عنه لاعدالت کوزلدر ۰ ظلم چرکینلر ۰ الله بر در ۰

اولان غل مصلح عدم القىدن ويأخذ ديد ~~ك~~ كر بر علنندن
 ايلرى كلاكمىدە اولدىغى بىزىدر . كورلىزمى كە؟ حى
 خستە لغۇھ طوپىلان بىرچو جق يغورد وي باال يدى - كى حاىدە
 امان اغزم اجي - دردىھ حسب حالە قالقىشوب بالك ويأخذ
 يغوردىڭ عابى اولدىغى خاطر مېلە كىتىرمىن . و كىندو سىنە
 انحراف مزاج او لميان يرادم خلاف معهود بىر حىسىدە
 يوانورسە طبىعى اسباب خارجىھ تحرىسىنە قالقىشوب
 دفعە حىسىك احساسىنە قابلەرن .

لەذا محسوساتىڭ معرض غلط او لدىغىزىن بىخشىلە نظر
 اعتبار و اعتماد دن اسقاطلى اهل فن حقوق نقطە
 نظرىنەن قطۇغا تجویز او لىز .

و اقعايى بىادە استدلالات، كېرىشمە كەھ مطلب بىداھتنە
 خمل كىتىرمىك كېي بىتناقىض شىئەسى كورىنورسەدە
 يوبولە ايراد مقان است دلال دكىل تذىيىد و اخطار
 نوعىنى دىر .

خلاصە : كىك بىزىبات و كىك حسيات حقىنە خلق
 درت فرقە يە اي رياوب بىنجىسى ھم بىزىبات ھەم دە
 حسياتى اعتراف . اي كىنچىسى بىزىباتى اعتراف و حسياتى
 ازكار . اوچنجىسى بالعکس بىزىياتى انكار و حسياتى

برده بлагت عثمانیه نك « ۳۵ » صحیفه سنه
 « بدیهیات عتلیه ده محوالک موضوع ایله اتحادی و باخود
 باطلدر . عدم اتحادی عقلاضر وره یدر » دینی
 بالضروره چونکه جاک صحنه موضوعه محوالک
 ذصل مشروط ایکن محوال ایله موضوعک عدم اتحادی
 اتحادی ضروری او له یازد ؟

و اقعامولف رساله اتحاد عدم اتحاد ایله قضیه سایه
 و موجبه ی ایما یک استدکارین خاطر کلیور سده فقط
 محوال ایله موضوعک عدم اتحادی سلب قضیه ی مستلزم
 اولوب بکه کذب قضیه ی ایجاد یدر .

قالدیکه : اهل فن تعالیم ایله مدافعت خصمایه مکاف
 او لانتر نظر نده قضایای سبعه هن کوره دن اکزیاوه ایشه
 یرایانی « اولیات » اولوب چونکه چو جفلرو و ساده دلار
 کبی نقصان الغریزه اولدیق، و باخود عوام وجه لاکی
 بدیهیاته قارشو بر طبق عقائد متضاده ایله قوه عافله لری
 هلوث بو آنمد و چه بونلری تصدیقده کیمسه ترد د
 و تووف کو ستر من .

اعتد و ایشه یرامق خصوصیه اولیاتدن ص کره
 قضایای فطریه القياس ص کره مشاهدات .

صادق او لدیغنه بناه علمای فن تعلیم و همیا تی بدیهیاتدن
عد ایلدیلر .

علوم ریاضیه نک کافه مسائی امور محسوسه دن
منزاع او لووب دستور لری دخی کاملاً فو، واهمه نک
معاو نتی ایله عقلیک هصدیق بو لندیغی جهته علم مذکوره نک
ههان هیچ بر مسأله سنده اختلاف و قوع بولیور .

فقط صرف امور عقلیه و مجرده اوزرینه و همک حکمی
شناخت ایدوب مثلاً مادیانه قیاساً « هر بر موجود ایچون
مطلقاً بر جهت و بر مکان وارد ر » دینلریکی حالده
محرداه ایچون مکان وجهت او لمدیغی جهته له و همک
بوراده کی حکمی کاذب در .

فقط گوزلک کوزللرکنه و چرکنک چرکینلرکنه و همک
حکمی محسوسات اوزرینه او لدیغی جهته له البتنه
حکمنده صادقدار .

بو تھیقاتدن اکلاشیله جنی وجہله بلاغت عثمانیه مولنی
براهین حساییه و هندسیه بی صرف امور عقاییدن
حد ایسی محض توهم او لووب چونکه براهین مذکوره
هپ قوه واهمه واسطه میله مادیاتدن منزاع دستور لردن
شمار تدر .

تقسیمات داخلیه و خارجیه سنه دقايق فن معماری به
عصابی طریف کوشه لبولس شک و شبه بی دفع اید، جك
بر « حدس » ثاقب و مستقر ایله ذهن در حال او بازی
و منشینک صنعتلرند، مهارت کامله اصحابندن اولد فتلرینه
انتقام ایدر

التجیسی « متواترات » در . او دکذب او زرینه
طوبلاندری فقط املا حوظ اولمیان بر جماعتک اخباری
اور زرینه عقولک حکم ایلاریکی قضیه لدر . مثلا پارس .
لوندره . بغداد . قوییه شهرلری شوندن بوندن
ایشیدیله ایشیدیله بالآخره عقل مذکور شهر لک وجودینه
صورت قطعیه ده حکم ایدر .

بعض مؤلفلر تو اترده عدد معین اعتبار ایتشلر ایسه ده
حال و موقعه کوره مخبر لک اخبارنده حکم ذهن اختلاف
ایده جگنه بناء تعیین عدد موافق عدل و حکمت اولمیوب
بنابرین بو بابه قاعده کلیه خبر ویرتلر لک عددی ذهنیه
قیامت کله جک راده بی بولمسیدر .

پنجمیسی « وهمیات » در . وهم دخی انسان ایچون برقوه
جسمانیه در که امور محسوسه دن منتزع معانی جزئیه ای
درک ایدیور . قوه و اهمه نک دائم احسوسات ده حکمی

اویله ایسه بش ده تکدر فیاس و نتیجه‌سی آدمک ذهننده
کندی کند بنه دوزو ماش اولور .

اوچنجيسي « مشاهدات » دركه : حس ظاهر و ياخود
حس باطنله درك او انور او انمز عقل اکا حکم ايدر . مثلا
اتشک صيچا قلغى قوه لامسا دايله و کونشـك ضياسي
قوه باصره ايده حس او انور او انمز عقل در حال اتشک
و کونشـك وارلغىه حکمله برابر اتشـك صيچا
و کونشـك پارلاق او لىيغى تصدق ايدر . بو قېيلدن
اولنلره « محسوسات » و تأثر و تحسـر . شوق و الم .
غم و هم . کېي حس باطنله محسوس او اولنلره وجدا
يات اطـلاق او انور . فقط وجـدانـباتـك اـمـور
خارجـيه يـه عدم تـالـقـيـ حـسـيـلـهـ خـصـمـيـ اـفـنـاعـ اـيـچـونـ
احتـجاجـ واستـدـالـهـ صـالـحـ دـکـارـ .

در دنجیسی « مجربات » در که تکرر احساسات و اس-طنه سیله عقلات حکم اپلد یکی قضیه لره دینور .

پشنجهیسی «حد سیات» زر که اوده غایت مین و مستحق حکم
بر سرعت انتقال ایله تصدیق اولان قضیه لردن عبارت
او لووب هنلار ادم بر ادیب انشا مند، فوق العاده هنانت
وسلامت تورسه و با خود بر معمارک بنا ایلدیکی سرایک

بر مطلبی اثبات ایچون اسستد لال و احتجاجده نظرک
چولانکاهی اولان قضیه لردی ایکی به منقسم اولوب
برینه قضیه قطعیه و یاخود یقینیه دینور که ادله قطعیه ده
و دیگر بنه قضیه قطبیه دینور که قرائی و امار اند
استعمال اولنور .

علمای فن تعلیم قضایای قطعیه بی یدی یه تقسیم ایدوب
برنجیدن « أولیات » نامنی و بر مشردر که : اوده قضیه نک
ایکی طرفی تصور ایتد کدن وارالزند اولان نسبتی نظر
ملحظه و مطلعه یه الدقدر صکره خارجه هر اجعت
اینکسرین در حال نفس انسانی انى تصدیق ایدبور .
اینکه جیسی قضایای فطریه لقياس و تعییر آخر له قیاس زی
برابر جه او لان قضیه لردن عبارت اولوب بوده قضیه نک
ایکی طرفی نظر ملحظه یه الزینی ازده نفس اذما نیده
تصدیق مسلالم برقیاس کندی کندیه تشکل ایتش
اولور . مثلا : بش تکرار دیدیکمز کبی ذهن در حال
بسک ایکی مساوی عدد صحیحه عدم انقسامی تخطیر ایدرک
بر قیاس خنی ایله ذهن بشک تک اولدینی تصدیق ایتش
اولور یعنی بش تکدر چونکه ایکی متساوی عدد صحیحه
پایلنمر و هر ایکی متساوی صحیحه پایلنیان تکدر .

و خشیتی . بعض و محبتی و نقیضینک عدم ارتفاعی
ایستر ایست هر ز صورت قطعیه ده ادرالا کاید . جکی کبی
بونلری صحیفه خالمردن چیق ارمغه بیول بوله من .
بعض لری . حسدن استعماله او نعمتیزین بالکن عقلات
توجهیله حاـل او لان ادرا که « بد یهی » نامنی
ویروب بو تعریف ، کوره بد یهی ایله ضروری ارالرند
عموم و خصوص رهایی بولنورسده عنیدلا کثربداشت
ایله ضرورت متراوف عداونور . شـوق در وار که
پداهته سرعت انتقام و ضرورت ده اضطرار معنالری
ملحوظدر . بورالری نظر تبرله ملاحظه او نسنه
وجه تسخیه دخی میدانه چیقار .

نظری . نظر صحیح تضمن ایلدیکی عالمه اطلاق
او نور . علوم غیر ضروری هنک اکتسابی انجق نظر
صحیحـله میسر اولوب بزم ایچـون بشـقه بر بول
بولنمه دیغنه ذاهب او لانله کوره کسی ایله علم نظری
دخی متراوف و متقلا زم عداونورسـده فقط بزم دائره
اقدار من داخلنده بیله مدیکمن دیگر بر بولک وجودینه
قابل او لانه بحسب المفهوم کسی بی ضرور یدن اخض
عد اید بورل .

حال بته تو صیفی عجیبا حش وزاند صالمزمی؟ برده
 عقل پر وقت وزمانه قضیه به حکم اینیوب بلکه
 خصیه نک طرفینی ارسند، بولنان نسبت وقوع و باخود
 لا وقوعنه حکم ایدیور . بنابرین بو اده مجاز مرسل
 طریقیله قضیه دن مراد نسبت بین بدنه ایسه ده تعریف آتد،
 سکا زک استعمالی همچوردر .
 (فائزه)

حقن رساله ده قضایای بدیهیه نک تعریفات و تقسیمات نده
 نظم طبیعی به مغایر بر چوق تکرر لی اختیار ببور لمش
 او لمدیغنه بناء بعض فوائد جمله نک علاوه سیله مطالب
 حسروده نک تایخیصی مناسب کور لدی شویله که :
 علم حدث . کرک تصویری و کرک تصدیق او لسوون .
 ایکی یه منقستم او اوب تحصیلی اضطراری ایسه اکا
 « ضروری » اختیاری ایسه اکا کسی اطلاق او انور .
 یو قدر جه علم ضروری اوی علامدر که ذهنده ثبات
 و تقری حسبیله انسان اني صحیفة خاطر دن سیمه که
 یول بوله میه جغی کبی تحصیلی دخی دائره افتدار دن
 بیرون او اوب کنندی کنندیه ذهنده کایو برر ، مدل
 انسان اجل غنی . کدر بی . تأثیر بی . خوف

مخالف مرجع اولورسە وھم و دھا قوی او لورسە
حاصل او لان نسبت بین پیدنیه زعم دیرلز . بونك
ایچوندر که « لکل شیئ گئنیه و کئنیه الکذب الزعم »
فقره سی بین العرب مثل سائر حکمه شرمند .
یعنی هر بر شیئ بـ گئنیه و بـ مخھی وارد ریالانك
گئنیه سی دوز جدر .

بلاغت عثمان یورماله سی مکتب حقوق قدہ تقریر و تدریس
بیورلمش و مدافیه حقوق ایچون احتجاجه صالح ادله
و براھینه ترتیب و نظیمه ایسه قضیه ایای بدھیه و نظریه نك
معرفت اقسامنده موقوف بولانمش او لدیغنه بناء بوباده
بر در حه به قدر ایضاھات اعطاسنے لزوم کورلمشد .
بونك ایچوز یورابور که . قضیه ظیه قرائی و اهارالدن
ما خود او لان قضیه در که عقل انى ظن غالبه مبنی حکم
ایلر ایسده نقیضینی دنی تېجـ و یز ایلر . بو جھـ نـك
نظـرـیدـر .

مؤلف بـ سطر او لیسی . ظن نـسبـت خـبرـیـهـ نـكـ اـیـکـیـ
جهـتـنـدـنـ بـ یـنـیـ تـرجـیـحـاـ اـنـصـدـیـقـدـنـ عـبـارـتـ اوـ لـدـیـغـنـیـ
سـتـوـیـلـمـشـ اوـ بـنـاـبـرـینـ ظـنـنـدـهـ غالـبـیـتـ معـنـاسـیـ مـلـحـوـظـ
ایـدوـکـیـ بـکـوـسـتـرـلـمـشـیـکـنـ بـ سـطـرـدـنـ صـکـرـهـ ظـنـ کـلـاـ،ـ سـنـکـ

حاله زيدک هم کاتب و هر کتاب او لمسی افتقضای
ایدر، بواسطه اجتماع نقیضی مسلط ندار.
و فقط اهل تحقیق ذهابه نظر آه بر خبر من حیث اللفظ
معنای مفهوم مدن بشــقه: بر معنایه دلالت این‌یوب مفهوم
مخالفی ایسـه انک مدلولی دلک بلـکه نقیضیدر. بنابرین
خیلک صدق و کذبه احتمالی وارد در دیدگری هم معنای
مفهوم و هر دو معنای مخالفه شمولی وارد در دیگر اولیوب
چــلک هــر ملاحظات خارجیه دن تحرید ایدلـدیکی حالــله
عقل مفهوم مخالفی ممتنع عــد اینــیوب بلاــه ســو بلــنیلان
سوــزک خــارجه عدم مطابقــته احتمــال ویریور. یعنی
احتمال کذب قطعاً لــتفــیــلــک مدلولی اولیوب بلــکه
احتمالات عــقلــیــه دــن معدود در.

ایمی نسبت خبر یه نک معنای مدلولی ایله احتمالات عقليه دن او لان مفهوم مخالفند برينه هقل مر جحیت طریقیله حکم ایدرسه ظن و مفهوم مخالفی تجویز ایتیه رک جازیت طریقیله حکم ویررسه یقین اطلاق او نوب منطقیون اصطلاح نججه خبر ظنی مفید او لورسها کا قضیه ظنیه و یقینی مفید او لورسها کا قضیه یتیه دنیلور فقط مفهومین اراده مساوات او لورسها شک و مفهوم

اولور . زیرا کلام و متكلمات صدق و کذبی اعتبارات
 مختلفه یه مستند اولوب کلامک صدقی واقعه مطابقی
 و متكلمات صدقی سویلدیکی کلامک اعتقاد ینه
 موافقتی حسیله ذنتر اعتباره اینور . حتی بود فیقه یه
 مبنی در که هتش بر عین کرام حضراتی برآدم
 نفس الامر . مغایر و فقط اعتقاد ینه مطابق بر شی
 او زر ینه ین ایده جنک اولسه او آدمک حاث اولماسته
 ذاهب اولیو رل

بوندن بشقه عرف عامده « یالانی یوق یاکاشی وارد ر »
 سوزی دخی بوندکته دن هنبدشدر .

خلاصه کلامک نفس الامر . مطابقی تقدیر ده متكلمات
 اعتقاد ینه موافق او لسون او لمسون او کلامه صافق
 و برآدم اعتقاد ینه قارشو سوز سویلدیکی حالده او سور
 نفس الامر . مطابق او لسون او لمسون متكلامنه کاذب
 دینور بونک ایچوندر که مؤلف : خبر . صدق و کذبه
 محتمل اولان کلامدر » تعریفی ترجیح پور بورل .
 شوقدر وار که بو تعریف ایقاظ ظاهر افانه سنه کوره
 بر جمله نک هم معنای مفهومه و همده معنای مخالفه
 دلایل لازم کله رئیس مثلا « زید کاتیدر » دیدی که حر

متکلمه صفت اوله کام کده ایسه ده برآدم و جدان
و اعتقادینه مغایر و فقط نفس الامر ه مطابق برسوت
سویلیه جك او لسه سویلیلان سوزه کرچك . و اعتقادینه
مغایر حکم و برمش او لدیغزدن سویلیانه بالانجی دیکه
اقضاییدر . باعکس برآدم و جدان و اعتقادینه موافق
و فقط نفس الامر ه مباین برسوز سویلیه جك او لسه
سویلیلانه یالان و سویلیانه کرچک دیک لازم کلور =
مشلا : بر مستهزی ادم فضلادن برینی استهزایه هرق
کندی و جدان و اعتقادینه قارشو سن پل فاضل بر ذاتین
دیه جك او لسه بوسوزی نفس الامر ه مطابق او لدیغز
حاله و جدان و اعتقادینه قارشو سویامش او لدیغزدن.
اوادمه بالانجی و نفس الامر ه مطابقی حسیله سوزینه
کرچک دینور .

یا خود بر ذات ایو بالله دیکی فنا برادرمه «بو پک کورزل
ادمدر» دیکی حاند او ذات اعتمادینه موافق سوز
سویا مس او لدیغنه نظر آ کندو سنه صادق ذینلور سه ده
نفس الامرہ مغایرتی حسبیله سوزینه کاذب دینور
بو الری بنم دیدیکم بی کوز جلد نظر طالعه یه الینور سه
بویابده بین العلماء جریان ابدن اختلافاته فیصل ویرامش

مؤلفک یو قدر مقدار صد و که تبعاً دعی انشائیاته دخی شمولی
 او له جق بر تعریف خریسی ضمانته بعض امامه های بیون
 و بعض امامه ظاهرونک ذهابی الزام اینکه کدن ایلرو کلیور .
 بنابرین نزدیک که : بو، قاء، د، نسبت : منکلامک سـ کوتی
 جائز او له جق وجهه اجزای کلامک کرک سلبها و کرک
 اینجا پـ یکدیگر ینه تعلق وارتباطهـ ن عبارتدر . بو تعلقـه
 وارتباط ایسه متكلمهـ دوشونمش او لدیغی بر امر
 معنوی او لوب اـ کرچهـ بو امر معنوی ایچون ذهن
 خارجند، کمندو سنه مطابق و یا غیر مطابق دیگر بر ارتباـط
 وار ایـهـ بو کاشـهـ ولی او لانـهـ خبرـهـ جملـهـ خبرـیـهـ دینور
 یو غیـسـهـ اکـاشـهـ ولی او لانـهـ انسـاـ و جملـهـ انسـائـیـهـ
 اطلاق او لـنـورـ

ذـبـتـ دـیدـیـکـمـزـ اـمـرـمـنـوـیـنـکـ خـارـجـهـ یـعنـیـ نفسـ الـاـمـرـ،
 مـطـابـقـتـ وـعـدـمـ مـضـابـقـ حـسـبـیـهـ جـمـلـهـ خـبـرـیـهـ اـیـکـیـهـ
 منـقـصـمـ اوـلـوـبـ ذـبـتـ مـذـکـورـهـ خـارـجـهـ مـطـابـقـ اـیـسـهـ
 جـمـلـهـ صـارـقـهـ وـآـنـیـ سـوـیـلـیـاـنـلـهـ مـخـبـرـصـادـقـ . مـطـابـقـ
 دـکـلـسـهـ جـمـلـهـ کـاذـبـهـ وـآـنـیـ تـفـوـهـ اـیـدـنـلـهـ مـخـبـرـکـاذـبـ اـطـلاـقـ
 اوـلـنـورـ . بوـقـدـیرـجـهـ کـذـبـ وـصـدـقـ هـمـ کـلامـ هـمـهـ

داخل او لدیغندن « مخاطب اند فائزه زام حاصل
ایدوب « تیدینک علاوه سبله بونلر کلامک تعریفندن
خارج فالور . زیرا هر نقدر ترکیب اضافی و ترکیب
توصیفی بردۀ دخی نسبت و ارسه ده فقط تام کادر
چونکه « زیدک کتابی » ویا خود « عاقل اولان زید »
دینور سه بونکله متکامک سکوت جائز اولایوب بلکه
« زیدک کتابی سکوزادر » و « عاقل اولان زید
چالیشیقاندر » کجی کلامک خه لریله اکالی مه تضییدر .
بعض او هامه نظر آ صحت سکوت مخاطبه کوره او لوب
حالبو که نسبت تامه ده مخاطبک صحت سکوتی شرط
ولانه مش او لسیدی کندوسنه فناعت کار بکه هرنه
سویلنسه کا کلام دینگه سی لازم کلور دی . یوا رسه
خلفدر

قاله یکه حال و صفت انجق هعن ید شمولی او لوب اعیان
ایسه معنایه میان او لدیغی جهنله « بو طاشدر »
« بو کتے بد » دلیکمن حاله طاش و کتاب « بو »
کله سبله اشاره او لان شیئه نسبت او لنور و فائزه تامه دخی
حاصل او لور سه ده طاش و کتابک ما صد فتری نه حال و نه ده
صفتدر .

حدوی اوایوب بلکه کلامک اجزای متعجمه سندندزد .
 شوقدروار که بزم افاهه از انشائیات شمولی اوایوب
 امر . نهی . استفهام . تمنی رجی . کبی جمله لرک
 کانه‌ی کلامک خارجند . قاله جغی و بوایسه یا لکن
 حیران العموم اولان فن منطق متناسب برینه یا ایوب
 علم بلاعندن بحث ایدنلرک مسلکلارینه مغار بولنه جغی
 جهتله بالطبع انشائیاتی دخی احاطه ایده بی‌لله جک
 صورتده کلامک تصویر و تعریف مقتصیدر . بنابرین
 مصنه‌نگک و ادیسنه کلامک تعریقی التزام اولانسنه
 « کلام . نسبت تاعه‌یه شمولی اولان جمله در . »
 دیعت افتضا ایدر .

قسیقی ایضاح ایلک صردده مؤاف بیوریور لرکه
 « بر حلق و صفت بر شیوه نسبت اولنور و مخاطب اندن
 خاندۀ تامه حاصل ایدوب ایلک او زینه سکوت ایلک
 صحیح او اور . »

بر حلق و صفت بر شیوه نسبت اولنور جمله سبله « زیدک
 کتابی » کبی نسبت اضافیه‌یه و « عاقل اولان زید »
 کبی نسبت تقيیدیه به شمولی اولان ترکیلودخی تعریفه

او چنجهیسی ایسه مسند و مسند الیهی بروزینه را بخ
ایدن نسبت دن عبارت او اوب بوکاذلات ایدن کلهیه دخی
رابطه نامی ویریلور.

بوکاهه رابطه دخی ایکی یه من قسم او اوب بروی رابطه غیر
زمانیه در که محمود لک نهایته الحاق او لذوب زمانه دلات ایتر
او ده لسان عثمانیه منحصر آ» د - ر « حرف لردن عبارت تر
رابطه زمانی - دخی فعلامه التحاوله بزمان مخصوصی
اندیران حرف لردن عبارت او اوب او دیانی بسی طدر.
پایش . پایه جق . پایدی . صیغه لرینک نهایت لرنده
اولان «مش» «جق» «دی» حرف لری کبی ویا خود
غیر بسی طدر . «پایش ایدی . پایه جق ایدی . پایدی
ایدی » صیغه لر نده کی کلات رو با بط کبی .

بو تدقیقاته باقیلور سه لسان عثمانیه سوزک اجزای
لغظیه سی او چدن اشاغی او ایوب برینه موضوع دیگرینه
محمول واو برینه رابطه دینور .

ایدی فن نحو و بلاغت ده اجزای ثالثه مذکوره به
شمولي اولان سوزله جمله و کلام اطلاق
او لند باغی کبی اهل منطق اصطلاح ذجه قضیه دنیوز
بو تحقیقاته نظر آن سبب مصنف توهم ایلدیکی کبی کلامه

محکوم علیهی دوشوندکدر . زیل دیسه دوشونامش
 محکوم دلایه در . کاتی خاطره کتیرک محکوم بھی
 دوشوندکدر . کاتب ایسہ محکوم بھدر . بوندن صکرہ
 کتابتک زبده بیوت و عدم بیوت ذہندا مقایسه ابتک
 طرفین اراسندہ اولان نسبت حکمیہ بی دوشوندکدر .
 و بو دوشونیلار نسبت و اوردو با خود یوقدردیو جزم ایک
 دخی حکمدر . بیلک چون بعضی نسبت حکمیہ بولنوردہ
 حکم بوانہز

زیرا نسبت، شک و تو هم فارشد بیغی یعنی زنده نسبت حکمیہ
 بولنوردہ حکم بولنہمن چونکه نسبت دوشونکسیزین
 ذمہدندہ شک و توهہم محال ایسندہ لکن حکم کیحد بکھ جزم
 و تصریق حاصل اولہ من .

اشتبه بوصفتده اولار جملہ لار نخویون و مہما نیون
 اصطلاح: جـ ۔ ۔ ۔ لام اعلاق اولنوب بوده اخلاق
 اوچ جزئله صور تپنیر اوله جقدر . برنجیسی محکوم
 علیه در که نخویونه کوره مبتدا او معانیونه کوره مسند الیه
 و ایکنجیسی محکوم بھدر که نخویونه کوره خبر و معانیونه
 ۔ ۔ ۔ کوره مسند اطلاع اولنوب منطقیلار ایسـ برنجیسند
 موصوع رایکنجیسند محزال دیورل .

اسبابدن بولنديغنه و ئواف دخى بە مەتھەن، خەدت
ايندىكىنه باقىلورسە يالـكز افادە مەرامدە قصهـور
بولنە بىلور .

و اقعا «اغىر» تعبيرىندن متنامىت و مکانت معناسى استنباط
اولنورسەدە فقط «قالىن» لفظىلە مقارنى ذهنى
بۇ معنادىن او زاقلىشىرىھ رق اكـچە، مقام مقام فصاحت
او نـسـيـدى و دـةـللـرـدـخـىـ ذـهـنـىـ او قـشـابـهـ رـقـ اـصـلـ مـتـصـدىـ
تـقـرـبـىـهـ يـارـدـمـ اـيـتـسـيـدىـ بـوـ تـعـبـيرـلـرـ اـيـلـهـ غـلـانـاتـ وـقـلـىـنـدـنـ
بـشـقـهـ بـرـمـعـنـاـنـكـ خـاطـرـ خـطـورـىـ بـلـحـوـظـ كـلـ اـيـدىـ .

بنابرین اكـچە تفسىرە يالـكز «اغر» تعبـيرـىـ اـيـلـهـ
اـكـتـفـاـيـورـلـسـيـدىـ او قـلـزـ سـوـ تـفـهـمـهـ وـسـيـلـهـ وـيـرـلـزـدىـ .

«لاـجـفـهـ»

كلام . بـرـنـسـبـتـ تـاـبـهـ دـلـالـاتـ اـيـدـنـ جـلـهـ درـ ۰۰۰۰
مـثـلاـ : زـيـدـ كـاتـبـدرـ . كـبـىـ جـلـهـ لـرـدـهـ او لـازـيـدىـ صـكـرـهـ
كـتـبـىـ صـكـرـهـ كـتـابـتـ اـبـلـهـ زـيـدـ اـرـاسـنـدـهـ او لـانـ مـنـاسـبـتـ
وارـتـبـاطـىـ دـوـشـنـورـ وـايـكـىـ جـيـنـكـ مـفـهـومـىـ بـرـنجـيـدـهـ
بولـنـوبـ بـولـنـهـ مـدـيـغـىـ ذـهـنـخـزـدـهـ مـحـاـكـهـ بـهـ چـكـرـزـ .
بولـنـورـسـهـ زـيـدـ كـاتـبـدرـ . بـولـنـمـيـورـسـهـ زـيـدـ كـاتـبـ دـكـلـدـرـ .
ديـوـ حـكـمـ وـيـرـزـ . اـيـدـىـ زـيـدـىـ خـاطـرـ كـتـيرـمـكـ

الله «چوق کاسه لیسلر ٠٠٠٠» جمله سی اراسنده
حنا سبیت تامه مشهور او لد یغندن یا فهیم افندینک
«علی الصباح ٠٠٠» یعنی ایله اکتفا یور ملی
و یاخود :

* مرادک میخی نیزی یو قسه سویله غیری بر شیعی *
* نه ایستر سدک سنه کیچون کلبه عاشقده حاضر در *
شعری کبی اثار بیلغه دن مثال کتیر ملیدی .
حؤلفک افاده سنه کوره عندها العرب کلات فصیحه
ایکی به منقسم اولوب «قسم اول الفاظ جزله یعنی
قائین و اغرا لفظلدر »

و یقا «جزل» قوری او دون و حام کوتوكنه اطلاف
او ندیغی حاده قالیناق و اغیر اق معنازی یعنی متضمن
ایسده الفاظ و کلایه و صف او دیغی تقدیرد، او بهه
حؤلفت دیدیکی کبی غلطت و ثقلت منفهم او لمیوب بلکه
سلاست و متنانت ماحوظادر . بنا برین بر لفظک جزالتی
رکا کتدن سالم او لمیسر . فقط «قائین و اغرا لفظلر»
دن مراد متن و طمطر افلى الفاظ اولوب ایراد
یوریلان مثا للر دخی بونی موید او مدیغنه و الفاظت
غلغلت و ثقای متعاضی «صه احت دکل بلکه محل فصه احت

اشهار ایچون قولی پار مغند دهادیصه اوادیغنى
حقام تضر عده در میان ایدیور . یوقسە هانىكى شاعر
عولم موم قدر و پار مغم فتیل قدر در دیه بر تشبیه بى معنای
ارتکاب ایدر .

« سلاست . کلامک لسان اوزرە ھولله جريان
ایدیشىدر . »

سلاست سر کشلک ضدیدر . بوندە سلاست وار
خینيلور سە يوشاقلىق وانقىاد وار دىك اولىور .
جو تقدير جە کلام سلاستى لسانە يوشاق و ملايم
كلسىدر . يعنى اثنای تلفظ دە دله طيانىيوب قولايىغىلە
چىقىمىسىدر . فقط بو حال كله بە دىخى شمولى
اولدېغىزدىن مؤلف تعرىفىنى کلامە حسى
يور مسىدى مقتضى حالە دها زىادە مطا بق
کلوردى . مؤلف زادە طبیع حسان
ئىسىدىلرنىن اولان .

* يور مجلس انسه اى مىست ناز *

* نى ومى مەھىما كان دلنواز *

جىتى إله سلاست کلامى ارا ئە ایچون مثال ايراد
ئور يورلى . فقط بىت مذكورك بىنچى مصارعى

قبلي دني انكشته تشبهه ودرستك قيصه لغنى بجز ذن
كتابه اتشذر »

وأعما شاعرك تشخيص مرادنده بردیه جلک یوغیسه ده
نمط وجه تشخیصک یا ننده مقصوددن پک چوق
تباعد وارد . زیرا مؤلفک ارشدیروب در میان
ایلدیکی تشییمات احتمالکه شاعرك خاطر ندن پله خطور
اتمامشد .

بو امیدم خوفه منقلب او ملائم او زره در کاهنه کلم «
 اشته شاعر ما هر بوف-کری پک کوزل نجم-ال اینش
 او ولد یغندن هر بر ذوق سالم ارنی بر ملاحظه ایله بو
 معنا یه انتقال ایده یلور .

کذلک تعقید معنوی ایچون مثال او لهرق «ایلمشکن، صا،
 اقرار یله اسحاق، کرم * وارمی اول لطفی مجال انکاره
 او عشقه نه » بیت-نی ایرا- بی-ور بورل .

حال بو که شیوه افایه نظر آشاعر لک طریقت علیه مو لوبه
 هن تسبیه نند. بو اندیغی اکلا شامه قده و اهل طرب نزدند
 اقرار عهم . پیمان معنا سنه مقمارف او لو ب باز بین
 یو تعقید یا- کن طریق مذکور بیکانه لرینه غریب
 کور نمکد در

کذلک تعقید معنوی ایچون

* صباحه قاله شمه ز یوسف اسا او لمه دامن کش *

* بزم اندکش تهر زدن دس- تهر ای ماه کوتهدر *

شورینی ایداد ایدر لک بور بیو نر که « شاعر لک مرادی
 بز عاجز ز بز زن بیهوده دمن کش اجتناب او لمه دیده کدر
 چون که صباح، قارشو هومک اوست طرفی یانه ش او اور
 دیپی قیصه قالور که شاعر ارنی دسته واوحاله، او زان

تعقید معنوی ایچون دخی متن رساله ده شو :

* در که لطفنه کلم زیرا *

* سی هردم کوره بیلحم دیلم *

یعنی اراد ایداد کد نص-کر، وج-ه تعقید شو یولفع
ایضه-اح بیور لیوز : جانانک در کاهننے کلک عدم
حضوری مستلزم او لوب بنابرین کلکی نفیدن اور اده
حضور دائمی مراد او لنه شدر . یعنی سنک در کاهندن
ایلام زیرا ایس-ترم که دائم سی کوره بیلهم
بو عباره ایله او معنا یاه انتقال ایسه بعید در . »

کوزجله ملا حظه او لنور سه ارالنده هیچ بر توح
لازمیت و ملزمیت و بلکه ذه هیچ بر منابع او لمیان
کلامک تعبیر ندن حضور دائمی یه انتقال هر بروهم
و خیالک کاری او لمیوب بنابرین معنای
مد کوری استبعان ایتك طبیعی ایس-ده فقط
پیچاره درویش مراد ایدیکی معنا بلا تکلف ذهن
متبدادر ایکن بو قدر او هام بعیده یه تهیت داعی غرابتدر
چونکه شاعر پیچاره دیور که « هنکام حضور ده دائم
ایریلق قورقوی دائم کرد خاطر او لوب بن ایس-
داعما سیزی کور مث امیدینی بس-لمه کد او لدینه دن

« يالـکـز شـرـاـبـدـیـهـ لـکـ سـوـزـنـدـنـ بـوـمـعـنـالـهـ اـنـتـقـالـدـهـ
« صـهـوبـتـ اوـلـدـبـغـيـدـنـ سـکـلـامـکـ مـعـقـدـ بـلـدـبـغـيـ
درـکـارـدـوـ »

وـاـقـعـاـهـتـنـ رـسـالـهـهـ تـحـرـيرـ اوـانـسـانـ هـنـيـ مرـادـ
اوـلـنـدـبـغـيـ حـالـدـهـ کـلـامـدـهـ تـعـقـيـدـلـهـ وـجـودـيـ مـحـقـقـ اوـلـوـبـ
معـمـاـفـيـهـ شـرـاـبـدـيـهـدـرـکـ » سـوـزـنـدـنـ اوـمـعـنـالـهـ اـنـتـقـالـهـ
قدـرـمـشـكـلـ اـيـسـهـ شـاعـرـکـ شـعـرـنـدـنـ اوـلـيـهـ بـرـمـعـنـانـکـ اـسـتـبـاطـيـ
جهـتـهـ کـيـدـلـكـ يـكـ اوـقـدـرـ غـرـيـبـدـرـ . زـيـرـاـشـاعـرـکـ
مرـادـيـ پـکـاـچـيـقـ وـهـرـدـرـلـوـ تـعـقـيـدـاـتـدـنـ وـارـسـتـهـاـيـکـنـ
اوـلـيـهـ هـبـيـجـ خـاطـرـ وـخـيـالـ کـلـامـيـانـ بـرـمـعـنـايـهـ ذـهـابـ
حـقـيـقـهـ جـايـ استـغـراـبـدـرـ .

شـاعـرـ فـهـيـمـ دـيـورـ کـهـ « شـرـاـبـدـرـ دـيـهـرـکـ سـاقـ قـدـحـيـ
بـکـاـصـوـنـيـجـهـ اوـلـيـهـ نـشـيـهـ لـنـدـمـ کـهـيـ وـاسـطـهـ ذـوقـ وـلـسـ
حـواـسـ خـمـسـ حـصـ يـابـ ذـوقـ وـطـرـبـ اوـلـدـيـ . يـوـقـسـهـ
وـؤـافـکـ دـيـدـيـکـيـ کـيـ سـاقـ شـرـاـبـدـرـ دـيـهـجـکـ بـنـدـهـ شـرـاـبـيـ
الـيـمـ الدـمـ يـلـمـ قـوـقـلـادـمـ ۰۰۰۰۰ـ کـيـ مـعـنـالـيـ فـهـيـمـ
خـاطـرـنـدـنـ يـيـهـ خـطـورـ اـتـنـاءـشـدـرـ . بـونـدـنـ مـرـادـيـ
انـجـقـ سـاقـيـنـکـ مـجـرـدـ بـوـالـغـاتـيـلـهـ سـلـطـانـ شـوقـ وـطـرـبـکـ اـفـلـيمـ
وـجـودـيـهـ اـسـتـيـلاـسـنـیـ اـشـرـاـبـ اـيـمـکـدـرـ .

او لسه بره نارفته يه کيدلش او لور . چونکه صفتله
موصوفک فصلی جائز او لمدیني حالده مضادله مضادف
اينهك فصلی بطريق الاولى جائز اوله من .
« تعقید . ايکي قسمدر . بری تعقید لغظیدر که
عياره نك سبکنده واقع اولان خلامدن ناشی
كلامك معنای مراده دلالتی ظاهر او لز » مثلا : فهم
افندینك

شراب در ديرك صوندي باکه ساقی جام
حواسی خمس ايله حس او لنگی باهتمام
« بيتي بو قبيله نمير که شراب اچپه لور ايکن طعم
» و رايحة سی طويلور ورنکي کوريینور وقدح ايله
« الله الندقده صنانکه حس لمس دخی حصه دار ايديلش
» او لور يالکز حس سمع محروم قالور ساق شرابدر
» ديه جن او دخی حمه سی الور بوجالده باده حواس
» خسه (۱) ايله حس او لنگش او لور ایکن
» يومعني اي افاده ایچ-ون قدح الله الددم و شرابي
» کوريه رک و رايحة سی طويه رق ایچدم ديه رک لازم
» کاور يو خسه بوجله لرهب مخدو ف او لمدیني حالده

---

(۱) فاعده نحو يه کوره حواس خس ديمک لازمدر .

ذهنه عارض او لان توحشی مشبهك تقدمه هزو
واسناد وبوستيون قاعده اسانه مغاير بر تاو يل
بعينه استناد پورمشلر .

« كذلك شفقي نامه نك سلطان هفت اقليم زرين ديم
افتاب » عباره سی دخی رکيکدر . چونکه زرين
ديهم تر کېي سلطانك صفت او لدېغى حالده ارمله
سلطانك مضاف اليه كبرمشدر »

پكا قالورسه بوعباره ده حس او لنان رکا كت ينه تابع
اضافا تدن متولد او لوب او يله مؤافك ديد يكى
اكى مضاف اليه واسطه سيله موصوفك صفتندن ارى
دوشدىكىندن ايلىو كلاماشدر . زيرا من حيث الارتباط
مضاف اليه مضافدن جزو او لوب بالطبع صفتندن
زياده موصوفه شدت ارتباطي بواندېغى جمته له مضاف
اليه صفتنه تقدمي لازم كلور : بوندن بشقه زرين
ديهم هفت اقليم او زرينه معطوف او لوب بو تقدير جه
فقره ئەن كوره سلطان هفت اقليم و سلطان زرين ديم
سبكىندە ايسىدە فقط شدت ارتباط حسيبله وصل لازم كلارك
پتاپرين وا عاطفه حذف او لمىشدر . يوقسە مؤلفك تاو يلنە
تېعا سلطان زرين ديم هفت اقليم او لان افتاب ! دينلەمش

موزون ترانه دلکش او از معرفت برداز » عباره سندۀ
مشبهک مشبهه بهه مضاف قلنمسی قاعده به مخالفدر . زیرا
لسانزدۀ مشبهه بهه مشبهه اضافتی شایع اولوب عکسی
معروف دکلدر » .

مؤلفک بو فگره ذهابی اثار ادبایی عدم تحریدن ایلدو
کامش او مالیدر . واقعا « اشہب خامه‌یه رخصت
جولان . و اتش باده ده سرعت سریان » عباره لرنده
اولدینی کبی مشبهه به کندو ملاینه مضاف اولمزسه
مشبهه اوزرینه تق-دیمی شایع و بلکه واجبدر .
فقط مؤلفک خسنه نرکسیدن کتیر دیکی مشالده
اولدینی کبی مشبهه به ملاینه مضاف اولسه ویا خود
« خامه اشہب تک » و « باده اتش رنک » کبی فقره لرده
ملایله ترکیب ایداسه او حالده دائما مشبهک مشبهه بهه
تقدیمی واجب کورلیور .

چونکه « موزون ترانه . دلکش او از . تر
کیلری هپ حامه‌نک ملایی او اولوب بنابرین بونلری
کندو سنه المق ایچون بالطبع مش-بودن تأخری لازم
کله جنکدر . فقط بمقامده تابع اضافاتدن
تولد ایدن رکا کتک س-بنی تحریده مسامحه کوستیله رک

زیاده کله لرک یکدیگر، مضاف اول مسیدر .
مثلاً « فضولینک حدیقة السعداده ابکار انجم » . تاب
نظاره مصائب خواتین حرم‌سرای نبوت . کتوره میو،
پرده « جایه کیردی » عباره سنده ای کله بری برینه
مضاف قلنچله فصالحتدن دوشمشدر . »

فضولی مر حوم « قزلره بکزیان یلدز لحر مسرای نبوت
خدراتنه مقدار اولان مصائب تماشایه تحمل
ایله میدرک پرده حاجابه کبردیلر . دیمک ایستاد یکی
حاله محباره ی تابع اضنا فاه بوغ-هرق سلاستدن
چیقار مش ایسه-ده مؤلفک دید یکی کبی بری بری
اردنبجه الی کله یکدیگرینه مضاف اولمیوب بوتر کیبدیه بالکن
پش اضافه یکدیگر بینی ولی ایتشدر . غالبا حرمسرا
ترکیب اضافی تو هیله الی یه چیقار لمش
اولمیذر .

«ضف رأليف» . كلامك تركي قواعد عثمانية به
و بين الأدباء مرجعى أولان أصوله مغارب أو لمقدر . يعني
كلامك أسلوب صحيحة نحن چيقدر نظم طبيعى به مغارب
دوشمسيدر .

مثلاً . نهالستان نزكى ديرماجه سنه خامه حامه

متوجهه او لدیغی جهتله طوپراق نحجر ایندی
و یاخود ... انضمام ایندی دینلديکی تقدیرده
حجرینی و منضمینی قبول ایندی دیک او لیور بوصور تجه
انفعال بایله سائز بوکا مائل اولان با بلرک
تعامل قدیمی او زره استعمالرند برباس او لیوب بلکه
مقتضای حال کوزه تملک ایچون بعض مو قلعده او لو جهله
استعمالرینه مجبور یت حاصل او لیور .
انکسار ایله تأیید مدعی ایسه پک بعيد در . چونکه
انکسارک او لو جهله استعمالرند ذهنک توحشی غرائبند
منبع او لوب قیاسه مخالفتند دکلدر .
« تنافر کلات بعض کلات اتصالاتندن لسانه ثقلت کلیدکدر »
یعنی کلمه لردہ تنافر حروف یوغیسیده فقط بر ارایه
کلمه لیله لسانه ثقلت ویره جک بر حال کسب ایتلری کلامک
فصاحتنه مخلادر .

مثل « چوق چناق یالایچیلر المک سفره سماحتنده قارن
طويوريورل . فقره سنده کی کلات هب فصبح ایکن
بر ارایه کلمه لیله تلفظلرندن لسانه رکاکت کلیور .
« تابع اضافات او چدن زیاده کلمه لک متوا آیا بری بر لرینه
اضافه قلب نه مسیدر . » یعنی بری بر لری اردنجه او چدن

صەرەسەنە كەندى قولىلە كەندى رأينى ابطال
ايدبۇر .

کلیا مغایرتی حسبیله اجزای مرکبه سی صرف جفتای
او لسه پیله بنه بو کا تر کجه دیند من . چونکه بو پله نق
واشبات اراسنده دائر خباره ر تر کجه نک املو بنه کلیا
مغایر او لوپ لسار عثمانی شیوه سنه کوره بو کی
مقام لرد « چالابدن بشقه طاپه جق یوفدر » اسلوبی
اوزره افاده مرام ایدیله بیلور . (۲)

مؤلف « قیاسه مخالفت . کله نک فواعد عثمانیه به واهن
لسانک استعماله مخالف (۱) او لمیلنر » دید کند صکر
بو تعریف مثاللر ایله ایضاح پوراورلر ایسده مثاللر کپک
چونگی شائیه خطادر عاری دکادر . اولا : وقت و توقیت
یرمعنایه کلیدیکی حاله عجبا مطبوعات مو قوتہ یرنه
مطبوعات وقت نک استعمالی نه در جائز دکادر .

ثانیا : انفعال بای داعما لازم و مطابعه ایچون
او لدیندن بحیله انصمام ایک و انقضنا اینک تعبیر یعنی
خطابه اسناد ایدرک طوغریسی منضم و منقضی اولنی
رأیه ذاہب او لمشیکن بونی ایبات ایچون استدلال

(۲) هنر رسالده « لفظه جلال » جلاله تعبیریه تو صیف
اول نمش ایسده بو پله بر غلط فاحش سهور مرتبدن بشقه بر شیته
اسناد ایدیله من .

(۱) بو تعریفده دور وارد در

متن رساله ده کله تو حيدك اصل تركجه می
« يو فدر طاپه جق چالا بدرانجق » عباره سيدر اذ عاصمه
بولنديور . بکا قالاور رسـه بو عباره نك اسلوب رکيده يه

خروفدن . . غرابة-دن . . قیاسه مخالفتدن
سالم او لمی او لمیوب بلکه نک بونلردن سالم او لمی
مستلزم فصاحتدر .

تنافر . . افتوجه برجهته قوش-وشق ولاجل المرافعه
حا کم حضوريه کیتمک معناسه-ندر . . اصطلاحجه
« کله نک لسان او زره ثقلتی وتلفظنک عسرتی ایجاد ایدن
بر کیفیتدر » یعنی لسانه اغریق و بروب تلفظی
کو چلشدیرن برحالدر . . « مرتفع معناسه-نہ مستشرز
وایستا تستیق کله لزی وایش-سرز کو جیز
لفظ لزی کبی . . » متن ساله ده « مستشرز »
کلمه سی مرتفع ایله تفسیر ایدیلوب حالبو که کلمه مذکوره نک
بو یله برمعنایه کامدیکی امهات لغت عربیه به عند المراجعه
اکلاشیلور . . فقط رساله مذکوره ده اخذا ذاولنان
مسئلک بعد الدینک مطولندن هر تصادف اولنان مقلاطی
قالی قالبیه نقل ایتمکدن عبارت او لید یعنی
جهتله « امرء القیس » ک

غداش، مستشرز رات الى العلی

تضل العقادص في مشنی و مرسل

شعرند، کائن « مستشرز رات » کلمه سی مطوله

تعریفده فصاحت بر امر وجود اینی او لد یعنی اینها
 ایندش و وجود اینات ایچون خارجدن طریق اثبات
 ممتنع اندن بولنمش ایکن ینه خارجدن ارائه
 علامت جای ملامت دلکمیدر ؟ بردہ « اهل لسان
 او لان ادب اساني اینجه الکدن » تعبیر نده کي
 رکا کت اچیقدن اچیغه حس او لنه قصد او لد یعنی کبی
 اثبات مدعاه د و ر صریح او لد یعنی اربابنک معلومیدر .
 یوند نص کره مؤلف فصاحت و بلا غتك
 ماهیتلر ینی کر کي کبی ایضاح ایچون هر بر ینی یکی
 باشدن بشقه بشقه تعریف تکلفی اختیار بیور بورلو .
 حابو که بر شیئک ماهیتنی کر کی کبی میدانه چه قمار مق انجق
 جمع ذاتیا تندز مر کب او لان حد تام واسطه سیله میسر
 او لوب فصاحت و بلا غتك کبی صرف امور اعتباریه دن
 او لان اشیانک تعیین ذاتیا تی ایسه محال قبیلندن
 او لد یعنی و مؤلفک ایضاح ماهیت نامی ویردیکی تعریف
 رسمناقص عدادندن بولنده یعنی منکر دکادر . بوجله
 ایله بر ابر ینه مؤلفک تعریفنده بعض مرتبه مسامحه
 بولنه بیلواز .
 چونکه کله نک فصاحتی مؤلفک دید یکی کبی تا افر

معنایی بمحاذیده قو الا نلمشد.

زیرا ایش-یدیلان شی تلفظ او لیوب بلکه تلفظدن
حاصل اولان صوتدر.

برده معنانک اچقلمونی « ذهنیه متبار او لمقله » تفسیر
اینک ای بای عثمانی نقطه نظر ندن عا-تاظاهری
مبهم‌لندر مکدر. چونکه بولفظک معنایی ظاهردر »
فقره می « بولفظ تلفظ او لنور کن معنایی ذهنیه
متبار او لیور » فقره سندن دها اچیق او لدینی جای
انکار او لیوب بوجهته مقصدک ایضاً جمته
کیدلور کن ابهام اید لمش او لیور.

اکرچه « فصاحت ». معنانک اچیق او لمسیله بر ابر
سوزلدله خفیف و قولاغه لطیف کلسبدر » دنبالسیدی
هم فصاحتک معنای لغو یسی تذکار و همه بلا تکلف
مؤلفک مافی‌الضمیری بیان و اشعار ایداش او لوردی.
چونکه هن رساله ده الفاظک قواعد اسانه موافقی
والسنّه ادباده کثرت استعمالی فصاحته علامت
اخذا او لنه رک بونی ای ایچون بیور لیور که « اهل
لسان اولان ادب انسانی اینجه الک‌دن پکوروب
او مثلثو الفاظی » ۰۰۰۰۰

مؤلف مقـدـمه سـنـی نصـاحـت و بـلـاغـتـكـ يـانـ عـنـارـيـهـ حـصـرـ اـيـرـكـ فـصـاحـتـ اـيـسـهـ بـلـاغـتـكـ جـزـءـ مـعـنـاسـيـ اوـلـدـيـغـيـ وـجـزـئـكـ كـلـ اوـزـرـيـهـ تـقـ طـبـيـعـيـ بـولـنـدـيـغـيـ جـهـتـهـ تـعـرـيـفـهـ دـخـيـ بـوـتـرـيـهـ رـعـاـيـتـ بـيـورـلـمـشـدـرـ •

فصـاحـتـ لـفـتـجـهـ اـچـيقـ وـسـلـیـسـ وـیـاـسـکـلـشـسـنـ سـوـیـامـکـ وـبـرـشـیـئـیـ مـیدـانـهـ چـیـقاـرـمـقـ مـعـنـاسـتـهـ اوـلـوـبـ اـصـطـلـاحـیـجـهـ «ـ الفـاظـكـ تـلـفـظـ وـاسـتـمـاعـیـ طـاـتـلوـ وـمـعـنـاسـیـ ظـاـهـرـیـعـیـ تـلـفـظـ اوـلـنـورـکـنـ مـعـنـاسـیـ ذـهـنـهـ مـتـبـادرـ اوـلـقـدرـ »

مـعـلـومـمـدـرـ کـهـ تـعـرـيـفـلـوـرـهـ مـجـازـوـکـنـاـیـهـ نـتـ استـعـمـالـیـ جـائزـ دـکـلـ اـیـکـنـ بـوـتـعـرـیـفـدـهـ دـیـکـلـمـکـ مـعـنـاسـنـهـ اوـلـانـ «ـ اـسـتـمـاعـ »ـ «ـ اـیـشـیـتـحـکـ مـعـنـاسـنـهـ اوـلـانـ »ـ سـمـعـ «ـ مـقـامـنـدـهـ وـانـجـقـ قـوـهـ »ـ ذـاـئـعـهـ اـیـلـهـ فـرقـ وـتـبـرـنـیـ مـیـسـرـاـوـلـانـ «ـ طـاـتـلوـ »ـ ذـاـئـعـهـیـهـ هـبـجـ تـعـلـقـ اوـلـایـانـ «ـ قـوـلـایـ وـخـفـیـفـ »ـ بـرـنـدـهـ قـوـلـالـاـ نـلـدـیـغـیـ کـبـیـ «ـ تـلـفـظـ »ـ کـلـمـهـ سـنـدـهـ دـخـیـ اـسـتـخـدـامـ تـکـلـفـ وـارـدـرـ •ـ چـونـکـهـ بـوـمـقـاـمـهـ «ـ تـلـفـظـ »ـ دـلـهـ خـفـیـفـ کـلـمـیـ اـعـتـبـارـیـهـ مـعـنـایـ چـغـیـقـیـسـنـدـهـ اـسـتـعـمـالـ اوـلـنـشـ اـیـسـهـدـهـ سـمـعـ اـعـتـبـارـیـهـ

بو تعریفه اذظرآ ۲ آوان غاردن ۳ تقدیم معناسندن
 تجربه اولنه رق ایجادن کوره هم ایلروده و هم کیروده
 بو اونه پله جلت ایسده فارسی و عربیده هر بری اچچون
 ایری ایری تعبیرل موجود او لوپ ایلروده بولنانله
 بیشدار و مقدمه الجيش ۴ و کیروده بولنانله دمدار
 و قادمه الجيش اطلاق او لنور ۵

علمای رسیده اصطلاح خنجه مقدمه ایکی معنایه شمولي
 او لوپ بری مقدمه العلم و دیگری مقدمه الکتا بدرا ۶
 برنجیسی علمک تعریفی ۷ فائده سی ۸ موضوعی کی
 او علمک حاوی او لدینه مسانی فرق و تجزیه واسطه
 مستقله اولان شیله اطلاق او لنور ۹

ایکنه جیسی مقصوده شروع او لنمز دن ۱۰ اول کتابه
 عناست و مرس بو طبیت و با خود مطالعه ایدنلرک فائده
 و منفعتی اچچون او که سوریلان سوزلدن عبارت او لوپ
 اصل مقصدک بو کا مو قوفیتی شرط دکادر ۱۱

بونلرک اوجه تسخیه لرینه کلنجه مقدمه الجيش نصلی
 اردونک ایلرو سنده بو لنور و با خود اردونک ایلرو بمسنی
 تسهیل ایدیورسه ۱۲ مقدمه العلم ایله مقدمه الکتاب دخی
 او کده بو لنوب طلبه بی ایلرو لتمکه و سیله او لور ۱۳

اور و پا ادبی عسکر یه سنت تعریف و بیانلو ینه کوره
حرکت عسکریه اثنا سنه منسوب او لدینی فرقه ینی
دشمنک مهاجمه بخایه سندن می سافظه ایمک و مصادفه
وقوعنده مصادمه به حاضر لزوب صفحه حرب نظامه
کیره بیلمگه میدان و برملک ایچون افزار او انسان قطعه
عسکر یه « اوان غارد » اطلاق او لزوب بوقطعه
عسکر یه ایسنه بعضی فرقه نک ایلرو سنده و احياناً یعنی
دشمن طرفدن تهقیب ایدا لدینی و بانود دشمن
عملکرته دن کجبار یکی تقى درده فرقه نک کبرو سنده
اجراي وظیفه یه مأموردر

ایما واشراب او لنور •

و اقما بوقتندہ پک یوک مہارت بلیغانہ کوس-ہرلادی
ایسہدہ فقط کلامنٹ من ایا-سی یعنی بلاغتی بالکن
وجوه ملاٹھہ مذکورہ ایله استیفا او انہیوب تنا فر
حروف و کلماتدن و ارس-تھ لکی دنی مش-مرو طدر •
حالبو کہ مؤلفت تعریفندہ کورہ وجوه ملاٹھنک وجودندن
صکرہ کلامدہ تنافر حروف و کلمات او لسہ بله ینہ
بلیغ اولمسی خاطرہ کلور بو ایسہ خلفدر •

« مقدمہ »

« مقدمہ » اسم فاعل صینونہ سیلہ مقدمہ الجیشدن
ماخوذدر • فن حرب اصطلاحنچہ مقدمہ الجیش
اردونک و یاخود فرقہ نک ایلو رو سندہ کیدن بر قطعہ
عسکریہ دن عبار تدر کہ فرانس ز جھدہ « آوان غارڈ »
و فارسیہ پیشدار تعبیر او لنور •

لکن تقدیم • ایلو رو سوروب او کہ کچیرمک معنا نہ
او لدیغی حالدہ اردو پیشدار ینہ یعنی اردو او کینہ کجن
قطعہ عسکریہ مقدمہ الجیش اطلاقی نصل جائز
او لور ? دیو بعضاً اعتراضلر او کہ سورا مش ایسہ ده

بوماگه ایسه اصول و قواعد مدونه بی کثر مداوله
و هماره دن ایلو کلوب بوواسطه ایله قواعد
مذکوره استخصار ایدیله بیلور

کورلمزی که فلان ادم علم منطقی بیلور دنیادیکی حالده
علم منطقک کافه مسائلی مستحضریدر . دیگ او لیور
بلکه کندو سنده برعلم اجمالی موجوددر که
او واسطه ایله کافه مسائلی برب رخطر واستحضاره
افتداری وارد منفهم او لیور
بنایین اکرچه متن رساله ده « بلاغت برعلمدر که
انکاه کلامک دقایقی بیلور » دینش او اسیدی
اصلاحی اعتراض قلمزایدی .

پلااده پیچیده خامه تدقیق اولدینی اوزره
مؤلف فنون شده به بلاغت نامنی ویره که
هیضی برتعییر الشده برآشیدید کدن صکره کلامک
حزایاسنی تعریفه کیرشیدیکی صره ده بنه علم بلاغته
اوج فنه منقسم او لدینی کوسته بور . چونکه کلامک
« مقتضای حاله تطبیق » فن معانی . و « نشبیه
و مجاز و کنایه لرینه حقیله اداسی » فن ییان .
و « کلامک صنایع بدیعیه ایله تزینی ایله » فن بدیع

(۶) حکمانک ذهابه نظر أعلم . عقل دمه
بر شیئک حصول صور تیدر . دها و اضنه بر عباره ایله
دینه بیلور که علم . « فتح را ایله » مدر کات ماهیتی
« کسر را ایله » مدر کات نفس زده تمثیل و ارتساندن
عبار تدر .

حکمانک تعریف نه کوره علم . ظن . شک . وهم و تقليد ایله
جهل مر کبه شمولی او لوب بودنی عرف شرع ولغت
استعمال نه مخالف ایسه ده اصطلاح جای مناقشه او لمیوب
هر یو فرقه استدیکی کبی بر اصطلاح اتخاذ ایده بیلور .
مع مافیه بین الجم - ور مشهور اولان شیلرده عمومه
موافق دها کوزل و مناسیبد ر .

(۷) قول مختاره کوره علم بر صفت در که نقیضته
احتمالی او لیه رف بین المعانی موصد و فنی فرق و تمیزه
وسیله او لور .

ایمدى تعریفات مسروده به کوره علمی « همزونک
کسر بله » اعلام یرنده قول لامق هم لغت و همسده
عرف علم ایه مخالف در چونکه عرف آعلم جزئیاتی
ادر اک ایده بله جـ ک بر ملکه دن و یاخود و اضعـ ک
وضع ایلدیکی اصول و قواعد مدونه دن عبار تدر .

قصصی اینشه-لر

- (۱) ائمه معترضون بعضه لری دیورلر که علم
یرشیه او لدیغی کی اینامنقدر
- (۲) قاضی ابی بکر باقلانی-نک مذهبته کوره
« پنه جک شیی او لدیغی کی طائیدر »
- (۳) شیخ ابی حسن اشعری ایس-ه تعریفده تردد
کو سترمش او لدیغندن بر کره محلنی نظر اعتباره الله رق
علم . قائم او لدیغی ذاتک عالمیتی ایحباب ایدن و یاخود
علم اسمیله یاد او لمنی موجب اولان بر حالدر دیمش .
و بر کره دخی متعلق اعتباریه تحدیده فالقیش-هرق
علم . پنه جک شیی او لدیغی کی ادراک
اینکدر » دیو تصویر اینشدر
- (۴) ابن فورلک دیور که علم . بر صفتدر که
قائم او لدیغی ذاتدن هر درلو خلادن سالم او لهرق
عملک صدورینه صورت امکان ویریور
- (۵) امام رازیه-نک (۱) رأته کوره علم
واقعه مطابق اعتقاد جاز مدن عمارتدر .

(۱) رازینک علمک تحدید و تعریفته قالقشمسی طریق التزل علمک
نظری او لمنی تسلیم دیمک او لوب بنا برین قول او لیله مباین دوشمز .

اختیار بیور مشرل و فقط نظری او لدینی حالده حقیقت
ماهیتی تعیین ایچون متعرّض التحدید او لدینه ذا هب
اوله رق بونک طریق معرفتی قسـمت و مثال ایله بولنه
یله جکی رأینده بو لمشلدر .

زیراق سمت یعنی له علمک الباس حاصل ایلدیکی
معتقدات سائره دن تیغزی ممکن اولوب مثلا « اعتقاد
یا جاز مدر یا غیر جاز مدر . جازم اولانی یا واقعه مطابقدر
یا غیر مطابقدر . مطابق اولانی دخی یا ثابت و یا غیر ثابتدر »
داندله کی تقدیره بو قسـمت دن بر اعتماد جازم .
مطابق . ثابت میدانه چیه بیور که او ده یقین معناستی
افاده ایدن خلمدر . بوجه تله علم جازمیت حسـیله
ظندن و مطابقت حسـیله جهل من کبدن و ثابتیت
قیدی ایله مقلدک مصیب اولان تقلید جازم دن کسب تیغزی
ایدیور . بوده علم بصرک ادر اـکـنـه مشابه اولان
بصیرتک ادر اکیدر و یاخود علم « برایکینک یار یسی
او لدینه اینائق کبیدر » دیدیکم حالده مثال طریقیله
علم معتقدات سائره دن ایرامش اولور .
او چنجه فرقه علمک هم نظری و همده سهل التحدیده
او لدینه ذا هب اوله رق یدی وجه او زره تعریف شده

حسپله ینه کلیا اعتراضدن سالم اوله من
ثابنا : بلاغت کلامک من ایاسنی بی‌لایرن برفندر «
بیوریلیور . بو توئریغه کوره « علم » کسر همزه ایله
اعلام معناسته کلیسی افتضا ایدر . حالبو که بوانه قدر
کیمه بوعناشه ذاھب اولماشدر . چونکه
« علم مطلق » ترکیجه ده پیامک دیگ او لووب فلاسفه
اسلامیه حضراتی دخی علم مطلقک ماھیتی حفند
اوچ فرقه بیه ایرماشدر .

بر فرقه سی علم مطلقک بداهته ذاھب اوله رق امام رازی
حنسن تری دخی بو، ذهی اختیار بیورمش و تـو بـر
مدعا ایچون « بالبداهه هر کس کندی وار لغتی بـلوب
بو پـلمک ایـسـه مـعـلـمـ مـخـصـوـصـهـ مـقـعـلـقـ بـرـعـلـمـ خـصـوـ
صـیدـرـ کـهـ عـلـمـ مـطـلـقـ اـنـکـ جـزـیـدـرـ جـزـئـیـ پـیـامـکـ دـخـیـ
بـالـطـیـعـ کـلـاءـ مـقـدـمـ اوـلـدـیـغـیـ وـبـدـیـهـیـ بـهـ تـقـدـمـ طـبـیـعـیـ اوـلـانـ
برـشـیـلـکـ : هـازـیـادـهـ بـدـاهـتـهـ یـقـینـ بـوـلـنـدـیـغـیـ جـهـنـهـ عـلـمـ مـطـلـقـ
بـدـیـهـیـ وـضـمـرـوـرـیـ اوـلـسـیـ لـازـمـ کـاـورـ « وـادـیدـهـ
بسـطـ هـقـالـ اـیـلـحـشـدـرـ .

ایکنیجی فرقه علم مطلقک عدم بداهته ذاھب اوله رق
بومذہی دخی امام حرمین ایله امام غزالی حضراتی

فضیلت معنایش نه دار که برشک سائزی او زدینه
تحقیق ایدن رجیحان و تفوق مایه شنہ اطلاق او لنو ره
خلاصه هر امریت دیدکلری شی ۰ سخاوت
در ایت ۰ شیجاعت ۰ سماحت کی سائزی نه انتقام
ایمیان صفات مدوحه دن غبارت اولوب اصحابی
بوسایده سائزی نه تفوق و تمیز ایدیور ۰ بتابرین
بو تعزیغیده وجوه اعدیده ایله مسامنخه مشاهده
اولنیور :

اولا بو تعزیغدن کلامک خیوانات و نباتات و جمادات
او زرینه خلاصه کلامک ماسوای کلام او زرینه اولان
من بی منفهم اولوب علم بلاغت دنی بو من پتلری
پلدیرن بوفن اولدیغی اکلاشلیون ۰ بو ایسه مقنضای
حالدن فرسی ۰ خ فرسخ بعید در
اکرچه کلامک من یاسندن مراد کلامک کنندی او زرینه
اولان هریتلری ایسه تقضیل الشیئی علی نقسد لازم کلود
او دنی محالدر ۰ شتو قدر وار که السنہ عوامده من ایا
مجاز ادقایق و نیکت مو ضمده استعمال او لوب بو معنا
مراد ایدلیدنی کی تقديرده محدود مندفع او لورسته ده
تعرباتده مجاز و تعبیرات عوام پسندانه نک مهیجور بی

او لسته تعریف ده اسلام و اقصیر طریق الزمام ایلمنش
 او لور « بوایکی فن » یعنی فن صرف و فن نحو
 ایله لا اصل معنای افاده می کیفیت پیلور «
 بلاغت علمایه نک مقدمه سنده علمای اسلافک اثر لرینه افتقاء
 فنین مذکورینک موضوع علری بعد الیان غایت
 و فائد لری دستی بالاده کی فقره ایله تعیین پیور لور ایسدهم
 فقره مذکوره ده هر ب طبع سلامک اجتنابه محبور
 او لدیغی تنافر مکات و تسابیع اضافاتی الزمامه برابر
 علم صرف و نحو که موضوعی « کیفیت افاده » دن
 عبارت او لدیغی ایهام ایدبور « علمین مذکورینک
 موضوع علری ایسه حیثیات مخصوصه لری اعتبار ایله
 کله دن عبارت او لوب لهذا اکرچه بیان غایت صدودند
 « بوایکی فن ایله کلا نک صورت ترکیبی پیلور »
 دینش او لسیدی هر درلو اعتراضه دن و ارسنه او لمش
 او لور دی «
 هن رساله ده عام معانی و بیان و بدیع برعلم اعتبار
 ایدله رک اوچه بدن بلاغت نامی و برادر کدن سکرمه
 دینور که « علم بلاغت سلامک مرزا یاسنی بیلدیون
 بر فندر « من ایا » من یک جمعیه دار « من یه

« علم صرف ذات کلـک احوالـدن بحثـایـدن برـفـنـدر »
 بوـنـغـرـیـفـ اـیـسـهـ مـانـعـ اـغـیـارـ دـکـلـدـرـ . بـرـدـهـ
 « ذات » کـلـهـ مـیـ تـعـرـیـفـ دـهـ زـائـدـ کـوـرـنـیـورـ .
 عدمـ مـانـعـیـتـنـهـ سـبـبـ فـنـ اـشـتـقاـقـ دـخـیـ بوـ تـعـرـیـفـهـ
 دـاـخـلـ اوـلـمـسـیدـرـ . زـیرـاـ اوـدـخـیـ کـلـمـهـنـکـ اـحـوـالـدنـ
 بـحـثـایـدنـ بـرـعـلـمـدـرـ . بـنـابـرـینـ عـلـمـ صـرـفـ مـنـ حـیـثـ الـبـنـاـ
 کـلـهـ دـنـ بـحـثـایـدنـ بـرـفـنـدرـ دـنـیـلـمـشـ اوـلـسـیدـیـ هـمـ حـشـوـدـنـ
 قـاـچـلـمـشـ وـهـبـهـ تـعـرـیـفـ مـانـعـ اـغـیـارـ اوـلـمـشـ اوـلـوـرـدـیـ .
 « عـلـمـ نـعـوـ . کـلـهـ لـکـھـینـ تـرـکـیـنـدـهـ عـارـضـ اوـلـانـ اـحـوـالـدنـ
 بـحـثـایـدنـ بـرـفـنـدرـ . » بوـ تـعـرـیـفـ دـهـ دـخـیـ جـامـعـیـتـ
 وـمـاذـعـیـتـ شـرـیـطـهـ لـرـیـ مـفـقـودـ اوـلـمـقـلـهـ بـرـاـبـرـ تـعـرـیـفـاـتـهـ
 فـوـقـ الـعـادـهـ مـعـیـبـاـتـدـنـ مـعـدـوـدـ اوـلـانـ حـشـوـکـلـامـ اـخـتـیـارـ
 اـیـدـلـمـشـدـرـ .

زـیرـاـ بوـ تـعـرـیـفـ عـلـمـ بـلـاغـتـکـ حـادـیـ اوـلـدـیـغـیـ فـنـوـزـ ثـلـاثـیـهـ
 شـمـولـیـ اوـلـدـیـغـیـ کـبـیـ مـثـلاـ : بـرـأـسـهـاـ مـصـاـبـیـحـ کـلـهـ سـنـکـ
 اـسـبـابـ اـنـصـرـافـ درـمـیـانـ اـبـدـلـدـیـکـیـ تـقـدـیرـدـهـ شـبـهـ یـوـقـ کـهـ
 بـرـمـسـلـهـ نـحـوـیـهـ دـنـ بـحـثـ اوـلـنـورـ سـهـدـهـ مـؤـلـفـکـ تـعـرـیـفـهـ
 کـوـرـهـ بـوـکـیـ مـسـائلـ خـارـجـدـهـ قـالـیـورـ . بـنـابـرـینـ عـلـمـ نـحـوـ
 مـنـ حـیـثـ الـاعـرـابـ کـلـهـ دـنـ بـحـثـایـدنـ بـرـفـنـدرـ دـنـیـلـمـشـ

استمرار معجزه‌نمک افاده‌سنه نقصان او مقله برابر
 « دیانت » کبی استعمالش تجاذب و تناشی او لنه جق
 بر کله حوشیه ترکیه‌یی اراده کندومنی مجبور کوره‌ش
 و طی عبارات عثمانیه ده هیئت و رکاکتی در کار او لان
 « قصوی » کله‌سی برینه غایت نازک و سمعه خفیف
 لغتلرک استعمالی ممکن ایکن غفلت کو سترلش او لدیغی
 کبی دلیلک صوک فقره سنه « علمای عربیه بوکا
 فوق العاده اعتنایت شرابی » جمله‌ی دخی حشو
 مطلع‌قدر .

خلاصه بوفقره استدلایده او لان و او مقله و بولنان
 کامه‌لری یهوده یره تکرره برابر محل فصاحت دها
 پک چوق شیلر بولنه پیلور .

برده متن رساله ده علمای عربیه دینه جک برده علمای
 عرب تعبیری اختیار بورلش او لسیدی مقتصدای
 حاله دها مناسب او لوردی . چونکه نسبت صیغه سیله
 عربی عربیت ظاهر او لنله اطلاق او لنوب حالبوکه
 ابوعلی فارسی . عبد القاهر جرجانی . ابوعلی شلوبینی
 و دها بوئرک امثالی آهه نحويه ویسانیه حضراتنه
 علمای عرب دینی اور سده عربی دینبله منز .

« تدوین » دبواندن مأخوذه او لووب دبوان ایس-فر
دوازه افلام و حکام الله شائر دوازه رس-میه به اطلاق
اولندیغی کی دوازه رس-میه و غیر رس-میه طوتیلان
هر نوع دفتر-زم دیوان دینیاور ملت ام-لامیه ده
دفتر طو-تیق اصولی بیت المali ضمیاعدن محافظه ایچون
جناب فاروق اعظمک مختار عاتندندر

ایمی « تدوین » بحسب الحقيقة طوتیلان دفتر-زم
و یازیلان ازرلی بر ایه کتیرمک معناسته ایس-ده
موخرأ صاف اذهان و با خود اوراق پریشان او زره
قالش اولان هرنوع اثار ف-کریه بی بر ایه طویلامق
معناسته تعیین ایدلشدر.

بلاغت عثمانیه مقدمه سنده قوم عربک لسانلرینه
کو ستر دکلری اعتنا و همتک اسپاینی ارائه ایچون
« معتقدات اسلامیه نک اساسی او لووب بلاغات طبقه علیاسته
وار مقله معجزات باهره و مستخره دن بولنان قرآن کریعی
شوائب خلادن محافظه ایچون عربک لسانلرینک
مضبوطینی بروظیفه دینیه پله رک بنابرین بو بایدم
تدوین فوانین ایچون هر بر قومدن زیاده اعتنا کو ستر
عربردر و ایسنده سوق کلام ایتك ایستمشر ایس-ده

وَضْعُ أوْلَئِمْشَ بِرْ قَاعِدَه در که فاعِلَاتِ كَافَهُ جزئیات
وَافْرَادِيه شَمْولِي وَارَدَه .

« فَنٌ » كَلَمِه مُسَى اِيزَاد اوْلَئِندِيقَه ذَهَن بِرْ طَافِ اصْوَل
وَقَوَاعِدَه ضَبْوَطَه يَه مُسْتَقْلَه اوْلَه جَعْنَدَن عَلَم اِيلَه فَن مُتَرَادِف
عَدَه اوْلَئِيور سَهَدَه فَنَه تَنْوِع وَانْقَسَام وَعَلَمَه تَفَهُّم
وَادِرَالَه جَهَنْتَرِي مَا حَوْظَدَه . مُثْلًا عَلَم بِلَاغْتَك وَاضْعَفَه
بِلَغَه وَفَصَه حَانَك زَادَه طَبَعْلَه نَدَن مُسْتَبَط بِرْ طَافِ اصْوَل
وَقَوَاعِدَه وَضْع وَضَبْط اِيدَرَك قَوَاعِدَه مَذَكُورَه نَكَرَت
مَدَاوَله وَمَهَارَسَه سَهَيلَه اِذْسَانَه بِرْ قَوَه مَدَرَه کَه وَجُودَه
كَلُورَه کَه هَرَایِسْتَدِيرِي کَيْ دَقِيقَه دَه قَوَاعِدَه مَذَكُورَه بِي
اسْتَخْضَارَه کَسَب اِفتَدَار اِيدِيور . اَشْتَه بُونَقَطَه نَظَرَدَن
بِاَفْلَادِيغَيْ تَقْدِيرَه دَه قَوَاعِدَه مُسْتَبَطَه مَسْرُودَه يَه عَلَم اَطْلَاق
قَلْنَدِيغَيْ کَيْ اَنْوَاع وَاقِسَام مُخْتَلِفَه يَه شَمْولِي خَسَبَيلَه
فَن وَاسْتَخْضَار وَاسْتِخْسَاب اَعْتَبارِيلَه دَخْنِي صَنْعَت
اَطْلَاق اوْلَئِور .

بُونَدِقَيْقَاتَدَن اَكْلَاشِيلَه جَهَنِي وَجَه اوْزَرَه فَن . عَلَم .
صَنْاعَت مَتَحَدِيَه بِالذَّات وَمُخْتَلِف بالاعتَبار اوْلَوب
اعْتَبارَات صَحِيَحَه کَوْزَه دَلَدِيکَيْ تَقْدِيرَه هَرَبَرِي دِيَكَري
مُوقَعَه اَسْتَعْمَال اوْلَه بِيلَورَه .

شهرلى تربىه مرکزى اولدىغى ملابسى سىله تربىه مكمله
 اصحابى او لانلره مجازا متىدىن و تربىه مكمله يە مدニت
 اطلاق او لنور . بو تقدىر جە « طوائف » لە « متىدنه »
 لفظتىنە اضافەسى صفتىك موصوفە اضافەسى قېيلىدن
 او لوپ صفت مفرد و موصوف جمع او لمق حس-بىلە
 صفت و موصوفىك عدم مطابقەسى كېي بۇ قاعدە سىزلىك
 خاطرە كاورسىدە هېرىر جمع جماعت اعتبارىلە ھەم مفرد
 و ھەمدە مؤنث او لارىغىزىنەن مطابقت حاصل
 او لمش او لور .

« لسان » انسانلرده آلت تكلم او لان ات پارچە سىندىن
 عبارت او لوپ فارسىدە زيان و ترکىدە دىل دىرلى .
 جمعى السنە والسن واشن كلور . آلت اعتبارىلە ئىخى
 مؤنثىر . بعده مجاز مرسىل طريقيلە حىجت . كلام .
 و لغت معنالى يىنكەڭ فلان ادم حقك لسانىلە ناطقىدر
 دىنلىور كە حقك حىجت و كلامىلە ناطقىدر دىك او لىور .
 بورادە كى لسانىن ايسە لغت معناسى مراد او لىنيور .
 « قواعد » قاعدهنىڭ بىرىن قاعده ايسە كافە جۈئىاتىنە
 شەمولى او لان قضىيەن زە اطلاق او لنور : مەلا
 « فاعل مرفوعدر » قضىيەسى نحويون طرفىدەن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« طوائف » طائفه نك جمعیدر که برنسنه نك بر بلوك
وبر پارچه سنه دينور سده اصل معنای موضوعی
اعتبار يله طولا شمله مألف ناسدن بر جماعته اطلاق
اولنور (۱) « متنه » باب تفهملدن اسم فاعل او اوب
غلایش نك مصدری قعود وزنده « مدون » در
مدون دخی بر يerde اقامه و توطن معنایه ايسه ده
غلایي صیغه لري کليا مهجور واستعمالدن ساوطردر.
يوك شهر معنایه اولان مدینه کلاء سی دخی بوندن
ما خود او اوب بنا برین هتمدن کلمه هی هر قدر لغه
شهر يلك صفتيله منصف اولاق معنایه ايسد ده

(۱) بنا برین طوائف يرينه ملل و يا اقوام لفظلر استعمال
پورلس سيدى « متنه » لفظنه دها زياده يقيشق الوردي.

مجال اعتذار قالمدینه بنا او کیجه مشاطه تخیلک
کیدیروب قوشاته بیلدیکی عروس افکار زینت
افزای حجله اعتبار اوله رق هر طرفدن مظہر
شاباش و تحسین و طفل یکشبه ایکن شبستان
پلاوغتده برشوخ نازنین اولدی ۰ بنابرین چهره
شاهد حقیقتدن رفع نقاب احتجاب الحجون
استدلال و احتجاجده بر نقصان کوریلو رسه
} العذر عند کرام الناس مقبول } جمیله سنجه
نظر مسامحه ایله ملاحظه پورلسی استرحام اولنور
ع : ثریا ۰

دیباچه

برکیجه ارقداشلرجه ادبیانه مناظره لو وظریفانه
محاوره لر تعاطی اولنديغى اشاده مكتب حقوق
طلبه سنه تقریر بیوریلوب بودفعه جلوه نمای
ساحة شهود اولان رساله بليغه يه سوز منتقل
اوله رق بلاغت عثمانى يه نك ييكانه شاهد شيرين
اداسى اولان بويله براڭجىلىك بتحملات زاهره
تحقيقىدن ساده و تزيينات باهره تدقىق و تعميقىدن
ازاده لکى ادبى عصر اچون بزنوع اهتمام سىزلىك
اسنادىنه سر رشته ويره بيله جىكندن بختله رساله
مذكوره يه تعليق جوهر تدقىق عهده ناچىزانه مه
حاله اولنه رق هرچند حيطه اقتدارم خارجىنده اولان
اشبو وظيفة مودوعه دن كراتله افاله قىندى ايسه ده
پوپايده بين الاحبا كوسنرىلان اصرار او زرينه ارتق

Süreyyā , 'Abdurrāhīm

تعليقات بلاغت عثمانية
Tatlıyat - Belägat -

Gəməniyyə
مؤلف جريدة عسكرية محرری
عبدالرحمن ثريا

برنجي دفعه أولهرق =

« مغارف نظارات جليلة - نك رخصته »
جريدة مسخرية مطبعة سند طبع أول نسخة

هر حق مؤلفنه عائددر

استانبول

١٢٩٩

ابتدا سامعک قولاغنہ طوقونه حق سوز افصح و معنای
او ضح او لدیغی حالده الت طرفی کمال اهمیت ایله دکلر .
والا الت طرف هر نقدر کوژل او سه چندان قولاق
اصماز . بناء علیه حسن ابتدایه زیاده اعتنا او لمنق
لازم کاور . والک اعلائی مقصدی مشعر اولان سوزلر
ایله ابتدای تکدر . ایشته بوکا براعت استهلال دنیلور .
مبادیدن مقصد ب مناسبت ایله پکیلور ایسے تخلص
دنیلور . واکر مناسبت ار امتسزین پکیلور ایسے
اقتضاب دنیلور که قدمانک مسلکیدر . بعضًا دخی
بعدذا یا بعدازین یا خود مقصد کلم کی بر سوز ایله
مقصد پکیلوب بودخی تخلصه قریب بر اقتضابدر .
متاخرین ادبی حسن تخلصه پک زیاده اعتنا و اهتمام
ایتشلدر . چونکه مخاطب مبادی بی دکلر ایکن مقصد
متربقب اولور بو جهله کریز کاه نقدر کوژل اولور
ایسے کلام او قدر تحسینی جالب اولور .
ابتهاء کلام ایسے سامعک اک صکره قولاغنده قاله حق
سوز اولمغله کوژل او لدیغی حالده اوست طرفی
قصورلینی اورتر . و انتهائی احسنی کلامه تمام
اولدیغی مشعر اوله حق وجهره ختم ویرمکدر .
(الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنتهدى لولا ان هدانا الله)

مصراع ثانیستنده اکر حرفک همزه‌سی وصل او نمایند.
بعض شعرای روم همزه کبی عینی دخی وصل ایدارلو.
نته کیم فهمیک (صحیح صادق کبی صادق او لیحق یار
بکا * روز روشن اولور عینیله شب تار بکا) بیت‌نده
عینیله لفظنک عینی همزه کبی وصل ایدلشدر.
(بی‌نقاب و بانقباب عرض جمال ایلدی یار) مصراع‌نده کی
عرض کله‌ستنک عینی دخی وصل ایتمک لازم‌در والا
نقابک الفی حذف او لتفق لازم کلور بو ایسه هیچ
جاگز دکلدر. عارف حکمت بک افتدی کبی فضلای
ادبا عینک او یله همزه کبی وصل او لنسنی اصلاً تجویز
ایتلزلدی بونی تجویز ایدن شـعا دخی نثرده تجویز
او لنبیان نیجه‌شیل ضرورت شعریه یه مبنی تجویز او لنوور
علی‌الخصوص تاریخ‌لده بر مرتبه دها اتساع کوست‌ملک
لازم کلور دیرلو ایدی (کل اناء یترشح بما فیه)
خاتمه

اوج مقامده یعنی ابتدا و تخلص و انتهاده سوزک فصاحتنه پک زیاده دقت و اعتنا او نمایید .

چونکه ادب مقصدہ شروع دن مقدم تغزل یا تفخر یا خود زمانہ دن تشكی یاتشکر کبی بر مقدمہ ایله کلامہ ابتدائیدرل بعدہ مقصدہ پکرل واکثر یادعا ایله کلامہ ختم و پورلرل ۰

بوقبیلدند. شوقدر که اسلاف مورخینک اکثری بونی
یاسز یازمشلدر. ینه بر یا ایله اولوب انجق اشعارده بعضا
وزن ایچون یایی مد ایدرلروایکی یا ایله ینه یازارلو.

آینه ایسه بالعکس ایکی یا ایله اولوب بعض اشعارده بر یا ایله
آینه یازیلور.

لسان عربیده صلوة وزکوة رسم عثمانی او زره واو ایله
یازیلور ایسه ده لسان عثمانیده الف ایله صلات وزکات یازیلور.
عربیده مصراع الف ایله اولوب جمعی مصراع کاور.
 فقط شعرای ایران الف سز اوله رق مصراع قول لانمشلر.
 بزدخی ایکی وجهله استعمال ایدرز.

لسان عربیده همزه ایکی قسم اولوب بری همزه و صل
ودیکری همزه قطعدر همزه و صلک قطعی و همزه قطعلک
وصلی جائز دکلدر شعرده او لسه دخی محل فصاحت اولور
فارسیده هر همزه نک و صلی جائز در. شعرای روم دخی
بو خصوصده شعرای فرسه اتفقا ایشلردر. نته کیم
مؤلف فیرلک (کلدی خوابکه و صله ایدوب ناز بکا *
نلر ایتدی نلر اول غزه سی غماز بکا) بیتنک مصراع
ثانیسنده کی همزه لر ایله (کیچه لر عزم ره یار ایدرد
جودت * شعله آهم اکر او لسه غماز بکا) بیتنک

همزه‌سی لسانمذده لفظا و خطاطرک اولنهرق نسا یازیلور
واو یله‌جه او قونور . فقط موصوف یاخود مضاف
اولور ایسه همزه اعاده اولنور و نساء حسان و نساء زمان
دینلور .

جزء کلمه‌سی اکثر یا عربیده واو ایله جزو یازیلور ایسه‌ده
لسانمذده یالکن همزه ایله جزء یازیلور .

ایکی یوز لفظنی ترکیب ایدرک بر یا ایله ایکی یوز یازمق جائز
وشایع ایسه‌ده تاریخنده اصلی او زره ایکی یا ایله یازمق
اولی کورلشدر .

افندی یه شمدی یه دک لفظلرینی دخی افندیه شمدی یه دک
یازانلر وار ایسه‌ده اصللری او زره یازملق راجدر .

قام مقام ایکی میم ایله یازیلور . فقط برمیم مشدده ایله
قام مقام یازملق دخی جائز اولور .

بینک از قدیم یا ایله یازیله کلش ایسه‌ده صکره‌لری یاسن
اولنهرق بک یازملق فتعامل اولمشدر .

او قومق مصدرینک امر حاضری واو ایله او قو یازیلور .
فقط اسلافدن بعضیلری یا ایله او قی یازمشلددر . مور خلر
دخی حسابلرینه نصل کاورسه او یله یازارلر .

قیلدى یا ایله یازیلور . فقط مور خلر بعضاعضا تعديل حساب
ایچون یاسن اولنهرق قلدی یازارلر . کیتدى لفظی دخی

سرورى . بىك ايكىوز او نالىدە الوب مصرى بنام اولدىق ۱۱۱۶
سسىورىنىڭ (بىك ايكىوز او ن سكىزدە ثانىا * اولدى
عىمت بىك افندى صدر روم) بىتى دىخى بوقىلىدىندر .
(استطراد)

تارىخلىرى حسابىنده تلفظه اعتبار او نىمۇب خطە اعتبار
اولنور .

مثلا دعوى كېيى يايىلە ياز يىلو بىدە الف ايىلە او قونان كىلەر
يايىلە حساب اولنور .

ومفتى الانام عبارە سىنده يايىلە ھمزە وصل تلفظ او نىدىيغى
حالىدە ياخىر ھمزە حسابە داخل اولنور .
خواجە كىلە سىنده دىخى ھم واوھم الف حسابە ادخال
قىلىنور .

فاتحە كېيى آخرىندە تاء تائىيت او لان عربى كىلەر حال و قىندا
ها كېيى بش حساب ايدىلور .

وفاتحە شريفە تركىيەنندە فاتحەنڭ آخرىندە كى هاء رسىمە
بىش حساب اولندىيغى كېيى او زىرنىدە كى ھمزە دىخى بشقە جە
بر او له رق حساب اولنور .

ومفتى ئالم عبارە سىنده ياحسابە داخل او نىدىيغى كېيى ھمزە
دىخى بشقە جە حساب ايدىلور .

نساء كېيى آخرىندە الف مىددوە او لان كىلات عربىيەنڭ

تاریخ مصنوع اوله رق مشتاق (اشرف از تیغ پادشاه کریخت) مصراعنی سویشدر . حسابی بو و جمهله در که (تیغ پادشاه) ترکیبینک عدد حروفی (۱۷۲۳) اولوب اندن (اشرف) اسمنک عددی اولان (۵۸۱) طرح اولندقده (۱۱۲۶) قالور .
 کذلک (۱۱۴۴) سنه سنه واقع اولان مصالحه یه تاریخ اولمک او زره مسروود خان (جدل رفت از میان شهریاران اتحاد آمد) دیشدر . حسابی بو و جمهله در .

٧٦٧ شهریاران

٠٣٧ جدل

٧٣٠

٤١٤ اتحاد

۱۱۴۴

تواریخ مصنوعه نک بر نوعی دخی لفظا و معنی تاریخی مشتمل اولان مصراع یاخود بیتدر . زیرده کی تاریخler کی .
 اسمی سنه هاشمی . خان محمد ایلدی داد ایله بین اوچده جلوس ۱۰۰۳
 هادی . باقی افندی کتدی عقبایه بیک سکزده ۱۰۰۸
 هاشمی . یول اولدی اسکداره بیک او تو زدما قدکن طوکدی ۱۰۳۰
 لا ادری . صدر عالی الدی بیک یوز بردہ اردل ملکنی ۱۱۰۱
 دری . بیک یوز اوندہ بولدی دنیاراحت صلح و صلاح ۱۱۱۰

کذلک مصراع تاریخک حروف معجمه و مهمله سندن بر
 تاریخ چیقار ایسه تواریخ مصنوعه دن معدود او لور .
 نه کیم سرورینک (موفقین سروری معجم و مهمل
 دو تاریخه * مربع وفق کشور مصطفی خاندر مکارمله)
 بیتنده کی مصراع تاریخک حروف منقوطه سی (۱۲۲۲)
 او لوب ساده حروفی دخی او قدر او لغله ایکیسی دخی
 سلطان مصطفای رابعک جلوسنه بر تاریخدر .
 تواریخ مصنوعه نک انواع کثیره سی وارد . از جله
 بریسیده بود که بر بیتک ایکی مصروعی بر تاریخ او لدینگی
 حالده هر مصراعنک احاد و عشرات و مائی یکدیکره
 مساوی او لدقده نقل یکدیکر اصولی ایله الی تاریخ دها
 پیدا او لور . نه کم (۱۲۱۶) سند سنده مصراک
 فرانسه جمهوری یدندن استخلاصنه تاریخ او لمق او زره
 سرورینک سو یلدیکی (رزمله اسلامیان بوزدی فرانجه
 جیشی * ایلیوب جمهوری نابود الدی مصرب شد سلیم)
 بیتندن منوال مشروح او زره سکن وجهله تاریخ
 چیقار .

تواریخ مصنوعه نک بر نوعیده اخراج و ادخال اصولیدر
 نه کیم (۱۱۴۲) سند سنده اشرف خان افغانی عساکر
 عثمانیه ایله وقوع بولان محاربه سنده منهزمآ فرار ایتد کده

بومصراع تاریخنک ایکی زیاده سی وارد ر بھمنک تابحی
یعنی حرف اولی او لان با حرفنک اخذ و تزییلی ایله تسویه
اول نشدر .

(سروری)

دل کان رشکله قو پدقدہ دیدم تاریخن
الدی مهری کرمک معدنی یوسف پاشا

بومصراع معدن اینی یوسف پاشانک صدارتی تاریخنی
اولوب بر زیاده سی وارد . کانک قلبی او لان الفک
تزییلی ایله تسویه قیلن شدر .

بعضًا بر مصراعک عرد حروفی مراد او لان سنہ نک
تمام ایکی قاتی او لوب دوتا دنیلور . تاریخ تام کبی
مقبول د کادر . فقط بر مصراعک هر نصف ندن بر تاریخ
چیقار ایسہ مصنوع و مقبول بر تاریخ او لور . نته کیم
سرورینک (بر جمعه کون شوکت ایله سلطان عثمان
اولدی شاه) مصراعی ایکی تاریخی مشتملدر . شویله که
(بر جمعه کون شوکت ایله) عبارہ سنک عدد حروفی
(۱۱۶۸) اوله رق سلطان عثمانک جلو سنه تاریخ
اولدینگی کبی (سلطان عثمان اولدی شاه) جملہ سی دخی
بسقہ جه بر تاریخ در .

بویله تعییه ایله سویلنگش اولان رنکین تاریخ‌لردن بر قاج
مثال کتوره لم .

(سروری)

بایله یازدی قلم ثبت ایدیجک تاریخ‌ن
قشله ده ایتدی بنا والده سلطان حام

۱۲۰۹

اشبو مصراج تاریخک عدد حروف‌ده ایکی نقصان
اولوب با حرفک عددی اولان ایکی ضم ایله اکمال
اولنیشد .

(سروری)

شکل کرداب کلور فکره یازارکن تاریخ
سوردی یلکن کورک اعدایی قپودان پاشا

۱۲۰۴

بومصراع تاریخده بش نقصان اولمغله شکل کردابده
اولان وبشه دال بولنان (۵) رقی ضم ایله اکمال
قیلنیشد .

(سیدوھبی)

شہ عالم آنجه بهمنک تاجن دیدم تاریخ
عجم‌دن کلدی مفتاح روان باب همایونه

۱۱۳۷

(سروری)

کرو بی الشیم عاشر افندی مفتی عالم
 که وقتک قطبید رذات شریف فضل و تقواده
 سروری جو هر کلدن ایدر تاریخن استنباط
 موفق دار مجرد عقل عاشر نقل فتواده

۱۲۱۳

(سروری)

کناهی وار ایسه عفو اوله معجمله دیدم تاریخ
 نصوحی زاده قیلدی توبه قرب حقه عزم ایتدی

۱۲۱۸

(تاریخ مهممله مثال)

(سروری)

حروف ساده لوله ایلدم تحریر تاریخن
 بکر اغا قوروب سور تزوج بر مراد اولدی

۱۱۹۲

(طالب)

فر ویر مهر ایله غالب کبی پاشا صدره

۱۲۳۹

بعضًا مصراع تاریخک عدد حروفی بر قایق ناقص یا زیاده
 کلد کده مقامه مناسب تعمیمه ایله خدم یا تنزیل اولنور .

بعضًا بربیتک مجموعی بر تاریخ اولور . نته کیم سرورینک (۱۲۰۶) سنده سنده سویلیدیکی (سهمله میدانده آلدی منزلی * دیکدی طاش سلطان سلیم کامبین) بیاتی کبی . وبعضاً بربیتک هر مصراعی بر تاریخ اولور . نته کیم سرورینک (قرقلری هر حالده مولی معینی ایلیه * سی قرق اولدی جناب شه سلیمک بوسنده) بیتنک هر مصراعی (۱۲۱۵) عددینه مساوی اوله رق بشقه بشقه بر تاریخدر .

تاریخ یاتام اولور که جمیع حروفی داخل حساب اولور . بالاده مذکور تاریخ خل کبی .

یاخود یالکز نقطه لی حرفلری حساب اولنوب تاریخ معجم و تاریخ مجواهر دنیلور .

ویاخود یالکز نقطه ستر حرفلری حساب اولنوب تاریخ مهمل و ساده دنیلور .

(تاریخ معجمه مثال)

(سروری)

بر صی رشید مکتبده * ایتدی ختم تلاوت فرقان شو حدیث اولدی جوهرين تاریخ * خیر کم من تعلم القرآن

- عزت ۰ محمود خانه مولی ملکی ایده مبارک ۱۲۲۳
 سروری ۰ جهاندن کو جدی بلبل خواجه قوندی عدن اعلا ۱۲۲۷
- حکمت ۰ کعبه خلدی مکان ایلیه روح مدنی ۱۲۲۷
 (صدارت درویش پاشا)
- عزت ۰ قطب علم صاحب مهر ایلدی درویشی ۱۲۳۳
 (ریاست پرتو پاشا)
- وله ۰ سایه شاهانه ده الدی ریاست پرتوین ۱۲۴۲
 (ولادت همایون)
- حق ۰ فرویردی کلدی عالمه شهرزاده من عبدالجید ۱۲۵۸
 صفوت ۰ قوشدی کاوی زاده بی کردونه موته اجل ۱۲۶۵
 (وفات والی مصر)
- وله ۰ ام دنیا قوبیدسن ابتدی تلف ۱۲۶۵
 (جلوس سلطان عبد العزیز)
- جودت ۰ ویردی اورنک جهانداری به فرعبدالعزیز ۱۲۷۷
 بعضاً ایکی اوچ شاعرک بر تاریخنده توارد ایتدکلری
 وارد ر ۰ زیرده محرر تاریخندره اول دینی کبی ۰
- (سروری ۰ عزت)
- مصطفی خانه بیعت ایلدی ناس ۱۲۲۲
 (سروری ۰ حکمت)
- اوچدی سحن جناه طوطی شیخ ۱۲۲۵
 (سروری ۰ حکمت ۰ رافت)
- جاینی عدن ایلسون قدری بک رب قدر ۱۲۲۷
 (حق ۰ شناسی)
- یاپدی خان عبدالجید یم هم جسر جدید ۱۲۶۱

و مستحسن اولور . نسخه کیم زیرده تحریر اولنده حق
مشالردن اکلاشیلور .
(تاریخ وفات کافی)

- سنبلزاده و هبی . کتری کوهرایدی کویا او معارف کافی ۱۲۰۶
سروری . حق بوانبار جسمی ایده کنج برکت ۱۲۰۸
غالب . دوکلدی قالب مقبول و مطبوعه دوکخانه ۱۲۰۹
سروری . مقید زاده قید تندن اطلاق ایلدی روحی ۱۲۰۹
وله . سراپا عشقه سوزان ایکن محاولدی یان ملا ۱۲۱۱
وله . ماه حیوان سمعته آتدی بالق پازارینک ۱۲۱۱
وله . ایلدی اقبال اوچ انباری یه آتلر کبی ۱۲۱۱
وله . اوچ کبی یول بولدی کمسزآت کبی قوشدی یمه ۱۲۱۳
وله . آت کبی بردن سکیر دوب اوچ کبی بولدی یمن ۱۲۱۳
وله . قوش کبی اوچ قطعه قایلیون او چدیلر سوی یمه ۱۲۱۳
(معدن امینی ضایا پاشامک صدارتی)
وله . پادشه معدنه بولدی مهرینه لایق کهر ۱۲۱۴
(وزارت طیار پاشا)

- وله . اوچ اعلای وزارتنه همادر طیار ۱۲۱۵
وله . حق بوانبار بلدی ایده کنز البرکات ۱۲۱۷
وله . کل اوق سید سلیمان روحی ایچون فاتحه ۱۲۲۰
وله . فاتحه عثمان افندی روحنہ ۱۲۲۰
وله . محفل عدنی مقر ایتسون بلال ۱۲۲۲
وله . شربتی صوندی شکر زاده یه ساقی اجل ۱۲۲۲
عارف . اولدی عدلی خان محمودک جلو سنده عیان ۱۲۲۳
(مخلصی عدلی اولدینی جلو سنده میدانه چیقمشد)

هروقت بولیه بر جسته مصروف بولنه ماز . چونکه اکثریا معنای مراده دلالت ایدن لفظلر ک عدد حروفی تاریخه موافق دو شمیز . بناء علیه حسابی طول دیر موق ایچون حشو و زائد لفظلر علاوه اولنور . ایشته بو علاوه هر نقدر مقامه مناسب و لطائف بیانیه و بدیعیه بی مشتمل اولور ایسه تاریخ او قدر مقبول اولور . بولده سویلنمش اولان تواریخ مقبوله دن دخی بروجه اتی براز مثالر کتوره لم .

اسامی	تواریخ	سنه
سروری	باز ک الله پادشاه عادل اولدی شه سلیم	۱۲۰۳
وله	جان شیرینی ویردی فرهاد	۱۲۰۴
عینی	بحره ایام شتاده ایندی اوچ فلک جدید	۱۲۱۳
سروری	پکدی غالب ده ده جاندن یاهو	۱۲۱۴
وله	حیف کیم قیلدی محمد بک افندی رحلت	۱۲۱۹
وله	کوچدی مبرد نصف شتاده	۱۲۱۹
وله	دیوب الحکم الله کوچدی قاضی زاده مأوایه (ولادت همایون)	۱۲۱۹

طالب . قیلدی تولد مرد کیم شهرزاده من عبدالجید ۱۲۵۸
تاریخ ابتدا بروجه مشروح حقیقت دائره سنده ارانور .
وبولنه ماز ایسه مجاز و کنایه و تلمیح و توریه یولی اختیار
اولنور . و بولده بولنان تاریخ نقدر رنگین و معنای
مراده دلالتی نقدر واضح اولور ایسه او مرتبه مقبول

سروری پیکارجه نظم ایلدیکی تاریخلرینک ایچنده اک
زیاده بونی بکنورمش .

(سنه سنه سنه سروری کلدی قرقه) مصراجی دخی
بوقبیلدندر که بونی مطالعه ایدنلر (۱۲۰۵) سنه سنه
سرورینک قرق یاشنه واصل اولدیغی درحال فهم
ایدلرلر .

(۱۲۱۳) سنه سنه قهوه دن توبه ایتدیکنه داڑ سویلش
اولدیغی (قهوه دن قیلدی سروری توبه) مصراجی
دخی بوقبیلدندر .

بویولده سویلش اولان تاریخلر کزیده لرندن بروجہ آقی
براز مثاللر دها کتوره لم :

اسامی	سنه
سروری	۱۱۹۸
وله	۱۲۰۲
وله	۱۲۰۹
وله	۱۲۱۵
وله	۱۲۲۱
وله	۱۲۲۲
وله	۱۲۲۷
حکمت	۱۲۲۷
وله	۱۲۲۷
ذائق	۱۲۶۵

- قیلدی ابراهیم افندی ارتحال
- ارتحال ایت-دی محمد چلبی
- تزوج ایتدی عاصم بک افندی
- خان سلیم اوچ کی ایندیردی یه
- ایلدی رحلت کلوب قدسی افندی کعبه دن
- میر عارف ایتدی عقد ازدواج
- یثربی آلدی جند خان محمود
- وفات ایتدی جمال الدین افندی
- رفت رجی زعلم فانی
- روم ایلینه عزم وعودت قیلدی خان عبدالجید

دنجی هپ عربیدر . حالبوکه بالاده بیان اولنديغى اوزره
 بحر رملات سکز جزدن ترکىي اصول عروض عربى يه
 مخالفدر . ملع شعرلارده بوکا بر درجه يه قدر مساغ اولسىه
 بىله اوزان فارسيه اوزره هپ عربى اولهرق نظم اولنان
 شعرلور مقبول اولماز . وبرده (الكتب) لقطى اوزره
 وقف ايتدىكىنه مبى عصرى ادباسىندن بعضيلرى اكا
 اعتراض ايتشسلر ايلى بواعتراض دنجى بجا واقوادر .
 چونكە اشعار عربىيەدە كرك وقف وكرك اشبعان انجق
 بىتك آخرنده وبرده مصراع يعنى مشتوى يامطلع ايسمە
 مصراع اوڭ دنجى آخرنده اولور ساڭر محللرنده جائز
 دكىلدر . فارسى و تركى شىوهسى اوزره عربى شعر سوپىلک
 ايسمە مستحسن اولماز .

تارىخىڭ اڭ اعلاسى حشودن عارى و مراد اولان معنابى
 كاڭ وضوح ايله مفید اولان مصراع ازاده يعنى ديكىر
 مصراعه مر بوط اولميان بر مصراع برجىسته در .
 سرورىنىڭ (اولدى صالح افندى دفتردار) مصراعى
 كېيى كە بونى استماع ايدن كىسمە صالح افندى نامنەدە
 بور ذاتك دفتردار اولدىغى فهم ايدر . و جىع حروفى
 حساب اولندقده (۱۳۱۴) سنە سىندە و قوئى معلوم
 اولور . فقط بويله تارىخىلر پك نادر تصادف ايدر .

اندن دها ماهر و خواجه منیب افندی کبی ادیب و متبحر
نیجه ذوات وار ایکن فن تاریخنده بر کیمسه اکا اقران
اوله ما مشدر .

الحاصل سروری بو صناعتده اسلاف و اخلاقونه فائق
اولوب يالکز کندو زماننک و قایعنه قناعت ایتیه رک ازمنه
سالفهونک و قایع مهم مسنده دخی کوزل کوزل تاریخندر
سو بلشدرا . دیوانی مطالعه ایدنلرک معلومیدر .

سروری افندی کرک کندو سنک و کرک اسلاف و معاصری
اولان شعرانک تاریخندر مقبول و مستحسن اولنلرینی
جمع ایله بر مجموعه یه قید ایدوب و فاننده عزت ملا دخی
عصرنده سویلان ان تاریخندر منتخبلرینی بو کا علاوه
ایتشدر بعده وقوعه نویس اسعد افندی دخی انتخاب
ایلدیکی تاریخندر اکا فامشدرا حقا که اسلاف شعرانک
اک کزیده تاریخندرینی جامع بر اثر بی نظیر در .

سروری اول مجموعه بی اصل تواریخ منتخبه ترکیه
ایچون تریب ایش ایسه ده بعض تواریخ فارسیه و عربیه بی
دخی قید ایلشدرا . حتی (۱۱۹۴) سنه سنه انسا اولنان
جیدیه کتابخانه سی ایچون سویلش او لدیغی (قد بنی
دار الکتب سلطانا عبد الحمید) تاریخنی دخی اول
مجموعه بیه قید ایتشدر . بو تاریخنک بالاسنده کی قصیده سی

سننه	اسمی	مختصر
۱۰۰۲	لا ادری	مسجد مسخسن ارکانه
۱۰۰۳	طالی	خان محمد اولدی سلطان جهان
۱۰۰۴	طیبی	ایتدی قدری چلبی عزم بقا
۱۰۱۸	لا	کتدى شمعی چلبی دنیادن
۱۰۳۰	هاشمی	اوچ روح اسعد ایچون فانحه
۱۰۳۵	حالی	کبردی آصف الله مهر سلیمان زمان
۱۰۴۷	لا	چشمنه کل عدم چکدی اجل شهلاک
۱۰۵۸	جوزی	چلوس خان محمد ایلدی آسوده دنیایی
۰۰۶۹	جزعی	اوله عقباده مقام حنفی بیت جنان
۱۰۸۳	نابی	دوشدی قیچه حصنه نور محمدی
۱۱۱۵	صدیق	پادشاه جهان احمد خان
۱۱۳۷	سید و هبی	کلدی مفتاح روان آجدی درامیدی
۱۱۳۷	وله	هبدان کنجه روان فالتحی سلطان احمد
۱۱۴۳	رشید	اولدی خان محمود امام المسلمين
۱۱۴۷	راغب پاشا	یاپلدی موقعنده جامع النور علی پاشا
۱۱۷۳	روحی کلیسی	کیچه ساعت ایکیده زلزله یقیدی شامی
۱۱۹۵	سنبلزاده و هبی	زلالی و راه النہرہ دریادن روان اولدی

منوال مشروح اوزره بیک تاریخندن صکره منظوم تاریخ
 سویلک صناعتی خیلچه ترقی بولدی و (۱۱۹۳)
 سننه سننه در سعادته کلان اطنه لی سروری افندی
 بو صناعتک خرد لرینی بولوب طوغزیسی بو قنده استاد
 کل اولدی عصر نده سنبلزاده و هبی کبی فن شعرده

سننه	اسامي	تاريخلر
۹۳۲	نظمي	انکروسي منزه قيلدي سليمان زمان
۹۴۷	لادرى	آصف الله كيردى سليمان مهرى
۹۶۲	لا	سلیمان ویردى مهرین آصفینه
۹۶۶	شعبي	شامى احيا ايلىدى سلطان رومك جامعى
۹۷۴	اميرى	شاه شد سلطان سليم كامىاب
۹۷۸	نيازى	آلدى قبرس آطهسن شاه سليم
۹۹۰	هاشمى	سعادته صفا كلدك افندم
۹۹۱	لا	اهل سنت مهزنى اولدى روان
۹۹۱	لا	فلعه زاد عمر بازىها
۹۹۷	روحي بغدادى	صفالر ايلىدى صافى جنانه باصدى قدم

الحاصل خضر بلك آچدىغى چغر كيدرك شura اىچون
 برشاهراه اولوب وقوفات مهمه اىچون برمصراع وبعضا
 بربيت اولمق اوزره تار يخلى نظم اىلكله باسلامشلر ايلىدى.
 بيك تار يخندن صىكره بوكا دها زياده اعتنا ايلىدى.
 و بروسه علامىسىدن سالف الذكر هاشمى افندى بلك كوزل
 وغايت مصنع تار يخلى سو يليهرك و بو يولده سايرينه
 تقدم ايلىهرك صناعت تار يخنده امام اولىشدەر.
 بناء على ذلك بيك تار يخندن صىكره سو يلىنىش اولان
 تو ارىخى منتخبەدن براز مثالىر كتۇرەلم.

او زون حسنہ غلبہ سنہ (و ينصرك الله نصرا عزيزا)
آیت کریمہ سی تاریخ واقع اول مشدر.
و (۸۹۸) سنہ سنہ ملا جامی وفات ایتد کدہ (و من دخله
کان آمنا) اکا تاریخ دو شمشدر.

و یاوز سلطان سلیم خان حضرتلى ينك (۹۲۲) سنه سنه
سلطان غورى يه غلبه سنه تاریخ اولق اوزره کال پاشازاده
(فتح ممالک العرب) عباره سنى بولوب بعده (۹۲۳)
سنه سنه دیار مصری فتح ایتدیکننده دخی (فاتح ممالک
عرب) دیمشدر .

ایشته ابتدالی بولیه منتظر اوله رق تاریخ ارانوب
بولنور ایکن (۸۰) سنه سندھ سلطان محمد خان ثانی
حضرتلى برجامع شریف بنایت دکده اول عصر ک علمای
ادب اسنند قصیده نوینه صاحبی مشهور خضراب (جامع
زید عمر من عمره) مضراعنی سویلش واندن صکره شعراء
منظوم تاریخ بولگه دخی هوس ایلش ایدی .

واستانبولك تاریخ فتحی اولق اوزره (اهل دین استانبولی الدی جدال و جنکله) مصraigی سویلنخشیدی . طقوزیوز سنہ هجریہ سندن صکره کزیده تاریخلر سویلنکه باشладی . مثال اوله رق بعضیلری بروجہ زیر تحریر اولنور .

❀ فصل رابع ❀ (صنعت تاریخه دائمدر)

متاخرین ادبانک اختراع ایدکلری برده صنعت تاریخ
واردرکه بروقهی مشعر اولان مصر عک یاخود بیتک
بحساب الجمل عدد حروفی اول و قعده نک تاریخ و قوعنه
مصادف اول مسیدر . بودخی صنایع بدیعیه دن معدود در .
اوائلده بوصنعت یوق ایدی . صکره لری بروقهیه تاریخ
اولق اوزره بر کله یاخود بر عباره بولنقی بین الادب ادب
و عادت اولمشدر .

شویله که (۷۹۱) سنه هجریه سنه فوت اولان حافظ
شیرازینک وفاتنه تاریخ اولق اوزره (خاک مصلی)
ترکیبی بولنشدرکه ایجده حسابیله عدد حروفی سنه
مزبوره مه موافقدر .

و (۸۰۳) سنه سنه تپورک سیواسی تخریب ایدیکنه
(خراب) کله سی تاریخ دوشمشدر .

وفاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینک (۸۵۶)
سنه سنه روم ایلی حصارینی بنا ایدیکنه (بنیان محمد خان)
ترکیبی و (۸۵۷) سنه سنه استانبولی فتح ایدیکنه
(بلدة طيبة) عباره شریفه سی و (۸۷۸) سنه سنه

نه کیم (اودل که اوله هوادار مدح اهل کرم * اولور عرائس الهمام کرد کاره حرم) بیتنده هیچ نقطه‌ای حرف یوقدر .

بوده بر هندر . لکن اسلاف ادب ابومثلاو خطه عائد اولان صنعتلری محسنات بدیعیه دن عد ایتماشلر در . شعرای متاخریندن بعضیلری الفاز و تعمیه یولنده منظوم کلامر سویشلر در . لکن بونلر دخی محسنات بدیعیه دن محدود دکلدر .

الفاز . لغز سویلکدر . لغز بیلمجه دیمکدر که بر شیئک علام و اوصافی ذکر ایله اکا سائر اشیادن متمیز اوله حق صورتده و رمز یولنده دلالت ایدن کلامدر .

تعمیه کلام موزونده بر ذاتک نامنه رمز وایما ایله دلالت ایمکدر . اول کلامه دخی معهادنیلور .

نه کیم (بنده یوق صبر و سکون سنه و فادن ذره * ایکی یوقدن نه چیقار فنکر ایدملم برکره) بیتنده قابی نامنه ایما او لنشدر .

صنعت تاریخ اربابی دخی بر مصروعک حسابجه نقصان یا زیاده سنه رمز وایما ایمکد تعمیه دیرلور .

نه کیم فصل آتیده کاور .

بروجه بالا یزیدک ایکیشیر جزدن مرکب اولان ایکی
مصراعندن حافظ شیرازی بر مصراع یا پعشدرا .
شعرای روم او زانده عروض فارسی اصولنه تابع
اولدقلرندن لسانزده فارسی ایله ترکیدن ملمع شعر سویلک
سهلدرا . اما عربی ایله ترکیدن ملمع شعر سویلک جای
نظر و دقدر :

مثلا بحر رملدن بر ملمع سویلنه جک اولدینگی حالده هر
مصراعی او چر جزدن ترکیب اولنور ایسه هم فارسی
هم عربی عروضنه توافق ایلر واکر در در جزدن
ترکیب اولنور ایسه عربی عروضنه مخالف اولور
و شعرای عربدن بری کورسه انى ناموزوز صانور .
مع ما فيه ملمع شعر لردہ بومثالو اختلافلر معفو در . اما
کاملأ عربیکه شعر سویلنه جک اولور ایسه او زان عربی
 توفیق اولنق لازم در .

بناء عليه بعض متعر بینک قصیده طنطرانیه کبی هر بیتی
سکزر جزدن مرکب اوله رق بحر رملدن سویلد کاری
عربی شعر لوه شعرای عرب اشعار عربیه نظر یاه
 باقازل .

بعض متأخرین ادبای الکر مهمل یعنی نقطه سز حرفلردن
شعر سویلک کبی صنعتلر اختراع ایتمشلردر .

شعرای عجم بعض اشعار عربی بی کندو شعر لینه تضمین
ایله ملع طرز نده شعر یا پارلو .

نته کم حافظ شیرازی یزیدک (ادر کأساوناولها * الا
یا ایها الساقی) بیتني بر مصراع اولق او زره تضمین ایله
(الایا ایها الساقی ادر کأساوناولها * که عشق آسان
نمود اول ولی افتاد مشکلها) مطلعنى سویلشدر .

ملع . بر مصراعی بر لساندن و دیکر مصراعی دیکر
لساندن اوله رق نظم اولنان شعر در .

(هیج کیسه دکل سر قدردن اکاه * لا حول ولا قوة
الا بالله) بیت مشهوری ایله مؤلف فقیرک بر ملع غزلندن
(جودت اوله لی چشمکه دفتون جانا * لا نوم له طول
لیال بالله) و دیکر بر ملع غزلندن (هوای زلفیدر اقصای
آرزو وجودت * سواد طره نماید مر اشب معراج) بیتلری
کی .

عروض فارسی اکثر یا عروض عربی یه مخالف دوش.
مثلا بحر رمل ایله بحر هزج عروض فارسی اصوات بجه
هر بیتی بعضاً سکزر و بعضاً التیشر جزدن مرکب اوله رق
استعمال اولنور . اما عربی ده ایکیسی دخی سکزر
جزدن مرکب اوله رق استعمال اولنگاز . بناء علیه

اما بر شاعر دیکر بر شاعرک اشعارندن مصراع یاخود
بیت کی برشی الوبده کندو شعری کی اعلان ایدر
یاخود بعض الفاظنی تبدیل ایله مضمونی چالو بده کندو
شعرینه قاتار ایسه سرقت صایلور . بو ایسه مذموم
ومقدو حذر .

(سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر * بویله در شرع
بلاغتده فتاوای سخن)

واکر خلف سلفک شعرینی اخذ و اصلاح ایله انى دها
اعلا صورتده نظم ایلر ایسه مقبول اولور .

و بعض متشرین که (فهیما شاعران بو الھوسدہ قلاماش
انصار * قناعت ایلز مضمونه دیوانی چالار چارپار
مؤداسنجه دیوانلردن بکنديکنی الوبده کندو نامنه اعلان
ایدرلو شعادن معدود اولمدقتری جهته له موضوع
بحثدن خارج قالولو .

و بعضاً ایکی شاعرک بر برندن خبری اولمقسزین بر
مصراع یاخود بر بیت ایکیسنا دخی خاطرلرینه سنوح
ایلر بوکا توارد دنیلوب سرقت صایلاز . هله
تار یخنده بو توارد چوق دفعه و قوع بولشدیر . نته کیم
فصل آتیده امثله سی ایراد اولنه جقدر .

کل شیء حی * شنو ز صوت سبوان ربنا لغفور) بیتنده
اولندیغی کجی .

تضمین . بر شاعر کندو شعرینه اخر کشـ عنـ دن بـ روـشـی
تضـ منـ اـیـتـ دـیرـ مـکـدـرـ . شـوـلـ شـرـطـلهـ کـهـ غـیرـ کـهـ شـعـرـی
اـولـ دـیـغـنـهـ تـبـیـهـ اوـلـهـ . مـکـرـ کـهـ بـینـ الـادـبـ مـعـرـوفـ بـ شـعـرـ
ایـسـهـ تـبـیـهـ حاجـتـ قـالـماـزـ .

نهـ کـهـ تـقـعـیـ بـرـ بـهـارـ یـهـ سـنـکـ (بـحـمـدـ اللهـ زـمـانـ کـدـهـ بـقـوـلـ
صـبـرـیـ شـاـکـرـ * کـرـیـانـ فـلـکـ مـهـجـورـ دـسـتـ آـشـکـوـاـدـرـ)
بـیـتـنـدـهـ صـبـرـینـکـ اـسـمـیـ تـصـرـیـحـ اـیدـرـ کـهـ بـرـ مـصـرـاعـنـیـ تـضـمـینـ
ایـلـشـدـرـ .

وـ (اـیـشـتـهـ مـیدـانـ هـنـزـ کـیـتـیـهـ لـمـ شـیرـاـزـهـ) مـصـرـاعـ مـشـهـوـرـیـنـیـ
سـرـوـرـیـ تـضـمـینـ اـیـلـهـ (رـوـمـدـهـ آـکـهـ سـرـوـرـیـ کـلـهـ مـزـمـیـ
قـارـشـوـ * اـیـشـتـهـ مـیدـانـ هـنـزـ کـیـتـیـهـ لـمـ شـیرـاـزـهـ) دـیدـیـکـیـ کـجـیـ
مـؤـخـراـ فـهـیـمـ دـخـیـ (حـلـبـ اـنـدـهـ اـیـسـهـ بـونـدـهـ بـولـنـورـ اـنـدـازـهـ *
اـیـشـتـهـ مـیدـانـ هـنـزـ کـیـتـیـهـ لـمـ شـیرـاـزـهـ) دـیـوـ تـضـمـینـ اـیـلـشـدـرـ .
کـذـاـکـ بـالـاـدـهـ ذـکـرـ اـولـنـدـیـغـیـ اوـزـرـهـ (فـکـرـ زـلـفـ دـلـدـهـ قـابـ
سـوـزـ عـشـقـ کـسـینـهـ دـهـ * نـارـدـرـ کـلـخـنـدـهـ کـوـ یـاـ مـارـدـرـ
کـنـجـینـهـ دـهـ) بـیـتـنـکـ مـصـرـاعـ ثـانـیـسـیـ تـضـمـینـ اـیـلـهـ (سـوـزـ
عـشـقـ کـسـینـهـ دـهـ سـوـدـایـ زـلـفـ قـلـبـدـهـ * نـارـدـرـ کـلـخـنـدـهـ
کـوـ یـاـ مـارـدـرـ کـنـجـینـهـ دـهـ) بـیـتـیـ یـاـپـلـشـدـرـ .

تصنيع اولنور و معنی لفظه تابع قيلنور ايشه لفظ و معنی
حلیه حسن و قبولدن عاری قالور .

❀ فصل ثالث ❀

(صنایع بدیعیدنک لواحق حقنده در)

تلمیح . بر قصه يه ياخود برمث مشهوره اشارت
اولنقدر .

نه کیم سلیمان فهیم افسدینک (بزه عرض جال ایتمی
بلقیس امل آخر * فهیما خاتم داغ محبتله سلیمانز) بیتنده
سلیمان علیه السلام ایله بلقیس قصه سنده اشارت اولنشدرو .
و (اختر مطلبم افق فلکده طوغاز * کونده بیک شی
طوغدرر لیله حبلای عدم) بیتنده (الليلة حبلی) مثل
مشهور ینه ایما قیلنشدرو .

تلمیحده مقصدہ دلالت خفی و بعيد اولور ايشه الغازه
ملحق اولور و صددن خارج قالور .
اقتباس . کلامه قرآن کریمن کاخود حدیث شریفدن
برشی تصمین اولنقدر .

مؤلف فقیرک بر بهار یه سندن (ترانه لب هرجو بیار
فاعتبروا * زبان بلبلک اورادی یا اولی الابصار)
بیتنده و دیکر بر بهاریه فارسیه سندن (شنو زجو و من الماء

ما قبلنده کی الفک دخی تکراری التزام او لور سه نزوم
ما یلزم قبیلنندن او لور .

(برا هل همت اربول ای دل مهجور ارنلدن * که او لسون
منزل و صلات یولنی کو سترنلدن) بیتی بو قبیلندر که
آخر کله ده یالکز نونک تکرار ایله قافیه حاصل او له بیلور
ایکن بش حرف دها تکراری التزام او لن شدر .

ذوالقافیتین غزل لر هپ بو قبیلندر . (شعر للمؤلف)
صفا ویر بزه یار ایتسه پر عتاب خطاب * که تلخ او لجه
ایدر طبعی نشئه یاب شراب * وطن جلاسی جفاسن
صورار ایسه که ساقی * نوای ناله چینی ویر جواب
چو آب) کبی .

سامینک دخی بو یولده بر مشهور غزلی وارد رکه مطلعی
بودر . (جوشش اشکه دل پر خون بر مجراء ایکی *
حیف کیم فلک دل مشحون بر در یا ایکی)

محسنات لفظیه نک اصل حسنی معنی لفظه تابع او لمیوب
بلکه افظک معنایه تابع او لمییدر . چونکه معنی طبیعته
بر اغیلور ایسه کندو سنه لا یق او لان لفظی ایستر و انک
ایستدیکی لفظ کتور یلور ایسه لفظ و معنی ایکیسیده
کوزل او لور وا کر تسجیع ایچون تکلف ایله عباره

شعردن نظیری دخی (آفرین ای روز کارک شهسوار
صفدری * عرشه آص شمنکیرو تیغ ثریا جوهری)
بیتیدر .

واکر فاصله لرده او لدیغی کبی مقابله رنده کی اجزانک
اکثری سجعا و وزنا مقابله ری کبی او لورسه سجع مر صع
دنیلور .

(فلان افندی ز بدء اماشل و اقراندر و برادر سر بلندی
عمده افضل واعیاندر) عباره سنده او لدیغی کبی .

سجع هر حالده کلام بليغه زينت وير . فقط فاصله لر متحد
المآل او لمیوب هر برينك بشقه بشقه معنالری او لمق شرطدر
والامحد سجع ايچون برنوع تکرار ديمک او له جفنه مبنی
تطويل قبيلندن او لور . مثلا بزه پك چوق احسان
ایتدی ولطف بي پایان ایتدی دنیلسه مقبول او لماز .

(۴) صنعت تشديد که الترام ولو زوم مالا يلزم دخی دنیلور
شعرده حرف رو يك و نثرده انک مقامنه قائم او لان حرفک
تکراری قافیه و سجع ايچون کافی ايکن اندن فضلہ برشی
الترام او لمقدر .

مثلا کرم و هم کبی کله لرده قافیه و سجع ايچون يالکز
ميک تکراری کافی ايکن کرام و بنام کبی کله لرده ميک

(۳) سجع . فاصله‌لر ک بر حرف او زرینه متواافق
 اولمکیدر .
 نثرده سجع نظمده قافیه کبیدر . واوچ قسمه منقسمدر .
 شویله که فاصله‌لر وزناً مختلف او اورلر ایسه مطرف
 دنیلور .

نته که (طلبه علم بلاغتی اکمال ایتدیلر * علم حقوقده
 دخی اپیچه کسب کمال ایتدیلر) دیدیکمزده اکمال ایله
 کمال کبی .

شعردن نظیری مؤلفک سالف الذکر قصیده سنک مطلعی
 او لان (حجلله که بکایاور اولوب بخت سعید * ایلدی
 چرخ ایله سر نامه صلحی تجدید) بیتیدر .
 واکر فاصله‌لر وزناً دخی متواافق اولورلر ایسه سجع
 متوازی دنیلور .

نته کیم قصص انپیانک (اندن صکره سائر ناس انلردن
 اوره دی و نیجه قوملر و صنف صنف انسانلر توره دی)
 عباره سنده کی اوره دی و توره دی کلمه‌لری کبی .

ینه قصص انپیانک (کروه مشرکین برحله ده اهل اسلامی
 بتورمک او زره مدینه منوره او زرینه یوریدی خلقی خوف
 و دهشت بوریدی) عباره سنده کی یوریدی و بوریدی
 کلمه‌لری دخی بو قبیلدندر .

که نقطه نقش ایله جودت اولور سراب شراب) بیتی
دخی بو قبیلدندر .

صنعت اشتقاق دخی جناسه ملحددر . کاتب ایله مکتوب
وقول ایله قائل کبی .

(جور دهر ایله اولور بلبل غرابه همنشین * یینه شکوایی
غраб ایلر غرابت بونده در) بیتنده کی غراب ایله غرابت
بو قبیلدندر .

شبہ اشتقاق صنعتی دخی کذالت جناسه ملحددر .
حال ایله حالی افظلری کبی .

(۲) موازنہ . فاصله لرک وزناً متساوی اولم لریدر .
(عاله جام صفا صوندی یعنی دم با که فلک * بر قدح
صوندی کیم ویرمیه بیک در او کسل) بیتنده کی فلک
و کسل کبی .

فاصله نزدہ فقره لرک و نظمده مصراع لرک صوک
کله لریدر .

اکر فاصله دن بشقد دیکر جزو لرک بجهلہ سی یاخودا کثری
وزناً مقابلاً ری کبی اولور ایسے هماثله تسمیه اولنور .

(مشیر سلطنت عقل مصور * پناه مملکت عدل مجسم)
بیتنده اولدی یعنی کبی .

واختلاف اکر ترتیب حروفده ایسه جناس قلب دنیلور .
 روز کار زور کار کبی .
 واختلاف اکر عدد حروفده ایسه جناس ناقص دنیلور .
 ساق ایله مساق کبی .

مؤلف فقیر ک بر قصیده سندن (آسمان پایه هماسایه همایون
 کوکب) مصر عنده کی همایله همایون دخی بوقبیلدندر .
 واختلاف اکر نوعده ایسه یعنی مجناس لفظلک یالکز
 بر حرفی نوعاً مختلف اولوبده بورفلو یائنده قرب مخرج
 بولنورسہ جناس مضارع دنیلور . دام ایله طام
 کبی .

اما یینلنده قرب مخرج بولنماز ایسه جناس لاحق دنیلور .
 (ستار ایله سیار و ستاره ایله سیاره و (جبهة البرد
 جنة البرد) عباره سنده کی جبهه ایله جنه کبی .
 قصیده مذکوره دن (آب لطفکنه زمان ایتدی زمینی
 سیراب * تاب قهر کاه قضا دشمنی ایلر تمددید) ییتی
 دخی بوقبیلدندر .

واختلاف اکر نقطه جهتیله اولورسہ جناس مصحف
 دنیلور . سوق ایله شوق کبی .

مؤلف فقیر ک (لب نکارده بن بجنه پک نشاط ویر *

عديده‌سى وارد در . نته‌کيم برو جه اتى تعریف اولنور .
جناس تام . ايکي لفظـك وجوه ار بعـده يعني نوع
و عدد و ترتـيب حروـفـه وهـيـئـتـه يعني حرـكـه و سـكـونـه
متفـقـ اوـلـلـريـدر . شـيرـ شـيرـ خـوارـ كـبـيـ .

(جاـهـلهـ جـاهـلهـ رـفـعـتـيـ كـلـورـ عـالـمـهـ * عـلـمـ اـفـراـزـ مـعـارـفـدرـ
اوـلـانـ صـاحـبـ توـغـ) و (باـغـدـهـ مـيـ اـيـچـيلـوبـ نـالـهـ لـاـيـلـ
نيـلـ) * سـسـيـ چـيـقـماـزـ عـجـبـاـ بـلـبـلـ اوـيـورـ مـيـ نـيـلـ) و
(اوـلـهـ جـفـايـ صـانـهـ کـهـ دـورـانـدـ اوـكـرـنـورـ * بـيـ مـهـرـ
و بـيـ وـالـغـيـ دـورـانـدـ اوـكـرـنـورـ) بـيـتلـرـنـدـهـ کـيـ جـاهـلهـ وـنـيـلـ
وـدـورـانـدـ جـنـاسـلـرـيـ دـخـيـ بوـقـيـلـدـنـدـرـ .

واـكـرـ وجـوهـ اـرـ بـعـدـ مـذـ كـورـهـ دـنـ يـالـكـزـ بـرـنـدـهـ اـخـتـلـافـ
بوـلـنـسـهـ جـنـاسـ تـامـ اوـلـيـوبـ بشـقـهـ بـرـ اـسـمـ اـيـلـهـ تـسـمـيهـ
اـولـنـورـ .

شـوـ يـلـهـ کـهـ اـخـتـلـافـ اـكـرـ هـيـئـتـهـ اـيـسـهـ جـنـاسـ مـحـرـفـ
دـنـيلـورـ . (جـبـةـ البرـدـ جـنـتـهـ البرـدـ) عـبـارـهـ سـنـدـهـ کـيـ
برـدـ وـبـرـ لـفـظـلـرـيـ کـيـ کـهـ باـحـرـفـ اوـلـكـيـسـنـدـهـ مـضـمـومـ
وـاـيـكـنـجـيـسـنـدـهـ مـفـتوـحـدـرـ .

(جاـهـلـ يـاـ مـفـرـطـ يـاـ مـفـرـطـ اوـلـورـ) عـبـارـهـ سـنـدـهـ کـيـ مـفـرـطـ
وـمـفـرـطـ دـخـيـ بوـقـيـلـدـنـدـرـ کـهـ اوـلـكـيـسـيـ فـاءـ سـاـكـنـهـ وـرـاءـ
مـخـفـفـهـ وـاـيـكـنـجـيـسـيـ فـاءـ مـفـتوـحـهـ وـرـاءـ مـشـدـدـهـ اـيـلـهـ درـ .

دیکر

میان ناز ککی مو یه بکزدر سم ا کر
 کروه اهل صفا او یله در بلى دیرلر
 دیکر

هر یانه بوی ڪاڪنی تارمار ایدر
 قلماز صبایه ایت دیکی بو روز کار در
 دیکر

صوصادم صو دیلدم چاه زنخدانندن
 بر عرب بکلر ایمش بن آنی خالی صاندم
 شیخ الاسلام مکی زاده عاصم افندینگ و فاتنده و قعده
 نویس اسعد افندی مشیخته متھی و مترقب ایکن عارف
 حکمت بک افندی شیخ الاسلام اولدقدہ اسعد افندینگ
 سوپیش اولدینگی (بو بیتم یادکار اولسون جهانه *
 تخلف لاه درونم غله طولی * بکا لاپق ایکن جاه
 مشیخت * خدانگ حکمتی عارف بک اولدی)
 قطعه سندہ کی حکمت دخی بوقبیلدندر .

* فصل ثانی *

(محسنات لفظیه حقنده در)

(۱) صنعت جناس . ایکی لفظ بک معنالوی مختلف
 اولدینگی حالدہ تلفظده تشابهلریدر . بونک اقسام

(۱۴) توجیه صنعتی که محتمل الضدین دخی دنیلور سوزی ایکی مختلف معنایه محتمل اوله رق ایراد ایمکدر . نته کیم (یک چشم درزی بکا بر جبه دیکمش کشکه ایکی کوزیده سیان او لیدی) دین کیسه جبه دن منون اولو بده درز ینک کوزر کوزی کبی دیکر کوز ینک دخی کورر اولمسنی یمنی ایمک یاخودن اخوشند اولوبده کورر کوزی حقنده بد دعا ایمک معنالی ینه محتمل اولور .

توريه که ايهام دخ دنيلور بـ لفظ قـرـيب و بعيد ايکي معناسي او لو بـده قـريـنه خـفيـه يـه اـعـتمـادـاً معـنـاي بـعيـدي اـرادـه او لـنـقـدر :

اشبو تور يه صنعت لفظك تعدد معناسنہ مبنی اولمک
ملاپسہ سیلہ علمای عرب یہ اني محسنات معنو یہ دن عد
ایلشلر در لكن تور یہ یہ حاوی اولان عبارہ بشقه
لسانہ ترجمہ اولنسہ اکثر یا بوصنعت ضایع اولہ جغنه نظرأ
اني محسنات لفظیہ دن عد ایلک مناسب اولور . مثاللری
بر وجه اتی ایراد اولنور .

(یہت)

کل کولسه دائم اغلسه ببلبل عجب دکل
زیرا کیننه آغله دیمشلر کیننه کل

شعله داغ نمایانمیدز) بیتنده توله و تحریر نکته سنه بناء
استفهام یولی اختیار ایدلشدز .

(۱۳) ادماج . بر معنایه دیگر معنی تضمین ایدیرلمکدر .
نته کیم (صدر کده سـنـی ایلـیـه حق دائم و باقی * هـب
الـمـکـ اـیـدـکـلـکـرـی شـمـدـی بو دـعـادـرـ) بـیـتـنـدنـ شـاـعـرـکـ غـرـضـی
مـدـوـحـی اوـلـانـ صـدـرـ اـعـظـمـهـ دـعـادـرـ فقط جـلـهـ دـعـائـیـهـ
انـکـ اـصـلـاـحـ اـحـوـالـ عـالـمـ سـبـیـتـیـ اـیـلـهـ مـدـحـنـیـ دـخـیـ تـضـمـنـیـ
ایـلـشـدـزـ . چـونـکـهـ عـالـمـ اوـلـهـ دـعـاـ اـیـتـسـیـ الـبـتـهـ فـائـدـهـ لـرـیـهـ
مبـنـیـ اوـلـقـ لـازـمـ کـلـوبـ بوـ اـیـسـهـ مـدـوـحـکـ اـکـ سـبـیـلـتـیـ
متـضـمـنـ اوـلـورـ .

وـبعـضاـ بـوـ اـیـکـ معـنـیـ بـرـ غـرـضـهـ عـائـدـ اوـلـورـ . شـوـیـلـهـ کـهـ
برـغـرضـ اـیـچـونـ سـوقـ وـایـرـادـ اوـلـنـانـ معـنـیـ یـهـ اوـلـ غـرـضـهـ
دـائـرـ اوـلـانـ بـرـمـعـنـایـ زـائـدـیـ مـسـتـبـعـ اوـلـورـ . اـیـشـتـهـ بـوـ کـاـ
اسـتـبـاعـ دـخـیـ دـنـیـلـورـ .

نتـهـ کـیـمـ (اوـلـ بـهـادرـکـ رـؤـسـ اـعـداـ اوـزـرـنـدـهـ صـاعـقـهـ سـیـفـنـیـ
بـشـ بـلـوتـ جـوـلـانـ اـیـدـیرـ) تـرـکـیـیـ اوـلـ بـهـادرـکـ
شـجـاعـتـهـ مـدـحـنـیـ مـفـیدـ اوـلـورـ فقط بـشـ بـلـوتـنـ هـرـادـ
بـشـ پـارـمـقـ اوـلـوـبـ پـارـمـقـلـکـ بـلـوتـهـ تـشـبـیـهـیـ اـیـسـهـ سـخـاوـ کـرمـ
ایـلـهـ مـدـحـنـیـ دـخـیـ مـسـتـبـعـ اوـلـورـ حـالـبـوـ کـهـ اـیـکـ معـنـیـ
برـغـرضـهـ یـعـنـیـ مـدـحـهـ عـائـدـ اوـلـورـ .

ته کیم بو قلیچک قصوری یو قدر فقط محار به لرده چوق
قوللا نیاش اولدیغندن او زرنده پک چوق قان لکه سی وار
دنیلد کده ا کر قلیچده قان لکه سی عیب صایلور ایسه
ایشته بو قلیچک او عیبی واردر لکن قان لکه سی قلیچده
عیب صایله ماز اویله ایسه بو قلیچده عیب تصور او لنماز
دیمک اوله رق مدحی مؤکد اولور .

(حسننه هیچ دیه جک یوق اما * نکھی اوق کبی
ایشلر جانه) بیتی دخی بو قبیلدندر .

دیکر بر قسمنه دخی (تأکید الذم بما يشبه المدح) دنیلور که
مدح بوللو ذم دیمک اولور . (ته کیم اندن خیر کلز لکن
ایمک کور دیکی ادمه کملک ایدر) دنیلور . (فلانه ادم
فاسقدر اما جاهلدر) و (کناهنہ کیر میهیم اور وحیدیکنی
کوردم امانماز قیلدیغنى ڪوردم) عباره لری دخی
بو قبیلدندر .

(۱۲) تجاهل العارف بر نکته یه بناء معلومی غیر معلوم
سیاقنده ایراد ایلکدر .

ته کیم (بر نهانیجھ تبسیده می صیغمز جانا * سویله بالله
دهنک تا او قدر تتسکمیدر) بیتنده ف جانانک پکو کلکنی
مدحده مبالغه ایچون استفهام طریقنه کیدلشدرا
کذلک (شبیدر بو یا سواد آه پنهانمیدر . شمع مجلس

جولان روی دریاده * طوقنسه برق نعلی نرم ایدر کن
 سنتک خارایی) بیتنده کی غلو دخی فرض او زرینه مبنی
 اوله رق صیغه شرطیه ایله بر مرتبه تعديل او لنشدر .
 یاخود مکرکه بر کوزل خیال بولنده او حالده دخی غلو
 مستحسن اولور . (نازی آب ایتشده بر فواره رسم ایتش
 خیال * ایشته او صودر اتمش قامتك اولمش سنتک)
 بیتنده اولدینگی کبی .

و یاخود هزل مقامنده ایراد اولنده او حالده دخی غلو
 مجاز اولور .

نته کیم (نه عجب یارین عشرت ایمکه نیت ایتمم دوندن
 سرخوش اولورم) دنیلیدیکی کبی .

بو صور تلدن ماعدا غلولر مقبول اوماز . هله نفعینک
 (بنم اول نظام اندیشه که سمسار قضا * ایده من قیمت
 عقد در نظم تقدیر) کبی اشنع غلولری قطعیا مردود
 و منکردر .

مبالغه مقبوله قبیلندن عد او لنه شایان بر صنعت دخی
 بر غرضی نقیضنه بکزر تعبیر ایله تأکید ایلکدر .

ایشته بونک بر قسمته (تأکید المدح بما یشبه الذم) دنیلور که
 ذم یوللو مدح دیکدر .

درجه سنه بلوغى ادعا او لنقدر تبليغ واغراق وغلوديو
او پچ قسمه تقسيم اولنور .

شو يله که مدعما اکر عقلا وعاده ممکن ايسه تبليغ دنيلور
و عند البلغا مقبول اولنور .

(بنم اول نادره سجن کهر تازه ظهور * کهنه مضمونه
دکل کنج خيال مخزن) بیتی کبی .

واکر عادة محال و عقلا ممکن اولنور ايسه اغراق دنيلور .
بودخی مقبولدر . (فتح خیر اوله لی ايلامشدري کيسه *

зор بازو ايله بر بو يله حصاری تسخیر) بیتی کبی .

واکر عقلا دخی محال ايسه غلو دنيلور . بر قصر عاليشك
ستایشی حقنده نفعينك (دکل مهر و پياض صبح افقده
سیر ايچون سقفن * فلک باش قالدير نجه خاکه دوشدي
تاج و دستاري) بیتی کبی .

غلو مقبول اولماز مکركه صبيغه شرطيه یاتشبيه کبی
بر وجهله صحت و امكان راده سنه تقريب و تعديل قيلنه .

نته کيم قصيده مذکوره نك (صانورلر برکل زردوزدر
بر نطع خاراده * رخامنده کورنلر عکس خورشيد
پر انواری) بیتنده صانورلر تعيري ايله مبالغه صحته
تقريب قيلنمشدر .

و كذا برآت مدحنه دائرا اولان (شکست ايتز حبابن ايسه

بیتنده سرمایه شاعرانک تو کنوز اولمی ممکن اولسنه ده
مستبعد اولدینگدن انلرگ سرمایه می یالان اولوب یالان
ایسه تو کنوز اولدینگی بیانیله اثبات او نمشدر بودخی حسن
تعلیلدر .

(کیم سویلشور اول غمزه لر ایله زیرا * هر بر مژه بر نادره
پرداز محبت) بیتی دخی بو قبیلدندر .

و (داغدار اولمی خشکله اکر * مبتلای کاف اولمازدی
قر * خدمتك ایتسه جوزا نیت * با غلاماز ایدی میانه
کر) قطعه سنه مدوحک خشیله قرک داغدار اولمی
وانک خدمته جوزانک نیت ایتسی ممکن اولمی دخی حالده
حسن تعلیل قبیلنگدن اوله رق اولکیسنه قرک کافدار
اولمیله وایکنچیسنه جوزانک نطاقد بند کورلمیله
استدلال او نمشدر .

شک او زرینه بنا اولنان کلام دخی حسن تعلیله الحاق
او نمشدر .

(اسد پکه باد صبح پریشانسین ای کوکل * بکزر اسیر
طره جاناسین ای کوکل) بیتنده اولدینگی کبی .

(شیم نافه یه دائر صباده وار براثر * عجب او آهوی
نازنه کاکنمی طرار) بیتی دخی بو قبیلدندر .

(۱۱) مبالغه که برو صفک شدت یا ضعفده مستبعد یا محال

حقيقیه سی حکمت بالغه صمدانیه ایجادن او لوب بین الناس
علوم او لان امور عادیه دن دکادر .

(پریشان اهل عالم آه و افغان ایتدیکمدندر * پریشان او لدیغ
خلقی پریشان ایتدیکمدندر) بیتی دخی بو قبیلدندر که شاعر
آه و افغانی خلقك پریشان لغنه و خلقی پریشان ایتدیکنی
کندو پریشان لغنه علت اعتبار ایدوب بو ایسه حسن تعلیلدر
اما نفس الامر ده کیم بیلور که بو پریشان لغه سبب نه ایدی .
وسنبزاده وهی (چاه ذقن افتاده سی دلبسته زلفز *
زنجیرلی قویی انک ایچون مسکنزر) بیتنده زنجیرلی
قویی سمنده ساکن او لدیغنه مصروع اویی حسن تعلیل
اوله رق ایراد ایلشدرا حالبو که کندو سنک زنجیرلی قویی
جووارنده ساکن او لدیغی ثابت واوراده صاحب خانه
او لدیغی ایسه معلوم در .

(علو لندی دلنده آتش رشک کف دستی * پر او لدی
شاخ مر جانله صنک قعر دریایی) بیتی دخی بو قبیلدندر که
دریانک بعض مواعنده قعرینک قیرزیل کورنیسی درونته کی
مرجانلردن ناشی او لدیغی معلوم ایکن شاعر کندو
مدو حنک و سعیت و کثرت احسانه دریانک علو افروز
آتش حسد او لدیغی اکا حسن تعلیل قیلشدرا .

و (سرمایه شاعران تو کنفر * دنیا تو کنور یالان تو کنفر)

سینده * ناردر کلخنده کویا ماردر کنجینه ده) بایتنده
اولدیغی کبی .

(۹) مذهب کلامی . متکلمینک اصولی وجهره یعنی
طريق برهانی او زره مطلوبه دلیل کتور مکدر .
نه کیم ابراهیم علیه السلام حضرت لری نظر واستدلال
ایله قومی الزام ایچون اخشام او لو بده بر پارلاق یلدز
کورند کده ایشته بوبنم ربم در دید کدن صکره یلدز غروب
و غیوبت ایدیجک بن بویله غائب او لان شیلری سوم دیمسی
یلدز ک الله او لمدیغنه استدلالدر شویله که یلدز ثبات سزدر
بنم ربم ایسه ثبات سزد کلدر اویله ایسه یلدز بنم ربم دکلدر
دیمک اولور .

(۱۰) حسن تعلیل . بر اعتبار لطیف غیر حقیقی ایله برو صف
ایچون بر علت مناسبه ادعا او لنقدر یعنی نفس الامر ده
علتی اولمیان معنی اکا علت او لمق او زره اعتبار قلمقدر .
بو وصف ایکی قسمه منقسم اولور . شویله که یا بر صفت
ثابته او لو بده علتنک بیانی قصد او لنور . و یاثابت اولمیوبده
اثباتی مراد اولور .

نه کیم (اولدی رخسار یکه تقليید ایله کل خار ایله
حور) مصر عنده کلک رخسار یاره تقليیدی خار ایله حور
او لسته حسن تعلیلدر . اما کلمرده خار بو لمنسنه علت

(۶) جمع . متعدد شیلری بر حکمده جمع اینکدر .
 (عشقه دوشمش ابتدا بر نای بر بن بر کوکل * داغ داغ
 ابتلا بر نای بر بن بر کوکل) و (هم کوکلی هم عقلی
 هم صبر می الدک * ای شوخ جفا پیشه بکا سن نلر
 ایندک) بیتلرنده اولدیغی کبی .
 (دل آتش دیده اتش سینه اتش روی یار آتش) مصروعی
 دخی بو قبیلدندر .

(۷) تفریق ایکی شیئک بیتنده کی فرق و تفاوتی بیان
 اینکدر .

(نیجه تشبیه ایدهم قدمهال یاره * یوغیکن وجه شبه تازه
 نهال چنی * او بولور کسوه سبر زین ورقله رونق *
 یار ایدر کسب لطافت چیقاروب پیرهنه) قطعه سنده
 اولدیغی کبی .

(۸) لف و نشر صنعتی که متعدد شیلرذ کراولندقدن صکره
 هر برینه عائذ اولان حکمکل ایراد او لنقدر ایکی قسمدر .
 قسم اول مرتب و قسم ثانی غیر مرتب در .

لف و نشر مرتب (سوز عشقک سینه ده سودای زلفک
 قلبده * ناردکلخنده کویا هاردر کنجینه ده) بیتنده
 اولدیغی کبی .

لف و نشر غیر مرتب (فکرز لفک دلده تاب سوز عشقک

مسافر کله رک خاتم طی کبی غرس ایت دیوبده انعام
واحسان ایت معناشی مراد ایلیسی دخی بو قبیلدند.
(۴) عکس . کلامک بر جزئی دیکر جزئک او زرینه
تقدیم او لندقدن صکره بر عکس اوله رق ایراد او لمقدر .
(عادات السادات سادات العادات) و (باری تعالی
اولو دن دیری و دیر یدن اولو اخراج ایلر) عباره لرنده
اولدیغی کبی .

(ب) نقاب و با نقاب عرض جمال ایلدی یار * که هلالی
بدر و که بدری هلال ایلدی یار) بیتی دخی بو قبیلدند.
(۵) رجوع . بر سوزی سو یلدکدن صکره لنکته
آنی نقض ایمکدر .

(چشم امعان ایله با قدیقه وجود و عدمه * صحن جنت
کورینور ادمه صحرای عدم * غلط ایتمد نه رواجنته
تشبیه ایتک * بشقه در نعمت اسایش مأوای عدم *
طوطهم اندده اولمش نعم کونا کون * اویله محتاج
تناولیمیدر الای عدم) کبی .

(کوش ایت کوکل بیان میان سو یلم سکا * یوق بلکه
رشته دل و جان سو یلم سکا) بیتیله (ایدنلر دور جاناندن
بنی جاننده بولسو نلر * غلط دیدم دکل جاننده جانانند
بولسو نلر) بیتی دخی بو قبیلدند .

(یوقدر بر مراد ونهال وامل دیو * باع جهانده چکمه
الم هب اولور بت) بیتی دخی بو قبیلدند.
ینه بو قبیلدن اوله رق برده ار صاد وارد که تسهیم دخی
دنیلور . بوده بر صنعتدر که کلامت اولنده بر سوز
بولنوب حرف روی معلوم اولدیغی حالده فقره نک
یاخود بیتك آخرینه دلالت ایلو .

نشرده فقره شعرده بیت مژله سنده اولوب حرف روی
دخی فقره ده یاخود بیتده تکرر ایدن حرفدر .
مثلا (اول مستعین اسم جلام که دفعه * فتح کلامه
قدرتی مستعان ویر) بیتنده حرف رویک نون اولدیغی
معلوم او لیحق مصرع اولده کی مستعین لفظی مستعانه
دلالت ایلو .

(وطنک ذوقی ملاقات احبا ایله در * بی ملاقات احبا
وطنی نیلیه یم) بیتی دخی بو قبیلدند.

(۳) صنعت مشاکله بر شیئی صحبتمنه بولنديغی بر شیئک
اسمه ذکر ایمکدر .
ته کیم بر قوناغه یالین ایاق کلان بر فقیره نه درلو یک
ایسترسین پیشور ملم دنیلسی او زرینه بکا بر چفت ایاق قابی
پیشور یکز دیمسی کبی .

کذلک اغاج غرس ایمکده اولان بر چفتلک صاحبینه بر

بعضًا بر لفظ مراد اولیان معنای اعتبار یله تناسب بولنور . ایشته بوکا ایهام تناسب دنیلور که مراعات نظیره ملحقدر .

نه کیم (عجیمی طوتسه ال اوستنده نزکسی دلدار * از لدن اره لرنده کوز آشنالغی وار) بیتنده کوز آشنالغی معارفه معناینده اولوب انجق کوزک معنای لغو یسی اعتبار یله نزکسه مشابهت و مناسبتی معلومدر . (کلزار دهر ایچنده نسیم صبا کبی * خلقک اسوپ صاور دیغی بادهوا ایهش) بیتنده کی هوا الفظی دخی بو قبیلدندر .

(نوروز ایروب اغیار یله سیر ایلدی دلبر * کیچه یله کونم اولدی بنم شمدی برابر) بیتی دخی بو قبیلدن معدود اولور .

تشابه اطراف صنعتی که کلامی ابتداسنه مناسب اولان شی ایله ختم ایمکدر مراعات نظیردن معدوددر .

نه کیم (خلق ایدر دادوستد بز پر تلاش و بی نصیب * چارسوی عالمک بر او کدق دلایز) بیتنده اولدیغی کبی که دادوستد ایله چارسو و بی نصیب ایله او کدق دلال متناسبدر .

وصلت دمنده فکر هجران اغلسون کولسون * دو کنلر
 اشک شادی بویله هر آن اغلسون کولسون) و (لبی جان
 تازه‌لر بیار جسمی جان الورجودت * او شو خه دل ویرن
 دخسته هر آن اغلسون کولسون) بیتلری بو قبیلدند.
 طباقک بر قسمیده مقابله دنیلان صنعتدر که متوافق معنالری
 ایراد ایلد کدن صکره صره سیله مقابللرین ذکر ایتمکدر .
 (دلده صفائ عشقک دیده غمکله پرم * بر او ده عیش
 و شادی بر او ده یأس و ماتم) بیتنده اولدینی کبی که متوافق
 اولان عیش و شادی ایراد اولندقدن صکره مقابللری
 اولان یأس و ماتم کتور لمشد .

(۲) مراعات نظیر که صنعت تناسب وتلفیق دخی
 دنیلور مناسب شیلری جمع ایتمکدر .
 قلم قلتراش حقه مقراض و طوب تفنه ک قلیچ مز راغی
 بر یاره ذکر ایتمک کبی .

(کیدرمی سینه اهل محبتدن خیال یار * نیجه منفك
 اولور صورت هیولای مرایادن) بیتنده کی صورت
 ایله هیولا و مرایا بو قبیلدند .

ابوت ایله بنوت کبی متضایفین بر یاره مجتمع اول مدقلری
 جهته‌له بینلرنده صنعت طباق بولنور ایسده متلازم
 اولدقلری اعتبار ایله دخی بینلرنده مراعات نظیر وارد .

✿ باب ثالث ✿

(صنایع بدیعیه حقنده در)

صنایع بدیعیه کلام بليغك و جوه تزيين و تحسسيي ديمك
اوله رق ايکي قسمه تقسيم اولنور .

قسم اول معنايه عايد اولان محسناتدر .

قسم ثاني لفظه عايد اولان محسناتدر .

بو ايکي قسمدن هر بری بمنه تعالي برر فصلده تعریف
قیلنه جقدر .

صنایع بدیعیه ملحق بعض محسنات او لمغله انلر و بردہ
متآخرین شURA بیلنندہ متداول اولان صنعت تاریخ دخی
بشقه جه برر فصلده ایراد اولنه جقلدر .

✿ فصل اول ✿

(محسنات معنویه حقنده در)

(۱) صنعت طباق که مطابقت و تضاد دخی دنیلور
پاينلرنده تضاد ياخود ديکر و جهله تقابل بولنان شيلري
جمع ايتکدر . بياض ايله سياهي و دوست ايله دشمني
بر زوده جمع ايتک کبي .

(باريبي کردن احبابه ايدنلر تحميل * نقدر اولسنه
سبکروح اولور البتہ تشغيل) بيتی ايله مؤلفك (ايدن

کنایه تلویح و رمز ایله ایما و اشارت قسمی‌ینه دخی تقسیم
اولنور .

شویله که اکر لازم ایله ملزم اره‌سنده و اسطه‌لر چوق
اولور ایسه تلویح دینلور . نته که رمضان‌دنه انک مطبخنده
یومیه شوقدر چکی او دون صرف اولنور دینلدکده
بو عباره‌دن مطبخنده چوق یمک پیش‌دیکنه و اندن اکله‌نک
ومسافرینک کثرت‌نه و اندن صاحب خانه‌نک مضیاف و کریم
اولدیغنه انتقال اولنور .

واکر و اسطه آز اولوبده لزوم‌ده خفا اولور ایسه رمز
دینلور . نته کیم قالین قالو ترکیدن‌دنه ابله معناسته انتقال
براز فکر ایله حاصل اولور .

واکر لزوم‌ده خفا دخی بولنماز ایسه ایما و اشارت دینلور .
نته که لطف و کریم انک خانه‌سنده در دینلور و صاحب خانه
اهل لطف و کرمدر دیمک اولور .

کذلک کرم دیدکاری شی انک قوناغنہ قونمش و اوراده
یاصـلانوب قالمش دینلدکده کرمک اول قوناغه قونمی
اوراده وجود‌دن کنایه در اوراده وجودی دخی صاحب
خانه‌یه ثبوت‌دن کنایه اولور و کرم بوراده مسافره تشییه
اولنعله استعاره مکنیه دخی وارد .

یاخود صفتدر. نته کیم کریم و سخنی معناسندن کنایه اوله رق قپوی آچیق و سفردی میدانده و ابله معناسنه اوله رق قبا قولاق و قالین قفالو دینلور.

(حساب وار بنم قصاب ایله قانلی بچاقلی یز) مصراجی دخی بو قبیلدندر که بوراده قانلی بچاقلی خصم الد دیمکدر. و یاخود نسبتدر. یعنی صفتی موصوفه اثباتدر. نته که تخته جلوس ایتدی دینلور و حکمدار اولدی و حکومتی الله آلدی دیمک اولور.

(صراردی بکزی حسددن بخله یاری کوروب * رقیب رو سیهه بر غریب رنک اولدی) بیتی دخی بو قبیلدندر که بکزی صراردی مکدر اولدی دیمکدن کنایه در. عباره کنایه ده اکر صفتک موصوفی مذکور یا مقدر اولماز ایسه تعریض قبیلندن اولور.

تعریض بر جهتی کوسترو بدیکر جهتی قصد ایمکدر. نته که شو کابوکا بدمعامله ایدن بر شخصک یانده انسان کامل انجق ناسه حسن معامله ایدن کیمسه در دیرسن و سن انسان کامل دکلسين دیمکی قصد ایدرسین موصوف اولان مخاطب ایسه عباره ده مذکور اولمدیغی کبی محذوف دخی دکلدر.

معنایی قصد اولنسه لغز قبیلندن معدود اولور .
بناء علی ذلك هر تشبیه جاری اولان یرده استعاره جاری
اولماز . وعلم ایله نور و شبہ ایله ظلمت کجی وجه شبهه ری قوی
اولمغله متحد کبی اولان شیلدده استعاره تعین ایدوب تشبیه
کوزل اولماز .

﴿ فصل خامس ﴾

(کنایه پیاننده در)

کنایه . لغت عربیده تصریحک خلافیدر . اصطلاح
علم بلاغتده اول لفظدر که معناستنک ملزموم و متبوعنده استعمال
اولنور . وبزمزموم اولان معنی ذهنده اکالازم اولور .
واشبومعنای مراده دلالت ایدر قرینه معینه بولنور فقط
معنای حقیقینک اراده سنه مانع اولماز .

وبعضا مصددر اولهرق اولوجهله لازمی ذکر ایدوبده
ملزمومی اراده ایمک معناستنده قوللانیلور . ولفظه مکنی به
ومعنایه مکنی عنده دینلور .

مکنی عنده یاداتدر . نته که قلبدن کنایه اولهرق محل حسد
وانسانندن کنایه اولهرق ایکی ایاغی اوزرنده یورر طریاقلری
کنش برحیوان دینلور .

(جوشش اشکه دل پرخون بمحرا ایکی) مصرعی دخی
بو قبیلندندر که مجرابوراده کوزدن کنایه در .

واکر خفی اولور ایسه استعارهٔ خاصیه و استعارهٔ غریبه دنیلور . (بویدن خوش رنگدن پاکیره در نازک تک * بسله مش قوینده کویا کیم کل رعناسنی) بیتنده کل رعنایی دایه یه تشییه کبی .

و بعض استعارهٔ عامیه ده بر نوع تصرف ایله غرابت حاصل اولور . نته کیم (کوشہ کوشہ مهرلر مهرل بدلید اولسونده کور * سیر سعد آبادی سن بر کره عید اولسونده کور) بیتنده مهرلر و مهرلدن مراد مسیره یه کلان کوزلاردر کوزلرک مهر و ماھه تشییه عادی برتشییه ایسه ده سعد اباده کلان کوزلری ایکی قسمه تقسیم و بر قسمی مهره و بر قسمی ماھه تشییه ایله استعاره یه غرابت و یرلشد .

استعاره نک حسن و مقبولیتی متنضم اولدیغی تشییه ک فصل تشییه ده بیان اولنان جهات حستنه رعایت ایتكله و استعاره یه من جمهة اللفظ تشییه رایحه سنی الدر ماقله اولور . شوقدر که تشییه الغازه مؤدى اولیه حق مرتبه جملی اولسی دخی لازم کلور و وجه شبه پک خفی اولان یرده تشییه جاری اولور ایسه ده استعاره جائز اولماز .

مثلاً فلان آدمک ارسلان کبی آغزی قوقار دنلور اما اغزی قوقار بر انسان کوردم دیوبده ارسلان

ایله مشتهر اولدیغندن خاتم لفظی بعضی سخنی آدم معنایسنه مستعار اولور .

شوده معلومک اولسون استعاره اکر تشیبیه تمیحی یا تهمیه یه مبنی اولور ایسه استعاره تمیحیه و یا تهمیه دنیلور .

نتد که مزاح یا استهززا مقامنده خاتم دنیلو بده بر بخیل آدم مراد او لنق کبی .

استعاره مکنیه یه کانجه بشی ذهننده دیکر شیئه تشیبیه وار کان تشیبیدن یالکز مشبه ذکر و تصریح و فقط مشبه بهک لوازمدن بر شیئک ذکر یاه اول مضمر ضمیر اولان تشیبیه رمز اولنور ایسه استعاره مکنیه اولور .

مثلا اولومک طرناقلری فلانه صاپلاندی دنیلد کده اولوم نافع و مضاری فرق ایتمکسزین اهل‌آکده یرتیجی حیوانه تشیبیه قیلنمش و یرتیجی حیوانک لوازمدن اولان طرناق ایله بوتشیبیه رمز او لنمش او لمغله یرتیجی حیوان استعاره مکنیه واولومه طرناق اثباتی استعاره تخیلیه اولور . استعاره تخیلیه دائم استعاره مکنیه نک قرینه سی او له رق اندن منفك او لماز و مجاز عقلی قیلنندن او لمغله مجاز لغو ینک اقسامندن غد او لنه ماز .

استعاره نک قرینه سندن بشقه مستعار لهک یا مستعار منهک

واندن اوچو یور فعلی اخذ اولنده رق سکر دیور معناستنده استعارهٔ تبعیه اولور .

کذلک اذک حال بونی ناطقدر دیدیکمزدہ نطق دلالت معناستنده استعارهٔ اصلیه واکا تبعاً ناطق دخی دال معناستنده استعارهٔ تبعیه اولور .

(نازدن خاموشین یوخسہ زبانک طویمدن * ایستسد ک پیک داستان سویلرسین ابرولله سن) ییتی دخی بوقبیلدندرکه سویلک افاده معناستنده استعارهٔ اصلیه اولوب اکا تبعاً سویلرسین دخی افاده ایلرسین معناستنده استعارهٔ تبعیه اولور .

وایچون حرفی ادات تعليل اولوب غرضه لاحق اوله کاورکن بعضاً بر فعلک غایته لاحق اولور . ومثلاً بوخانه‌لری خراب اولمک ایچون بنا ایدیورلر دنیلورکه غایت بر فعله مترب اولمقده غرضه تشییه اولنده رق استعارهٔ اصلیه اووب اکا تبعاً ایچون حرفی دخی خراب اولمک فعلنک غایتی اولان معنای خصوصیده استعمال اولنده رق استعارهٔ تبعیه اولور .

اما عملرده استعاره جاری اولماز . مکرکه برو صف ایله مشترک اوله رق اسم عام حکمنده اوله . خاتم کبی که جود

اسم عامده داخلدر . مثلا بوكون چامده برارسان
کوردم عباره سنده کی ارسان لفظی حمام قرینه سیله
رجل شجاعده مستعمل اولهرق استعاره مصربه
اصلیه در .

دین حق معناسنده مستعمل اولان طریق مستقیم دخی
بوقبیلدندر . كذلك صو طغیان ایتدی عباره سنده کی
طغیان لفظی تکثر معناسنده مستعمل اولهرق مصربه
اصلیه اولوب وجه شبه دخی استیلای مفرطدر .

واکر ذات فعل یافرع فعل و یاخود حرف ایسه استعاره
تبیهه اولور یعنی اصل فعل استعاره اصلیه اولوب آکا
تبعا ذات فعل ایله فرع فعل دخی استعاره تبیهه اولور .
و حرفلرک متعلقاتنده استعاره اصلیه اولوب انله تبعا
حرفلر دخی معانی جزئیه سنده استعاره تبیهه اولور .

حرفلرک متعلقاتنده مراد اول معانی مطلقدر که
حرفلرک معنالرینی بیان مقامنده انلر ایله تعبیر اولنور .
مثلا ایچون ادات تعلييلدر دنلوب ایچون حرفنک
معناسی تعلييل ایله بیان اولنور .

ایمدى بوآت اوچویور دنیلدکده آتك سکرتمسی سرعتده
قوشك اوچسنه تشیلیه اولنهرق اوچق مصدری
سکرتمک معناسنده استعمال او نوغله استعاره اصلیه اولور

(غزال مهر ایدر آواره هرشام و سحر جولان * کهی
صغرای مغرب کاه دشت خاورستانی) بیتنده مشبه به اولان
غزالک مهره اضافتی کبی .

* فصل رابع *

(استعاره بیاننده در)

استعاره مشابهت علاقه سیله و قرینه مانعه ایله معنای
موضوع لهک غیر یده مستعمل اولان لفظدر .
و بعضیا مصدر اوله رق مشابهت علاقه سیله بر لفظی
معنای موضوع لهک غیر یده استعمال ایتمک معناینه
کلور . واولوجهله استعمال ایدن کیسده یه مستغير
ومشبه بهک لفظنه مستعار و معناینه مستعارمنه و مشبهک
معناینه مستعارله دنیلور .

اکر استعاره لفظ مفرد ایسه استعاره مفرد و مرکب
ایسه استعاره مرکبه دنیلور .
استعاره مفرد یا استعاره مصرحه و یا استعاره مکنینه در
استعاره مصرحه مشبه بهه دال و مذکور و معنای
مشبهده مستعمل اولان کله در که اصلیه و تبعیه قسملینه
تقسیم اولنور .

شویله که اکر اسم عام ایسه اصلیه اولور مصدرلار دخی

اولمش خوی بیری دستمال اولمش سکا) بیتی دخی
بو قیلندندر .

وبعضاً تشبیه‌دن غرض مشبه بهه عائد اولور . بودخی
ایکی نوع در . نوع اول تشبیه مقلو بدر که بالاده بیان
اول نمی‌شدر .

نوع ثانی مشبه بهک اهمیتی بیاندر . ایشته بوکا اظهار
مطلوب دنیلور . قارنی آج اولان کیمسه‌نک بدر تابانی
اشراق واستداره‌ده بیاض پیده‌یه تشبیه ایتسی کبی
ایشته بواغراضی مفید اولان تشبیه‌لر مقبول و اولینانلر
مردود اولور .

ادات تشبیه کلنجه انک حذف مبالغه‌یی مفید اولور .
و بوکا تشبیه بلیغ دنیلور . مثلاً زید ارسلاندر جله‌سی
زید ارسلان کبیدر جله‌سندن دها مبالغه‌لیدر . چونکه
بونده زید ارسلانه تشبیه اولنور انده ایسه ارسلانک
افرادندن بر فرد اول دیغی ادعایلنو . بوجهه استعاره کی
مبالغه‌یی مفید اولور . شوقدر که استعاره‌ده مشبه مشبه بهک
مبالغه بولنور . شویله که استعاره‌ده مشبه مشبه بهک
افرادندن اولمقد ادعاسی دخی کیرو براغیله رق انک افرادندن
اول دیغی مسلم اعتبار اولنور .

مشبه بهک مشبه اضافتی دخی تشبیه بلیغ قیلندندر .

مستبعد و امکانسز بر حکم کبی کورنديکی حالده مضرع
ثانی ایله بیان و اثبات او لخشدتر .

(چراغك حسنی انکار ایدنلر روز روشنده * سمنزار
ایچره کورسونلر فروع شمع کلناری) بیتی دخی بو قبیلدندرو .
ویا خود مشبهی سامعک ذهننده تزین و تحسیندرو .
بو صورتده دخی مشبه بهک حکمی یعنی وجه شبک اکا
ثبوتی معروف و مسلم اولمق لازم کلور .

(وصف دندانی که کدل مخزون سویلر * سویلز سویلز
اما در مکنون سویلر) بیتنده اولدینغی کبی که یارک
دندانی در مکنونه تشییه ایله تحسین قیلخشدتر .

(نسیم اول دکلو نازک طرح ایدر آب او زره امواجی *
که لوح سیمه استاد ایده من اویله قلمکاری) بیتی دخی
بو قبیلدندرو .

ویا تقبیحدر . و بونده دخی مشبه بهک حکمی معروف و مسلم
اولمق لازمدر . نته که بالی قوصموغه تشییه کبی .
ویا خود مشبهی بر امر غریبیه تشییه ایله استطرافدر .
یعنی تعجب او لنه جق برحالده تخیل ایدرمکدر . یانوب
آتش کسلیش اولان کوری طالغه لری آتشدن اولان دریای
مسکه تشییه کبی .

(بوی کل نقطیر او لخش نازک ایشلیمش او جی * بیری

نند کیم سعی و عملندن فائده کورمین کسنه حقنده بوز اوستند
یازو یازار دنیلور.

(کاسه فغفور لبریز اولسه هیچ ویرمن صدا * ثروت
افزایش بونجه اغتیا خستلنور) بیتی دخی بو قبیلدندر.
اقدکز بو غازینک و صفحه دار او لان مشهور مقاله منشیانه دن
(اخشاملرینک لطافتی صباحلرینک روحانیته نسبت
اولنسه اره لرنده او یقوسز لقدن جالنی رنک ملال بوریمش
وجامه خواب یرینه سیاه کیسولرینه بور نمشده هنوز
او یقویه وارمش بر اسمر کوزلیله صرمه صاحلرینی
بو یندک اوستنه طاغتش و غایت خفیف بر سحاب
ایله مستور او لان نور سحر کبی کوکسی برا ینجھه تل ایله
ستر ایتمش هنوز مائی کوزلرینی او یقدون آچش صاف
چهره لی بر دلبر قدر فرق بولنور) فقره سی دخی بو قبیلدندر.
یاخود و قوعی استبعاد او لنان حکمک دیکرو حکمه تشییه
ایله امکان و قوعنی بیاندر. بو صورتده مشبه بهک معروف
ومسلم اولمی لازم کاور.

(امتیاز ثابت و سیار مشکلدر خیال * ظن ایدر سکان
کشتی ساحل دریا یورر) بیتندہ او لدیغی کبی که ثابت
وسیار مشاهداتدن او لمغله یکدیکردن تمییر او لخانلری

جانانک رخساری کله و کاکلی سنبله تشییه ایله ایکیستنک
دختی رنکاری تعریف او نشدر.

(سیاه بخت و پریشان و خانه بردوشز * بوروز کاردہ مانند
طره دلدار) بیتی دختی بوقبیلدندر.

یامشبک مقدار حالنی بیاندرو یعنی حال و صفتیک ضعف
و قویجه و نقصان وزیاده جه درجه و مقدارینی تعریفدر.
بوصورتده دختی مشبه بهک وجه شبه ایله اعرف اولمی
و فقط درجه و مقدارجه متساوی اولملری لازمدر.

نته که پرشیئک مقدار صفرتی بیان ایچون لیونه یاخود
کهر بایه تشییه اولنور یاخود قساریه صاریسی دیو
تعریف قیلنوز.

(موبعو دقتلر ایتم قیل قدر فرق ایتمد * قاشلرک بالله
بکم دوشکده کی سموردن) بیتی دختی بوقبیلدندر.
و یاسامعک ذهن و خیالنده مشبه حال و شاننی تقریر
و تقویه در.

بوصورتده مشبه بهک وجه شبهده هم اعرف هم اتم اولمی
لازمدر. بودختی آکثريا معقولی محسوسه تشییه ایله اولور که
انسانک محسوس ایله الفتی و طبیعتنک اکا میلانی زیاده
اولدیغندن معقول اکا تشییه ایله خیالده تجسم ایتدیلور.

بونده تفصیل بولنگله باذی رأیده ظاہر او لمیوب تأمله
محتاج اولور .

کذلک روز کار ایله اشاغی یوقار و تمایل ایدن قیرمزی شقایقی
ز بر جددن مصنوع قار غیلر او زرینه آچلش یاقوت دن
بیر اقله تشییه ایتدیکمزدہ بعد غریب اولور که بونده دخی
وجه شبه بر هیئت منزعه خیالیه در .

و کذلک اوق دمر نلری انباب اغواله تشییه اولندقده وجه
شبه و همی اولنگله بعد غریب اولور .

و بعض اقرب مبتذلی ابتدالدن تخلیص ایده جک وجهه
تصرف اولنور . (ای آفتاب یار ایله دعوای حسنی قو *
رفع نقاب ایدوب سنی بر کون جایه قور) بیتنده اولدینی
کبی که وجه حسنک آفتابه تشییه قریب مبتذل اولدینی
حالده رفع نقاب ایله بحاب سوزی انى ابتدالدن چیقار مشدر .
تشییدن غرض اکثريا مشبهه عائد اولور . بودخی یامشبہک
حالنى بیاندر یعنی نه حال و صفتده اولدینی تعریفتر .
بو صورتده مشبه بهک وجه شبه ایله اعرف و اشهر اولسی
لازمدر . برآتک نه رنکده اولدینی تعریف ایچون رنکی
معلوم اولان آته تشییه اولنسی کبی .

(وارد فجه خواب نازه دخی کاکل اور تنور * حال
عذاری کل دوشنور سنبل اور تنور) بیتنده اولدینی کبی که

دیشلیله عاشقک کوز یا شلرینی لائی یه تشییه کبی .
 (کاه انکشت محناسن کمی لعلن اموب * دانه عتاب
 ایله نوش شراب ایتمیسین) بیتی دخی بو قبیلدندر .
 واکر یالکز مشبه به متعدد اولور ایسه تشییه جع
 دنیلور . (بخت قیسی ظلت لیلی جمال لیلی بی * باشه
 جع ایلیوب اول شوخ کیسو قویمش آد) بیشنده
 اولدیغی کبی .

(دیله او غراديغم درده بن بو عالمده * نه بلبل او غرادي
 نه طوطئ شکر کفتار) بیتی دخی بو قبیلدندر .

وجه شبه اعتباریله تشییه ایکی قسمه تقسیم اولنور .
 شویله که وجه شبه اکر تدقیق نظره محتاج اول مقسزین بادی
 رأیده ظاهر اولور ایسه تشییه قریب مبتذل و خلاف
 تقدیر نده تشییه بعید غریب دنیلور .

مثل شمسک استداره واستناره ده مدور آیینه یه تشییه
 قریب مبتذلدر . اما اخشم اوستی شمسک ید مر تعشده کی
 آیینه یه تشییه بعید غریبدار که بونده وجه شبه هیئت
 منزه در یعنی مستدير و مستنیر اولان جرمده ضیانک
 حرکت سریعه سی و صانکه دائره سنک اطرافه طاشه جق
 کبی کور نمی خصوصلندن منزع اولان هیئت و کیفیت در

بر برینه و مشبه بهتر دخی آیروجه بر برینه مر بوط
اوله رق ایراد اولنورلر . ایشته بوکا تشییه ملقوف
دنیلور .

(حسد قلب عدو لطف ایله اولماز زائل * سنکده مضمر
اولان آتشه آب ایغز اثر) بیتنده اولدینگی کبی که قلب
عدو طاشه و حسد اتشه و لطف صویه تشییه اولنمشدر .
پاڭ طینت کوشە غربتده خوار اولسوننى هیچ *
کوهر آغوش صدفدن دور اول سور قیتلنور) بیتیله
(یار ایچون اغیاره منت ایتدیکم عیب ایله * باغان
برکل ایچون پىڭ خاره خدمتکار اولور) بیتی دخی
بو قبیلدندور .

یاخود هر مشبه به کندو مشبهنک یاندھ کتور یلور .
بوکا دخی تشییه مفروق دنیلور . (یوزى کلدر صاصی
سنبل کوزى نزکس قدی سرو) کبی .

(سینه ده بولحظه آرام ایله کل جانم کبی * پکمھ ای روح
روان عمر شتابانم کبی) بیتی دخی بو قبیلدندرکه جازانک
سینه ده ارامی جانک تنه طور مسنه و بلا توقف بکمسى
عمرک سرعت مرورینه تشییه اولنمشدر .

واکر يالكز مشبه متعدد اولور ایسه تشییه تسویه
دنیلور . زلف یار ایله عاشقك حالنى لیالي يه و یارك

بیشنه ورق کلک سبره او زره سیرندن منزع اولان
هیئتی کو کده کو کبک سیرندن منزع اولان هیئتی شبیه
مستحسن ایسه ده منفردا سبره نک کو که و کولک کو کبه
شبیه کوزل اولماز .

(احاطه ایتدی تن زردی سر شک کدر * میان جو یده
قالدم مثال نیلوفر) بیتی دخی بوقبیلدندر که هیئت
منزعه نک هیئت منزعه یه شبیه مستحسن ایسه ده
یالکز تن زردک نیلوفره شبیه چندان مستحسن دکلدر .
و كذلك (رخدنده حال هند و خوابه وارمش کاکل
اور تیش * شه ملک خبشدرا کل دوشش سنبل اور تیش)
بیتی مر کبک مر کبه شبیه قبیلنندن اولوب بونده رخک
کله و کاکلک سنبله شبیه مستحسن اولور ایسه ده
بر عادی شبیه قبیلنندن اولور منفردا خالک شه ملک
جبشه شبیه ایسه چندان کوزل اولماز .

بعض ایکی ضد ک ضدیته استرا کلرینه بناء نفس تضاد دن
وجه شبیه انتزاع اولنه رق تملیح یا تهکم واسطه سیله
تناسب منزله سنه تزیل قیلنور . نته که مزاح ولطیفه
سیاقنده یاخود استهزا مقامنده قورقاق بر آدم حقنده
ارسلان کبیدر و بخیل کسنه حقنده خاتم کبیدر دنیلور .
شبیه ک طرفینی بعض متعدد اولور . شویله که یا مشبهر

دخی وچه ش بهدر . بوجهته اوچی دخی بر هیئت
منتر نعه اوله رق مر کبدرلو .

(زلفن دو کوب عذار ینه او ما هرو کزر * کو یا درون
ابر فلکده قر کزر) بیتیله مؤلفک (کش سروی تماشا
ایتسون اول مه بحر اشکمده * کوز مده چون خیال
قد سیم اندامی قالمشدرا) بیتی دخی بو قبیلدندرا .

بو یله مر کبک مر کبه تشیهی بعضا بر صورتده اولور که
ظرفیت اجزاسی دخی یکدیگره تشیه اولنه بیلور ایسه ده
اصل لطافت و حسن تأثیر هیئتک هیئتک تشیه ینه اول ملغه
اجزانک یکدیگره تشیهی مقصد اصلی اولماز . سالف
الذکر مشاهده اولدیغی کبی .

و بعضا بر صورتده اولور که اجزانک یکدیگره تشیه ینه
حسن و لطافت بو نماز .

نه که مشترینک ارقه سنه مر یخک کورنی برامیرک
او کنده مشعله ایله ضیافتدن عودت ایدیشنده تشیه
او لندقده هیئت منتر نعه نک هیئت منتر نعه یه تشیهی مستحسن
اولور ایسه ده مر یخک رأسا ضیافتدن عودت ایدن امیره
تشیهی چندان مستحسن اولماز .

کذلک فضولینک (سبرنه او زره کز دیر کل بر کنی
باد صبا * صانکه سبرنه اسماندر کوکب سیار کل)

و بعضًا وجه شبه واحد حكمته مركب يعني متعدد
شيلدن منزع برهيئت وكيفيت اولور .

بو صورته طرفين دخى بعضًا مفرد وبعضا اولوجهه
مركب يعني برهيئت منزعه اولور .

تفعينك آت مدحنه اولان (جهان سرعته کويا فلکدر
کاسه سمی * سرمیخی ثوابت نعل زریندر يکی آیی)
پیشنه اولدیغی کبی که آنک طرناگی مشبه و فلك مشبه
به اولوب ایکیسی دخى مفرددر بمقعر جرمک اطرافته
پچوک پچوک پارلاق جرملر ایله برشکل مقوسدن منزع
اولان هیئت دخى وجه شبهدر .

وایکی فرقه عسکريه فک تصادمیله اجرا اولنان اسلحه
بيضا محار به سنک يانی مقامنه (يردن قالقو بده باشرلر مزك
اوزرنده تکائف ايدن توز ایچنده قیلچلر مزك پارلايشی
کیجه لین على التوالی بربی اوزرینه دوشن بیلدزلر لک
کورنشی کبی ایدی) دنیلد کده يردن قالقو بده تکائف
ایدن توز ایله جهات مختلفه يه سرعت ایله حرکت ايدن
قیلچلر دن منزع اولان هیئت مشبه و کیجه لین متوا ایا
متسلط اولان شهابلر دن منزع اولان هیئت مشبه به
اولوب برقرارا کلق شی ایچنده مشرق و مستطیل و متناسب
جرملر لک جهات مختلفه يه حرکتلر ندن منزع اولان هیئت

شجاعته اشترا کاری تحقیق او لور . زیرا شجاعت ایکیسنده دخی موجود و محقققدر . اما عاشقک بختی سیاهلهقده زلف یاره تشبیه او لندقده انلرک سیاهلهقده اشترا کاری تخیلی او لور . زیرا سیاهلهلغک مشبهده وجودی محقق او لیوب بلکه مخیل و ماؤلدر . چونکه بخت منحوسک و کدرلی کونلرک سیاهلهلق ایله تو صیف مشهور و شایع او لمشدر . نته کیم آق اقچه قره کون ایچوندر دینلور . (او سیه چردہ آهه مائئلدر * نور اما سیاهه مائئلدر) پیتنده آهده سیاهلهق تخیلی دخی بو قبیلدندر .

وجه شبهه بعضا امر واحد او لور . یوزلک حرتده کله و برادمک جرأته ارسلانه و عملک هدایتده نوره تشبیه کی .

و بعضا متعدد او لور . برقوشك حدت نظر و کال حذرده غرابه و انسانک حسن طلعت و نباحت شانده شمسه تشبیه کی .

بو صورتلرده طرقین دخی بعضا مفرد مطلق او لور . امثاله ساقده او لدینگی کی .

و بعضا مفرد مقید او لور . غره فرسی بیاض صحنه تشبیه کی که برمنیرک اندن ز یاده اولان بر امر مظلوم ایچنده ظهوری وجه شبهدر .

بهرادر آدمی ارسلانه و جتی شمسه تشییه کبی .
وبعضا مبالغه ایچون امر بالعکس اولور . و مشبه به
قیلنان طرفک اتیتی ایهام ایدیلور . بوایسه ادعائی بر اتیتدر .
ایشته بوکا تشییه مقلوب دینلور . ارسلانی بربهادره
وشمسی جت باهره یه تشییه کبی . (عنبر آمیز اسر نسیم
صبا * عجبا یار کاکنی طرار) بیتی بو قبیلدندر که بوی
عنبر نسیم کاکل یاره تشییه او لنشدر .
(نرکس نکه دیده بیارینه مشتاق * سنبل کره طره
طررارینه مشتاق) بیتی دخی بو قبیلدندر .
الحاصل کرک حقیقته و کرک ادعاء وجه شبده اتم واشهر
اولان طرف مشبه به قیلنور . و ناقص اولان طرف مشبه
قیلنهرق آکا الحاق اولنور .

اما ایکی شیئک بر امر ده جمعی قصد اولنور ایسه تشییهدن
صرف نظر اولنهرق تشابه و تساوی یولنه کیدیلور .
(سرمو فرق یوقدر بیزدہ زلف دلبرله * سیه بختز .
پریشان روز کار زخانه بردو شز) بیتیله (بیلز اولدم ساقیا
درد فراق یار ایله * همیدربویا سر شک چشم کریان همیدر)
بیتنده اولدینگی کبی .

طرفینک وجه شبده اشتراکی یا تحقیق و یا خود تخیلی اولور .
مثلما بربهادر آدمی شجاعتده ارسلانه تشییه ایتدیک همزده انلرک

مثالاً (زید شجاعتده ارسلان کبیدر) جله سنه نسبته
 (زید ارسلان کبیدر) جله سی تشبیه دهها مبالغه لیدر .
 تشبیه مجملده وجه شبهه بعضاً ظاهر اولوب انى هر کس
 آکلار . نته کیم زید ارسلان کبیدر دینلدکده وجه شبهه
 شجاعت اولدیغی ظاهردر . وبعضاً خفی اولوب انى
 انجق خواص آکلار . (قیلدی مفتون نکھنک دلاری
 هاروت مثال * ایندن غمزه لرک فتنه به اغاز هنوز)
 بیتنده اولدیغی کبی .

ینه تشبیه مجملده بعضاً طرفیندن برینک یاخود ایکیسمنک
 وجه شبهی اشعار ایدن و صفحی ذکر اولنور .

نته که (مسافت حیاتی قطع ایچون کردونه عمره * سپهر لر
 مهر و ماهی چرخ ایشی ایکی تکرلکدر) بیتنده عمر عربه به
 تشبیه اولنديغی کبی مهر و ماه دخی ایکی تکرلکه تشبیه
 اولنوب دوز و مصمت ومدور اولمی دخی وجه شبهدر که
 چرخ ایشی و صفحی انى اشعار ایدر .

(عاقبت کو کلم اسیر ایتدک او کیسولره سن * هی نه جادو
 سین که آتش با غلادک مولره سن) بیتی دخی بو قیلدندر که
 خارق العاده ایش کورمک وجه شبهه اولوب یانار اتش کبی
 او لان کو کلی مولره با غلامق و صفحی دخی انى اشعار ایلر .
 وجه شبهده اتم و اشهر او لان طرف مشبه به قیلنور .

❀ فصل ثالث ❀
 (تشییه بیاننده در)

تشییه . بر شیئه مزید اختصاص و تعلق اولان و صفده دیگر شیئک مشارکت و مماثلتنه دلالت اینکدر .

بو ایکی شی تشییه ک طرفینیدر که بری مشبه و دیگری مشبه بهدر . وایکیسنک هتسارک او لدقیری و صفه وجه تشییه و وجه مشبه دینلور . ارکان تشییه در تدر . مشبه و مشبه به وجه شبه و ادات تشییهدر .

لسان ترکیده ادات تشییه کبی حرفیدر . وبعضاً بمقامده صانکه و کویا کبی لفظلر قوللایلور .
 تشییهده طرفینک ایکیسی دخی مذکور او لمق شرطدر .
 و بریسی مطوی اولور ایسه استعاره او لور . نته کیم
 تفصیلی فصل مخصوص صنده کاور .

اما طرفیندن بری قرینه یه بناء حذف او لنور ایسه مذکور حکمnde او لغله ینه تشییه قیلنندن او لور . مثلاً فلان نصدler دین کیسے یه جواباً ارسلان کبیدر دینلدکده او کیسے ارسلان کبیدر دیعک او له رق تشییه قیلنندن او لوپ استعاره او لماز .
 وجه شبه مذکور او لور ایسه تشییه مفصل دینلور .
 و متوجه او لور ایسه تشییه مجمل دینلوب مبالغه یی مفید او لور

کو نیت . برشیئی حال سابقنک اسیله تسمیه ایمکدر .
ته کیم یتیمکه ماللرینی ویریکزکه سن رشده بالغ اولدیلر
دینلور و مقدمایتم او لان یکیتلره ایتما صندوقلرنده محفوظ
او لان ماللرینی ویریکز دیمک اولور .

اولیت . برشیئی صکره بولنه جغی حالت اسیله تسمیه
ایمکدر . ته که آتش یاق دینلور و آتش او له جق کوری
یاق دیمک اولور . کذلک بعدایلر بتدى دینلور و بگدای
او له جق اکینلر بتدى معناسی اراده اولنور .

مجاز مرسل . بعضا دخی لفظ مرکب اولور . ته که
اقرانم منفرض اولدی قدریمی بیلن قالمدی دینلور . و سبیلت
علاقه سیله مخزونم مکدرم معناسی قصد اولنور . صیغ
عقود کبی انشا معناسنده مستعمل او لان سائر جله خبریه لر
دخی بو قبیلدندر .

ذکر او لنان علاقدلر بعضا مشابهت ایله مجتمع اولور .
بناء عليه بر لفظ بر جهته مجاز مرسل و دیکر جهته استعاره
اولور .

مثلما . انک حالی بولیه سویلیور دینلد کده سویلکدن دلالت
معناسی مراد او لور و سویلنک دلاته سبب اولدیغی
ملحظه او لنورسه مجاز مرسل او لور و اکرافه ام مر امده
دلاتک نقطه تشییعی ملحظه او لنورسه استعاره او لور .

محل طریقی‌له ایچنده آتش اولان منغل مراد اولور .
 سببیت . معنای حقیق ایله معنای مجازیدن بری دیکره
 سبب اولمقدر . نته که برکت یاغیور دینلور و ذکر سبب
 واراده مسبب قبیلنندن اولهرق برکتدن یانمور قصد
 اولنور . و آتش باصدی دینلور و سبب وعلت اولان
 آتشدن حرارت قصد اولنور .

جزئیت . معنای حقیق ایله معنای مجازیدن بری دیکرینک
 جزئی اولمقدر . نته کیم ذکر جزء واراده کل قبیلنندن
 اولهرق طرناغمی کسدم صقالمی کسدرم دینلور .
 عموم . معنای حقیق ایله معنای مجازیدن بری دیکرندن اعم
 اولمقدر . نته که حیوان دینلو بد خصوصیت وجهه
 آت اراده اولنور . اما عامک خاص ضمننده تحقیق اعتباریله
 برفردی مراد اولدینگی حالده حقیقت اوبور . مشلا
 بر حیوان کوردم دینلدکده حیوان افرادندن برفردی ضمننده
 تحقیق اعتباریله معنای موضوع لهنده استعمال او لنغله
 حقیقت اوlobe مجاز اولماز .

اطلاق . معنای حقیق ایله معنای مجازیدن برینک مطلق
 و دیکرینک مقید اولسیدر . نته کیم (عالم او عالم اولدینگ
 شمدى اکلادم * عالمده آدم او لمدینگ شمدى اکلادم)
 بیتنده آدمدن کامل ووفا کار آدم اراده اولنندینگی کبی .

اولدیغى حالدە مشابهتىن بشقە بىر علاقە يە مېنى معنای
موضۇع لەھك غىرىسىنەدە مستعمل اولان لفظىدە .

علاقە موضۇع لەھك غىرى اولان معنانك معنای موضۇع
لەھە ذەنەدە في الجملە لزوم و اتصالىدیر يعنى بىو معنای حقىقىدىن
اول معنای مجازى يە ذەنەك انتقالى مصحح اولان بىر مناسىتىدە .
لسان عثمانىدە مشابهتىن بشقە مشھور اولان علاقە لە بونلەدر .
آيت . مظھرىت . حلول . سبلىت . جزئىت . عموم .
اطلاق . كونىت . اولىت .

آيت . معنای حقىقىنىڭ معنای مجازى يە الـ اولمىسىدە .
تىھ كىم آلت تكلم اولان عضو معلومە موضۇع لسان
لقطى لغت معناسىنە استعمال اولنور . ولسان عرب
و لسان ترك دىنلور .

مظھرىت . معنای حقىقىنىڭ معنای مجازى يە محل ظھور
اولمىسىدە . تىھ كىم قول قوت وقدرتىك محل ظھورى
اولدىغىندىن قدرت معناسىنە استعمال اولنور و سىنك قولك
او زوندر دىنلور .

حلول . معنای حقيقى ايلە معنای مجاز يىدىن بىرى دىكىرە
محل اولىقدەر . مىثلا منغلى ياق دىنلور و ذكر محل وارادە
حال طریقى لە ايچىنەكى كور ارادە اولنور . و بواشى
او تەكى او طەيە كوتور دىنلور و ذڪر حال وارادە

عدالت یا صاحب عدالت دیو تأویل او لنق دخی قابل
ایسده بو تقدیر جه مطلوب اولان مبالغه فوت اولوب
بر عادی سوز حکمنه کیر .

* تذیل *

بر وجه بالا مضاف حذف او لنبوده مضاف اليه انک مقامه
اقامه او لندیغی حالده مجاز حذف دینلور . یرینه کوره
بودخی بر طریق مسلوکدر . فقط متکلمک غرضته عائد
بر مسلکدر .

نند که بر شیئی او کرنگ ایچون اهل قریه دن صور دنیله جک
یرده قریه دن صور دنیلسه مجاز حذف او لور . اما بر کیمیه
خراب و اهالیسی نایاب اولان بر قریه نک او کندن پکرایکن
نصح و ایقاظ یولنده رفیقنه و یاخود عبرت و ایقاظ یولنده
کندو کندویه شو قریه یه صور که اهالیسی نه اولدی
دینسه مجاز حذف یه جل او لنه ماز .

کذلک بر وجه بالافلان آدم عدالت در دینلسه مبالغه حصولی
ایچون مجاز عقلی یه جل او لنق مناسب اولماز .

* فصل ثانی *

(مجاز مرسل یانده در)

مجاز مرسل . معنای موضوع اهک اراده سنه مانع قرینه

ایله یره حسن و رونق و یرمک معناسنده مستعملدر .
وموسم بهار یرى احیا ایتدی دیدیکمزرده مسند الیه طرفی
حقیقت و مسند طرفی مجاز اولور . وزمانک نوجوانلغی
او تلری انبات ایلدی دیدیکمزرده مسند الیه مجاز و مسند
حقیقت اولور .

کذلک سردار اکرم دشمنی منهزم ایتدی دیدیکمزرده طرفینی
حقیقت اولدیغی حالدہ مجاز عقلی اولور . چونکه
حقیقت حالدہ دشمنی منهزم ایدن سردارک عسکریدر
کندوسي آمر و مدبدر . فقط بوفعلده دخل عظیمی
اولدیغدن اول فعل سببیه اسناد قبیلندن اوله رق
اکا اسناد اولنور .

محبتكز بنی بورایه قدر کتوردی و ملاقاتکز بکا مسرت
ویردی جمله لری دخی بوقبیلندندر .

فلان ادم عین عدالتدر یاخود عدالت مجسمه در و یاخود
عدالت او در جمله لری دخی کذلک مجاز عقلی قبیلندندر .
چونکه عدالت اول ادمک ایشلديکی ایشلره محمول
ومسند اولور ذاتنه جل و اسناد اولنه ما ز فقط چوچ
عدالت ایلدیکی جهله کويا عدالت تجسم ایتش کبی
تخیل اولنه رق اکا اسناد اولنور .

واکرچه بومثلاو ترکیبل مضاف مخدوفدر یعنی اهل

فعله فاعلی ملابس اولدیغی کبی زمان و مکان و سبی دخی
 ملابس اولور . و بونلرک فعله ملابس‌ده فاعل ایله
 اشتراکلری مجاز عقلینک علاقه‌سیدر . فقط بونده دخی
 قرینهٔ مانعه بولنق شرطدر .

مثل برمندین کیسه موسم بهار اوتلری انبات ایلدی
 دیدکده مجاز عقلی اولور . زیرا انک عنندنه اوتلری
 انبات ایدن باری تعالیٰ حضرتلریدر . فقط وقتی بهار
 اولمغله صانکه اوتلری اول موسم انبات ایدیور کبی تخیل
 ایدرک انبات فعلنی زمانه اسناد ایلر . اما بوسوزی
 بردھری سویش اولسه مجاز اولیوب حقیقت اولور .
 مجاز عقلینک یا ایکی طرفی حقیقت و یا ایکی‌سیده مجاز لغوی
 یاخود بری حقیقت و دیگری مجاز لغوی اولور . نته که
 مثال مذکورده ایکی طرفی دخی حقیقتدر . وزمانک
 نوجوانلغی یری احیا ایلدی دیدیکمزده ایکی طرفی دخی
 مجاز اولور . چونکه نوجوانق انسانک حرارت
 غریزیه‌سی زیاده وقوی اولمقدن عبارت اولدیغی حالده
 بوراده مجازاً قوهٔ نامیه‌نک از دیادی معناستنده مستعملدر .
 حقیقتهٔ احیا دخی حیات ویرمک معناسته اولوب حس
 و حرکت ارادیه‌یی مقتضی و بدن و روحه محتاج اولور .
 لکن بوراده مجازاً قوهٔ نامیه‌یی بالتهیج انواع نباتات

و اولوجهله قرینه مانعه بولنوز ايسه مجاز دنيلور .
و بعض ا مقيد اولهرق مجاز لغوی دخن دنيلور که مجاز
عقلی مقابلی اولور .

مجاز عقلی استادده مجاز دیکدر . اما على الاطلاق مجاز
لفظی ذکر او لنديغی حالده مجاز لغوی مراد اولور .
ایشته بونك علاقه‌سی مشابهت ايسه استعاره و بشقه
برمناسبت ايسه مجاز مرسل دنيلور .

بونلرک هر بری بور فصلده بیان اولنه جقدر . و تشییه
بین الادب اکثیر الاستعمال اولان استعاره‌نک مبنی علیه‌ی
اولدقدن بشقه تشییه‌تده پک چوق لطائف بیانیه بولنگله
ادبانک آت او یناتدقفری بر میدان مسابقه‌در . بناء‌علیه
تشییه ایچون دخن بر فصل مخصوص یازیله جقدر .
من الله توفیق

علمای بیانیه بونده متغلیر در که مجاز و کنایه حقیقتدن
واستعاره تشییهدن ابلغدر

✿ فصل اول ✿ (مجاز عقلی بیاننده در)

مجاز عقلی . بر فعلی ما هو لهنه یعنی عند المتكلم حق اولان
ملابسه اسناد ایتیو بده ما هو لهک غیری اولان ملاحسنه
اسناد ایتکدر .

حالده عرفا فرس معناسنه نقل او لغفله اولکی معناده استعمال اولندیغی حالده لغه حقیقت و عرفا مجاز اولور و فرس معناسنده استعمال اولندیغی حالده لغه مجاز و عرفا حقیقت اولور .

کذلک صاریق صارمیق فعلندن مشتق بر صفت اوله رق علی الاطلاق صارمش اولان شی دیلک اولور اما عرفا صورت مخصوصه ده باشه صاریلان و عامه دنیلان بزه تخصیص او لغشدر .

و مناسبت کوزدله رک بر معنادن دیکر معنایه نقا و وضع اولنان کله یه مر تجل دنیلور . و هر قنگی معناده استعمال اولنسه اکا موضوع اولدیغی جهته حقيقة اولور . بر مناسبت ملاحظه او لغسزین چو جقره وضع اولنان اسمبل کبی .

اما وضع و علاقه او لغسزین بر لفظک معنای موضوع لهنند بشقه بر معناده استعمالی صحیح اولماز . مکرکه غلط اوله رق استعمال اولنه . نته که بر کتابه اشارت اولنه رق طوت شواتی دنیلدیکی کبی .

و بر لفظ بلا وضع بر علاقه یه مبنی موضوع لهک غیری بر معناده مستعمل اولدیغی حالده اکر موضوع لهک اراده سنه مانع قرینه بولغاز ایسه کنایه دنیلور .

✿ باب ثانی ✿

(طرق افاده بیاننده اولووب بر مقدمه ایله بش)
 (فصلی مشتملدر)

✿ مقدمه ✿

بالاده بیان اولندیغی او زره حقیقت معنای موضوع لهنده مستعمل اولان لفظدر . و معنای حقیقیسی متعدد اولان کله یه لفظ مشترک دنیلور . کوز لفظی کبی که لسان ترکیده انسانک الت بصری و صو منبعی معنالرندن مشترک اولووب استعمالدہ قرینه معینه ایله بومعنالردن بری تعین ایدر . چالق دخی بوقبیلدندرکه چاڭ چالق و مال چالق معنالرندن مشترکدر .

فقط بر معنای لغویدن بر علاقه و مناسبته مبینی بر معنای شرعی یه یاعربی یه نقل ایله وضع اولنان کله یه منقول دنیلورکه بر جهته حقيقة و بر جهته مجاز اولور . مثلا صلات لفظی لغتده دعا معناسنه اولندیغی حالدہ اصطلاح شروعه نماز معناسنه وضع اولنمش اولمغلہ دعا معناسنده استعمال اولندیغی حالدہ لغتہ نظرا حقيقة و اصطلاح شروعه نظرا مجاز اولور .

دابه لفظی دخی لغه ير يوزنده کزن حیوان دیمک اولندیغی

صحیغه سطر ۹۶ ۱۵ اکثریا و یانه زمان اکثریانه زمان صواب خط

کورس-کز دینلور . اما بلاسبب ، تکرار اولنور ایسه
تطویل قبیلندن اولمغله مردو داولور .

وبعضا بر جله‌ی تأکیداچون انک معناسی مشتمل اولان
یر جله الحق اولنور . وبو کا تذیل دینلور . نته کیم
انل بلالری بولدیلر انسان ایتدیکنک جزاسی چکر
دینلور .

بعضا دخی کلامده . خلاف مقصودی ایهام ایدر بوشی
بو لغله انى دفع ایچون بر سوز علاوه اولنور .
نته کیم احبابی یاننده قوزی کبیدر اما اعدایه قارشو
ارسلاندر دینلور که اولیکی جله‌ده خلقنک ملایتی
جبانتندن اولمقدامی وارد خاطر اولمغله انى دفع ایچون
جهله ثانیه علاوه اولنمشدر .

وبعضا دفع ایهامدن بشقه بر نکته‌یه مبنی سوز اره‌سنده
بر جله ادخال اولنور . وبو کا جله معترضه دینلور .

نه کیم استانبول شهری الله تعالی دها زیاده معهورایتسون
عالمک فهرستیدر دینلر کده مسند ایله ایله مسند اره‌سنده
جهله دعائیه ادخال اولنسی کبی .

نازه لنور دنیلک لازم کاور فقط سامعك نظر دقتني جلب ايله
سوژى کرکي کېي اصغا ايلسى ايچون ابتدا مېھم او له رق
ايراد او لنو بده بعده ايضاح او لنسدەر. ايکى شىئىك قبل الزوال
قدرى يىلىنzer برى صحت و دىكىرى امنىت در فقره سى دخى
بو قىيلدىندر.

و بعضاً بر لفظ اعمك ذكرى ندن صكره انك مشتملاتن دن او لان
بر اخصك ذـكـرـيـلـه او لور. بو دخى اخصك فضل
و من يـتـهـ تـبـيـهـ ايـچـوـنـدـرـ.

شـوـيلـهـ كـهـ اـعـدـنـ خـارـجـ بشـقـهـ بـرـ نوعـ اـيمـشـ كـبـيـ اـدـعـاـ اـيدـلـشـ
او لور. نـتـهـ كـيمـ اـنـوـاعـ حـيـوانـدـنـ بـرـ اـنـسـانـ اوـلـدـيـغـيـ حـالـدـهـ
سـاـئـرـ اـنـوـاعـهـ نـسـبـتـلـهـ فـضـلـ وـمـزـيـتـيـ اوـلـدـيـغـنـدـنـ كـوـيـاـ جـنـسـ
حـيـوانـدـنـ دـكـلـ اـيمـشـ كـبـيـ انـكـ اوـزـرـيـنـهـ عـطـفـ اوـلـنـهـ رـقـ
حـيـوانـ وـاـنـسـانـ دـيـنـلـورـ.

و بعضاً معنای مقصودی تقریر و تأکید ايچون بر قيدك
علاوه سيله او لور. و بو كا تىيم دينلور.

نتـهـ كـيمـ كـوـزـمـلـهـ كـورـدـمـ بـكـ اـفـنـدـىـ مـسـاـفـرـيـنـيـ اـكـ زـيـادـهـ
سـوـدـيـكـيـ آـتـهـ بـنـدـرـدـىـ دـيـنـلـدـكـدـهـ كـوـزـمـلـهـ وـ اـكـ زـيـادـهـ
سـوـدـيـكـيـ لـفـظـلـرـ يـنـكـ عـلـاـوـهـسـىـ كـبـيـ.

و بعضاً لنكتته سوزك تکراريله او لور. نـتـهـ كـيمـ تـأـكـيدـ
انـذـارـ ايـچـونـ بوـيلـهـ ايـتـيـكـنـ صـكـرـهـ كـوـرـسـكـزـ صـكـرـهـ

وبضاً جلهٌ شرطیه حذف اولنور . نته کیم یارین بزه کل سکا اکرام ایدرم دنیلور که اکر کلور ایسده ک اکرام ایدرم دیمک اولور . وبضاً جلهٌ جزاییه حذف اولنه رق یونه دیکر بر جله اقامه اولنور . نته کیم سکام عتوض وار ایسه اسلاف ادبیه نیجه معتضلو وار ایدی دیمک اولور .

ایحازک اک کوزل برمشالی دخی (بارقهٌ حقیقت تصادم افکاردن چیقار) کلام حکمت اشمایلدر که تلفظ اولنور ایکن ذهن سامعه کوزل تشبیه هر توارد ایدیور زیرا بارقه نصل که افقی ایدینلوق ایدرسه حقیقت دخی انفسی تنور ایلر حابلو که بارقهٌ بی تعقیب ایدن یاغمور نصل که باع و بستانی اروا ایدر ایسه حقیقته متفرع اولان علوم یقینیه دخی حدائق عرفانی احیا ایلر و افکارک اختلاف و تدافعی اجزاء فردیه نک قوهٌ بر قیه واسطه سیله تصادمنه پک بکزر از لفظ ایله نه چوق و نه کوزل معنالو افاده او لنشدر . اطنا بده داعما بر نکته ارانور . از جله بعضاً ایضاً بعده الابهام ایچون اولور . نته کیم انسان قوجه دپه ایکی خصلتی تازه لنور انک بری حرص و دیکری طول املدر دنیلور . و بو کلامک اختصاری ایستنیلور ایسه حرص و طول املی

عطف تفسیر دیهلم اما اساس کله‌سی مجرد سچم ایچون
کتولمش بر حشو اولدیغی جهنهله مقبول اوله‌ماز.
ایحاز یا بلا حذف اولوب ایحاز قصر دنیلور. ویاخد
حذف ایله اولوب ایحاز حذف دنیلور.

ایحاز قصر . (قصاصده حیات وارد ر) کلامی کبیدر که
بوندن مراد (انسانک نه وقت قائل اولور ایسنه قتل
اولنه جغنی بیلسی قتله جسارت اینامسنه بادی اولور بو
جهتهله پک چوق کیمه لر قتلدن فورتیلور و قاتلک قتلی
انلرک موجب حیاتی اولور) دیگدر . اشته اول کلام
موجزده حذف بو لنديغى حالدە بو قدر چوق معنالرى
مفید اولور .

مصرع لمحرره (شانه زلف سخندر اعتراض) دخی بو
قبيلندندر که زلف طراند قجه کوزلاليشديکي کبي سخن دخی
اعتراض کور دیکه تصحیح اولنه رق کوزلالشور ديمکدر.
ایحاز حذفک انواعی چو قدر. بعضاً جله نک بر جزئی
حذف اولنور. مثلاً فلان قريه اهاليسندن صور دنيله جك
يرده فلان قريه دن صور دنيلور. مكتب فنون رشديه
يرنده مكتب رشديه و طريق رجال عليه يرنده طريق عليه
تعبير لوي دخی بو قبيلندندر. فصول سالفه ده دخی بو مثالو
ایحاز لوك امثال کشیره هی سبق ایتمشدر.

ودها مختصر بر عباره ايرادا يتدکده اکر عباره سی اصل معنایي افاده يه وافي ايشه ايچاز دنيلور و آز لفظ ايله چوق معنی افاده ايشش او له جغى جهته له عند البلغا پك مقبول او لور. واکر وافي دکل ايشه اختصار محل دنيلور و عند البلغا مردود او لور. مثلا (جهلا و حجاجه ياشامق * کدر ايله ياشامقدن يکدر) بيتندن مقصد جهل و حجاجت ايله راحت ياشامق دور انديشانه و عاقلانه مکدر ياشامقدن او لادر ديمک ايشه ده عباره سی بو معنایي افاده دن قاصر او لدیغنه مبني اختصار محل ديمک او لدیغى جهته مردود او لور.

و عباره متعارفه دن دها زياده الفاظ ايله افاده مرام او لندقده اکر زياده سی فائده ضمننده ايشه اطناب دنيلور بو دخى عند البلغا مقبول در.

واکر زياده سی فائده سز ايشه تطويل دنيلور و عند البلغا مردود او لور. مثلا كذب و دروغ ايکيسى دخى بر معنایه او لدیغى حالمه يالان دنيله جك يerde كذب و دروغ دنيلسە تطويل قبيلندن او لمغله مقبول او لماز.

كذلك مبانی الانشائى خطبه سنده (اول منشى اساليب مشاعر و حواس و مرتب صحائف تکوين و اساس) عباره سنده مشاعر و حواس بر معنایه او له رق تطويلدر هايدي بو كا

اکثریا ارسال مثل طریقیله ایراد اولنسان جله‌لر دخی
بو قبیلدن اوله‌رق فصل اولنور. نته کیم (تحمل اینايز
زور هوایه پرده عصمت * کربانچاکی کل دست بیداد
صبادندر) بیتندہ کی مصرع ثانی ارسال مثل قبیلندن
اوله‌رق مصرع اوله او قدر کوزل مربوط و منجد برکه
ادات ربطه محتاج دکلدر .

فصل سابع

(ایجاز و اطناب حقنده در)

معنای مقصودی عبارهٔ متعارفه‌دن اقل او لان عباره ایله
ادا ایلک ایحاز واندن ا کثر عباره ایله ادا ایلک اطنابدر.
عبارهٔ متعارفه او ساط ناسک معاملات و محاوراتنده
استعمال ایده کلدکلری عادی عباره‌لودر که مرادری انجق
اصل معنایی دلالات وضعیه ایله افاده‌در. مقتضیات
احواله رعایت دکلدر.

بناء عليه فن بلاغجه عباره متعارفه ده ذاتا مزیت يوق
ایسده بلغدن بری مخاطبک حالت رعایة عباره متعارفه
مساوی الفاظ ایله افاده مرام ایلو ایسه مقتضای
حاله رعایت بولنه جنی جهته بلیغ اولور و بوکا مساوات
دنلور.

یو خسنه لفظی فی الاصل یوق ایسه دیمک اوله رق (والا)
مقامنده قول لایلور و بوصورتده قاف ایله یاز لمق مناسب
اولور نته که بنم سوزمی دکله یو قسنه سنی تأدیب ایدرم
دنیلور . وبعضاً بروجہ بالا (ام) حرفه معادل اولور .
وبوصورتده خا ایله یازیلور .

وبعضاً اختصار ایچون یو خسنه لفظی حذف اولنور . نته کیم
خلیفه افتندی کلدیمی کلدیمی دنیلور .

(بلکه) ادات اضرابدر . یعنی حکمی معطوف علیهندن
صرف ایله معطوفه نقل ایچوندر . نته که هوانک
برودته نظر ا جانب شمالده یانور بلکه قار یانمش اولمک
کر کدر دنیلور . كذلك برودتک شدتنه نظر آ بو کیجه
طاغله قار دوشہ جک بلکه دوشمشدر دنیلور .

(حتی) قویدن ضعیفه یاخود ضعیفدن قوی یه انتقال
ایچوندر . نته که فلان قلک کاتبلری حتی ملازمی بیله
بوندن اعلا یازار و فلان محاکمه نک میر نری ، حتی باش
میر نی بیله بولیه براعلام یازه مازلر . وكذاک افتندی یاتدی
حتی او یودی دنیلور .

ایمدى ولكن وفتح همزه ایله اما دخی جله لری یکدیکره
ربط ایدرلر . ایدمی تفصیل ایچوندر که بر کلام مجملی
تفصیل ایچون ایراد اولنان کلامک او زرینه داخل اولور .

اماشو مكتوبى بن ياسن يازارم دنيلز. كذلك برا درم ياخود بن يازه جغم دنيلز. وكذلك سن ياخود برا درك ياز دنيلز.

ادات ترديد مقام استفهامده دخ احد امر بن ايچون اولور. ته كيم قله خليفه ياخود مير. كلديمى دنيلد كده ايكييسندن برى كلديمى ديمك اولور. وجوابنده اوت ياخود خير دنيلور.

وا كراصل فعالك ثبوري يعني ايكييسندن برينك كلديكى متكلمك معلومى اولوبده برينك تعينى طلب ايلر ايسـه اادات ترديد يرنده يوخسە قوللانيلور.

مثلا خليفه مى يوخسە ميرنى كلدى دنيلور. وبوجهمه استفهام قنغي مقـامنه قائم اولوب فلان كـلـدى دـيـو ايـكيـيـسـنـدـن بـرـيـنـكـ تعـيـيـنـى لـازـمـ كـلـورـ. وبـصـورـتـهـ يـوخـسـهـ لـفـظـىـ عـرـبـجـهـنـكـ اـمـ مـتـصـلـهـسـىـ مـقـامـنـهـ قـائـمـ اـولـورـ.

كذلك طلب تصدق مقامنده دخ يوخسە قوللانيلور. ته كيم خليفه افندى كلديمى يوخسە كلديمى دنيلور. وجوابنده كلدى ياخود كلدى دنيلور. وفلان افندى خانه سنه ميدر يوخسە دكليدر. دنيلور وخانه سنه در ياخود دكليدر ديو جـوابـ وـيرـيلـورـ. بوـمـثـلـوـ مقـامـلـهـ يـوخـسـهـ لـفـظـىـ يـوقـ بلـكـهـ دـيمـكـ اـولـهـرقـ اـمـ منـقـطـعـهـ مقـامـنـهـ قـائـمـ اـولـورـ.

وبعضا تشکیک ایچوان او لور . ته که بوکون سنک ایچون
رتبه یا نشان عرض اولندی دنیلديکی کبی .
وبعضا تغیر ایچون او لور . ته که بوآته یاشواسته بین
دنیلديکی کبی .

وبعضا تقسیم ایچون او لور . ته کم عدد یا چفتدر
یاتکدر دنیلور .

ادات تردید نادرا حذف او لور . محرر ققیرک (بوکون
یارین دیو امید وار او لو ب قالدق * کبار وعده سنه
دوندی کیتی وعد و صالح) بیتی کبی که بوکون یاخود
یارین دیمکدر .

ادات تردید ایله تعداد ایدن مسند ایله احد امریندن عبارت
اوله رق معنی مفرد او لمغله مسندی دائم امفرد اوله رق ایراد
اولنور امثله سابقده او لدینگی کبی .

فقط بودخی غائب صور تنده در . امام عطوف ایله معطوف
علیه تکلم و خطاب و غیبجه مختلف او لدقلى تقدیرده
هر برینک مسندی آیرو جه ذ کر ایله عطف الجمله على الجمله
قبيلندن اوله رق ایراد او لنورلو .

ته که بومکتوبی بن یازارم یاخود سن یازارسین دنیلور
کذلک بن یازایم یا او یازسون دنیلور . و کذلک یاسن یاز
یا برادرک یازسون دنیلور .

و فعله لاحق او لدقده تراخي معناسي افاده ايدر . نته كيم
كلديه كيتدى دنيلور كه كلدى بعده كيتدى ديمت اولور .
بعضا معطوف عليه صيغه عطفيه ايله ايراد اولنوب
واو حرفندن مسـتـغـنى او لور ومعطوف ايله معطوف ، عليه
بر رجله او لدقـلـرـى حالـدـه ايـكـىـسىـ بـرـكـلـامـ حـكـمـنـدـهـ اوـلـورـلـ .
نهـ كـهـ فـلـانـ آـدـمـ شـورـاـيـهـ كـيـرـوـبـ چـيـقـيـورـ دـنـيـلـورـ .

و صـيـغـهـ عـطـفـيـهـ اـكـثـرـ يـاـ مـاـ بـعـدـيـنـكـ تـراـخـيـ وـقـوـعـنـيـ اـشـعـارـ
ايـلـرـ . نـهـ كـهـ كـلـدـىـ بـعـدـهـ كـيـتـدـىـ دـنـيـلـهـ جـكـيـرـدـهـ كـلـوـبـ
كـيـتـدـىـ دـنـيـلـورـ .

وبـوـمـعـنـايـ تـأـيـدـ اـيـچـونـ بـعـضـاـ صـيـغـهـ عـطـفـيـهـ يـهـ دـهـ حـرـفـ
الـحـاقـ اوـلـنـورـ . وـكـلـوـبـهـ كـيـتـدـىـ دـنـيـلـورـ .

وـبـعـضـاـ صـيـغـهـ عـطـفـيـهـ مـاـ بـعـدـيـنـكـ سـبـبـيـ اوـلـورـ .

محـرـرـقـيـرـكـ (غالـبـ كـلـوـبـ خـزـانـ وـشـتـامـيـ بـهـارـيـنـهـ * دـورـكـ
صـفـايـ نـشـئـهـ سـىـ دـكـرـ خـارـيـنـهـ) بـيـتـنـدـهـ اوـلـدـيـغـىـ كـبـىـ .

(يـاخـودـ) اـدـاتـ تـرـدـيـدـرـ . يـعـنـىـ اـحـدـ اـمـرـيـنـ اـيـچـونـ
اوـلـوـبـ لـسـانـ عـرـيـنـكـ (اوـ) حـرـفـنـهـ مـعـاـدـلـ اوـلـورـ .

(يـاـ) دـخـيـ يـاخـودـ مـعـنـاسـنـهـ درـ فـقـطـ اـكـثـرـ يـاـ مـكـرـرـ اوـلـهـ رـقـ ذـكـرـ
اوـلـنـوبـ عـرـيـجـهـنـكـ كـسـرـ هـمـزـهـ اـيلـهـ (اـماـ) حـرـفـنـهـ مـعـاـدـلـ اوـلـورـ .

ترـدـيـدـ بـعـضـاـ شـكـ اـيـچـونـ اوـلـورـ . نـهـ كـهـ قـارـشـوـدـنـ
بـرـعـسـكـرـ يـاخـودـ بـرـضـبـطـيـهـ كـلـيـورـ دـنـيـلـورـ .

مخاطب وا یکیستن دخی متکلم تغلیب اولنور. مثلا او وسن
بوایشی یا پارسکز و او و بن یاخود سن و بن بوایشی
یا پارز دنیلور.

مخاطب اکر خالی الذهن ایسه بروجه بالا و او عطف
قولانیلور. و اکر معطوف ایله معطوف علیه ک اجتماع
واشترا کنده متعدد یاخود منکر ایسه واویرنده هم حرفی
مکرر اوله رق ایراد اولنور. نته که مخاطب علی وحسن
افتدیلردن برینک کلدیکنی مصدق اولوبده دیکرینک
کلدیکنده متعدد یاخود یالکز برینک کلدیکنی معتقد ایسه
هم علی افندی وهم حسین افندی کلدی دنیلور. کذلک
علی افندی بی انجق کاتب ظن ایدن مخاطبه علی افندی هم
کاتبدر هم شاعر در دنیلور.

(دخی) و (ده) حرفی ادات عطف اولوب واویرینی
طوتارلر و کذلک معناسنی افاده ایدرلر. نته کیم علی افندی
دون بورایه کلدی بوکون دخی ادرنه یه کیتدى یاخود بو
کونده ادرنه یه کیده جک دنیلور.

وبعضاً جزاره داخل اولور. نته که سن کیدرسه ک بن
دخی کیدرم دنیلور. کذلک او کلسون بنده کلورم دنیلور.
و (ده) حرفی بعضاهم مقامنده قولانیلور. بوده پکر
اوده پکر دنیلدیکی کبی.

وکذا کلام ثانی کلام اولی مؤکد یاخود اندن بدل و یاخود
بیان اولور ایسه فصل اولنور .

نته که بوایش بویله در بونده شبهه یو قدر یاخود فلان افندی
سزه احسان ایتش اون بیک غروش عطیه و بر چوق
هدیه اعطاسیله احسان ایلش و یاخود فلان بنی الداتی
سکاشویله بویله معاونت ایدرم دیدی جمله لرنده اولدینگی کبی .
بعضًا بر قاچ کلامدن مر کب او لان بر ققره دیکر بر ققره
اوزرینه عطف اولنور . و بوکا عطف القصه على القصه
دنیلور . اول حالده ایکی قصه بیننده جهت جامعه ارانور .

(مشالی)

(فی الواقع قرآن کریم نه کلام منظومدر و نه ده کلام
منتوردر ایکی قسمک خارجنده بر کلام لطیفتر و سراپا
فصیح و بلیغدر * وجمله آیات کریمه بلاغتچه بر درجه ده
او لمیوب بعضیستنک بعضیستنک نسبتله بلاغتچه درجه سی
دها اعلادر فقط جمله سی معجزدر یعنی مثلثی وجوده
کتورمکن انسان عاجزدر .) (قصص انبیا)

و او ایله معطوف عليه او لان مسندالیه معطوف فیله برابر
جمع حکمنده در . بناء عليه غائب صورتنده فلان و فلان
کلدیلر یاخود کلدی دنیلور . اما معطوف ایله معطوف
علیه تکلم و خطاب و غیبته مختلف اولدقلرنده غائبه

نته که فلان افندی او زون بویلیدر و فلان افندی او یقوده در
دنیسه مقبول اولماز .

و اکر کلامین بیشنه جهت جامعه بولنور ایسه کلام ثانی
وصل اولنور . نته که کونش باتدی و آی پارلا دی دنیلور .
قطع اولکی کلامک بالاسنده بر قید بولنو بده کلام ثانینک
انده تشریکی جائز اولماز ایسه فصلی لازم کاور . مثلا
دون فلان افندی کلدی برادری ارتق کیدر دیو کلام ثانی
فصل اولنور زیرا وصل اولنسه دون برادری کیدر
دیمک اولور .

و بردہ ایکی کلامدن بری خبر و دیکری انشا اولور ایسه
ایکنچیسنه فصلی واجب اولور . نته که سن کل بن
کیدیورم و بن کیده جکم برادرم کاسون دنیلور .

مؤلفک (تقریر ایده م سوزدل و درد درونم * سویلتمه
بنی خاطر زار مده کدر وار) بیتی دخی بو قبیلدندر .

کذلک سؤال مقدره جواب اولان جله استینافیه دخی
فصل اولنور . مثلا دیدی که الله امانت اولکز دیدم که
الله سلامت ویرسون دنیلور که اولکی کلامدن جوابنده
نه دیدیکز دیو سؤال وارد اولمغله کلام ثانی اکا جواب
اوله رق مقصولا کتوریلور . و کذا خالد افندی یه احسان
ایتش سین خالد افندی احسانه لا یقدر یاخود اسکی دوستکز
احسانه لا یقدر دنیلیدیکی کبی .

کذلک سردار اکرم صالحی کونی دشمن اردوسنی بوزیو
ودرزی اول کون بنم جنه می دیکدی دنیلسه مقبول اولماز
اما صالحی کونی و قواعاتک ضبطی قصد اولنور ایسه او
وقواعاتک بیانی صره سنده بو بکلام دخی مقبول اولور.
اما جله لرک نه حالده وصلی و نه حالده فصلی لازم کلور
بوراسی بروجه آتی بیان اولنور.

شویله که صفت یاحال اولمک کبی بروجهله بر محله مر بوط
اولان جله مفرد حکمنده اولدینگدن بوار تباطده دیکر
جهله نک اکا تشریکی قصد اولنور و بینلرنده جهت جامعه
بولنور ایسه جله ثانیه وصل اولنور.
مثل او طالب که همتی زیاده در وغیرتی فوق العاده در آز
وقت ظرفنده فیضیاب اولور دنیلور.

واکر جله ثانیه نک جله اولایه تشریکی ایستنلز ایسه
فصل اولنور. مثل مدیر افندی دیمش که طلبه ساعت
بشده مکتبه کلیدیر خواجه افندی بو تنبیه بکنیور
دنیلور که و خواجه افندی دیو وصل اولنسه بوجله دخی
مدیر افندینک مقول قولی اولمک لازم کلور بو ایسه مقصدہ
منافیدر.

بر محله مر بوط اولیان جله لرک لنجه ایکی کلام بیندہ
جهت جامعه بولنماز ایسه کلام ثانینک وصلی جائز اولماز

نه تشورمده بودم درد سفر وار) بیشنده کی تاب و توان
دخی بو قبیلدند .

کله لر کی جله لر دخی بعضا و او ایله یکدیگری او زرینه
عطف او لنور . وجله لر ک عطفنه وصل و عطفسز ایراد
او لغایرینه فصل دنیلور . و یکدیگره وصل او لسان جله لر
بیشنده دخی بر منوال مشروح جهت جامعه بولنق لازم
کلور . مثلا زید شاعردر و عمرو کاتبدر دنیلد کده اکر
بیشنده محبت و صداقت یاعداوت کی برعلاقه و مناسبت
وار ایسه مقبول او لور و یوق ایسه مقبول او لماز .

مسند الیه لر ک یاخود همیند لر ک و یاخود قیدرندن بر قیدک
اتحادی دخی ایکی جله بیشنده جهت جامعه او لور . نته که
ناظر افندینک کتخداسی کاتبدر و رئیس افندینک کتخداسی
شاعردر دنیلدیکی کی .

ایکی شی بیشنده فی نفس الامر جهت جامعه بولنق عطفک
صحی ایچون کاف او لمیوب بلکه مقامه کوره او جهتک
مقصود و ملتقت ایله او لمی شرطدر .

بناء عليه لا بچینه دائرة محاوره جريان ایدر کن لا بچینم طارد
و خانه م طارد دنیلسه مقبول او لماز . اما طار شيلرک
تعدادی صره سنده هر م طارد ولا بچینم طارد و خانه م
طار در وزقاغی طارد دنیلسه مقبول او لور .

مثلاً كاتبه کوره کاغد و قلم و قلمتراس بیننده جهت جامعه خیالیه وارد رکه بونلردن بری ذکر او لنسه دیکری کاتبک خاطرینه کلور. اما ببرک خاطرینه کلز حابوکه اوستوره ذکر او لنسه ببر دخی مقراض وجنبیری تخطرايلر.

بر منوال مشروح کله لر بیننده جهت جامعه بولنور ایسه دیکدیکری اوزرینه عطفلری مقبول اولور. والا اولمز. نته که شمس و قر عالمی تنویر ایدر دنیلور. و دوه و دوه قوشنک اوذری یوقدر دنیله بیلور. اما طاوشان او دی و کونش محدثر یاخود بالق و کرتشکله حیواندر دنیلسه یانیشق الماز. زیرا معطوف ایله معطوف علیه بیننده بو علاقه و مناسبت بو لنماز. كذلك فلان افندی شاعر در و کاتب در دنیلور زیرا شعر ایله کتابت صاحب لرینک خیالنده مقارن و مجتمع اولدقلری جهتله بیننده مناسبت در کارد ر. اما فلان افندی شاعر در و قیصه بویلیدر دنیلک مقب. ول دکلدر. زیرا شعر ایله قصر قامت بیننده مناسبت یوقدر. معطوف ایله معطوف علیه بیننده ذاتاً مغایرت بو لنمق شرطدر والاعطف الشی' علی نفسه لازم کلور فقط بهضا متحدد المعنی اولان ایکی کله دن بری دیکرینی تفسیر ایچون انک اوزرینه عطف اولنور. تاب و طاقت کبی. محرک (یوق حالمی عرض ایلکه تاب و توام * جودت

(زکاتی یوق ضرر ایتاز تو کنجز ا کسلز * او لورمی ادهه
 خولیا کبی حساب فرح) بیتی دخی بو قبیلدندر .
 برو جه مشروح واو ایله عطفک مقبول او لمسنده معطوف
 ایله معطوف علیه بیننده جهت جامعه بو لنق شرطدر .
 جهت جامعه معطوف ایله معطوف علیه ذهننده جمع
 ایده جـك بر علاقه و مناسبتدر که تضـایف و تماثل و شبه
 تماثل و تضاد و شبه تضاد و تقارن فـی الخيال قـسم‌لرینه منقسم
 او لور .

مثلاً اقل ایله اکثر بیننده تضایف وارد رکه بر ینک تعقلى
 دیکرینک تعقلنـه توفـق ایدـر .

وزهره ایله مشتری بیننده تماثل وارد رکه یکدیکره شـبه
 و نظیر اولان بر نوع یلدـزلـر او لوب ایکـیـسـنـه بر دن سـعـدـین
 دـنـلـوـر .

و بیاض ایله صفرت یکدیکره مـبـایـن رـنـکـلـر اـیـسـهـدـهـ بـینـنـدـهـ
 تمـاثـلـهـ بـکـزـرـ بـرـ منـاسـبـتـ وـارـدـرـ .ـ کـذـلـکـ شـمـسـ وـقـرـ بـینـنـدـهـ
 دـخـیـ شـبـهـ تمـاثـلـ وـارـدـرـ .

بـیـاضـ اـیـلـهـ سـوـادـ بـینـنـدـهـ اـیـسـهـ تـضـادـ وـارـضـ وـسـماـ بـینـنـدـهـ
 تـضـادـهـ بـکـزـرـ تـقـابـلـ وـارـدـرـ .

تـقارـنـ خـیـالـیـهـ کـلـنجـهـ بـونـکـ اـسـبـابـیـ مـتـفـاوـتـدـرـ صـنـوـفـ
 وـاحـوالـ وـعـادـاتـ اـخـتـلـافـیـلـهـ مـخـتـلـفـ اوـلـورـ .

کلدیکی افاده او لنق ایستنیلور ایسه خالد و متعاقباً ماجد
یاخود صکره ماجد کلدی دنیلور . و بعضماً متعاقباً یرنده
در عقب و صکره یرنده بعده کبی دیکر لفظ لر قو الانیلور .
و بعضماً معطوف ایله معطوف عليه تأکید او لنور . نته که
خالد و ماجد ایکیسیده کلدی یاخود خالد و ماجد و ناشد
او چیده کلدی و یاخود هپ کادیلر دنیلور .

ومسند اوزرینه برشی عطف او لندقده ایکی و صفت
برذانده علی الاطلاق اجتماعی مختصرآ افاده ایلر . نته که
فلان افندی کاتبدر و شاعر در یاخود کلدی و کیتیدی
دنیلور . وبعضماً برو او ایله ایکی کلمه دیکر ایکی کلمه اوزرینه
عطف او لنور . نته کیم خالد افندی قلمه و برادری مکتبه
کیدیور دنیلور .

عطف بحشنه مو صوف ایله ذی الحال مسند ایله حکمنده
و صفت ایله حال دخی مسند حکمنده در .

متعلقات فعل اوزرینه واو ایله عطف دخی فعلک تعلقنده
معطوف ایله معطوف علیه ک اشتراکی افاده ایلر .
نته که بن فلانی و فلانی سورم دنیلور .

بعضماً اختصار ایچون واو عطف حذف او لنور . نته که
خالد ماجد ناشد افندیلر کایورلر یاخود فلان افندی کلدی
کیتیدی دنیلور .

صيغه عقد وشهادت وقسم وسبحان الله ومعاذ الله والله
صيغندق دخ بوقبيلدندر . (خوش کلدی بکامیکده نک
آب و هـ واسی * بالله نه خـ وش یرده یاپلاش یقلاسی)
بیلندنده کی تعجب وقسم کبی .
وبعضا ادبه رعایة امر صورتندن احتراز ایله صيغه امر
یرنده جله خبریه قوللانیلور و بوصورتنه انشاء طلبی
قبيلدن اولور نته که لطف ایدیکز یرنده لطف ایدر سکز
دنیلور .

❀ فصل سادس ❀

(الفاظ عطف وربطنه دادر در)

(واو) لسان عربیده اولدیغی کبی لسانمذده دخی حرف
طف او لو ب مطلقا جمع ایچوندر .
شویله که انکله مسند ایله او زرینه برشی عطف او لندقده
ایکیسـنک علی الاطلاق بر مسندده اشتراکارینی مختصرآ
افاده ایلر . نته که خالد وماجد کلدی دنیلندکده بر جله
ایله ایکیسـنک دخی کلدکلری افاده او لنمش او اور . واکر
معیت معنای افاده او لنمق ایستنیلور ایسه بر لکده یاخود
برا بر کلدیلر دنیلور . واکر معطوف علیهـ ک مقدم

بعض ادخي خطاب وندایه صالح او مليان شیله ندا اولنده رق
تحسر و تحریر و تأسف کی معنالر قصد اولنور . و بو
صورتلرده دخی ندا انشاء ایقاعی قبیلندرن اولور .

(بیت مؤلفه) ای باد صبح سو یله دلک یاره حالتی *
شرح ایت نیاز نامه حسرت مائلنی * او غرار ایسه کستانبوله
لطف ایله ای صبا * اول یاره صوراونو تدیعی و عدو صالحی *
و ینه محرر فقیر ک (ای باد صبا او غراما ز اولدک بود یاره)
کل سو یله ستانبول طرفندن نه خبر وار) و احوال پریشانی
عرض ایله او یاره * زیرا او طرفدن نه کاوروار نه کیدر
وار) بیتلری بو قبیلندر .

بعض اجله خبریه دن اعلام و اخبار قصد اولنیوب دیکر
اغراض مخصوصه مراد اولور .

مثلا مجرد مخاطبی علمه تر غیب ایچون (بیلن ایله بیلین
برد کلدر) و تعجب مقامنده (شاشارم سنک عقلکه)
واظهار ضعف و تذلل ایچون (بن پیراولدم) دنیلور .
ومجلسده قدومنه انتظار اولنان بر ذات حقنده حضار دن
بری دیکرینه بیان تأسف و تحسر ایچون (فلاں ذات
کلمدی) دیر . ایشته بونلر هپ جله خبریه اولدقلری
حالده اخبار مقصود او لمیوب بر غرض مخصوص
ایچون ایراد اولندقلرندن هپ انشاء ایقاعی ، قبیلندرلر .

فقط بعضًا دخی تضرع ایچون اولور . نته که یارب
دشمنلر می بکا کولدرمه دنیلور .
وبعضا التماس ایچون اولور . نته کیم برادر سن بو ایشی
یا پمه دنیلور .

وبعضا تهدید ایچون اولور . نته کیم سوز دکله مین
او شاغه سن بنم سوزمی دکله مه صکره کور رسین دنیلور .
وبعضا عجزه نسبت ایچون اولور . نته که الکدن کلانی
ارقه که قویمه دنیلور .

امر و نهی صیغه لری قواعد عثمانیه ده مفصله مذکور در .
اکثر یافعی التزامی صیغه لری دخی امر مقامنده ایراد او لنور لر .
ندا . حرف ندا ایله مخاطبک تو جه واقبـالـی طلب
اینکدر که سـنـی چـاـغـیـرـیـوـرـم وـبـکـاـ باـقـ دـیـمـکـ یـرـیـنـیـ طـوـتـارـ .
کـلامـکـ اـبـتـدـاـسـنـدـهـ کـلـانـ آـوـایـ وـهـیـ حـرـفـلـرـیـ نـدـایـهـ
موضـوـعـدرـ . فقط بعضـاـ انـلـرـدـنـ نـدـامـعـنـامـیـ مرـادـ اوـلـیـوـبـ
دـیـکـ اـغـرـاضـ اـیـچـونـ استـعـمـالـ اوـلـنـورـلـ .

مثلـاـ سـکـاـ متـوجـهـاـ تـظـلـمـ اـیـدـنـ کـیـسـهـیـهـ آـزوـالـلـیـ آـبـیـچـارـهـ
دـیدـیـکـکـدـهـ نـدـانـکـ معـنـایـ حـقـیـقـیـسـیـ مرـادـ اوـلـیـوـبـ اـنـجـقـ
مخـاطـبـهـ درـدـیـنـیـ سـوـیـلـکـ اوـزـرـهـ مـیدـانـ وـیرـمـکـ وـسـوـیـلـهـ
دـکـلـرـمـ دـیـمـکـ معـنـامـیـ قـصـدـ اوـلـنـورـ . وـمـعـنـایـ تـرـحـیـ اـنـشـاـ
دـیـمـکـ اوـلـورـ .

بوکادخی التماس دنیلور . نته کیم احبـاـبدن برینه یارین
ار کـنـجـه تـشـرـیـفـاـیدـیـکـزـدـه مـصـاحـبـتـاـیدـهـمـ دـنـیـلـکـ کـبـیـ .
وـبعـضـاـ اـبـاـحـهـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـهـ بـرـ کـیـسـهـ نـکـ طـعـامـنـیـ
بـیـکـهـ رـخـصـتـ وـیرـمـکـ مـقـاـمـنـدـهـ اـخـرـهـ بـیـورـیـکـزـ دـیـسـیـ کـبـیـ .

وـبعـضـاـ تـسوـیـهـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـهـ سـنـ قـبـولـ اـیـتـ بـاـخـودـ
ایـتـهـ مـحـکـمـهـ نـکـ قـرـارـیـ بـوـدـرـ دـنـیـلـورـ کـهـ سـنـ قـبـولـ وـعـدـمـ
قبـولـکـ سـیـانـدـرـ دـیـمـکـ اوـلـورـ .

وـبعـضـاـ تـهـدـیدـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـهـ دـیـلـدـیـکـ کـبـیـ یـاـپـ
صـکـرـهـ کـوـرـرـسـینـ دـنـیـلـورـ .

وـبعـضـاـ عـجـزـهـ نـسـبـتـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـهـ بـرـغـزـلـیـ تـنـظـیـرـدـنـ
مـخـاطـبـکـ عـاجـزـ اوـ اـدـیـغـنـیـ بـیـانـ مـقـاـمـنـدـهـ بـوـغـزـلـیـ تـنـظـیـرـ اـیـتـ
دنـیـلـورـ کـهـ اـیدـهـ مـنـسـینـ دـیـمـکـ اوـلـورـ .

وـبعـضـاـ اـهـاـنـتـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـیـمـ هـایـدـیـ یـیـقـلـ کـیـتـ
دنـیـلـدـیـکـیـ کـبـیـ .

وـبعـضـاـ تـمـنـیـ اـیـچـونـ اوـلـورـ . نـتهـ کـیـمـ کـشـکـهـ فـلـانـ کـشـیـ
مـزـارـدـنـ قـالـقـوـبـدـهـ بـوـعـصـرـکـ اـحـوـالـنـیـ کـوـرـسـهـ دـنـیـلـهـ جـلـکـ
یـرـدـهـ اـکـاـخـطـابـاـ کـلـ بـوـعـصـرـکـ اـحـوـالـنـیـ کـوـرـدـنـیـلـدـیـکـیـ کـبـیـ .
نـهـیـ . اـمـرـکـ مـنـفـیـسـیـ دـیـمـکـ اوـلـهـرـقـ بـرـ فـعـلـاتـ اـیـشـلـنـامـسـنـیـ
عـلـیـ وـجـهـ الـاستـعـلاـ طـلـبـ اـیـتـکـدـرـ .

نه که تحقیر مقامنده (بوکیم) و تهدید مقامنده (سن کیم او لیورسین) دنیلور.

وتعجب مقامنده (نه عجب) ياخود (نه عجایب) ومقام
مدحده (نه کوزل) ومقام ذمده (نه چیرکین) ومخاطبک
یا کلاش یوله کیتیدیکنی اخطار ایچون (زهیه کیدیورسین)
ومقام استبعاده (اکا کوره متنصح اولمق زرده) دنیلور.
کذلک انشاء کثرت ایچون بو اسکله یه کونده نقدر قایق
کاوب کیدر وبو بلده یه نیجه عالم و فاضل ادمیر کلوب
کیتشدر دنیلور.

و كذلك سـنـى قـاـچ دـفـعـه چـاغـرـدـم دـنـيـلـوـبـدـه كـيـجـ كـلـدـكـ
بطـائـتـ اـيـدـكـ معـناـسـي قـصـدـ اوـلـنـورـ .

امر على وجه الاستغلال بريشك ايسلننسى طلب ايتکدر که
متکلمک مادونه دن طلب ایتسیدر . نته که برا آدمک
خدمتے کارینه سائسه سویله آتی اکرلسون دیمسی کبی که
سویله امر حاضر اکرلسون امر غائبدر .

امر صیغه لری بعضاعلی وجه التضرع طلب ایچون استعمال
اولنور . و بو کانیاز واستدعا دنیلور . نته که متکلمک
کندوسندن بیوک برذاته لطف ایدیکز عنایت بیوریکز
دیمسی کی .

وبعضًا متكلمك اقراندن طلبي ایچون استعمال اولنور.

کیم . نه . قاچ . قچان (خاچان) قنی (خانی) قنگی
(خانگی) لفظلری دخی بالوضع استفهماده دلالت ایدر .
و هپسی طلب تصور ایچون اولور .

شوبله که کیم بر شخصدن و نه برشیدن و قاچ عدددن و قچان
زماندن و قنی مکاندن و قنگی بر امرده متشرک اولنلرک
تعین و تمیز ندن سؤال ایچون اولور .

نه که کیم کلدی نه کتوردی قاچ غروش ایستیور قچان
کلدی قنی بو دکانک صاحبی بو باشلرک قنگیسی بکندک
دنیلدیکی کبی .

فضولینک (قنگی بتدر بیلزام ایمانی غارت قیلان * سنده
ایمان یوق که سن آلدک دین ایمانی) بیتی دخی بو کا
بر مثالدر .

نه لفظی اصل ایله ترکیب اولنهرق نصل دنیلد کده
کیفیتدن سؤال ایچون اولور . و قاچ مقامنده بعضاً نه قدر
و قچان مقامنده اکثريا و یا نه زمان یانه وقت و یانه دم دنیلور .
مکاندن سؤال ایچون دخی شمدى اکثريانره لفظی قوللانيلور .
ونره ده . نره دن . نره یه دنیلور .

بو کلمات استفهماده دخی بعضاً استفهماده غیری معنالرده
استعمال اولنو . واو حالده انشاء ایقاعی قبیلندن اولور .

قصد اولنور. نته که متكلمک خانه‌سی او کندن کلوب پچمک او زره اولان برافندی یه افندی بزه او غراماز می‌سین دید کده تکلیفه حاجتی وار تشریف ایتلی دکلیسکز دیمک اوله رق بر نوع تو بخی متضمن اولور.

و بعضـاً تو بخدن عاری اوله رق مجرد ناز کانه برو تکلیف ایچون اولور و بو کا عرض دنیلور. نته که بیوریکز دیو دعوت مقامنده افندم تشریف ایتمز می‌سکز دنیلور.

واسـتفهـام بعضـاً مـسـؤـل عنـهـی مـخـاطـبـه اـقـارـار اـیـتـدـرـمـک اـیـحـونـ اـولـورـ. نـتهـ کـهـ مـتـهـمـهـ سـنـ فـلـانـیـ دـوـکـدـکـیـ دـنـیـلـورـ. و بعضـاً انـکـارـ اـیـچـونـ اـولـوبـ اـنـدـنـ دـخـیـ یـاتـکـذـیـبـ قـصـدـ اـولـنـورـ. نـتهـ کـهـ مـصـالـحـهـ نـامـهـیـ اـمـضـاـ اـیـچـونـ سـکـاـ جـبـرـمـیـ اـیـتـدـیـلـرـ دـنـیـلـورـ. وـیـاـخـ وـدـ توـبـخـ قـصـدـ اـولـنـورـ. نـتهـ کـهـ پـدرـیـکـهـ عـاصـیـیـ اـولـهـ جـقـسـیـنـ دـنـیـلـورـ.

و بعضـاً وـعـدـ اـیـچـونـ اـولـورـ. نـتهـ کـهـ اـدـبـسـرـالـکـ اـیدـنـ کـیـسـهـیـ تـهـدـیدـ اـیـچـونـ بـنـ فـلـانـیـ تـأـدـیـبـ اـیـتـدـمـیـ دـیدـیـکـ کـبـیـ. و بعضـاً تـهـکـمـ اـیـچـونـ اـولـورـ. نـتهـ کـهـ مـحـکـمـهـ جـهـ وـیرـیـلـانـ قـرـارـلـکـ

تبـدـیـلـنـیـ یـکـیـ کـلـانـ مـیـزـ اـفـنـدـیـمـیـ اـمـرـ اـیدـیـورـ دـنـیـلـورـ.

و بعضـاً تـمـنـیـ اـیـچـونـ اـولـورـ. نـتهـ کـهـ اـصـلـاـشـشـفـیـعـیـ اوـلـیـانـ کـیـسـهـنـکـ کـشـکـهـ بـکـاـ بـرـشـفـیـعـ اوـلـسـهـدـیـهـ جـلـ یـرـدـ، بـکـاـ بـرـشـفـیـعـ وـارـمـیـ دـیـمـسـیـ کـبـیـ.

مرکب‌ده مقصد اکر طلب تصدیق ایسه ادات استفهام فعلک اخري نه الحاق اولنور. مثلاً فلانی ضرب ایتدکی سب ایتدکی دنیلد کده ضرب و سبک و قوع و عدم و قوعندن سؤال اولمغله ایکیسی دخی طلب تصدیق ایچوندر.

ومقصد اکر طلب تصور ایسه ادات استفهام فعلک جزء اولنه الحاق اولنور. نه که فلانی ضربی ایتدک یوخسه سبی ایتدک و فلانه پاره‌می ویردک یوخسه هدیه‌می ویردک دنیلور.

و بو وجهه‌له تکرار ایدن فعللرک ایکنجیسی چوق دفعه اختصار ایچ-ون حذف اولنور. مثلاً پاره‌می ویردک هدیه‌می دنیلور.

کذلک ادات استفهامدن صکره تکرار اولنان ادات رابطه‌نک دخی بعضاً ایکنچیسی حذف اولنور. (بیت لحرره) چشمیکی نخور ایدن‌ای مست ناز * داعیه عشوه‌میدر باده‌می) کبی.

ادات استفهام بعضاً ماضی منفی‌یه لاحق اولقده تنديم يعني مخاطبی نادم ایتك معنای‌اسی قصد اولنور. نه که درسه کیتمدکی دنیلدیکی کبی.

ومضارع منفی‌یه لاحق اولقده تخصیض و اغرا معنایی

برندن سؤال ایچون اولور . و دائماً مسئول عنده ملتحق
ومتصل اولور . نه که فلانی کلدي . فلانی صوردي .
مراي مصاحبتیدر يوخىه عرض مصلحتمیدر دنيلور .
وفلان ياخود فلان کلدي مى دنيلوب ايدكىيىندن برى کلدي مى
دىك اولور .

وبعضاً طلب تصديق ایچون يعني اسنادن سؤال ایچون
اولور . و ضمير فعليلدن صكره وادات رابطه ايله ضمير
نسيلدن مقدم كتوريلىور .

نه که مكتبه كيتدىكى يوخىه كيتدىكى وفلان افندى
مكتبىدە ميدر يوخىه دكليدر و سن قله كيده جكميسين
يوخىه كيتىه جكميسين دنيلور .

ومى اداتى فعله ملتحق اولدقده تصديق وتصوره محتمل
اولور . وقرائن ايله فرق و تميز اولنور .

شو يله که شبهه اکر اصل فعلك وقوع وعدم وقو عنده
ايشه طلب تصديق ایچون اولور . نه که فلان دوكدىكى
يوخىه دوكدىكى دنيلدىكى كبي .

وشبهه اکر مسند اولان اصل فعلك تعينىندە ايشه مسندك
تصور ينى طلب ایچون اولور . نه که فلان دوكدىكى
سووكدىكى دنيلدىكى كبي .

بو احتمال دخى انحق افعال بسيطه ده اولور . اما افعال

واکر حصولی منتظر و مأمول اولور ایسه تمی ترجیه
منقلب اولور . بناء علی ذلك فعل التزامی شرطی تمی ایله
ترجی بیننده مشترک اولور .

مثلاً ورودی مأمول اولیان بر ذات حقنده فلان کاسه دهش
دو کونده بولنسه دیناور ایسه تمی اولور . واکر قدومنه
انتظار اولنzan بر ذات حقنده بو واپور ایله کاسه ده
بودو کونه یتشسه دنیلور ایسه ترجی اولور .

و بعضًا ترجیدن تمی معناسی تولدایدر . نته که هنده
کیتک او زره و داع ایچون بر کیسنه نک یانه کلان بر هندلویه
اول کیسنه انشاء الله بنده هنده کیدوبده سزی زیارت ایدرم
دیسه ترجی اولور . فقط انک هنده کیتسی پک مستبعد
اول دینی جهله محالاته مشابه اول دینگندن بو کلامی تمی
معناسی اش عارایدر . لکن کلام ینه معنای موضوع
لهنده مستعمل اول مبلغه اول معنی مستتبعات ترا کیب قیلنندن
اوله رق مستفاد اولور .

کذلك ادات اضراب اولان بلکه بعضًا احتمالکه مقامنده
مستعمل اولوب بودنی بعضًا محاورات ناسده ترجی
معناسی مستتبع اولور .

استفهام او کرنک ایچون صور مقدر . ادات استفهام (می)
حرفیدرکه بعضًا طلب تصور ایچون یعنی اجزاء چنه نک

اما حصولی قطعی و محقق اولان شیده ترجی جاری اولماز .

مثلا اوله که با خشام کونش غروب ایده دنیلز .

و ترقب و انتظار اولنان شی اکبر امر مخوف و مکروه ایسه

اشفاق تسمیه اولنور . مثلا قو رقارم که ياخود خوف

بودر که بونخته یارین فوت او لیویر دنیلور .

ترجی کبی اشفاق دخی انشاء ایقاعی قبیلنندندر . وایکیسیده

مستقبله مخصوص صدر .

تمنی ایسه ه برو جه بالا اذشاء طلبی قبیلنندن اوله رق ماضی

ومستقبلده جاریدر .

شویله که تمنی مقامنده زمان ماضی ایچون فعل التزامینک

رواایت و حکایه صیغه لری و مستقبل ایچون فعل التزامی

شرطی قوللانیلور .

نده کیم کاشکی وقتیله درسه چالیش سیدم ياخود چالیشیشم

و کنجل کم عودت ایتسه ده درسه دوام ایتسه

دنیلیدیکی کبی .

متنازنک امکانی شرط دکادر . بلکه اکثریا محال اولور .

مذکور مثال للرده او لدیغی کبی .

و بعضها ممکن اولور و فقط حصولی منتظر و مأمول اولماز .

نده که بر عظیم دفینه بولسمده شویله بویله یا پسم دیو خولیالو

فورمکی .

❀ فصل خامس ❀

(انشا پیاننده در)

انشا ایکی قسمدر . بری انشاء طلبیدر که اخردن برشی طلب ایتك معنایی متنبندر . دیگری انشاء غیر طلبی یعنی انشاء ایقایی در که موجود اولمیان بر معنایی ایقای ایتمکدر . انشاء طلبی . تمنی . استفهام . امر و نهی . ندا . در انشاء ایقایی . ترجی . تعجب . مدح . ذم . صیغه عقد کبی انشا معناینه نقل اولنان خبرلدر .
 تمنی . ارزوا ایتك معناینه در که لسان ترکیده نولیدی واولسده دیو افاده اولنور . فارسیده تمنی ایچون کاشی لفظی قوللانیلور که ترجمه ده تحریف ایله کشکه دنیلور . ترجی اویق معناینه در یعنی حصولی محقق و موثوق اولمیان امر مرغوبه متقب و منتظر اویق دیگدر . بونک ایچون او مارم که . اوله که . مأمول که . شاید که . کبی لفظلر استعمال اولنور . مثلاً مأمول که پارین بو خسته افاقت بوله دنیلور .

بعضاً دخی ترجی مقامنده انشاء الله ترکیبی قوللانیلور . نته که انشاء الله قریباً بو خسته کسب صحت ایدر دنیلور .

اما خبرك حكمي مخاطبك معلوم و مصدق ايشه بخبرك
 ا کا القاسي معلومي اعلام قبيلندن او له جغى جهتهله جائز
 او لماز ايشه ده بعضاً مقتضاي ظاهرك خلافنه او له رق
 اخبار اولنور . شو يله که مخاطب کندو علنك مقتضاسنه

منافي برحالده بولنديغى جهتهله بيلز مقامنده طويلور .

نته کيم تارك صلات اولان بر عالمه افاده فائده خبر سياقنده
 نماز فرضدر دينلور . و نمازك فرض اولديغى بيلز
 منزله سنه تزيل اولنور . بونده بر فائده تحقيقيه يوق
 ايشه ده افاده تزيليه بولنور .

کذلك سنك الکده كتاب اولديغى بيلن کيسه او ندرديو
 سؤال ايتد کده كتابدر ديو جواب ويرسين چونكه
 نه اولديغى بيلديكى جهتهله صور مامسى لازم کاور ايکن
 بر بخته کريزکاه او لمق او زره سؤال ايديجك سن دخى
 ا کا كتاب او لدیغى بيللور کي معامله ايلرسين .

آنئي محاوره و مصاحبته بومثلاو ادعائي و اعتباري
 افاده لر چوق و قوع بولور .

اوزرینه ایراد او لنان خبرک تأکیدی مستحسن اولور .
 مثلاً (او ظالملرک لا قردیسی ایته علی التحقیق انلر جزایه
 مستحقدار لو) دنیلورکه او ظالملرک لا قردیسی ایته دنیلد کده
 انلرک حقنده بر فنا حکم اولدیغنه ایما ایدلش اولور .
 مخاطب دخی عجبا بو حکم نه اوله دیو صانکه سائل متعدد
 کبی متربق اولور . بوجهتله سائل منزله سنه تنزیل
 قیلنور . و انلر جزایه مستحقدار کلامی استحساناً علی
 التحقیق دیوتا کید اولنور .

و بعض آمنکر اولیمان مخاطب ده اماره انکار کورملکاه
 منکر حکمنده طویلور و کلام مؤکد ایراد اولنور .
 مثلاً اولومک انکاری قابل اولمديغی جهتله اولوم وار
 جله سی تأکیدسز کتو رملک مقتضای ظاهر ایکن اصل
 اولومی دوشونمی مرتبه غفلته طالمش اولنلر اولومی منکر
 کبی اعتبار اولنهرق انلره خطاباً البته اولوم وارد دنیلور .
 وبعضاً منکر اولان کیمه غیر منکر حکمنده طویله رق
 اکا ایراد اولنهرق کلام بلا تأکید کتوریلور .

شویله که انکار ایلديکی کلامک صحی ظاهر اولدیغنه دن
 بلا تأکید (فلان شی شویله در) دنیلورکه تأمل ایدرسه ک
 او حکمک صحنتی تسليم ایلسین شبهه و تردد یری دکادر
 دیگه اولور .

کذلک اطلاق او زره یعنی بلا تأکید ایراد ایلک جائز
او لور . فقط تأکیدی مستحسندر .

فلان شی بویله میدر دیو سؤال ایدن کیمیه متعدد دیمک
او لدیغی جهتله امک جوابی دخی بو قبیه مدندر . یعنی
او یله در دیمک کافی او لور . فقط نه شبہ او یله در دیو
تأکید او لنسه مستحسن او لور .

و مخاطب اکر حکمی منکر ایسه کلامی تأکید ایلک لازم
کلور . مثلاً منکر او لان مخاطبه البته فلان شی بویله در
یاخود دکلدر دنیلور

واکر انکار نده اصرار ایلو ایسه الله بیلور که صحیحاً
بویله در دیو زیاده تأکید او لنور .

الحاصل مخاطبک ظاهر حالته نظراً کلام او ج و جمهله
ایراد او لنور که تأکیددن خلوی و استحمسانًا تأکیدی
و تأکیدک و جو پیدر . او لکیسنه ابتدائی ایکنچیسنه
طلبی او چنچیسنه انکاری دنیلور . واشبو وجوه ثلثه
او زرینه ایراد کلام ایلک مقتضای ظاهر او زرینه سوز
سویلکدر نیجه دفعه لر ایسه اقتضای حالته کوره ظاهرک
مقتضاسی ترک او لنور . شویله که بعضًا مخاطبه ایراد او لنان
کلامده برخبره ایما او لنور او دخی اکا مترقب بو لنور . بناء
علیه سائل دکل ایکن سائل حکمنده طوتیلور و انک

اینانکه و الله بیلور که تر کیبلری و الله حقیچون کبی یمینلر
دخی اکثر یا اسناد خبری بی تأکید ایچون استعمال
او لنور .

و اصلاً و قطعاً لفظلری نقی مُؤکد او لور لو . بو ایشه
اصلاً و قوم یو قدر دنیلدیکی کبی .

آوه و یاویه حرفلری دخی کلامک آخرینه علاوه
او لندقلرنده اسنادی تأکیدایدر لو . (او سنت دو ستکدرا)
و (سنت خیلیچه او زدی یه) عبار هلنده او لدیغی کبی .
ادات تنبیه دخی کلامی مُؤکد او لور . ایشته سوزک
صاغی بو در تر کینده او لدیغی کبی .

مادام که متسکلمک مقصدی مخاطبک خبرک حکمنی یاخود
لازمی افاده در هر حالده مخاطبک حالنه رعایت ایلسی
وسوزی اکا کوره علی قدر الحاجه سو یلسی لازم
کلور . چونکه سوزناقص او لور ایسه افاده قاصر او لور
و زیاده او لور سه کلامده حشو ولغو بو لنور .

ایمدى مخاطب اکر خالی الذهن ایسه یعنی کندو سنه
القا او لنه جق خبرک مضمونی حقنده بر کونه حکم
وترددی یوق ایسه کلامی تأکیده حاجت او لمیوب فلان
شی بویله در یاخود دکلدر دنیلور .

و مخاطب اکر او ل خبرک حکمنده متعدد ایسه کلامی

معلو می او لمیان بر حکمی یعنی بر شیئک و قوع یا عدم و قوعنی
خبر ویرمک و یاخود این بیلدیگنی پیلدرمک در او لکیسنه
فائدہ خبر ایکنچیسمه لازم فائدہ خبر دنیلور .
مثلا خواجه نک مکتبده او لو ب او لمدیغی بیتلین شاکر ده
خواجه مکتبده در یاخود دکادر دیو خبر ویون متکلمک
مقصدی فائدہ خبر در . امامخاطبہ سن زنکیسین دین
متکلمک مقصدی لازم فائدہ خبر در که سـنک زنکین
او لدیغی بیلورم دیمک او لور .

خبر بعضاً بوبله سـاده یعنی تأکیددن خالی او لهرق
ایراد او لنور . بعضاً دخـتـه تأکید او لنور .
ته کیم بر وجه بالا ادات خبر بعض مو اقعده تأکید ایچون
کلور .

و بعضاً تأکید ایچون جله خبر یه تکرار او لنور . مثلا
حقکز و ار حقکزو ار دنیلور . بعضاً دخـتـه الفاظ تأکیددن
بری علاوه کلام قیلنور .

البته و شبهه سـنـز و محقق و تحقیقا و تحقیق و عـلـی التحقیق
و حقیقت و صحیحـا و طوغـیـسـی الفاظ تأکیددندر .

(البته بـوـالـدـن او بـیـارـکـ خـبـرـیـ وـ اـرـ) مصـرـ عنـدـهـ کـیـ الـبـتـهـ
و (حقیقت بـیـ وـ فـاـ نـامـهـرـ بـاـنـ خـوـبـانـ استـانـبـولـ) * یـنـهـ دـلـ
آـرـزوـ اـیـلـرـ نـهـ چـارـهـ الـفـتـ اوـ لـشـدـرـ (بـیـتـنـدـهـ کـیـ حـقـیـقـتـ لـفـظـیـ کـیـ)

﴿ فصل رابع ﴾

(اسناد خبری بیاننده در)

اکثر یا اسناده دلالت ایدن انحرف هیئت ترکیبیه در .
 فقط اسناد خبرینک غائب صورتنده اسناده دلالت اینک
 او زره ادات خبر قولانیلور . و فعل ماضی نقلي
 و مستقبل ابله فعل وجو بینک غایت صورتلرنده تأکید
 ایچون ادات خبر علاوه اولنور .

نه کیم فلان آدم کلش دنیلور ایسه مجرد کلیدکنی ایشتمد
 دیمک اولور . و کلش در دنیلور ایسه البته کلش اولمی
 کرکدر دیمک اولور . کذالث کله جکدر دنیلدکده بهر حال
 کلور دیمک و کلیلدر دنیلدکده البته کلی لازمدر دیمک
 اولور .

وار یوق لفظلری دخی اکثر یا ادات خبر سز مسند
 اولورلو . (المحرره) (زبان بیتاب ودل پرتاب و چشم
 حسرتم بخواب * مجال اشتکا یوق ناله ش بکیر
 واردلده) بیتنده اولدیغی کبی .

واسنادک تأکیدی مراد اولدیغی حالده وارد یوق در
 دنیلور . نته که بنم او ایشدن خبرم یوقدر دنیلدیکی کبی .
 اسناد خبری بر مفهومک دیکر مفهومه ثبوتی یاخود عدم
 ثبوتی ایله حکم اینکدر . بوندن مقصد دخی مخاطبه

حالده ونفس الامر ده مقصورك مقصور عليهن ماعدا به
تجاوز ایتماسیدر .

نته کیم بر بلده ده يالکز برشاعر بولندیغی حالده بو بلده ده
شاعر انجق فلاندر دنیلدیکی کبی .

و بعضًا بشقه شاعر لر بولندیغی حالده مبالغه انلر شعرادن
عد و اعتبار ایدلیه رک شاعر انجق فلاندر دنیلور . ایشته
بو کا قصر حقيق ادعائی دنیلور .

قصر اضافی اوچ قسمه تقسیم اولنور شویله که مخاطب
اکر برشیئک ایکی شییده اشتراکنی معتقد اولوبده برینه
حصر اولنور ایسه قصر افراد دنیلور . نته کیم مخاطب
برذاتک هم کاتب وهم شاعر اولدیغی معتقد اولدیغی
حالده اکاواذات انجق شاعر در دنیلدیکی کبی .

ومخاطب اکر حکمک عکسی معتقد ایسه قصر قلب
دنیلور . نته کیم بر حقه نک کومش اولدیغی اعتقاد ایدن
کیسه یه بوجقه فاققو ندر کومش دکادر دنیلدیکی کبی .

ومخاطب اکر متعدد ایسه قصر تعین دنیلور . نته کیم
بر حقه نک کومش یافقون اولدیغنه شک و ترددی اولان
کیسه یه بوجقه فاققو ندر کومش دکادر دنیلدیکی کبی .

کذلک او زاقدن بر شخص کورند کده بود کل الا فلان
افندیدر دنیلور .

وکذلک فلان افندی هیچ درسی ترک ایغز مکر منحرف المزاج
اوله دنیلور .

(بیت لحرره) شمس رخ یاره نه ممکن نظر * عینک رنگین
اوله کوزده مکر) بوقبیلدندر .

ومکر ایله استشنا صورتنده بعضاً مستشنا منه مقدر اولور .
بنده مؤلف حقیره (مکر سرمایه ، شادی ایمش کوی
دلاراده * سرش کم نقدینی خاله ایله مغشوش ایتدیکم
دمله) بیشنده اولدینگی کبی که او دمله هیچ دکل الا سرمایه
شادی ایمش دیمکدر .

قصر برموصوفی بر صفتنه یاخود بر صفتی برموصوفه
حصر و تخصیص ایتلکدر .

ته کیم فلان افندی کاتبدر شاعر دکادر دنیلد کده مستندالیه
کاتبلک صفتنه حصر ایدلش اولور .

و بو حقه کومشد در فاقفون دکادر دنیلد کده حقه کومش
اولق و صفتنه حصر ایدلش اولور .

و بو بلده ده شاعر انجق فلان افندیدر دنیلد کده شاعر بیت
صفتی اول افندیه حصر ایدلش اولور .

قصر یا حقيقة دیر یا اضا فیدر . قصر حقيقة حقيقة

اولوب هر بری موقع مناسبنہ کوره استعمال اولنف لازم
کلور بوراده تکراره حاجت یوقدر .

(تذینب)

بالاده موقع متعدده ده بیان اولنديغى او زره مسند اليهك
و حق تقدمى اولان بعض متعلقات فعلك تأخيرى قصره
دلالت ايدر . بودخى فحوای گلامك دلاتيدر دلالت
وضعيه دکلدر .

و بعضاً قصره موضوع اولان ادات حصر قوللا نيلور كه
حکمی مدخلونه اثبات ايله ماعدا سندن نفي ايدر . نته کيم
فلان افندى بوکون انجق اسکداره کيتدى دنيلور كه انك
اسکداره کيتدىكى و بشقه سمته کيتدىكى افاده ايلر .
و بضاً بواثبات و نفي تصریح اولنور . نته کيم اسکداره
کيتدى بشقه يره کيتدى دنيلور .

و بعضاً بمقامده ادات اضراب اولان بلکه قوللا نيلور .
نته کيم بز بوکون بک او غلنە کيتدك بلکه اسکداره
کيتدك دنيلور .

و بعضاً بمعنى استشنا طريقيله ادا اولنور . نته کيم فلان
افندى بوکون اسکداردن بشقه ياخود اسکداردن ماعدا
محله کيتدى دنيلور .

صیقلان کیسه اکر بهار کاور ایسه شوبه یا پارز دیر .
و كذلك مخاطبک جزمی اول مدیغ نه بینی متکلم کند و سنجه
محزوم اولان شرطک افاده سنده صیغه شرطیه قول لانور .
مثلاً کندو سنک صدقته اینا نیان کیسه یه اکر صادق
چیقار ایسم نه یا پارسین دیر .

و بعضاً شرطک و قوعنی جزم ایدن مخاطب علیله عامل
اول مدیغ ندن متکلم ای جاهل منزله سنه تزیل الله صیغه
شرطیه استعمال ایلر . نته کیم با باسنہ اذا ایدن کیسه یه
اکر باباک ایسه اذا ایته دنیلور .

و بعضاً جمله شرطیه حذف اولنه رق یالکز جزاسی ذکر
اولنور . نته کیم درسه چالش فیض آلورسین دنیلور که
چالیشور ایسه که فیض آلورسین تقدیر نده در . كذلك
وقتکی بیهو ده ضایع ایته نادم اولورسین دنیلور که ضایع
ایدرسه که نادم اولورسین تقدیر نده در . و كذلك قو ناغنکز
زده در ز یارتکزه کاورم دنیلور که زده اول مدیغ نی
پیلدرر ایسه کز ز یارتکزه کاورم دیمک اولور .

و بعض جمل شرطیه معنای تعقیبی متنضم اولور . نفعینک
(اسنجه باد قهری بحر و بر یکسان اولور زیرا * اورر
بر بیر ینه امواج دریا کیبی که ساری) بیننده اول مدیغی کبی
افعال شرطیه نک انواعی قواعد عتمانیده مفصل مذکور

قضیه مهمه اولور . نته کیم موسم بهار کلدکده سیره
کیدر ز دنیل دیکی کی .

و بومق امده بعضا صیغه صله قوللا نیلور . انلر بورایه
کلدکارنده بزه مسافر اولورل دنیل دیکی کی .

الحاصل صیغه تو قیتیه ایله صیغه صله صیغه شرطیه
یرینی طوتار . ش و قدر وارکه صیغه شرطیه و قوعی
مشکوک اولان شرط لردہ و انلر ایسه و قوعی مجزوم اولان
شرط لردہ قوللا نیلور .

نته کیم تیوزده یاغور یا غور ایسه سکا شو قدر قیه سبرنه
ویریم و روز حضر کلدکده سکا شو قدر غروش ویریم
و حاجیلر عودت ایتدکارنده سکا بر تسبیح آلیو ویریم دنیل دیکی
کی .

و بعضًا تجاهل کی بر نکته یه مبنی مجزوم الواقعة اولان
شرط ده صیغه شرطیه قوللا نیلور .

نته کیم بر قو ناغه بر مسافر کاو بده افندی ایچروده میدر دیو
خد متکاردن سؤال ایتدکده افندی نیک قو ناقده او لدیغی
خدمتکارک معلومی ایکن افندی سندن خوف ایله قو ناقده در
دیمبو بده باقهیم اکر ایچروده ایسه سکا خبر ویریم دنیل دیکی
کی .

کذلک موسم بهار حلول ایتشیکن هو وال آچنیدی گندن جانی

کونش طوغار ایسه کوندوز او لور دنیلد کده کوندوز ک
وجودی کونشک طلو عنه لازم در دیمک او لور .
الله نصیب ایدرسه بر بлагت رساله سی یازه جغم جله سی
دخی بو قبیلدندر .

شرط حالی ایسه حال مقامنده بولندیغی جهته مابعدنده کی
جهله نک قیدیدر . نته کیم فلان مأمورک اکرچه بعض
قصیراتی وار ایسه ده ایشنه مقدم اولدیغی جهته شایان
عفو در دنیلور که جزئی قصوری اولدیغی حالده پله
شایان عفو در دیمک او لور .

قضیه شرطیه بمنوال سابق مطلق او لور ایسه قضیه
مهمله و هرنہ زمان و دائماً کبی بر قید ایله مقید او لور ایسه
قضیه کایه و بعضاً یا اکثر یا کبی بر قید ایله مقید او لور ایسه
قضیه جزئیه او لور .

صیغه توقیتیه دخی کایه مقامنده قوللایلور . (طویلار
لطف و احسانه قناعت کلز انسانه * کرم کوردیکه ای
باقي کداردن رجا ارتار) بیننده اولدیغی کبی که هرنہ
زمان کرم کورسه دیمک او لور .

ومدخل قواعدده بیان اولدیغی او زره (چه) یوینه (ده)
کتوریلور ایسه علی الاطلاق و قته دلالت ایدر . و بحالده

قیملنور . نته کیم احسان ایت افندم احسان دنیلور .
مسندالیه ایله مسندده جاری اولان بدل ویان و تقسییر
اصولی متعلقات فعلده دخی جاری اوولور . نته کیم
برادر یکز فلان افسدی بی استانبولده شهزاده باشند
کودم و دوستکز فلان افسدیه فلان محلده تصادف
ایتمد و دون سیرینده یعنی کاغذ خانده فلان افسدیه
راست کلام دنیلور .

متعلقات فعل دائمًا فعل اوزرینه-تقديم اولنور . فقط
مقدمده بيان اولنديغى اوزره اشعارده تأخيرلى جائز
اولور .

نندکه (انساندر مروقوعات نیک و بد * صبر ایت کال
محنته این نیز بکذرد) بیتنده مفعول الیه اولان محنت
تأخیر او لند پیغی کی .

و بردہ قادرًا فعالٹ شانہ اعتناء و اهتمام ایچون تقدیم
اولنور ۔ نہ کہ تعجب مقامنده شاشارم سینک عقلکہ
دنیلور ۔

(45)

فعال تمرطیه بور جله خبریه ایسده استادلری مقصود بالذات او لمدیندن کلام او لیوب جله جزاً هنک قیدی کندر بلکه شرط الله جزاً ایکیسی ر قضه در . مثلا

ایسترم دنیل د کده انجق معنایی مس تقاد اولور .
و بردہ اسم عامدن قرینہ حاليه ايله برفدمعين مراد اولنور
ایسه فعل ايله تركيب اولنه ما ز . مثلامتكلم على الاطلاق
كتاب ایستر ایسه بکا کتاب و یردیر اما مخاطب ايله
پینلرنده معلوم اولان کتابی ایستر ایسه کتابی و یردیمسی
لازم کاور .

بعضًا فاعلک هیئتني مبين اولان حال دخی و جه مشروح
اوزره فعل ايله تركب ايلر . نته كيم يابان كلدى . راجلا
كلدى . يالكنز كلدى . آنسزين كلدى . بعنه كلدى
ديلور .

(بیت لحرره) ضبط او لنجاز عنان آه سحر * چاره سز
 کشف راز ایدر کو کلام) دخنی بو قبیله ندر .
 بومثلاو افعال مرکب‌هندگ موقع استعمالی پک مختلف‌در .
 شویله که جزء اولی بروجـه بالا بعضـاً مفعول به يحال
 اولدیغـی کـی بعضـاً دخـنـامـم مصدر اولـهـرقـ اصلـ فعلـی
 مؤـکـدـ اـولـورـ .ـ نـهـ کـیـمـ بـراـورـشـ اـورـدـیـ کـهـ تـعـرـیـفـ اوـلـنجـازـ
 دـنـلـوـرـ .

و بعضها اصل فعلاث و صف و نوعی مبین اولور . نه کیم
کوزل یازدی . سرعتلو یوریبور دنیلور .

و بعض آتاکید ایچون فعل مرکبک جزء اولی تکرار

تقدیم اولنور . مثلاً بن اوكتابی سکاویردم سنده بوكتابی
بکاویر دنیلور .

و بعضاً قصر ایچون تأخیر قلنور . نته کیم بن سکابونی
ویردم دنیلور که سکاویردیکم انجق بودر دیمک اولور
وبن سکابوسوزی سویلدم دنیلور که بشقه سوز سویلدم
دیمک اولور .

و بعضاً مفعول بهده مفعول الیه راجع ضمیر بولندیغ-دن
تأخیر قلنور . نته کیم فلان ذاته ایشلیدیکی چرمی عزو
ایتشلز دنیلور .

بعضاً دخی وزن و قافیه ایچون تأخیر اولنور . (بیت
لحرره) ای شانه قیل وقال ایله تل قیرمدن واروب *

شرح ایله یلوه حال پریشانی موبمو) کبی .

اما مفعول به معرفه اولمدیغی حالده تأخیر قilenور و علامت
مفعولیت اولان کسره دن عاری اوله رق فعله و صل
اولنور و فعل انگله توکب ایدرک افعال مرکب دن
اولور . نته کیم بن سکا یاردم ایدرم و سندن یاردم استرم
دنیلور .

و بومنوال اوزره مرکب اولان فعلک ترکیبی فسح اولنه رق
ایکی جزئی اره سنه متعلقاتندن بری کیر ایسه قصری
مفید اولور . نته کیم یاردمی سکایدرم و یاردمی سندن

بعضاً دخی فعل متعدی فعل لازم منزله سنه تزن یل
 قیلنور . شویله که فعلک مفعول به تعلقندن قطع نظر
 او لنه رق مجرد فاعله اسنادیقصد اولنور واول حالده
 مفعول به تقدیر او لنماز . نته کیم بیلن ایله بیلین بر دکلدر
 دنیلور و بیلنك بر مفعوله تعلق ملاحظه او لنمیوب مجرد
 فاعله اسنادیقصد اولنور .

مسند الیه معرفه ایسه متعلقات فعل او زرینه تقدیم اولنور .
 نته کیم فلان افندی دون بورایه کلدی و فلان افندی
 بوکتابی بکاویردی دنیلور .

فقط بعضاً قصر ایچون مسند الیه تأخیر قلنور . نته کیم
 دون بورایه فلان افندی کلدی دنیلور که بشقه سی کلدی
 دیمک اولور . و بوکتابی بکافلان افندی ویردی دنیلور که
 انجق او ویردی دیمک اولور .

بعضاً دخی مسند الیه متعلقات فعلدن برینه عائد ضمیر
 او لدیغندن ناشی تأخیر قلنور . نته کیم فلان افندی بی
 پدری تکدیر ایلدی دنیلور .

اما مسند الیه معرفه اولدیغی حالده هب متعلقات فعلدن
 صکره کتوریلور . نته کیم دون بورایه بر افندی کلدی
 و بوکتابی بکابر افندی ویردی دنیلور .

مفعول به دخی معرفه اولدیغی حالده مفعول الیه او زرینه

متعلقات فلات تفصیلاتی دخی قواعد عثمانیه ده مندرجدر .
 تکرار تفصیله حاجت یوقدر . فقط علم بلاغته عائداولان
 مسائلک ابرادینه بروجھاتی ابتدار اولنور .
 شـوـله که بعضیلر ینک قرینه ظاهره یه مبني ذکری عبت
 کی کوریله رک حذف اولنور .
 نـهـ کـمـ سـنـ بغداده کـیـتـدـکـیـ دـیـنـ کـیـسـهـ یـهـ جـوـاـبـاـ کـیـتـدـمـ
 دـنـیـلـوـرـ کـهـ بـعـدـاـدـهـ کـیـتـدـمـ تـقـدـیرـنـدـهـ درـ .
 اـذـلـاتـ اوـطـهـ بـهـ نـهـ چـوـقـ کـیـرـوـبـ چـیـقـیـوـرـ سـنـ دـنـیـلـوـرـ کـهـ اوـطـهـ یـهـ
 نـهـ چـوـقـ کـیـرـوـبـ اوـطـهـ دـنـ نـهـ چـوـقـ چـیـقـیـوـرـ سـنـ تـقـدـیرـنـدـهـ درـ .
 وـ حـدـفـ بـعـضـاـ بـعـدـ الـاـبـهـامـ بـیـانـ اـیـچـونـ اوـلـوـرـ . نـهـ کـمـ
 سـنـ اـمـرـ اـیـتـدـمـ اوـ يـازـدـیـ دـنـیـلـوـرـ کـهـ يـازـمـغـیـ اـمـرـ اـیـتـدـمـ
 تـقـدـیرـنـدـهـ درـ وـ اـمـرـ اـیـتـدـمـ فـعـلـ ینـکـ مـفـعـولـیـ حـذـفـ اـیـلـهـ مـبـهمـ
 رـاـغـیـلـوـبـ بـعـدـ يـازـدـیـ فـعـلـیـلـهـ بـیـانـ اوـلـنـشـدـرـ .
 وـ بـعـضـاـ تـعـمـمـ اـیـچـونـ اوـلـوـرـ . اللـهـ تـعـالـیـ حـضـرـتـلـرـیـ
 دـارـالـسـلـامـ دـعـوتـ اـیـدـیـوـرـ اـجـلـهـسـیـ کـبـیـ کـهـ هـرـکـسـیـ
 دـعـوتـ اـیـدـیـوـرـ دـیـکـ اوـلـوـرـ .
 وـ بـعـضـاـ لـدـیـ الحـاجـهـ انـکـارـهـ مـجـالـ اوـلـمـقـ کـبـیـ دـیـکـرـنـکـتـهـ لـوـهـ
 مـبـنـیـ اوـلـوـرـ .
 وـ بـعـضـاـ مجرـدـ اختـصـارـ اـیـچـونـ اوـلـوـرـ . کـنـتـورـ کـورـهـیـمـ
 دـنـیـلـیـکـیـ کـبـیـ .

افاده ایلر . نته کیم کوله کیتدى چالىشە چالىشە
مرا منى حاصل ایتدى دنيلور .

صفت کېيى حاىل دىخى بعضاً سېبى او لور . نته کیم فلان
افندى اياقلرى بىرىنە طولا شەرق كلدى دنيلور .
ذى الحاله نسبتله حال . مو صوفە نسبتله صفت كېيدر .
شوقدر واركە ذى الحالك فعله مباشرتى حالتىدە حال ايلە
اتصافى قصد او لنور . بوجهتله فعلك كىفىيت وقوعنى
بيان ايدەرك فعلك قىدى دىيك او لور . صفتىن مقصود
ايىسە مو صوفك فعله مباشرت و عدم مباشرتىن قطع
نظرلە و صفك اكابۇ تىدر .

و حال ايلە صفت ايكىسى دىخى مسندە بىزىرلى . شوقدر
واركە بونلرک نسبتلىرى مقصود بالتبغ اولىغله نسبت
تقىيدىيە در مسندەك مسندالىيە نسبتى ايىسە مقصود بالذا تدر
بوجهتله اسناد دنيلور .

تىمير بعضاً امسنادك قىدى او لور . نته کیم بن اكا
معلوماتىجە فائقەم دنيلور .

و بعضاً بىرنسىبت تقىيدىيەنىڭ قىدى او لور . نته کیم بنم
اكامعلوماتىجە تقوق مسلىدر دنيلور .

و بعض اچالەلۇ صىيغە صىلا ايلە تىمير مقامىنده ايراد او لنور .
تفصىلى قواعد عثمانىيە دەدر .

و اپور قالقدی و ساعت بشه کلامش اولدیغی حالده واپوری
قالدر دیلر دینلور .

و حالت و قوعی چندان مأمول دکل ایسه (حالده) یزینه
(تقدیرده) کتور یلور .

نه کیم فلان افندی بورجی ویرمديکی تقدیرده بن ویریم
دینلورکه بورجی ویرمامسی مأمول دکل ایسه ده شاید که
ویرمز ایسه بن ویریم دیمک اولور .

فاعلاک هیئتني مبین اولان حال اکثر یا حال ترکیبی صیغه سیله
ایراد اولنورکه حالت زماناً فعله مقارنتی افاده ایلر .
نه کیم فلان افندی یاغوردن ایصلاحه رق کلدی و کوله رک
کیتدی دینلور .

و بعضًا براسم عربینک آخرینه تنوین علاوه اولنه رق
حال ترکیبی مقامنده قوللاینلور . نه کیم اله جغی نقداً
الدى و منوناً کیتدی دینلور که نقد اولنه رق و منون
اولنه رق دیمک اولور .

و حال بعضًا مکرر اولور . بوکتابی جزء جزء با صدیره جغز
ترکیبینه اولدیغی کبی .

وفعل التزامینک صایپه یول ترکیبینه اولان صایپه لفظی
کبی صفت اولنه رق استعمالی نادر ایسه ده مفرد غائبی
چوق دفعه مکرر اولنه رق حال اولور و عملک تکررینی

مثلا بوغاز ايچى واپور زندن برينه بىنك اوزره ساحله
طوغى سىرىن كىسىه نك غرضى انحصار و اپورك قالقوب
قالقىمىدىغى اوكرنەكدر . اكا واپور قالقدى ياخود قالقىمىدى
دىلىور . بشقە سوز علاوه اولنور ايسە مقتضاي حاله
مطابق او لماز . اما برو اپورك يوم حركتنى اوكرنەك
ايسەتىن كىسىه يە وابور فلان كون قالقە جـق ياخود
قالقىمىدە جـق دىلىور .

قىدلر متعدد او لدىغى حالدە مناط حكم صىكىرىھى قىددىر .
ئە كېم فلان افندى بو كون عربە ايلە بىك او غلنـە كىتىدى
دىنلىك كە مناط حكم اول كىسىه نك سمت عزيمتىدر و كىتمدى
دىنلىسە نۇرىدىخى ااكا توجه ابدوب اول كىسىه اول كون
عربە ابلە بشقە سىته كىتش او لسىه بوقضيئە سالىھ كاذب
او لماز .

حال يافاعملت هيئتنى مىين اولور . (فلان افندى يانغور دن
ايصالانىش او لدىغى حالدە كىلدى) كلامنده او لدىغى كېي .
ويامفعولك هيئتنى مىين اولور . (بن انى سرخوش او لدىغى
حالدە كوردم) كلامنده او لدىغى كېي .

و يعضاـدـخـى فعلـتـ حـالـتـ صـدـورـ وـ تـعلـقـنـىـ مـىـينـ اوـلـورـ .
ئە كېم بن اسكلە يە واردم حالبوکە وابور هنوز قالقىماشىدى
ياخود وابور ايسە هنوز قالقىماشىدى و ساعت بشدە اىكىن

(شعر مؤلفه)

ظن ایته هـان چهره زرد مده اثر وار * هجران المدن
 دل زار مده نلر وار * تقریو ایده م سوز دل و در درونم *
 سویله بـنی خاطر زار مده کدر وار * یوق حالمی عرض
 ایله که تاب و تو انم * حودت سر شور مده بودم در دسفر وار)
 و بعضاً اسم عام ظرف او زر بـنه تقدیم او لنور واول حالده
 قصری مـغید او لور . نـه کـیم (دولت رجـالی راحـتی
 هـیچ کـور مـامکـدـه در * رـاحت رـجال دولـتی هـیـچ
 کـور مـامکـدـه در) بـیـنـه رـاحـت لـفـظـنـکـ تـقـدـیـمـیـ کـبـیـ .

* فصل ثالث *

(متممات جله یـانـدـهـ در)

متممات جله کـهـ حال و تمیـزـ اـیـلهـ مـتـعـلـقـاتـ فعلـدرـ . کـلامـکـ
 بو نـلـرـ اـیـلهـ تقـیـدـیـ تـزـیدـ وـ اـتـامـ فـائـدـ اـیـچـونـدرـ .
 چـونـکـهـ بـرـ کـلامـدـهـ نـقـدـرـ چـوـقـ قـیدـ بـولـتـورـ اـیـسـهـ فـائـدـهـ اوـقـدـرـ
 اـتـمـ اوـلـورـ . فـقـطـ بوـ باـلـهـ مـخـاطـبـکـ حـالـنـهـ نـظـرـ اوـلـنـورـ .
 مـخـاطـبـکـ مـقـصـدـیـ اـکـرـ بـحـرـدـ مـسـنـدـ الـیـهـ ثـبـوتـنـیـ يـاـعـدـمـ
 ثـبـوتـنـیـ اوـ کـرـنـمـکـ اـیـسـهـ مـتـمـاـنـدـنـ بـرـشـیـ عـلاـوـهـ اوـلـنـازـ . وـ اـکـرـ
 مـقـصـدـیـ بـرـ فـضـلـهـ قـیدـاـیـسـهـ اوـلـ قـیدـکـ عـلاـوـهـسـیـ لـازـمـ کـلـورـ
 وـ فـصـلـ اوـلـدـهـ بـیـانـ اوـلـنـدـیـغـیـ اوـزـرـهـ کـلامـدـهـ منـاطـ حـکـمـ
 اوـلـ قـیدـدرـ . وـ منـفـیـ اـیـسـهـ نـفـیـ دـخـنـیـ اوـلـ قـیدـهـ تـوـجـهـ اـیـدـرـ .

ته کیم بنده کز یازارم دنیلور که بنده غائب صورتی
اولدیغی حالده معنی متكلمند عبارت اولدیغندن جانب
معنی جانب لفظه ترجیح یعنی تکلم صورتی غائب صورتی
اوزرینه تغلیب اولنور .

کذلک خطاب صورتی غائب صورتی اوزرینه تغلیب ایله
افندیمز احسان ایدر سکن دنیلور .
ینه تغلیب قبیلندن اوله رق بر طائفه نک مبعوث شلینه سزشو یله
یا پدیکز دنیلور و خطابدن او طائفه نک مجموعی قصد
ایدیلور .

(فائمه)

ظرفلر هستند مقامنده بولدیغی حالده هستند ایله اکرمعرفه
ایسه موجود یا واقع و یا کائن کبی بر فعل تقدير اولنور
و بوکا ظرف مستقر دنیلور . مثلاً حسن افندی قوناقده در
یاخود دکلدر دنیلد کده قوناقده موجوددر یاخود موجود
دکلدر دیمک اولور .

ومسند ایله اکر نکره اولور ایسه ظرف انک اوزرینه
تقدیم اولنه رق وار یاخود یوق لفظلری مسند اولور .

ته کیم قوناقده برآدم وارد در یاخود یوققدر دنیلور .
ادات تعریف و تکیردن عاری اولان اسم عامل حقنده

دخی اکثر یانکره کبی معامله اولنور ۳

کلان سواریدر پیاده دکلدر یاخود کلان برد ر ایکی
دکلدر دیک اولور . مقامنه کوره بوایکی معنادن بری
قصد اولنور و دیکری مسکوت عنه کی قالور .
مفرد و جمع اولقده مسند لک مسند الیه مطابقی لازم در .
فقط جمع غائب صورتنده بومطابقت شرط دکلدر . نه کیم
انلر کلدیلر دنیلدیکی کی مفرد صیغه سیله انلر کلدی دیک
دنخی جائز اولور .

و بردہ مسند الیه مفرد اولدیغی حالده مسند بعضا تعظیم
ایچون چعلنور . نه کیم افسدیز تشریف بیور دیلر
دنیلور .

تكلم و خطاب و غیبته دنخی مسند لک مسند الیه مطابقی
شرطدر . مکرکه بری دیکرینک اوزرینه تغلیب اولنه .
تغلیب بینلرنده تناسب و اختلاط بولنان ایکی شیئک برینی
آخرک اوزرینه تغلیب و ترجیح ایله تعبیرده اکا تابع
قیقدر .

لسان عربیده بو تغلیب چوق واقع اولور . نه کیم والد
ووالدیه والدین وابوین وشمس ایله قره قرین وابو بکر ایله
عمره عمرین وحسن ایله حسینه حسینین وسعد الدین تفتازانی
ایله سید جریانی یه سعدین دنیلور .

لسانیزده دنخی بعضاً بو تغلیب اصولی جاری اولور .

واکر عسندل مسند اليهه شوتند بشقه زمان حدوثی و صیغ
اعمالک متضمن اولدینگی سار خصو صیتلری مجلا
ومختصر افاده قصد اولنور ایسه فعل اوله رق ایراد
اولنور . نته کیم درسمی او قودم مكتوب یاز یورم قله
کیده جکم و بن لایحه اعتراضیه می یاز یوردم او باقه قالدی
دنیلور .

وبعضا فعل مضارعden استمرار تجددی معنایی قصد
اولنور . نته کیم فلان افندی کوزل یازار دنیلور که هروقت
کوزل یازار دیمک اولور فقط یازمق دائما تجدد ایدر
بر عملدر .

صیغ اعمالک خواصنه پک زیاده دقت او لئق لازم در .
مثلما لسان عربیده فعل ماضی صیغه سی ماضی شهودی
ایله ماضی نقلی بیننده مشترکدر لسانزده ایسه سماعا
معلوم اولان بر فعلک بیانی ایچون ماضی شهودی صیغه سی
کتورملک غلط ولسان عربینک بو یولده ترجمه سی خطادر
شوقدر وارکه مورخلو بیان ایتد کلری وقایع تاریخیه یی
کورمش وایچنده بو لئمشچه سننه صحتنی ادعا ایدرکه اکثر یا
ماضی نقلی مقامنده ماضی شهودی قوللأنورلر .

وفعل اکرنکره یه مسند اولور ایسه جنسه با خود واحده
تخصیصی افاده ایدر . نته کیم برسواری کلدی دنیلد کده

اولوب اکا بر معرفه مسند قیلنور . نته کیم نفعینک (باطل همیشه باطل و بیهوده در ولی * مشکل بود رکه صورت حفدن ظهور ایده) بیننده اولدیغی کبی .

مسند الیه کبی مسند دخی بعضا کندو لفظیله تأکید او لنور نته کیم بو کا سبب او در دنیله جات یرده سبب کند دودر دینلور .

و بعضاعین کله سینک اضراحتیله تأکید او لنور . نته کیم او بونک عینیدر یاخود اراده کز عین کرامتدر دنیلور . (بیات مؤلفه) تنزل عین رقعتدر انکچون صنع یزدانی * مقام کا کای بالای چشم عزت ایتمشد (بوقبیلدندر) .

مسند الیهده جاری او لان بدل و بیان و تفسیر اصولی معتبر دخی جاری اولور . نته کیم او کلان ذات برادر یکزعلی افتديدر یاخود دوستکز علی افتديدر و یاخود بر کوزل آدم یعنی علی افتديدر دنیلور .

مسندک مجرد مسند الیه اثبات و اسنادی مراد ایسه امثله ساققه ده کورلديکی او زره مسند اسم او له رق ایراد او لنور و بوندن امانه قرائی ایله اکثر یادوام واستمرار معنای دخی مسـتفاد اولور . نته کیم فلان او زوندر یاقیصـه در یاخود عالدر و یا کاتدر . و تکبر و عظمت الله تعالی حضرت لرینه مخصوص صدر دینلور .

و یا کتابیتده مهارتی مسلم بر ذاتدر یا پک سودیکم بر آدمدر
و یاخود اول ذاتدر که دون سیر یرنده بزمسلام ویرمشیدی
دنلور .

و بعض ادات تنکیر ایله ایراد اولنور . بودنخی وحدت
ایچون اولور . نته کیم بو قلمتراشی یا پان یرآدمدر دنلورکه
ایکی دکلدر دیک اولور .

یاخود تفخیم ایچون اولور . عاشقه طعن ایتمک اولماز
بیتلادر نیلسون * آدمه مهر و محبت بر بلا در نیلسون
بلتندہ کی بر بلا لفظی کی کہ یوک بلا دیمک اولور .

پیشنهاد کی بر بلا لفظی کی کہ یوک بلا دیک اولور ۔

و ياخود تصغير ایچون او لور . نه کیم بنی احیا ایده جک
سنث برسوز کدر دنیلور که یکول کسوز ک دیمک او لور .

و بعض اسناد الیه کی مسند دخی معرفہ اولور . شویله که بوجهتہ معلوم اولان برشیٹ اوڑرینہ دیکر بوجهتہ معلوم اولان برشی ایله حکم اولنور .

مختلا مخاطب برا فندينك اسمني و بر ذاتك كي تدي يكني بيلوب
انجق او افندينك او كيدن ذات او لدېغنى بيلز ايشه فلان
افندى او كيدن ذات در دنيلور . و بالعكس بر ذاتك كي تدي يكني
او كرנו بده كيم او لدېغنى بيلز ايشه او كيدن ذات فلان
افندى در دنيلور .

و بعضا ادات تعریف و تغیر دن عاری اولان بر اسم مسند الیه

یازوسنی کور و بده بونی کیم یازدی دیو سؤال ایتد کده
بوچوجق دیمک کافی ایکن سنه نظرا اول یازو انک
اولدیغنه اینسانلیه حق مرتبه کوزل اولدیغندن تعجیب
ایچون ایشته بوچوجق یازدی دنیلور .

وکذا عالمی کیم یاراتدی دین کیمسه یه جوابا الله تعالی
دیمک کافی ایکن سائلک غباوتنه تلمیح ایچون الله تعالی
یاراتدی دنیلور .

وکذلک سوتی کیم دوکدی دین کیمسه یه بن دینلک
جواب کافی اولور ایکن نه یاپه بیلورسین مقامنده تهدید
ایچون بن دوکدم دنیلور .

وکذلک یر کیمسه طلبه دن برینه درسکه چالشمیورسین
دیگله او دخی کیم دیبحک سن کافی ایکن تو بیح ایچون سن
چالشمیورسین دنیلدیکی کبی .

مسند اکثر یادات تعریفدن عاری اولور . علی افندی
کاتبدر حسن افندی شاعر در چله لرنده اولدیغی کبی .
وبعضا فائده اتم اولمی ایچون اضافته یاخود وصف ایله
تخصیص اولنور .

چونکه کلامده خصوصیت نقدر زیاده اولور ایسه
فائده او قدر تمام اولور .

نه که قلان افندی محاکمه کاتبدر یاخود کاتب ماهر در

یاغمور فائده لو شیدر انکله اکینلر بیور چنلر تازه لنور
 دیو جواب ویر یلو بس نک حکم تدن دم او و مق نه که لازم
 سن یاغمور دن استفاده اینک یولنی دوشون دیک اولور .
 قلب یعنی کلامک اجزاستن برینی دیکرک مقامنه قویمیق
 دخی مقتضای ظاهرک خلافته ایراد کلام اینک قبیلنندنر
 نه کیم صوی آته کو ستردم دنیله جک یرده آتی صویه
 کو ستردم دینلک و پار مغمی یوزوکه پکوردم دنیله جک
 یرده یوزوکی پار مغمه بخوردم دیک کبی .

﴿ فصل ثانی ﴾

(احوال مسنند یا نشده در)

مسند الیه کبی مسنند دخی قرینه ظاهریه مبنی حذف اولنور
 نه کیم بومکتوبی کیم یازدی دین کیم سه یه جوابا علی
 افندی دنیلور . و یازدی لفظی حذف اولنور .
 كذلك (بیت مؤلفه) خوبان بی وفا کبی دهر دسیسه باز *
 ناز اهلنه نیاز ایدر اهل نیازه ناز) بیتنک آخری ناز ایدر
 تقدیر نده اولوب اوست طرفنده ایدر لفظی عیناً مذکور
 اولم قرینه سیله ایکنیجی جله دن حذف او لنشدر .
 و بعض افرینه پک ظاهر او لدیغی حالده بر نکته یه بناء
 مسنند ذکری التزانم اولنور .
 نه کیم بر کسـه غایت کوزل یازو یازان بر پکوک چو جعل

غیتiden خطابه التفات ایله (پادشاهم چوق یاشا)
دنیلور .

(استطراد)

مقتضای ظاهرک خلافنه ایراد کلام ایلک مسندالیهك
احوالنه منحصر او لمیوب بعض نکات ولطائفه مبین دیکر
موقعده دخی واقع اولور .

بونلردن بروی کلامی مشکلمک مرادی اولیان معنایه جمل
ایتمکدر . تنه که مقام تمدیدده باق بن سکانلر ایده حکم دین
کیمسه يه لطف و احسانکز مبذولدر سزدن چوق عنایتلر
او هارز دنیلد کده سزه لایق اولان بودر فالق ایمک
شانکزه یاقشماز دیمک اولور .

سائلک سؤالنه مطابق جواب ویرمیو بده حالنه موافق
جواب ویرمک دخی بوقبیلدندر . تنه کیم صیقی پرهیز
او زره بولنان خسته بادنجانی ساده یاغ ایله می پیشور تعلی
یو خسمه زیت یا غیله می دیوسؤال ایتدکده طبییک بوکون
садه صویه چور با ایچکزده یارین باقهم ات صویی ایله
پشمیش چور با ایچه بیلور میسکز دیو جواب ویرمی کبی .
ینه بوقبیلدن اوله رق بر شیئک سبیئی سؤال ایدن کیمسه يه
فائدہ مسنک بیانیله جواب ویریلور . تنه که بلوتلردن
یاغمور لرک نه وجهمه حاصل اولدیغی سؤال ایدن چفتجمی يه

اولديغى جهته غايب مزنه سنه تزيل قيلنور . نه كيم
 مخاطبتك النده كى شىئه اشارت ايله اويندر دينلور .
 وبعضا مسند اليك ذكرى سبق ايديكنه نظراً ضمير غائب
 ايله تعبير اولنه حق ايكن سامعك ذهننده زياده تمكين
 وتبنيت ايچون اسمى تكرار اولنور . نه كيم الله تعالى
 عادر الله تعالى عزيز و متقى مدر دينلور .

الحاصل اسلوب كلام او چدر تكلم و خطاب و غيرتها
 و مقام تكلمه ضمير متكلم و مقام خطابه ضمير مخاطب
 و مقام غيرتها ضمير غائب ياخود اسم كتوريلور . مكركه
 مقتضاي ظاهرك خلافني موجب بر نكته اوله . و بر اسلوب
 او زره اي راد كلام او لنور ايكن ديكر اسلوبه انتقال او لنور
 اي سه التفات دينلور . بودخى كلامده تفتن ايله سامعك
 نشاطنى قازملك و دفت نظرينى جلب ايله انى ايقاظ ايلك
 كې نكت ولطائفه مبني او لور .

نه كيم (بن سزه چوق نصيحه ايتدم دكاه مد يكز)
 ديدكدن صكره تكلمدىن غيرته انتقال ايله (سزبو قيرك
 قدرىنى صكره اكلار سكز) دينلور .

كذلك (نه مو طلو بزلره كه بويله بر پادشاه حيدا خصالك
 انوع نعم و فيره سيله هر آن متنع اوله يورز و علوم و معارفك
 هر در لو اسباب تحصيلنى اماده بوله يورز (دينلد كدن صكره

واکثر یا مخاطب به تعظیم و احترام ایچون ضمیر جمع مخاطب قوللاینلور . و سن یرنده سز دینلور . و دهاز یاده تعظیم قصد اولنور ایسه ضمیر مفرد مخاطب یرینه بر اسم کتور یلور . ذات عالیکر و افندیز دینلديکی کبی . و بعضًا قابل خطاب اولان هر کیم اولور ایسه اولسون هر برینه فردا فرد اشامل اولمق اوزره مفرد مخاطب ضمیری قوللاینلور . (کوردک زمانه او یمدی سن اوی زمانه یه) مضر عنده اولدیغی کبی .

و بعضًا اشارت عقليه اشارت حسيه هنرله سنه تنزيل اولنه رق ضمیر غائب مقامنده اسم اشارت قوللاینلور . مثلًا (علم معانی بیلن مقامه مناسب سوز بولور و علم پیانده ماهر اولان طرق مختلفه ایله ادای مرام ایده بیلور . و صنایع بدیعیه او کرنلر سوزی مزین اولور . ایشته بونلر فن انشاده کسب کمال ایده بیلورلو) دنیلد کده (بونلر) اول او صاف ایله موصوف اولنلر دیمک اولور . بناء على ذلك علمای عربیه ضمیر لر یالکر ذاته و اسم اشارتلر ذات مع الوصفه دلالت ایدر دیرلر .

و بعضًا مشارالیه بعيد اولدیغندن اسم اشارت یرنده او قوللاینلور و بر او زاق شیئه اشارت ایله او شی دنیلور . بعضًا دخی مشارالیه قریب اولدیغی حالده متکلمک مجھولی

سنی تحقیر ایچون کیدم ملامت جبه سن) بیتنده اولدینی
کبی .

بومقامده شعرای فارس و روم اکثریاً کندو کوکلرینی
شخص اخرفرض ایدرلک اکخطاب ایدرلر (بیت لحرره)
ندن اولدلک بوقدر یأسله نالان کوکل * یوقی عالمده سنک
در دیکه درمان کوکل) کبی .

و تواضع وهضم نفس و مخاطبـه تعظیم ایچون متکلم
کندوسنده بر اسم ایله تعبیر ایلر . نـه کـیم بـنـه کـز یـاـخـود
داعـیـکـز و یـاـخـود بـوـقـیـر و یـاـبـوـعـبـد عـاجـز دـیـنـلـور .
و بـعـضـاً مـخـاطـبـی تـهـدـید اـیـچـون ضـمـیر مـفـرد مـتـکـلم یـرـنـدـه اـسـمـ
قولـلـانـلـیـلـور . نـه کـیم قـوـمـانـدان بـرـعـسـکـرـه قـوـمـانـدان سـکـاـ
بوـیـلهـاـمـرـ اـیدـرـ دـیـوبـ اـمـرـهـ مـخـالـفـتـ اـیدـرـسـهـنـکـ قـانـونـ
عـسـکـرـیـجـهـ جـزاـکـورـرـسـینـ دـیـوـانـیـ اـخـافـهـ وـتـحـذـیرـ اـیـشـ
اـولـلـور .

و بـعـضـاً تـعـرـیـضـ اـیـچـون خـطـابـ مقـامـنـه ضـمـیر مـتـکـلمـ
قولـلـانـلـیـلـور . نـه کـیم درـسـنـه چـالـشـیـانـ بـرـچـلـیـیـهـ نـازـکـانـ
نـصـیـحـتـ اـیـچـون خـیرـ خـواـهـلـنـدـنـ بـرـیـ سـنـ نـیـچـونـ بـوـیـلهـ
تبـلـلـکـ اـبـدـیـورـسـینـ دـیـهـجـکـ یـرـدـهـ بـنـ نـیـچـونـ بـوـیـلهـ تـبـلـلـکـ
ایـدـیـورـمـ بـنـ حـالـمـنـیـهـ منـجـرـ اوـلـهـ جـقـ دـیرـ وـانـکـ تـفـصـیـرـینـیـ
کـنـدـوـسـنـهـ عـزـوـایـلـرـ .

اولندقدن صکره اسم خاصی ذکر او نمیشدر . (کوکلر
او غریسی بر یاربی امامت وار) مصروعی دخی بوقبلیدندر .
و بعضًا بالعکس اصل مسند الیه ذکر او لندقدن صکر انی
بیان وايضاح ایده جك براسم کتور یلور . نته کیم
سودیککز فلان افندی کلمدی دنیلور که مقصد اصلی
مخاطبک دوستی اولان برذاتک کلدیکنی اخبار اولوب
انجق ایضاح ایچون الت طرفنه اسمی ایراد اولنور .
و بعضًا مسند الیه یعنی ایله تفسیر اولنور . نته کیم
دون واپور ایله کلان مأمور یعنی فلان افندی زکی برذاتدر
دنیلور .

مسائل سابقه کلامی هپ مقتضای ظاهر حاله کوره ایراد
ایلک ایچون مرعی اولان قواعد در که اول صور تلرده
مقتضای حال ایله مقتضای ظاهر حال مجتمع اولور . وبعضًا
مقتضای حال بشقه اول مغله ظاهرک مقتضاسی ترک او لنور .
شویله که بعضًا متکلم عظمت شانه مبنی ضمیر مفرد
متکلم یونده ضمیر جمع قولانیلور . نته کیم فرمانلرده
بن یونده بزدنیلور .

و بعضًا متکلم کندو سندن برشخص تحرید ایله اکا یعنی
کندو کندویه خطاب ایلر . بوکا تحرید دنیلور . فهیم
افندینک (خواهشک وارد قبای جاه واقباله فهیم * بن

یاره کس-وب ویردیکم قلم * فتوای خون ناحقمنی یازدی
ابتدا) بیتنده اولدیغی کبی .

یاخود مخاطبک خطاسنی اخطار ایچون اولور . نه کیم
دوست صاند یغک آدم باق سکا نلر یاپدی دنیلور .
بعضًا دخی دیکرنکته لر ملاحظه اولنور . مثلاً برفنی
بیلیان آدم او فندن بحث ایده بیلورمی دنیلدیکی صره ده
فقه بیلیان آدم فقهدن برکتاب یاپدی یا دنیلور و حکم خبرک
تزییق قصد اولنور .

مسند الیه بعضًا تأکید اولنور . نه کیم ستری بی برماهر
درز ینک دیکد یکنی افاده سیاقنده بوسترانی فلان درزی
دیکدی دنیله جک او لسه شاید که مجازاً انک شاکردی
دیکمش اولموق معناسنہ حل اولنه دیو مؤکد اولهرق فلان
درزی کندودیکدی دنیلور . کذالک فلان مکتبک طلبه سی
کلدی دنیلسه اکثر طلبه مراد اولموق محتمل اولدیغندن مؤکد
اولهرق فلان مکتبک طلبه سی کافه کلدی دنیلور .

بعضًا دخی مسند الیه مقامنده بر لفظ کتور یلوب بعده
اندن بدل اوله رق حقیقت حالده مسند الیه اولان اسم
کتور یلور . نه کیم برادر یکز علی افندی کلدی دنیلور که
مقصد اصلی علی افندینک کلدیکنی خبر و یرمکدن عبارت
اولدیغی حالده برادر یکز لفظی تو طئه اولهرق ذکر

حضور عالیلرینه اعلام اولندى) عباره سنده اولدیغى كېيى .
بعضا دىخى موصوف حذف اولنەرق صفتى اولان فرع
فعل انك مقامنە اقامە اولنور .

بودىنى اكتشىيا تعميم ايچون اولور . نته كىيم دنيا يە
كىلان كىدر دينلوركە هر كىم اولور ايسە اولسون ديمك
اولىر .

وبعضا مسند اليھك ذكرى قبیح اولدیغى ايچون بو يە
حذف ايلە صفت انك مقامنە اقامە ايدىلور . ياخود شى
كېيى بىلغىتى اعم كىتور يلور نته كىيم سېيلىزىن چىقان نجسىز
ياخود چىقان شى نجسىز دينلور .

مسند اليھك بىمنوال مشروح فرع فعل ياصيغە صلە وياخود
جەلە ايلە تو صيف و تعرىف اكتشىيا مخاطبىك عندنده بشقە
و جەملە معلوم اولدىغىندىن ناشى اولىر . نته كىم دون فلان
يرده بىزە سلام و يىرن كىيسە عالم و فاضل بىذا تدر دينلوركە
مخاطبىك عندنده اولى كىسىدەنڭ بشقە حالى معلوم اولدىغىندىن
متكلم انى او لو جەلمە تعرىف ايلر .

وبعضا حكمك سببىي مشعر اولىر . تحصىل علم و هنر
ايىن مسعود اولىر و ايتىن خائب و خاسر قالور عباره سنده
اولدیغى كېيى .

وبعضا بىخطايى اقرار ايچون اولىر . (كندو المله

اولنور . بركوزل آت . بروسعتمو خانه . و برسوديک ذات تركىبلرى كېي .

و بعضًا وصفك شانته اعتنا واهتمام ايچون ادات تنكير تأخير قلنور . كوزل برأت . واسع برحانه . وسوديک بوذات تركىبلرى كېي .

ادات مبالغه ايله ياخود ادات تفضيل اولان دها لفظيله ايراد اولنان صفتلىرى دخنى كذلك ادات تنكير اوزر ينه تقديم اولنور پك كوزل برأت كتور . بوندن دها كوزل برأت ويز تركىبلرى كېي .

وادات تفضيل اولانڭ لفظيله ايراد اولنان صفتلىرى دائمًا مھمەل براگىلور . انلرڭ انلر كوزلى بودر تركىسى كېي .

و كە اداتىلە ربط اولنان وصفىرده ادات تنكير دائمًا تقديم اولنور . مثلا برشى كە . بربىكىسى كە . دىنلىلور . اما ادات تعرىف اولان اوھر حالدە تقديم اولنور . نته كيم اوشادە عادل . او كوزل آت . او سوديک ذات . اوشى كە اوذات كە . دىنلىلور .

واويينه بعضًا اول ياخود شولكتور يلور . اول شاهد عادل . شول كوزل آت كېي .

و بعضًا ضمير مبهم مسند اليه اولوب كە اداتىلە ربط اولنان برجىله ايله توصيف وتعريف ايدىلور اولكە واقع الحالدار

وکهردر عند التحقيق سکان هفت اقلیمیک جمیع اعمار
صدساله لرنده بذل وشار ایتدکاری مجموع اموال تخت
نشینان سلطنتک بر لحظه ده کمتر قغیره ایشار ایتدکاری اندک
عطیه لرینه برابر او لمیوب فی نفس الامر اثار حسان احسان
اول سعادت پناه لر لازمه شان سماحت نشانلری اولدیغندن
آه) فقره سی و صف سبیینک صنف اولندندر .

وینه نر کسینک (شهر خوش آب و هوای یعنی ستانبول که
اکر * طرحی کورسه بهشتی او نودردی آدم * محظ
ر حال قرار و بهانه ملازمتله چند روز منزلکه کار بار منز
اولدقده آه) فقره سنده کی خوش آب و هوای صفتی و صف
سبیینک صنف اولندن و که اداتیله ربط اولنان جله شرطیه
وصف سبیینک صنف ثانیسندندر .

ترکیب و صفیل بروجہ بالاتعریف و تکیر دن عاری اوله رق
ایراد اولندقلری کی بعضًا دخی ادات تکیر یا تعریف
ایله ایراد اولنور لر .

شویله که ادات تکیر ایله ایراد اولندقلری تقدیرده اکر
فارسی و عربی ترکیبی ایسه ادات تکیر داعماً تقديم اولنور
براسیب کرانها . برشاهد عادل ترکیبلری کی .

واکر ترپکه ترکیب ایسه بعضًا ادات تکیر کذلک تقدیر

فارس-سیدن مأخذ اولان (که) ادایله موصوفه ربط
اولنور .

نتکیم (او ما هیلر که در یا ایچره در در یا بیلز لر) مصروفه عنده
(در یا ایچره در) ترکیبی انلر در یا ایچره در دیمک اوله رق
ما هیلر که وصف ذاتیسی اولان بر جله اولوب که ایله ربط
اولن شدر . و بوجله و صفتیه نک معنا سی در یاده کی ما هیلر
یاخود در یاده اولان ما هیلر دینلکله دخی ادا اولنه بیلور .
و (شهر شهیر استانبول که هواسی فوق العاده لطیفدر اهالیسی
او نس-بتده زکی و ظریفدر) دیدیکم زده هواسی لطیف
اولان استانبول اهالیسی ظریفدر دیمک اوله رق وصف
سی بینک صنف اولندن اولور .

و شهر شیرین استانبول که انی ابتدا (۱۲۰۵) سننه سی
اوائلن شده کوردم الله دهاز یاده شن و آبادان ایلسون چوق
صفاسنی سوردم) دیدیکم زده ابتدا فلان تاریخده کور دیدیکم
استانبولک چوق صفاسنی سوردم دیمک اوله رق وصف
سی بینک صنف ثانیسندن اولور .

طويل الذيل اولان صفتلر اکثر یا بواسلوب او زره ترکیب
اولنه رق که ادایله موصوفلر ینه ربط اولنور لر .

نده که نرکس-ینک (پادشاهلر که وجود به-ودلری جود
تصور و همیشه کار و کردار لری بذل زرو سیم وایشار تحف

نوع ثانی و صفت سبییدر . یعنی مو صوفک کندو صفتی او لمیوب بلکه بر صفت اعتبار یه در . بودخی ایکی صنفردر . صنف اول . برشیئ مضافک و صفیله تو صیف اینکدر . یوزی قاره اولان کیمسه ترکیبی کبی که قاره یوزک و صفت ذاتیسی اولوب انک سبیله صاحبی دخی تو صیف اولنور . صاچی او زون اخلاقی کوزل ترکیبلری دخی بو قبیلدندر . بومقامده فرع فعلار دخی قوللانیلور . صاچی قیر قیمش . قویروغی کسیک . مقطوع الذنب . ستوده صفات . ممدوح الشیم صفتلری کبی . (طالعی یار اولانک یار صارار یاره سنی) مصرعی دخی بو قبیلدندر .

صنف ثانی فاعلی متعلقات فعلدن بوینک و صفیله تو صیف اینکدر .

ایشته بومقامده صیغه صله استعمال اولنور . بیلديکم ذات . عطیه و بردیکم افندی . اور وج طوتیغمز وقت تو کیبلری کبی .

(بیت لحرره) تجلی خانه خولیاده قالدی جودتا انجق * باقوب مرأت رخسارینه حیران اولدیغم یرلو *) دخی بو قبیلدندر .

ذکر اولنان اوج صورتده دخی صفتلر بعضًا جمله اوله رق

او شاق کلدی دنیلد کده او او شاق کلدی دیمک اولور .
 ینه بوقبیلدن اوله رق برافندی خدمت کار ینه چانطه ینی
 کتور دیوبده بینلر نده معلوم و معین اولان چانطه ینی مراد
 ایلو . شو یله که چانطه اکر میدانده ایسه شو چانطه ینی کتور
 دیمش اولور واکر بشقه محله ایسه مهود چانطه می
 کتور دیمش اولور .

مسند اليهک تو صیف بعضاً مجرد تخصیص ایچون اولور .
 شاهد عادل . بیول چانطه . او زون بو بی آدم . تو تو نجی
 احمد افندی ترکیسلری کبی .

و بعضاً مجرد کشف وايضاً معنی ایچون اولور . طول
 و عرض و عمق اولان جسم دنیلديکی کبی .
 و بعضاً و صفدن مدح یادم و یاترم قصد اولنور . درایتلو
 ذات . جا هل حریف . بیچاره ادم کبی .

صفت ایکی نوع نادر . نوع اول و صفت ذاتی یعنی مو صوفک
 کنندی صفتیدر . آنف الذکر مثال لارده اولدینگی کبی .
 بومقامده بعضاً ضمیر و صفع قول لانیلور . او ده کی پازار
 چار شو یه او یماز مثلن ده اولدینگی کبی .

و بعض ادخي فرع فعل قول لانیلور . مکتوبی یازان . یازیلان
 مکتوب : ولی النعم ترکیسلری و (روز کارک او کنه دوشیمان
 آدم یور یلور) مصر عنده کی دوشیمان آدم ترکیبی کبی .

دنیلدبکی کبی ۰ و بعضاً تفحیم یا تصغیری مشعر اولور ۰
نه کیم اکا برحال اولدی دنیلور که بیوک حال اولدی
دیمک اولور ۰ و انک برسوزی سنی احیا ایدر دنیلور
و پچوک سوزی اراده اولنور ۰

سیاق نقیده نکره عمومی افاده ایدر ۰ مثلاً جیبده برپاره
یو قدر جله سی قضیه سالبه کایده در ۰ و بعضاً مؤکداً ولهرق
هیچ بر دنیلور ۰

چونکه کلامده مسندک مسندالیهه ثبوتندن فضله هرنه
درلو قید بولنور ایسه مناط حکم و غرض اصلی او در ۰
بو جهته نفی دخی قیده توجه ایدر ۰ بناء علیه هر کس
کندو فائدہ سنی ارار جله سی قضیه موجبه کایده اولدینی
حالده هر کس ناکس دکلدر جله سی رفع ایجاد کای
قبیلنندن اوله رق قضیه سالبه جزئیه در ۰

تعریف و تنکیردن عاری اولان اسم عامدن بعضاً ماهیت
محردہ قصد اولنور ۰ طول و عرض و عمق اولان شیدر
دیو تعریف اولنان مفهوم جسم کبی ۰

و بعضاً افراد مطلقه ضمینده تحقیق مراد اولور ۰ نه کیم
انسان یرایچر دنیلدیکی کبی ۰

و بعضاً قرینهٔ حالیه ایله فرد معین قصد اولنور ۰ نه کیم
او شاغنی بر محله کوندرو بدہ و رو دینه منتظر اولان افندی یه

اولديغندن او ديو تعریف او لنور . نه کيم و رو دينه انتظار
 اولسان برآدم حقنده او آدم کلدى دنيلور . وبونده
 دخی تعظیم و تبرک و تحقیر کی معنا لر قصد او لنور . نه که
 او ذات ياخود او ذات شریف کلدی و ياخود او حریف
 کلیور دنيلور .

مسند اليه ک علیتله تعریف یعنی اسم خاص اوله ر ایراد
 او لنفسی انى دفعه بعینه یعنی جمیع مشخصاتیله سامعک
 ذهننہ کتور یو یرمک ایچوندر .

ومدح و ذمی مشعر اولان لقب لردن بعضاً مدح و ذم دخی
 قصد او لنور . نه کيم ابو الخیر افندي خیری سور برذاتدر
 و قره چلبی غدار در دنيلور .

واضافتی بروجه بالاتعریف یا التخصیص ایچوندر . وبعضاً
 تعظیی یا تحقیری مشعر او لور . فلان پاشانک او غلی و محله
 بکچیسنک او غلی کی . بعضاً دخی مجرد تشریف ایچون
 او لور . بیت الله کی .

قاعدہ ترکیه او زره مضاف الیه داعماً مضاف او زرینه تقديم
 او لنور فقط بعضاً وزن ایچون تأثیر قیلنور (ایاغندن
 بو بزمک ال چکوب دور او لم امن یکدر) مصر عنده
 او لدیغی کی .

اما مسند اليه تنكیری وحدت ایچوندر . برکشی کلیور

تعریف و تکریر اسبابنہ کلنجہ ۔ مسند الیہ ک ضمیر اولہ رق ایراد اولنسی مقامک تکلام یا خطاب و یا غیبت موقعی اولمسنہ مبنیدر ۔

شویله که مفرد متكلام ایسہ بن و جمع متكلام ایسہ بزو مفرد مخاطب ایسہ سن و جمع مخاطب ایسہ سز دینلور ۔ اما غائب صور تnde ضمیر غائب یا اسم اشارت و یا خود اسم خاص و یا اسم عام کتور یلور ۔

ضمیر غائب ابھج ذکری سبق ایتدیکی تقدیر جه ایراد اولنور ۔ نته کیم او جه اسمی سویلنش اولان کیسہ حقنده اودینلور ۔

واسم اشارت اولہ رق ایراد اولنسی حاضر و مشاهد اولدیغی تقدیر جه در ۔

بودنی اني اکل وجه او زره تمیز ایچوندر ۔ نته کیم محکمده حاضر اولان مدعی و مدعایہ اشارت ایله شومال بوآدمکدر دیوشہادت اولنور ۔

وبعضاً تعظیم یا تحقیر و یا ترجم ایچون اولور ۔ نته کیم تعظیم مقامنده فلان محاربہ یی ایشتہ بوقومندان قازاندی دینلور ۔ و تحقیر مقامنده شوحر یفہمی بزمله بحث ایده جک دینلور و ترجم مقامنده بویچاره نلر چکدی دینلور ۔

وبعضاً مسند الیہ متكلام ایله مخاطب یائندہ معلوم

و بعضًا بر اسمك بعض افرادينه دلالت ياخود كافه افرادينه
احاطه واستغراق ايچون اولنه آدات سوركتور يلور .

ته كيم بعض ناس ناكس اولور دينليكي كبي .

استغراق ايكي قىمдер . حقيقى و عرفيدر . استغراق حقيقى
لفظك بحسب اللげ شامل اولدېغى جيئع افرادى احاطه در .

هركس كندو فائده سى ارار قضيه سىنده اولدېغى كبي .

استغراق عرفى بحسب العرف لفظدن منفهم اولان افرادى
احاطه در . ته كيم هرقىيوجى بولمامى كوردى دينلور كه

بلده من قىوچىلىرىنىڭ هربى كوردى ديمك اولور .
ضميرلۇ واسم اشارتلار ايلە علملىرى يعنى اسم حاصىلر ھېپ

معرفىدر .

واسم عامك اولنە اوكتور يلور ايسم معرفه و بركتور يلور
ايسم نىكرە اولنور . مثلا اوشى واوزات معرفه و برشى
و بزدات نىكرەدر .

و بعضًا او يىنه معهود لفظى كتور يلور . معهود
خوانىنە كىي كە سىنڭ بىلدىيكلە خوانىنە ديمك اولنور .

واسم عام معرفه يە اضافتلە معرفه اولنور . و نىكرە يە
اضافت ايلە تخصيص اولنور . مثلا فلان افندىنىڭ

خزىنە دارى معرفه و برافندىنىڭ خزىنە دارى نىكرە
مخصصەدر .

قالماقم او زره سوزینی تسجیل ایچون مسندالیهک ذکری
التزانم اولنور .

ضمیر فعلی و نسبیلو مسندالیهک دلالت ایتدکارنون متکلم
و مخاطب صورتلننده اکثر یا مسندالید ذکر او لغایز نته کیم
کلام و کاورسین دنیلور .

(بیت لحرره) بی وجودم چون نکاه امایرم وار دیده ده *
ساایه بخت سیاه التنده بولدم رفعتی) دخی بو قبیلدندر که
بن بی وجودم و بن بولدم دیگدر .

و بعضًا مسندالیهک شانه اعتنا و اهتمام ایچون ذکری
التزانم اولنور . نته کیم ایشته بن کلام وایشته سن بویله
یا پارسین دنیلور . (بیت لحرره) سن کتور باری ستانبولدن
حوادث ای صبا * جانمه کارایتدیزیرا خارزارانتظار
دخی بو قبیلدندر .

مسندالیهده اصل اولان معرفه اولمقدار . نته کیم فلان
افندی یاخود او افندی کلدی دنیلور .

و بعضًا نکره اولور . و بروجه له تخصیص اولنور .
نه کیم بوکون بر افندی کلدی یاخود سوز اکلار برآدم
کایلور و یاخود بر محکمه محضری کلاش دنیلور .
و بعضًا آدات تعریف و تکییر دن عاری بر اسم عام اولور .

انسان غافلدر دنیلديکی کبی .

مرادم او دکل ايدي بشـقه سـي ايدي دـيه بـيلـك ايـچـون
مسـند اليـهـ ذـكـرـ اـيـنـزـ .

و كذلك آوجـيلـدنـ بـويـ برـآـهـوـ كـورـدـكـدهـ بـوـآـهـوـدـرـ صـيدـ
ايـديـكـزـ دـيهـ جـكـ يـرـدـهـ ضـيقـ وـقـتـ حـسـيـلـهـ مـسـنـدـ اليـهـ حـذـفـ
ايـدرـكـ آـهـوـدـرـ دـيرـ .

مسـنـدـ اليـهـ بـرـفـعـلـكـ فـاعـلـيـ اوـلـوـ بـدـهـ ذـكـرـ اـيـسـتـنـلـدـيـكـ حـالـدـهـ
مـعـلـومـ صـيـغـهـ سـيـ مجـهـولـ صـيـغـهـ سـنـهـ تـبـدـيـلـ اوـلـنـورـ .
نـتـهـ كـيمـ حـيـدـوـدـلـ صـلـبـ اوـلـنـدـيـ دـنـيلـورـ چـوـنـكـهـ مـقـصـدـ
اـصـلـيـ حـيـدـوـرـلـكـ دـفـعـ مـضـرـتـيـ اوـلـدـيـغـنـدـنـ صـلـبـ ايـدـنـلـكـ
ذـكـرـيـنـهـ حاجـتـ كـورـلـيـوـبـ مجـهـولـ صـيـغـهـ سـيـلـهـ ايـرادـ
اوـلـنـورـ .

وـ بـعـضـاـ قـرـيـنـهـ پـكـ ظـاهـرـ اوـلـدـيـغـنـيـ حـالـدـهـ مـسـنـدـ اليـهـ تعـظـيمـ يـاـ
اسـيـلـهـ تـبـرـلـ وـ يـاخـوـدـ تـلـذـذـ كـبـيـ بـرـنـكـتـهـ يـهـ مـبـنـيـ ذـكـرـ التـزـامـ
اوـلـنـورـ .

مـثـلاـ يـاـوـزـ سـلـطـانـ سـلـيـمـ كـيـمـدـرـ دـنـيلـدـكـدـهـ يـاـوـزـ سـلـطـانـ سـلـيـمـ
بـرـنـجـيـ خـلـيـفـهـ عـمـانـيـدـرـ دـنـيلـورـ . وـ عـبـدـالـقاـهـرـ جـرجـانـيـ كـيـمـدـرـ
دـنـيلـدـكـدـهـ عـبـدـالـقاـهـرـ جـرجـانـيـ عـلـمـ بـلـاغـتـكـ اـمـامـيـدـرـ دـنـيلـورـ .
كـذـلـكـ بـحـالـسـ مـصـاحـبـتـ اـحـبـادـهـ مـتـكـلـمـ اـكـثـرـ يـاـســوـزـىـ
اوـزـاتـمـ اـيـسـتـكـلـهـ مـسـنـدـ اليـهـ ذـكـرـيـنـيـ التـزـامـ اـيـلـرـ .

وـ كـذـلـكـ بـرـشـخـصـكـ اـسـتـنـطـاـقـنـدـهـ بـرـاـمـرـىـ آـتـيـدـهـ اـنـكـارـهـ بـحـالـ

﴿ فصل اول ﴾

(احوال مسند الیه بیان نده در)

مسند الیه کلامک برنجی رکنیدر . بر قاعده مسند او زرینه
تفدیم اولنور .

و بعضاً قصر معنای افاده ایچون تأخیر قیلنور . نته کیم
او در بوکا سبب دنیلور که سبب انجق او در دیمک اولور .
و بعضاً وزن و قافیه ایچون تأخیر ایدیلور . (مصروع
لحرره) یاقشمaz اهل کمال و وقاره فرط مزاح) کبی .
بعضاً دخی قرینه ظاهره یه مبنی مسند الیه کذکری عبت
کوریله رک حذف اولنور .

نته کیم فلاں آدم نصلدر دیو سؤال اولند قده مسند الیه
حذف اولنه رق ایدر دیو جواب ویریلور .

و بعضاً مسند الیه کسمی مخاطبک بشـقه سندن کتم ایمک
و یاخود لدی الحاجه انکاره مجال اولمی کبی بر نکته یه مبنی
حذف اولنور .

نته که بر مجلسـده حضاردن بری بر ذاتک و رو دینه منظر
اولان کیمـسه یه کلدی دیر و سائر حضاردن کتم ایچون
مسند الیه ذکر ایغز .

کذلک بر مجلسـده موضوع بحث اولان بر کسـنـه حقنـه
حضورـدن بری فاسق و فاجرـدر دیوب لدی الحاجه بنم

اولان اسناد انجق بیلز فعلنک ماھیله اسنادیدر و در یا
ایچره در جله سی ماھیله ک صفتی اوله رق اسنادی مقصود
بالذات او لمدیغندن اکا کلام دنیلز .

کذلک فلان افندي مجله احکام عدليه او قور ایکن چوق
چاليشوردی تركيبي ایکي جله دن مرکب بر کلامدر .
ومقصود بالذات انجق چالشموق فعلنک مسند اليه اسنادی
اولوب مجله او قور ایکن تركيبي بر جله حاليه اوله رق
اسنادي مقصود بالذات دکلدر .

و بعضًا جله لرمفرد ايله مأول و مفرد لركبی نسبت تقيدیه یی
مفید اولور . صیغه صله کبی .

کلامک اجزاسی عده و فضلہ دیو ایکی قسمه تقسیم اولنور
مسند اليه ابله مسند عده در . انلرک مضاف اليه و صفت
کبی قیدلری ايله متممات جله دخی فضلہ در .

کلامک متضمن اولدیغی اسناد دخی بالاده بيان اولنديغی
اوزره خبر و انشا قسملر ینه منقسمدر . وكله لر یکدیکری
اوزر ینه عطف اولنديغی کبی جله لر دخی بعضًا عطف
ايله یکدیکر ینه وصل و بعضًا یکدیکرندن فصل اولنور .
ولنکته سوز بعضًا اوزون و بعضًا قیصه سویلنور .

ایشته بوموادک هر بری انشا الله تعالی بشقه بشقه فصلار ده
بيان اولنه جقدر .

﴿باب اول﴾

(کلامک مقتضای حالت مطابقی حقنده اولوب بر مقدمه)

(ایله یدی فصلی مشتملدر)

— ﴿ مقدمه ﴾ —

ترکیب ایکی قسمدر . قسم اول ترکیب ناقص و قسم ثانی
ترکیب قامدر .

ترکیب ناقص نسبت ترکیبیه بی مفید اولان ترکیبدر . نته کیم
کوله رک کلان افندینک او شاغی عباره سندہ کی حال ترکیبی
و ترکیب و صفتی و ترکیب اضافی کی .

ترکیب قام نسبت قامه بی یعنی اسنادی مفید اولان ترکیبدر که
بالاده بیان اولندیغی او زره کلام تسمیه اولنور . وا کا
جهله دخی دنیلور .

فقط جله ایله کلام بیشنده عموم و خصوص مطلق وارد
شویله که ترکیب متنین او لدیغی اسناد اکر مقصود
بالذات ایسه ایکیسی مجتمع اولور . دکل ایسه یالکز جله
دنیلور کلام دنیلز .

مثلاً عدالت کوزلدر . ترکیب هم کلام و هم جله در
اما فضه ولینک (او ما هیلر که در یا ایچره در در یا بیلز لر)
مصرعی ایکی جله بی متنین بر کلامدر . و مقصود بالذات

لازم کاور . مثلا حکمت طبیعیه دلیلرندہ بدیهیات حسیه یه استناد او لنور . اما بر اهین هندسیه نک کافه علوم متعارفه یه مستند او لسی لازم در . برهان هندسی ایله برسئله اثبات او لنده حق یرده پر کار ایله اثباته چیقشیلور ایسه صددن چیقلش او لنور .

چوق دفعه دلیلرک بعض مقدماتی طی او لنوب بودخی فن معاینه نک ایحاز بحثه دائر او لان مسائلندنر .

علم منطق . مجرد افکارک میرانی او لمق حسیله علم و م لسانیه دن دکادر . اما علم بلاغت مزایای کلامک کیفیت افاده سندن و طرق اداسندن و کلام بلیغک وجوه تحسینندن باحت او لغله علوم لسانیه دندر . دیبا جهده اشعار او لندیغی او زره بورساله اوچ بابه منقسمدر . باب اول . کلامک مقتضای حالت تطبیق کیفیتی بیلدیر . باب ثانی . تشییه و مجاز و کنایه دن بحث ایدر . باب ثالث . صنایع یدیعیه یی تعریف ایلر .

اولسون و کرک منثور اولسون . اما علمای عربیه
اصطلاح بجهه شعرک موزون و متفا اولسی لازم در موزون
و متفا اولمیغی حالده مخیل اولسنه بیله شعر دینمیوب
نشر دنیلور . و بویله مخیلاتدن مرکب اولان نثرلوده
اکثر یا سجع و جناس کی صنایع بدیعیه یه رعایت اولنور .
و همیا ته کلنجه متکلم اکر بونلری عن اعتقاد در میان
ایلر ایسه انلدن مرکب اولان دلیله سفسطه دنیلور .
واکر مجرد مخاطبی تغليط ایچون سویلر ایسه انلدن
مرکب ارلان دلیله مغالطه دنیلور .

بو بحثلر علم منطق مسائلندن اولملله تفصیلی ایستیانلر
معیار سداد نام رساله هزه مراجعت ایلسون .

مغالطه مذمومدر . سفسطه ایسه جهل مرکب دیک
اولمیغی جهته له اندن تخلیص نفس ایتنک چاره سنه باقلیدر .
مخیلات . تشبیه و مجاز و کنایه قبیلندن اولملله علم بیانه
عائد مسائلندندر .

خطابه نک ناسه حسن تأثیر حاصل ایتمی ایچون هر
فقره سنک مقتضای حاله تطبیق الزمدر . واکثر یا ترسیل
یولنده ایراد اولنوب سجع التزان او لمتاز .

جدلده یقینیات ار انماز . بر هاندہ ظنیات قبول او لمنز
بلکه مبحثک ایحابنه کوره یقینیاتک نوعنه دخی دقت او لمنق

خارجیه ایله مخلوط اولنلردن ایسه براهین هندسیه کبی
ھپ بدیهیات عقليیه یه مستند اولنلر دھا اقو او اجلانر .
و غرض اکر مجرد مخاطبی اسکات و براھینی ادرا کدن
عاجز اولنلری اقناع ایسه جدل تسمیه اولنور . بونده
نفس الامر ملتزم اولمیوب مقدمه لرینک عند المخاطب
مسلم اولمی کافیدر . بناء عليه دلیل جدلی مشهورات
ومسلماتدن ترکیب اولنور . و بونلرک ایچنده مقدمات
یقینیه بولنسه بیله مجرد مخاطبک عندنده مسلم اولدیغی
جهتله قوللانیلور . اخره تعدی ایدن کمسنه یی ظلم قبیحدر
دیواقناع ایتك و حضرت عیسی علیه السلامک باباسز
اولدیغی انکار واستبعاد ایدن بزیهودی بی حضرت آدم
علیه السلامک هم باباسز وهم اناسز اولدیغی بیانیله اسکات
ایلک کبی .

و غرض اکر ناسه وعظ و نصیحت ایسه خطابه دنیلور .
ومقبولات وظنیاتدن مرکب اولور . واعظ و خطبیلرک
نطقلری کبی . خطابتک ناسه حسن تأثیری اولمک حسیله
فوائد عظیمه سی وار در .

و غرض اکر قوه نطقیه ایله ترغیب یا تنفیر بولنده مخاطبک
ذهننده بر تأثر حاصل ایتك ایسه مخیلاتدن ترکیب اولنور .
واهل منطق اصطلاحنجه شعر دنیلور کرک منظوم

تصدیق ایلر اما مشهوراتی بو و جهله تصدیق ایلز .
 بو قضیه لر ک شهرتی مصلحت عامه یه یا خود مرؤٹ
 انسانیه یه مبنیدر و یا خود عادات و ادب و شرایع ک
 مقتضاسیدر . بوجهته چوغنی مقبولاته داخل اولور .
 مقبولات . انسان عظام و اعزه کرام کبی بیوک ذاتلدن
 مریوی اولان کلاملدر .

و هرنه وجهله اولور ایسه اولسون مخاطبک اعتراف
 کردہ سی او لان قضیه لر مسلمات دنیلور . متکلمک کر ک
 مصدقی اولسون و کر ک او لمسون .

مخیلات دنیلور بر طاق قضیه لر دخی وارد رکه کاذب
 اولدقلری معلوم ایکن مجرد تر غیب یا تغیر ایچون استعمال
 او لنوور لر . باده یا قوت سیاله در . بال بر نوع قو صموقدر .
 قضیه لری کبی .

بونلدن بشقه بردہ و همیات دنیلور قضیه لر وارد رکه
 قوه و اهمه نک عقلياتده محسوساته قیاساً اختراع ایلدیکی
 قضایای کاذبہ در . نته کیم هر جسمک مکانی اولدیغنه
 قیاساً هر موجود ک مکانی وارد ر دیو حکم ایتسی کبی .
 بر دلیلک ایرادندن غرض تحصیل یقین ایسه هب مقدمات
 یقینیه دن تر کیب او لنوور و بر هان تسمیه قیلنور .

بر هانلر هب یقینی مفید اولور . فقط بروجہ بالا بدیهیات

مجزو م ایکن بعض موافع حیلو تیله حکمی تخلف ایمک
عقلام کندر .

براهین حسابیه و هندسیه هی علوم متعارفه به مستند
اولوب بدیهیات حسیه ایله مخلوط اولماز . بناء عليه
پر کار ایله مساحه ایدرک بر مسئله نک اثباتی قبول او نماز .
زیرا پر کارک عمل واستعمالنده عقلا غلط و خطأ احتمالی
واردر . بوجهته مسائل حسابیه و هندسیه اصلا محل
شبهه و تردد اوله ماز .

اما حکمت طبیعیه بر هانلری بدیهیات خارجیه ایله مخلوط در .
بوجهته انلر براهین هندسیه قوتنه دکلردر .
و بعض قضایای نظریه واردر که انلری جله ناس و یاخود
بر طائقه تصدیق و اعتراف ایمکله اثباته محتاج اولماز
بونلره مشهورات دنیلور . عدل حسندر . ظلم قبیحدر .
قرایه بافق لازمر . قضیه لری کبی که بونلر جله ناس
یائنده مشهوردر . و حیوان بوغاز لامق قبیحدر . قضیه سی
کبی که هند لولر یائنده معروفدر .

بعضا شهرت بر مرتبه یه وارر که علوم متعارفه به ملتیس
ومشتبه اولور . و یلنلری شو وجهمه فرق اولنور که
انسان کندو سی عقلنک خارجنده او لان جمیع امور دن
حالی فرض ایتد کده مجرد عقليه علوم متعارفه ی قطعیا

بدیهیات عقلیه ده حکم انجق موجود ذهنی و مفروض اوزرینه اولوب موجود خارجی و محقق اوزرینه دکلدر . مثلاً دائره مربع دکلدر دیدیکمزده دائره نك خارجده موجود اولوب اولاماسی ار انیوب دائره موجود اولسون اولسون موجود اولدیغی تقدیرده مربع دکلدر دیک او لور . بناء علیه بدیهیات عقلیه ده محمودک موضوع ایله اتحادی یا خود عدم اتحادی عقلاً ضروریدر . نقیضلری محال عقليیدر .

اما بدیهیات حسیه ده حکم موجود خارجی اوزرینه اولوب محمودک موضوعه ثبوتی بویله ضروری دکلدر عقلاً استشنا قبول ایده بیلور . کلیتری ملاحظه کوتورر . بوجهته نقیضلری محال عادیدر . چونکه مشاهداتده غلط و خطأ احتمالی واردر . مثلاً بر پارچه سی صواب ایچنده بولنان دکنك قیریق کبی کورینور . بوایسه غلط حس بعصردر . بناء علی ذلك مشاهداتده نظره اولایه الدانیوب حقیقت حالی تحری و تحقیق ایلک لازم کلور . حالبوکه بالذات مشاهد اولان شیلدہ بویله غلط و خطأ احتمالی او لیحق تجربه واسطه سیله مشاهداتدن ما خود و منزع اولان قضایای کلیه بی کافه احتمالات عقلیه دن قور تارمی مشکلدر . مثلاً مغنز یانک مسهل اولدیغی

اولنور . آتش یاقچیدر قار صوغوقدر تیمور یموشاق
دکادر . قضیه لری کبی .

حدسیات . اول قضیه لر در که بعض مشاهدات او زرینه
حدس ایله دفعه یعنی سنوحات قبیلندن اوله رق ذهنده
حاصل اولان قیاس خفی واسطه سیله عقل انلری جزما
تصدیق ایلر . قرک ضیاسی کونشدن مستفاددر قضیه سی
کبی که قرک کونشه نسبته او ضایعی تبدل ایتد بکه
تشکلات نورانیه سنک اختلاف مشاهده اولنیجق اکر
قرک نوری کونشدن منعکس و مستفاد او لمسه او ضایعی تبدل
ایتد بکه تشکلات نورانیه سی مختلف اولمز ایدی دیو دفعه
قلبه سنو حایدن قیاس خفی واسطه سیله عقل اول قضیه بی
جزما تصدیق ایلر .

محربات . اول قضیه لر در که تکرار مشاهده ایله عقل انلری
جزما تصدیق ایلر . (مغزی یا مسهملدر) قضیه سی کبی که
لدی التجربه هرنہ زمان مغزی یا ایچلسه اسھال ایلدیکی
کور یلنجه عقل انک مسهمل اولدیغئی جزما تصدیق ایدر .
متواترات . اول قضیه لر در که انلری کذب او زرینه
اتفاقی عقاولاً محال اولان جم غیر خبر و یرمکله جزما
تصدیق اولنور لر . مکه و بغدادی کور مدين موجود
اولدقلرینی تصدیق ایتمک کبی .

بو بديهيه اساسيه دن بش بديهيه عموميه تولد ايدركه (واقع واقعدر) و (غير واقع غير واقعدر) او (واقع اولان غير واقع دكldr) و (غير واقع اولان واقع دكldr) قضيه لريله (برشی يا واقعدر يا غير واقعدر) قضيه سيدر . (واقع واقعدر) وارايسه واردر (غير واقع غير واقعدر) يوق ايسه يو قدر ديمك اوله رق بو ايكيسي موجبه لرک مر جعيدير و (واقع اولان غير واقع دكldr) وارايسه يوق اوله ما ز و (غير واقع اولان واقع دكldr) يوق ايسه وار اوله ما ز ديمك اوله رق بو ايكيسي دخ سالبه لرک مر جعيدير . و (بر شی يا واقعدر يا غير واقعدر) واردري يا يو قدر ديمك اوله رق هم صادق وهم كاذب بر قضيه نك ممكن الوجود او لمدعي غني افاده ايرو شرطيات منفصله يه مرجع اولور . بناء على ذلك سالف الذكر بديهيه اساسيه بالجمله علوم متعارفه نك معياری ديمك اولور . ايشه اوليات دينگه شایان انجق بو بديهيه اساسيه ايله اندن تولد ايلدن بديهييات عموميه خسنه در . ديكر بديهييات عقليه ده درجه درجه دليله بکزه تبيهله بولنور .

اما بديهييات حسيده . مشاهدات حدسيات . مجر بات متوا ات اتدر مشاهدات اول قضيه لردركه مجرد حس ايله جزما تصدق

طبعی ترتب و تسلیک این قیاس خفی ایله در دل چفت
 اول دیغنه حکم ایدر دیرلر
 حالبوکه برای کینک یار یسیدر قضیه سنده دخی او ایله بر حد
 وسط بولنور . بونی اولیاتدن وانی فطر یاتدن عد ایلک
 تحکم در دیو اعتراض وارد اولور فقط مثالده مناقشه
 او نهاد مرام انجق ایضاً ماده در . بو قیاس خفی ایسه
 بونده اندن دها واضح صورتده ذهن لایح اولور . بناء
 علیه بواولیاته واوفطر یاهه مثال کتور ملشد دنیله بیلور .
 و بو بخشی نظر تدقیدن پکور دیکمزد کور رز که دیکر
 بدیهیات سابقه ده دخی بویله بر قیاس خفی بولنور . مثلاً
 اجتماع نقیضین محالدر دیدیکمزد نقیضلر مجتمع اولسه بر
 شی کندندن بشقه برشی اولمک و بو تقدیر جه دخی برشی هم
 وار هم یوق اولمک لازم کلور دیو ذهنده طبیعی قیاس
 خفیلر تشکل ایدر . بونلهه تنبیه دنیلور که حقیقت حالده
 قیاس و دلیل اولمیوب بلکه دلیله بکزر بر طاق ایضاً حاتدن
 عبار تدرلر .

چونکه علوم متعارفه بر طاق بدیهیات متداخله در که
 یکدیگرینی ایضاً ایلرو جله سی بر بدیهیه اساسیه یه طیانور که
 (برشی هم واقع هم غیر واقع اوله ماز) یعنی هم وار
 هم یوق اوله ماز قضیه بدیهیه سیدر .

دانشماز و حواسک توسط و اعانه سنه محتاج اولمz بلکه مجرد موضوع و مجملی تصور ایدیجک یعنی نسبت حکمیه بی جز ما تصدق ایدیو بر . بونله علوم متعارفه دنیلور .

مثلًا كل جزئدن بیو کدر . كل مجموع اجزاسنه مساو یدر بر مقداره مساوی او لان مقدارلر متساو یدر . دائره مربع دکلدر . بر ایکینک یار یسیدر . بر اوچ دکلدر . اوچ بر او له ماز . بر شی کندندن بشقه بر شی او له ماز . قضیه لور کبی .

قدما بدیهیات عقلیه بی ایکی قسمه یعنی اولیات و فطریات تقسیم ایدرلر . شویله که اولیات اول قضیه لدر که مجرد طرفینی تصور ایله عقل انلرک یعنی نسبت حکمیه بی جز ما تصدق ایلر بالاده مذکور او لان علوم متعارفه کبی . و فطریات اول قضیه لدر که عدل انلرک طرفینی تصور ایدر کن ذهننده حاضر او لان بر حد وسط و اسطه سیله نسبت حکمیه بی جز ما تصدق ایلر . درت چفتدر قضیه سی کبی که درت و چفت مفهومی دخی بر ابر تصور ایدن کیسه متساو یینه منقسم اولق مفهومی دخی بر ابر تصور ایدن درت متساو یینه هنقسیدر و متساو یینه منقسم او لان هرشی چفتدر دیو ذهننده

قضیه ظنیه قرائی و اماراتدن مأخوذه او لان قضیه در که
عقل افی ظن غالبه مبنی حکم ایلر ایسده نقیضنی دخی
تجویز ایلر . بوجهله ظنیاتک جمله سی نظریدر . اما
قضیه یقینیه یابدیهیه و یاخود نظریدر .

نظریه عقلک بر دلیل ایله تصدیق ایلدیکی قضیه در که
دلیلک مقدماتی هی یقینیاتدن ایسه یقینیه والا ظنیه در .
مثلای کیچه قرا کل福德ه طولاشان بر شخص حقنده بو آدم
خرسدر زیرا کیچه قرا کل福德ه طولاشیور بویله قرا کل福德ه
طولاشان کیمه ایسه خرسدر دنیلدکده عقل اول
شخص خرسز اول دیغنه حکم ایلر ایسده نقیضنی دخی
تجویز ایلر چونکه قرا کل福德ه طولاشمی برسبب فوق العاده به
مبنی اولمقو دخی عقلامحتملدر بو جهله دلیل ظنی اول ملغله
اول قضیه دخی ظنیه در .

اما بر مثلث اوچ زاویه سی ایکی قائمه به مساو یدر قضیه
نظریه سنی اثبات ایدن بر هان هندسینک مقدماتی هی
یقینیاتدن اول ملغله بو قضیه نظریه دخی قضیه یقینیه در .
قضیه بدیهیه دلیل ایله اثباته محتاج اول مقسزین عقلک
جزما حکم و تصدیق ایلدیکی قضیه در که ایکی قسمه
منقسمدر . بری بدیهیه عقلیه و دیگری بدیهیه حسیه در .
بدیهیه عقلیه اول قضیه در که عقل انک تصدیقنده خارجه

خارجده دخی نسبتلر وار ايسه ده بونسبت خارجيه لر اول
 صيغه لر ايله ايجاد اولنور يو خسه انلرک مدلولالرى اولان
 نسبتلر ئمطابق اوlobe اوبليه جغى نسبت خارجيه دكملدر .
 امادون فلان مالى صاتدم دنيلد كده دون واقع اولان عقد
 يىعى حكايە ديمك اوله رق خبر اولنور ودون او يله برعقد
 بيع واقع اولىمش ايسه بو خبرك مدلولى اولان نسبت اكا
 مطابق واكر واقع اولىماش ايسه غير مطابق اولنور .
 كذلك صاتارم ياصاتيورم و ياخود صاته جغم صيغه لرى
 اخبار اوبلغله بونزلک مضمونى اولان نسبت ذهنىيە دن بشقه
 زمان حالده يا مستقبلده برعقد بيع بولنق لازمكلور .

نسبت خبر يە كه برشى واقعدر ياخود واقع دكملدر يعني
 برشى ديكىر شىئە ثابتدر ياخود ثابت دكملدر ديمكدر بونسبت
 اكر نسبت خارجيه يە مطابق ايسه صادق و دك
 ايسه كاذب دنيلور . بناء عليه خبر صدق و كذبه محتمل
 اولان كلامدر ديو تعريف اولنور .

و نسبت خبر يەنك ايكي جهتى كه وقوع ولا و قوادر
 اكر عقل بوجهتى دن بر ينى ترجىحا تصديق ايلر ايسه
 ظن و اكر خلافنى تجويز ايتيه رك جزم ايلر ايسه يقين
 تسبيه اولنور . و خبر اكر ظن مفیدا لور ايسه قضييە
 ظننیه و يقیني مفید اولنور ايسه قضييە يقیني دنيلور .

بوزلدى . اشته بوجالر لسانزك بلا عنجه كير و قالمىسىه
سبب اولىشدە .

* لاحقه *

كلام . بر نسبت تامه يه دلالت ايدين جله در . شويلاه كه
برحال و صفت برشىئه نسبت او لىتور و مخاطب اندى فالدەء
تامه حاصل اي دوب انك او زرىنه سكوت ايتك صحىح
او لور . اي شته او نسبته اسناد و طرفيندن برنجىسىنه
مسند الىيه وايكنجىسىنه مسند ديلور .
و كلامك مدلولى او لان اشبو نسبتك خارجده مطابق
يا غير مطابق او له جغى بر نسبت وارايىسىه او ل كلامه خبر
و جله خبر يه ديلور .

مثلا (خواجه افندى مكتبه در) كلامى بر خبر در كه
خواجه في الواقع مكتبه ايسيه بو كلامك مدلولى او لان
نسبت خبر يه اكما مطابق او لور و دكلى ايسيه مطابق او ل ماز .
واكتر او يلاه بر نسبت خارجيye بو لىماز ايسيه انشا و جلهء
ايشائىه ديلور .

مثلا كاسون و كاسيدى كېي طلب و تمنى فعللى ينك مدلوللىرى
او لان نسبتىن قطع نظر اي له خارجده بشقه بر نسبت يو قدر .
صيمغ عقدىن او لان آلدەم و صاتدم فعللىرى دخى انشا
او لوب اكرچە بونلرڭ مدلولى او لان نسبتىردىن بشقه

قالدی که کلام مسجع شعر کبی خیالی و مصنوع حکایاته
و اخوانیاته یعنی اخوان و یاران ارمه سند تعلیمی او لئن
مراسلاته یاقیشور . اما علوم و فنونه دائر اولان کتب
ورسائل و فرمانلر و عمومه خطابا یاز یلان اوامر سلطانیه
وسائر محررات رسیمه و صکوله شرعیه و قانونیه هپ
ترسیل یولنده یاز ملیدر .

چونکه علوم و فنونه دائر اولان کتب و رسائلده مقصد
انجق مسائلی α واضح یولدہ تعلیم و تفہیم اولدیغندن
بونلرده تزیینات لفظیه یاقشماز و سجع بر نوع تکلف دیمک
اولدیغندن علو جناب سلطنت آندن ابا ایدر . صکو کده
ایسه قواعد شرعیه و قانونیه نک مقتضاسی نه ایسه انى
عینیله یاز مق لازم کلور . زیاده و نقصانی قبول ایز
بودخی کلام مسجعه الورمز . بناء على ذلك بونلرده
سجع مکروهدر مکرکه طبیعتیله بر سجع دوشمش اوله .
منشیان و کتابمزا ایسه برو قتدبر و شاهراه بلاغتی او نو تدیل
محرات رسیمه ده هپ طریق تسبیحی التزانم ایتدیل بناء علیه
سلطانیات ایله اخوانیاتک اصول سبک عباره لوی بربندن
تفریق ایدلز اولدی . و بوسجع مرافق محکمه لوه دخی
سرایت ایدوب بوجهته نیجه حجج شرعیه نک اصول صکی

شان واعتباری بلاعنتی حسیله در . سجع وجناس کبی
صنایع بدیعیه دخنی تزینات قبیلندن اولوب کلام بلیغه
حسن عارضی کتورر . اما حسن ذاتیسی یعنی بلاعنتی
اولیان کلامی صنایع بدیعیه ایله تزین ایتك برچر کینه
حلی کرانها طاقق کبیدر .

اسلاف ادب ابلاغته زیاده اعتنا ایدوب صنایع بدیعیه به
پک اوقدر اعتنا ایتلزلدی . متأخرین بونله زیاده
اهمیت ویردی . و صکره لری بلاعنه قوت و مهارت
از الدچه صنایع بدیعیه لزومندن زیاده اعتنا ایدیلور
اولدی . اشعار و منشائیز هیپ طائسر طوز سر صنایع بدیعیه
ایله طولدی . بو کاسبب دخنی ادب ایز ک میدان بلاعندہ راجل
اولنریدر که قصور لرینی ستر ایچون کلام لرینی تزینات
بدیعیه بو غارل . بو بیچاره لر ظن ایدرلر که صنایع
بدیعیه نقدر چوق اولور ایسه کلام اوقدر کوزل اولور
اسلاف ادب ایسه دیمشلر در که صنایع بدیعیه یوزده کی بنلر
کبیدر . برایکی اولور ایسه کلامه حسن ویر چوق
اولور ایسه قبیح اولور .

و برده لفظ معنایه تابع اولمک لازم کلور ایکن نیجه منشیلر
عکسی التزان ایله سجع بولمک ایچون تکلف و معنایی محسنات
لقطیه به فدا ایدر که بلاعنت کلامه خلل کتوررلر .

موضوع لهنده مستعمل ایسه ده مفهوم و ضعیسی مراد اولیوب بلکه یوزی پک کوزل و غایت لطیف معنای اراده اولنور . کنایات و مجازات ایسه هپ بومثلاً نکت ولطائمه مبتینید .

حاصل معنای حقیقیدن بشقه برمعنی اراده اولندیغی حالده کیفیت دلالتك اصولنه رعایت اولنق لازم اولوب بودخی فن بیان ایله بیلنور .

وفن بیا نجه معانی حقیقیه معانی اول و تشبیه و کنایه و مجازات ایله اراده اولنان معنالو معانی ثوانی عدا اولنور . بناء على ذلك بعض علمای عربیه بلا غتی متکلمک تأدیه معناده خواص تراکییک حقنی ایفا و انواع تشبیه و مجاز و کنایه بی حقیله ابراد ایده بیله جلک حده بالغ اولسیدر دیو تعریف ایلشدر .

تفصیلات ساقدهن آکلاشدی که فصاحت ایله بلاغت بینشده عموم و خصوص مطلق وارد ر . هر بلیغ فصحدر اما هر فصحیحک بلیغ اولسی لازم کلز . نیجه فصح ادمله وارد ر که سوزی مقتضای حالت تطبیق ایتیوب زائد و ناقص و صدددن خارج سوزلر سو یلدکاری جهته انله بلیغ دنیلز .

بروجه مشروع کلامک حسن ذاتیسی بلاغتیدر . وارتفاع

کوره ترتیب اینکدر . بو دخی کلامی مقتضای حالت
تطبیق دیکدر .

کلامک مقتضای حالت کیفیت تطبیق فن معانی ایله بلنور .
دیک اولور که اصل بلاغتی بیلدنر فن معانیدر .
فقط کلامده تشییه و مجاز و کنایه بولنور ایسه انلک دخی
حقیله ایراد او ننسی لازم اولوب بوایسه فن بیان ایله معلوم
اولور :

چونکه طرق ادای مراد او چدر . حقیقت مجاز کنایه در .
حقیقت موضوع لهنده مستعمل اولان لفظدر . مجاز
موضوع لهی اولان معنانک اراده سی جائز اولیوب
دیکر بر معناده مستعمل اولان لفظدر . کنایه اول
لفظدر که موضوع لهی اولان معنانک اراده سنه برمانع
اولمدیغی حالت اندن دیکر بر معنی اراده اولنور .

ساده جه و دوزجه حقیقت وجهمه مقتضای حالت مطابق
اوله رق ایراد اولمنان کلام بليغ اولور و فن بیانه تعلق
ایدر جهتی اولماز . اما بعض مخيلات ایله کلامی رنکین
ایمک ایچون بعض تشبيهات کتور یلور ایسه قواعد بیانیه یه
توفيق لازم کلور . تشبيهاتده نیجه لطف اتف و نکت
بیانیه بولنور . و تشبيه بر نوع کنایه قبیلنند عداولنور .
مثلًا فلانک یوزی بدر کبیدر دینلد کده اکرچه بولفظدر

حاله مطابق اولیان کلام ایسه عندالبلغا اصوات حیوانات
قبیلندن عد اولور .

علمای عربیه نک بیان ایتدکلری وجهمه بلاغتک ایکی او بحی
اولوب بری اک اشاغی درجه سیدر که انک مادونی بلاغتدن
عاری دیمک اوله رق عندالبلغا اصوات حیواناته ملحق
اولور . دیکری اک اعلی درجه سیدر که قابل تظیر
اولیان درجه سی دیمک اوله رق قرآن کریمه مخصوص صدر .
و الفاظ سلاستی و جزالت یارقی دخی موجب فضیلت
ومقبولیت اوله رق بر وجه بالا امر اعجازی مؤید اولور
ایسه ده قرآنک اصل اعجازی بو خواص معنویه ایله در .
ایشته بوایکی او جک آره سنده بلاغتک درجات متفاوت همی
واردر بعضا بر مضمونی بر قاچ شاعر یامنشی بیان ایتدکلرنده
کوریلور که یکدیکره درجه درجه تفویق ایدر لر . بو
درجه لر کلامک مقتضای حاله مطابقی حسیله تعین ایدر .
چونکه اشخاص نصل که صور مخصوصه لریله مشخص
ومتیر اولور ایسه کلام لر دخی خواصیله متیر
وممتاز اولور لر .

کلامک خاصیتی ایسه معانی اولی ذهنده معانی ثوانی یه
انتهال اولنه بیله جک صورتده تصویر و الفاظی دخی اکا

کذلک مخاطبک فطانت و غباءوتی برحالدرکه هر بری
کلامک بروجه مخصوص او زره ایراد او ننسنی اقتضا
ایدر . شویله که فطین اولان کیسیه بروطاق دقیق
ونکته لوسوز لرسو یلنورکه غبیه سو یلننسی مناسب
اولماز هر برینه مناسی وجهمه سوز سو یلک مقتضای
حالریدر (کلوا الناس علی قدر عقولهم) حدیث شریف
بودقیقه یه اشارتدر .

شهر یلاریله قرویلری دخی خطابده بو وجهمه فرق و تمیز
ایلک و هر برینه درجه فهم وادرا کلری قدر سوز
سو یلک لازم کلور .

کذلک سوزی بعضایحاز و بعض اطناب ایلک دخی
برحال و مقامک مقتضایدیر .

متکلمک بلاغتی . برملکه درکه متکلم انکله تأليف
کلام بلیغه مقتدر اولور .

کلامک حدا تنده حسنه و عند البلغا مقبولیتی مقتضای
حاله مطابقی حسیله در . مقتضای حاله مطابقت
ومصادفه سی نقدر اتم اولور ایسه اومرت به بلیغ
واعلی اولور . حسن و مقبولیتده اخخطاط درجه سی
دخی بو خصوصده اولان نقصانی ایله متناسبدر . مقتضای

زه یه طاقیله جغنی بیلوبده اکا کوره ایشلیسیدر بو خسنه
 کردنلک بیچمندہ بر بیولک کو په یا پارایسہ ایشـه یار اماز
 ایشـه بو امر ثالث دخـی مقتضای حاله مطابقتك مشـالیدر .
 بو راده حـالـدن مرـاد اـصـل معـنـای اـفـادـه اـیـله بـراـبـر
 برـخـصـوـصـیـتـیـ اـعـتـبـارـه سـبـبـ اوـلـانـ شـیدـرـ کـهـ اـکـامـقـامـ دـخـیـ
 دـینـورـ . وـکـلامـکـ اوـیـله بـرـوـجـهـ مـخـصـوـصـ اوـزـرـهـ اـیـرادـ
 اوـلـمـسـنـدـنـ مـقـصـوـدـ اوـلـانـ اـغـرـاضـهـ مـعـانـیـ ئـوـانـیـ وـتـرـکـیـكـ
 مـجـمـوعـ مـدـلـوـلـاتـهـ مـعـانـیـ ئـوـلـ دـنـیـلـورـ .

مـثـلاـ بـرـخـواـجـهـ چـوـجـقـلـرـ عـقـایـدـ دـینـیـهـ تـعـلـیـمـ اـیدـرـ کـنـ
 (اـنـسـانـ اوـلـدـکـنـ صـکـرـهـ دـیرـ یـاهـ جـکـدرـ) دـیرـ وـ بـرـخـصـوـصـهـ
 چـوـجـقـلـرـ خـالـیـ الـذـهـنـ اوـلـدـقـلـرـنـدـنـ کـلـامـیـ تـأـکـیدـهـ مـخـتـاجـ
 اوـلـمـیـوبـ بـوـیـلهـ اـطـلـاقـ اوـزـرـهـ بـرـاغـورـ اـمـاـ آـخـرـتـیـ منـکـرـ اوـلـانـ
 کـیـسـهـ یـهـ خـطـابـ اـیـدـهـ جـکـ اوـلـدـیـغـیـ تـقـدـیرـدـهـ (اـنـسـانـ
 اوـلـدـکـدـنـ صـکـرـهـ الـبـتـهـ دـیرـ یـاهـ جـکـدرـ) دـیـوـکـلامـنـیـ تـأـکـیدـاـیـلـرـ .
 بوـصـوـرـتـدـهـ الـبـتـهـ قـیـدـیـ اـصـلـ مـعـنـیـ اوـزـرـیـهـ زـائـدـ
 برـخـصـوـصـیـتـدـرـ وـمـجـمـوعـ عـبـارـهـنـکـ مـدـلـوـلـیـ مـعـانـیـ ئـوـلـدـنـدـرـ
 وـمـخـاطـبـکـ انـکـارـیـنـیـ ردـ اـیـتـکـ مـعـانـیـ ئـوـانـیـدـنـدـرـ کـهـ کـلامـکـ
 مؤـکـدـ اوـلـهـ رـقـ اـیـرـادـنـدـنـ غـرـضـ اوـدـرـ وـمـخـاطـبـکـ انـکـارـیـ
 مقـامـ تـأـکـیدـدـرـ یـعـنـیـ کـلامـکـ تـأـکـیدـیـهـ سـبـبـ اوـلـانـ بـرـحـالـدـرـ
 وـکـلامـ مؤـکـدـ بـوـحـالـ وـمـقـامـکـ مـقـتضـاـسـیدـرـ .

دوشمری سنک ملامتن احتراز بکا) هم سلیس و هم مده
لطیفدر .

سلامت و جزالت یارقت و متنانت یالطاافت حسیمه
کلامک درجات مختلفه سی وارد رکه حس و ذوق ایله
پیلنور .

قرآن کریمک اصل ابجازی اکرچه معنایی اعتبار یله در
لکن الفاظ قرآنیه درجه قصوای فصاحتده اولوب
سلامت و متنانت یالطاافتی اعتبار یله دخی فصحای عربی
ماجرز قیلسدر .

کلامک بلاعثی . مقتضی ای حالت مطابق تیدر . یعنی
مقامه مناسب او لان وجهله تصویر و ترتیب او لنسیدر .
فقط فصاحتی دخی شرط در . فصاحت بولنیان کلامده
بلاغت دخی بولنماز .

ادیب او لان کیمسه شاعر او لسوون منشی او لسوون
قیومجی یه بکزر نصل که قیومجی حلیاتدن برشی یا په جق
اولدینگی حالده او لا درر و جواهری سچر و ثانیا انلرک
متناسب او لنلرینی یان یانه دیزرا یسه ادیب دخی کلات
فصیحه یی سچر و انلری یکدیکرندن متنافر او لمیه جق
وجهله دیزرا یاشته انک بوایکی ایشی فصاحت دیمکدر .
فقط قیومجینک برو ظیفه سی دهاوار درکه یا په جغی شیئک

قرآن کریم ایسه ایکی بولده دخنی فصحایی عاجز قیلشدر .
زیرا الفاظ جزله و رقیقه‌دن هر بری مقامیله متناسب
اوله رق مستعملدر . مثلاً يوم قیامت وعداًب جهنم کبی
شدت مقامنده الفاظ جزله و راحت و مغفرت و لطف ،
و تسلیت مقامنده الفاظ رقیقه وارد اوله رق اولکی
صورتده او لان آیات کریمه غایت متین وایکنجنی صورتده
او لان آیات کریمه غایت لطیفدر .

کلام متین . اول کلامدر که الفاظ جزله‌دن ترکب ایدر و ترکیبی
مفرغ اولور یعنی قالبدن دوکه کبی کلمه‌لر بربنیه طبیعی
مر بوط کورینور دوکوک صاصحیق اولماز . نفعینک
(دکادر کهکشان جلال قهری تیغ عدلیله * چالوب چاک
ایلدی فرق سرچرخ سستکاری) بیتی کبی .

کلام لطیف . اول کلامدر که الفاظ رقیقه‌دن ترکب ایدر
و طبعه انبساط ویره جل معانی بی متنضم اولور .
فغانینک (شیم کاکان آمش نسیم کاشنده * دیمشکه
سنبله سنده امانت اولسون بو) بیتی کبی .

سلامت بعضاً متأنت ایله و بعض الطافت ایله مجتمع اولور .
نه کیم فهیم افندینک (کثرت حرص و امل خاطر پیراندہ در *
مارومورک یوه سی خانه ویراندہ در) بیتی هم سلیس
و همده معینندر . واکاهک (نه شیشه یم نه سبوی میم نه آیینه *
بنده)

قسم اول الفاظ جزله يعني قالين واغر لفظلر در جladت خطابت قضا اقتضا تبغ غدر کي .

قسم ثانی الفاظ رقيقه يعني لطيف و خوش و نازك و ملائم لفظلر در زلف سنبوي سرو ناز ماه سيما کي .

الفاظلک قولاغه طوقونمی اشخاصك کوزه کورنمی
کبیدر . شویله که الفاظ جزله و فورومهیب اشخاص کي
تخیل قلنور . و حرب و ضرب و تقریع و تهدید کي
معاملره یاقیشور . والفاظ رقيقه هزاجی لطیف و مشربی
ملایم اشخاص کي تخیل اولنور . وتغزل و تلطیف
و جلب مواد واستعطافه دائراً اولان کلامله یاقیشور .
بناء على ذلك فصحابـن بعضـلـر يـنـكـ الفـاظـى سـلاـحلـىـنىـ
طاـقـمـشـ حـرـبـهـ حـاضـرـ لـمـشـ اـنـسـانـهـ بـكـزـرـ وـ بعضـلـرـ يـنـكـ الفـاظـى
کـوـزـلـ کـيـنـشـ اـنـوـاعـ حـلـىـ طـاـقـمـشـ نـسـاءـ حـسـانـهـ بـكـزـرـ .
اـولـکـیـ صـنـفـدـنـ اوـلـنـلـرـ الفـاظـ جـزـلـهـ استـعـمـالـنـهـ مـأـلـوـفـ اوـلـوـبـ
اوـيـوـلـدـهـ کـسـبـ مـلـکـهـ وـسـأـرـهـ تـفـوـقـ وـتـقـدـمـ اـيـدـنـلـرـ دـیـعـکـ
اـولـهـ رـقـ مـتـینـ قـصـیدـهـلـرـ سـوـیـلـلـرـ . لـکـنـ غـزـلـ طـرـزـنـدـهـ
کـلـامـلـیـ اوـقـدـرـ اـعـلـیـ اوـلـماـزـ . وـصـنـفـ ثـانـیدـنـ اوـلـنـلـرـ
الفـاظـ رـقـيقـهـ استـعـمـالـنـهـ مـأـنـوـسـ اوـلـوـبـ اوـيـوـلـدـهـ کـسـبـ مـلـکـهـ
وـتـقـدـمـ اـيـدـنـلـرـ دـیـعـکـ اوـلـهـ رـقـ لـطـیـفـ غـزـلـلـرـ سـوـیـلـلـرـ . لـکـنـ
متـابـجـهـ کـلـامـلـیـ اوـلـ مـرـتبـهـ اـعـلـیـ اوـلـماـزـ .

متکلم فصاحتی . بر ملکه در که انکله متکلم کندو
مقصدینی الفاظ فصیحه ایله افاده یه مقندر اولور .

متکلم فصیح ابتدا کلمات فصیحه بی تحری و انتخاب ایدر .
ثانیاً هر کلمه بی مشاکل و مناسی اولان کلمه ایله مزج
و ترکیب ایدر . چونکه کلمه لر ذاتاً فصیح او لمدینغی
حال‌ده حسن ترکیب ایله کلامه فصاحت کلز و متناسب
او لیان کلمه لر ذاتاً فصیح او لسه لر بیله یان یانه کتورد لد کلری
تقدیرده بر برندن متنافر اولور لر بواسیه تنافر کلمات دیمک
اوله رق کلامک فصاحتی اخلال ایدر و کلمه لر نقدر
متناسب او لولایسه کلامک سلاستی او قدر زیاده اولور .
سلاست . کلامک لسان او زره سهولت ایله جریان
ایدیشیدر . (بیت لحرره) بیور مجلس انسه ای مست
فاز نی و می مهیا کان دنواز) کبی . مرحوم فهیم
افدینک (علی الصباح جهان خلقی کار باره کیدر * بلا
کشان محبتده کوی یاره کیدر) بیتی دخی سلیسدر فقط
(کوی یاره کیدر) عباره سنده ایکی یاء متحرکه بر برینه
مقارن او لسه دها سلیس اولور دی .

بعض ادبای عربیه نک یانه کوره کلمات فصیحه ایکی قسمه
منقسدر و هر قسمک موقع مناسی وارد ر .

کذلک (ایلشکن و صلک اقرار ایله اسحاقه کرم وارمی
اول لطفی مجال انکاره الله عشقنه) بیتنده دخی و صلی
اقرار دن انى وعد ایمک معناسی مراد او نشدر
چونکه بر حق اقرار ایدن کیمسه ضمیماً انى ایفاسنی
وعد ایمک دیو ادعا او نه بیلور . لکن ذهنک بوعنايه
انتقالنده صعوبت وارد . چونکه اقرار لفظی پکمشده
برحالک وقوعنی اعتراف دیمک او لو بآتیده ایفاسنی وعد
یرنده قوللانماز .

وکذلک (صباحه قلمه شمعز یوسف آسا او لمه دامنکش *
بزم انکشتزدن دستز ای ماه کوتهدر) بیتندن شاعرک
مرادی بز عاجزز . بزدن بیهوده دامنکش اجتناب او لمه
دیکدر چونکه صباحه قارشو مو مک اوست طرفی
یانمش او لور و دیبی قیصه قالورکه شاعر انى دسته واول
حالده او زانان قیلینی دخی انکشته تشبیه و دستک قیصه لغنى
عجزدن کنایه ایتشدر لکن بونده پک زیاده تعقید وارد .
تنافر حروف و کلات ذوق و حس ایله بیلنور . غرابت
ایسه علم لغته و قیاسه مخالفت فن صرفه وضعف تأليف
ایله تعقید لفظی فن نحوه عائد در خارجده تعقید معنوی
قالوب اکا دخی علم بیان متکفل او لور . چونکه تعقید
معنوی معانی مجاز یه و کنایه ده بولنور . بونلر ایسه
علم بیان ایله بیلنور .

حس لمس دخی حصه دار ایدلش اولور یالکز حس سمع
محروم قالور ساقی شرابدر دیمک او دخی حصه سنی
الور بوجالده باده حواس خسه ایله حس او لنمش اولور
لکن بومعنایی افاده ایچون قدحی المد الدم و شرابی
کوره رک و رایجه سنی طویه رق ایچدم دیمک لازم کلور
یو خسه بو جله لر هب مخدوف اولدیغی حالده یالکز
شرابدر دیه رک سوزندن بومعنایله انتقالده صعوبت
اولدیغندن کلامک معقد اولدیغی درکار در .

تعقید معنوی . بحسب اللげ منفهم اولان معنادن متکلمک
مرادی اولان معنایه یعنی معنای حقیقیدن معنای محاذی یه
یامعنای کنائی یه ذهن سامعک انتقالنده واقع اولان
خلالدن ناشی کلامک معنای مقصوده دلالتی ظاهر
اولماقدر .

(درکه لطفکه کلم زیرا * سنی هردم کوره بیلک دیلم)
بیتنده اولدیغی کبی که جانا نک در کاهنہ کلک اوراده
بولنماغی اقتضا ایتدیکنه مبنی کلمکی تقیدن دائم اوراده
بولنق معنای مراد او لنمشدر یعنی سنک در کاهنندن ایلم
زیرا استزم که دائم سنی کوره بیله یم دیمک اولور لکن
اورایه کلمکی نقی اینکدن اوراده بولنماغی نقی اینک
یعنی دائم اوراده بولنق معنایسه انتقال اینک پک بعیددر .

فقط موجب تعقید اولور ایسه نژده جائز اولدیغی کبی
شعرده دخی تجویز او لمتاز .

تعقید . ایکی قسمدر . بری تعقید لفظیدر که بروجه بالا
عباره نک سبکنده واقع اولان خلدن ناشی کلامک
معنای مراده دلالتی ظاهر اولماقدار .

(سئی کوردکده پک زیاده منون اولیورم) دینله جلت
یرده (پک زیاده سئی کوردکده منون اولیورم) دینلک
کبی که زیاده لفظی منون اولیورم فعلنک قیدی اولدیغی
حالده انک یانشده کتورلیو بدہ متعلق اولان کوردکده
جمله سنک اوست طرفنه پکورملکه کلام معقد اولمشدر .
و (تلغی ایدر ادمک البته مذاق عیشن * باده نوش ایله
بوکون ایله فکر فردا) بیتندن شاعرک مرادی باده
نوش ایله بوکون ایله فکر فردا که فکر فردا ادمک
مذاق عیشی تلغی ایدر دیگدر حابوکه تلغی ایدر فعلی
بیتک اولنده و فکر فردا ایله فعلنندن صکره آخرنده
بولنگله کلامنده تعقید لفظی وارد .

فهم افندینک (شرابدر دیه رک صوندی باکه ساقی
جام * حواس خس ایله حس اولنده باده تمام) بیتی
 Dex بوقبلدندر که شراب ایچیلور ایکن طم و رایحه سی
طوبیلور ورنکی کورینسور و قدح الله الندقده صانکه

واسطه بولنماز الا که لزومی قدر نهال مطبوع الاندامی
حکمنده اولان صحائف مطبوعه نک وسعت و انتشاریدر
شهبال دکل او بربرات اقبالدرکه قنفعی ملتہ مقارن اولسنه
رفته رفته ظلم جهالتک زنجیر اسارتندن ازادینه جت
اولور) مقاله سندہ کی اندام کله سی فارسی اولدیغی حالده
اوزرینه لام تعریف کتورلسی فصاحتی اخلال ایتشدر
از اذینه جت اولور تو ~~ک~~ کیبی دخی درمیان ایله
قیلندندر .

بروجه بالا متعلقات فعلک تأخیری سبک عباره یه
خلل کتو رمکه کلام منشوده جائز اولماز ایسه ده
اشعارده جائز و شایعدر .

چون ~~ک~~ که شurai روم اوزان فارسیه یی استعمال
ایندکلری کبی قواعد فارسیه یه توفیقاً اشعارده فعلک
فاعلی و متعلقاتی اوزرینه تقدیمنی دخی تجویز ایتشدر .
ننه کیم (شهد راحت کسب ایدر تدبیر منزل ایلیان *
الدی ارباب حکم بو عربتی زبوردن) یلتنک مصرع
اولنده کسب ایدر فعلنک فاعلی تأخیر و مصرع ثانیسنده
الدی فعلى کندو فاعلی و مفعوله اوزرینه تقديم
او لغشدر .

اشعار عثمانیه ده بومثلو تقديم و تأخیر لکثیر و شایعدر

مشبه بهه مضاف قلمیستی قاعده به مخالفدر زیرا لسانزده
مشبه بهک مشبه اضافتی شایع اولوب اما عکسی معروف
دکادر . بناء علیه بو عباره فصاحتدن عاریدر . واکر
(جامه موزون ترانه دلکش آواز خامه معرفت پرداز)
دنیسه قاعده لسانه موافق اولور .

کذلک شفیق نامه نک (سلطان هفت اقلیم زرین دیهم
آفتاب) عباره سی دختر کیکدر . چونکه زرین دیهم ترکیبی
سلطانک صفتی اولدیغی حالده ارهارینه سلطانک مضاف
الیهی کیر مشدر حالبو که (سلطان زرین دیهم هفت اقلیم
اولان آفتاب) دنیلیسیدی عباره رکا کتدن سالم اولور دی .
ضیا پاشانک (دلر بالر بویله دامنکش دکلی بزمدن * هر
کیجه عاشق ارارلر ماهرولر وار ایدی) بیتنده ارارلر
کله سی ماهرولرک صفتی ایکن جملنمسی قاعده لسان
عثمانی به مخالفدر .

در میان ایلک و در پیش ایلک یرنده در میان ایله در پیش
ایله و رخصت کامله یرنده رخصت کامل دینلک ولاجل
العروخت عباره سنده اولدیغی کبی کله فارسیه او زرینه
لام تعریف کتورمک دخی ضعف تألف قبیلندر .

تصویر افکار غزته سنک (پتو ذکا نوع بشرک باشند
قومش بر نورانی همادر که سایه سعادتني تعمیم ایده جک

درت کلمه یکدیگره مضاف قلننه رق اوچ اضافت متواالی او لغله فصاحته خلل گلشدر . و فضولینک حدیقة اسعداده (ابکارانجمن) تاب نظاره مصائب خواتین حرمای نبوت . کتوره میوب پرده جا به کیردی) عباره سنده الی کلمه برابرینه مضاف قلنغله فصاحتدن دوشمشدر . ضعف تأثیف . کلامک ترکیبی قواعد عثمانیه و بین الادبا مرعی اولان اصوله مغایر اولمقدر .

چونکه انسانک لسانی قلبینک ترجا نیدر غرض و مرامنی افاده ایچون مناسب کوردیکی عباره لری ذهننده نصل تصویر ایدر ایسه الفاظی دخی اکا کوره ترکیب و ترتیب ایلر . ایشته قواعد لسانیه الفاظک بو وجهله تراکینی بیلدير . و قاعدة تقدیم اولنه حق کلمه لرک تأخیری و تأخیر اولنه حق کلمه لرک تقدیمی ایله کلامک سبکنه خلل کلور . زیرا الفاظک ترکیبی معانینک ترتیب ذهنیسنه مخالف دوشرو بوجهته عباره رکیک اولور . تنه کیم پازاره کیتم دنیله جلک یرده کیتم پازاره دینلک کبی که متعلقات فعلک تقدیمی قاعده لسانیز اقتضاستندن ایکن بوراده مفعول الیه تأخیر او لشدر . و نهالستان نزکیسی دیباچه سنده کی (خامه حامه موزون ترانه دلکش اواز معرفت پرداز) عباره سنده مشبهک

کلامک فصا حتی . اجزاسی اولان کلمه لر فصح اولمله
برابر تنافر کماتدن وضعف تأليغدن و تعقیدن سالم او لمسيدر .
تنافر کلمات . بعض کلمات اتصالاتندن لسانه ثقلت کلکدر .
مثلا (چوق کا سه ليسلر انك نان خوار خوان نعمتيدر)
عبارة سندہ کی کلمه لر هپ لسانگزدہ ماؤوس الاستعمال ایکن
بریه کلد کلنده زیاده تنافر حس اولنه یور .

(آشجی آش پشمثی) عباره سی و (الی لیرا) تركیبی
و (میلن اول سرو رو انک سوی اغياره کوروب * انلش
مشیاش ز باز حال ایله ایهام صو) بیتنک مصرع ثانیسی دخی
بو قبیلدندر . بو مثالو تنافر الفاظ بین الشعرا مذموم
ایسده بعضاهجو و تزیف مقامنده استعمال ایدر لر . نته کم
سروری بو یولده (قاره قوری قاری الدی نعمان) تار یخنی
سو یلشدر .

علمای عربیدن بعضیلری کلامک فصاحتندہ علی الاطلاق
تابع اضافاتدن سالم او لمسني شرط ایتشلر در . و بعضیلری
تابع اضافات اکثر یا تنافری ایحاب ایله فصاحتی اخلال
ایدر دیمشلدر . لسانگزدہ تابع اضافاتک فصاحتی
 محل اولدیغی در کاردر .

تابع اضافات . او چدن زیاده کلمه لر کنمتوا لیاً بر برینه
مضاف قلنسیدر . فلانک قوناغنک قیوسنک کلیدی کبی که

(يوقدر طاپه جق چالبدر انحق) عباره سيدر . و ترجمه
چالب لفظه جلاله نك ترجمه سيدر لكن شمدي لسانزده
مستعمل دکلدر .

قياسه مخالفت . کلمه نك قواعد عثمانيه واهل لسانك
استعماله مخالف او لم سيدر .

کلدك يرنده کلدق و يازدق يرنده يازدك و ادب سر زلت يرنده
ادب سر لق واو يغون سر لق يرنده او يغون سر لق و بنده للت
يرنده بنده کيت و يازه ماز يرنده يازه بيلزو تحريرات وارد
يرنده تحريرات بموروده و اهالي ساکنه يرنده اهالي
مسکونه ومطبوعات موقته يرنده مطبوعات موقته دينلک
کجي كه بر الشام يرنده غلط او له رق بر يه الشام ياز لغه باشلا ديفي
اشاده بوليه بر چوق غلططر او راق رسمايه ده کور لمکه
باشلام شدر . منضم اولدي دليله جك يرده انضمام ايتدی
و منقضی اولدي دليله جك يرده انقضی ايتدی دينلک دخبو
قبيله ندر . چونکه اتفعال بابی دائم الازوم و مطاوعت
ایچوندر بناء عليه اولق ماده سيله تركب ايدر . ايتك
ايتك قيلق ماده لر يله تركب ايتر . مكركه مجاز ابر بشقه
معناده مستعمل او له . نته کيم انكسار لفظی بد دعا
معنا سنه مستعمل اولدي في حالده انكسار ايتدی دينلور .
اما قيرلقم معنا سنه اولدي في حالده منكسر اولدي دينلوب
انكسار ايتدی دينلز .

کله نک فصاحتی . کله نک تنافر حروفدن و غرابت دن
و قیاسه مخالفت دن سالم او لمیسیدر .

تنافر حروف . کله نک لسان او زره شفعتی و تلفظ نک
عسرتی ایحاب ایدن بر کیفیت در که حس و ذوق ایله
پینور . مرتفع معنایه مستثمر و ایستادتیق کله لری
و ایشمز کو جسز لفظ لری کبی .

غرابت . کله نک وحشی او لمی بعنی مأнос الاستعمال
و ظاهر المعنی او لمیسیدر .

مثلا آتش لفظی میانه مزده ز بازد او لمیشدر عربیسی
اولان نار لفظی دخی مستعمل در . اما اصل ترجمه سی
اولان اود لفظی مهجور او لغله انده غرابت وار در
شمدى استانبولده او دنیسه اکثر ناس اکلاماز .

و كذلك لسان عربیده اجتناب و تجنب . بر معنایه کلور
ایسه ده لسان زده اجتناب لفظی مأнос الاستعمال او لوب
تجنب لفظی ز بازد دکادر .

و كذلك آیینه نک اصل ترکیسی اولان کورکی لفظی
مهجور در . و عربجه آیینه یه مرآت و سنجبل دنیلور
لسان زده ایسه مرآت لفظی مستعمل در و سنجبل لفظی لغات
عربیده دندر .

﴿ لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ﴾ عباره شریفه سنک اصل ترجمه سی

﴿ مقدمه ﴾

فصاحت . الفاظ تلفظ واستماعي طاتلو و معنامي ظاهر
يعنى تلفظ اولنور ايکن معناسي ذهنی متبادر او لمقدر .
بونك علامتى دخى الفاظ قواعد لسانه موافق والسنء
ادباده كثير الاستعمال او لمسيدر .

چونكه اهل لسان اولان ادب اساني ايچجه الکدن
پكوروب او مثلاو الفاظى تحرى و انتخاب ايدرلر ولسانه
ثقيل و قولاغه كريه کلان و معناسي اكلامق ايچون لغت
كتابنه و فكر ايله ذهنك اتعابنه محتاج اولان الفاظ
استعمالنلن اجتناب ايدرلر . و کلامك احسني او درکه
عوام انك معناسي اکلار خواص دخى فضل ومنز يتنى
تقدير ايلديرلى .

بلاغت . سوزك فصح اولمك شرطيله مقتضاي حاله
مطابق او لمسيدر .

فصاحت ايله كله و سلام و متکلم متصرف او لور .
و بلاغت ايله يالکر کلام و متکلم متصرف او لور . بونلر
ما هيستر يينى كري كبي ايضاح ايچون هر برينى بشقه بشقه
تعريف ايدهلم .

لسان عثمانی او زره اشبو علم بلا غتی بیان ایچون بو
رساله بی بر مقدمه ایله اوچ با به تقسیم و بمنه تعالی باب
اولده فن معانی بی و باب ثانیده فن بیانی و باب ثالثده
فن بدیعی بیان ایده جکز .

بوده معلومک اولسون که علوم عربیه اون ایکی فن
اولوب بونله علوم ادبیه دخنی دنیلور . بونلرک سکزی
اصول و دردی فرو عدر .

اصول ثمانیه لغت و صرف و استفاق و نحو و معانی و بیان
وعروض و قافیه فنلریدر : فروع اربعه انشا و قرض
شعر و محاضرات و خط یعنی املافنلریدر . بونلرک تفاصیلی
بیان العنوان نام رساله هر زده اول مغلہ اورایه مراجعت
اولنه .

قواعد عثمانیه ده لسانیزک مسائل صرف و استفاق و نحوی
و اصول املاسی مندرج اول مغلہ اصول ثمانیه دن اوچنی
وفروع اربعه دن برینی حاویدر .

در دست تدوین اولان علم بلا غت دخنی معانی و بیان
فنلرینی مشتمل اوله جنگی جهته بوایکی فنده فنون اثني
عشردن التیسی مندرج اوله جنگ دیکدر .
من الله التوفیق و علیه التکلان

مرهون ایم . ایشته شمدى اول وعدك انجاز ينه
ابتداز او لخشدز .

علمای عربیه بلاغت ایچون ایکی فن یا پشندر . بری
علم معانیدر که انکله کلامک مقتضای حالت کیفیت تطبیق
یلنور . ایکنجدیسی علم یساندر که ادای مرامک طرق
مختلفه سنسی بیلدیر یعنی تشییه و مجاز و کنایه دن بحث
ایدر . سمع وجناس کی کلام بیلغه زینت ویرن
بر طاق و جوه تحسین کلام وارد رکه انلره صنایع بدیعیه
دنیلور انلری تعریف ایچون دخی علم بلاغته ذیل اول مق
او زره برفن یا پوب علم بدیع تسمیه ایتشندر .

ادبای عربیه دن بعضیلری بو اوچ فنك جمیوعی علم بیان
تسمیه ایدوب بعضیلری دخی اولکنه علم معانی و دیکر
ایکیسنه یعنی بیان ایله بدیعه علم بیان واوچنه بردن علم بدیع
دیشلدر . بعضیلر دخی معانی ایله بیانه علم بلاغت
دیرلر .

زاوچنی بر علم اعتبار ایدر ک علم بلاغت تسمیه ایلدک ایشته
اول اعتباره کوره شمدى بو علی تعریف ایدهم .

علم بلاغت . کلامک مزایاسنی بیلدیرن برفندر .
کلامک مزایاسی مقتضای حالت تطبیق و تشییه و مجاز
و کنایه لرینک حقیله اداسی و صنایع بدیعیه ایله تزیینی
خصوصیلدر .

ایله مدخل قواعد نام رساله بی و صکره انى تلخیص ایله
قواعد ترکیه نام رساله جعی تأليف ایلدك .
بونلری تدرس و تعلم ایدنلر لسان عثمانی اوزره اصل معنایی
طوغز بجه سو یلیوب یاز مغه مقتدر او لورلر . اما فصیحانه
و بلیغانه افاده مرام ایده بیملک ایچون علم بلاغتی بیملک
لازم کلور .

قواعد عثمانیه نك اخرنده بلاغت عثمانیه نك تدوین
و تأليف وعد او لنمشیکن حال و زمان بو وعدک انجاز ينه
مساعد اولمدى . بعده معارف عمومیه ناظری ایکن
مکاتب عمومیه و خصوصیه نك درس جدوله رینی ترتیب
ایچون تشکیل ایلدیکم قومسیون طرفندن تأليفی عهده هزه
تحمیل و تکلیف اولنان کتابلردن بری لسان عثمانی يه
محضوص اولمق اوزره برفن بلاغت کتابنک تأليفی
ایدی بو کتابلردن بعضیلرینک تأليفنه موفق اولدیغum
حالده اشبو بلاغت کتابنک تدوین و تأليفنه موفق
اوله مدم .

مکر قوه دن فعله کله جك بر چوق نوا در اثار ایله برابر
بودنی اریکه پیرای خلافت وجهانبانی پادشاه حقایق
اکتناه بی مدانی ﴿ سلطان عبدالحمید خان ثانی ﴾
افدیمز حضرتلرینک عصر محسن حصر همایونلرینه

ایتدیلر . علم صرف ذات کله نک احوالندن بحث ایدن
 بر فندر . علم نحو کلمه لوك حین ترکیبینده عارض اولان
 احوالندن بحث ایدن بر فندر . بوایکی فن ایله کلامک
 اصل معنایی افاده سی کیفیتی بیلنور . وایکیسی دخی
 بر مقصد خدمت ایتدیکی جهته حقيقةت حالده بر علم دیمک
 اولور . بعضیلر مسائل استقاقی دخی بر فن مستقل اعتبار
 ایتشلر در . لکن اکثری انى فن صرفه داخل قیلشلر در .
 لسان فارسینک قواعدی قلیل و مضبوط اولوب جله سی
 بر فن اوله رق تدوین اولنشدیر .

لسان عثمانینک قواعدی قواعد فارسیه يه نسبتله دها
 زیاده در . وبعض قواعد فارسیه بی استعمال ایله برابر
 بر چوق قواعد ریه يه دخی رعایته مجبورز . ولسان عثمانینک
 صیغ تصریفیه سی هر لساندن اوسع و مکملدر . بو جهته
 مسائل صرفیه سی خیلیجه واسعدر . فقط مسائل
 نحویه سی لسان عربینک نحوی قدر کشیرو واسع دکلدر .
 بو جهته صرف و نحو ینی تفریقه حاجت یوقدر . بناء
 علیه بزدختی لسان عثمانینک قواعد صرفیه و نحویه سی
 جمع ایله بر فن اویلچ اوزره بر لشیدر و قواعد عثمانیه
 نام کتابی تدوین ایتشیدلک که لسان عثمانینک قواعدی
 حقنده الابدا یازمیش اولان کتاب او در . بعده انى اختصار

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

طوائف متعدده کندو لسانلر ينك قواعد يني جمع ايله برفن
 مخصوص اوله رق تدوين ايلده کلشلدر . و بوکا اثرياده
 اعتنا ايدن عربلدر . چونکه اساس ديانات اسلاميه
 اولان و فصاحت و بلاغتك طبقه قصواسته او لمغله معجزات
 باهره دن بولنان قرآن کريم لسان عذب البيان عربي او زره
 نازل اولديغىدن انك قواعد يني خللدن و قايه بر خدمت
 دينيه او لمغله علمای عربیه بوکا فوق العاده اعتنا ايتشلر
 ايدي . لسانزك بر باشلو جه ماخذى لسان عربي اولديغنه
 مبني بوراده انك قواعد دن براز بحث ايتك لازمکايور .
 علمای عربیه لسان عربینك قواعد يني جمع اي درك علم نحوی
 تدوين ايتشلر ايدي که کلمه نك احوالى دن بحث ايدن
 بر علم ديمکدر . صکره علمای متاخرین بونی ايکي فنه
 تقسيم اي دوب بر ينه علم صرف و ديكرينه علم نحو تسيمه

بلاغت عثمانیہ

مکتب حقوق طلبہ سنہ تقریر اولان درسلوک
خلاصہ سیدر

اٹرخامہ

احمد جودت

معارف نظارت جلیلہ سنک رخصتیله
ایکننجی دفعہ اولہ رق
مطبعہ عثمانیہ دہ طبع اولنمشدر

استانبول

۱۲۹۹ فی ۱۲ ربيع الآخر

2267

16/32

PL
175
C4
1882

Cevdet Ahmet, paşa
Belagat-i 'Osmaniye

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
